

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

**ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ
В ЧАСІ І ПРОСТОРІ КУЛЬТУРИ**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
курсантів, студентів та молодих вчених
(Харків, 12 жовтня 2021 року)**

Харків 2021

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра соціальних і гуманітарних дисциплін

**ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ
УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ
В ЧАСІ І ПРОСТОРІ КУЛЬТУРИ**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
курсантів, студентів та молодих вчених
(Харків, 12 жовтня 2021 року)**

Харків 2021

Традиції та новації університетської науки в часі і просторі культури: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих вчених. – Х.: НУЦЗ України, 2021. – 211 с.

Збірник містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів та молодих вчених «Традиції та новації університетської науки в часі і просторі культури», присвячені актуальним проблемам філософських, історичних, культурологічних, педагогічних, політичних, соціологічних наук, пов'язаним з історією університетів та їх сучасним станом. Збірник призначено для студентів, курсантів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, науковців – філософів, істориків, культурологів, політологів, соціологів, педагогів.

ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

УДК 94(477)

МОТИВИ УКЛАДАННЯ СТУДЕНТСЬКОГО ШЛЮБУ

*Гарашко О.Г., Національний університет цивільного захисту України
НК – Рябініна О.В., доктор філософських наук, професор*

Гендерні якості шлюбу виявляють глобальні тенденції, у вимірі мотивів, цінностей, особистих границь. Та зрештою, сутність шлюбу – дати життєздатне покоління етнічно-соціальної спільноти – неодмінно визначає і свідомий вибір і інституційну спроможність шлюбу. Мотиви шлюбу задають реалізацію й захист людського єства, отже вибір своєї пари – не примха і не «рулетка», але й ніяк не цинічний розсуд. У нашій роботі подано соціально-психологічні типи існуючих мотивів шлюбу.

Шлюб – вільний рівноправний союз чоловіка й жінки згідно з порядком, установленим законом, що породжує майнові і немайнові права й обов'язки між партнерами. Шлюб є основа сім'ї, як його вищого якісного щабля.

Сім'я, водночас, має порідне поняття родини і є осередком суспільства у спосіб спільного буття, створеного подружжям. Окрім взаємин жінки і чоловіка, родина несе відносини батьків і дітей, братів і сестер, усіх родичів, котрі живуть разом і ведуть спільне господарство. Специфіка сім'ї – «сім Я» – ставлення до дружини/чоловіка як частини себе. Для порівняння – любовниця не є частиною, хоч може стати об'єктом сильної залежності, в найтяжчих випадках – коханою. Суб'єкт-суб'єктне ставлення чоловіка до жінки – соціокультурне питання, що має власну гендерну динаміку. Подібність сім'ї/родини до суспільства полягає й в обміні (сутності соціального). «Сім Я», втім, є уважати потреби іншого за свої.

Шлюбно-сімейні відносини відображають варіативність структур зв'язку між людьми, де шлюб є регулятором взаємин пари.

Основні види шлюбу: цивільний, ендогамний, екзогамний, моногамний, полігамний шлюб, гостьовий, “шведська сім'я”, гомосексуальна (та лесбійська) родина.

Проблема мотивів вступу у шлюб проймає соціокультурний процес. Сам устрій людського єства робить шлюб цивілізаційним, а любов – культурним її виміром. Незрілість шлюбного вибору стоїть за безліччю явищ від Шевченкової «Катерини» до скоростиглого потакання наївним статевим потягам одного/обох – дуже типової картини незалежно від того, чи є «штамп» у паспорті.

Актуальність аналізу мотивів вступу у шлюб, підкреслимо, визначається кардинальним їх значенням у розвитку сімейних відносин.

У сучасних дослідженнях виділяються основні мотиви вступу у шлюб:

- Самотність - Упертість
- За коханням - Образа
- За стереотипом - Жалість
- Тиск родичів або традиції - «Екстрим» (ауто-агресія)
- Нерозсудливість - Власницька вдача
- Вагітність

Вивчення кількісно переважних мотивів доводить їх значну залежність від стихійного психічного статусу людини, приміром статевого потягу. Та більш за інші, до речі і в юних, і в доросліших людей, присутнє бажання піклуватися, відчувати турботу, любити і бути коханим, – тобто потреба у прийнятті. Іноді має місце те, що Стендаль назвав «любов-марнославство», мрія пов'язати свою долю з популярною відомою в суспільстві людиною. Статистика мотивів така:

1. Кохання - 27%
2. Народження дітей - 21,6%
3. Відповідальність - 18,4%
4. Духовна близькість - 14,7%
5. Прагнення до самостійності - 7,3%
6. Сексуальна гармонія - 6,10%
7. Зміцнення матеріального становища - 4,10%

Різноманітність мотивів у сполученні з розгалуженою ієрархією чинників їх цивілізаційної природи та історії дають нам розуміння, що подібний досвід є попереднім пілотним оглядом важливої проблеми. Так, теза, що більшість юних одружується по любові, а з віком кількісна пропорція мотивів вступу у шлюб вирівнюється, – ця теза є м'яко кажучи приблизною. Що таке любов? Любов не згасає, а починається після славнозвісних трьох років за Бегбедером. В доповіді передбачена анкета, що запускає первинний самозвіт про специфіку проблеми.

Це був перший наш висновок. Другий і основний: зачуйте голос серця – і йдіть Вашим неповторним шляхом до щастя не втрачаючи, а розвиваючи себе.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Сімейний Кодекс України (Відомості Верховної Ради України,2002,№ 21-22,ст.135). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Помиткіна Л.В., Злагодух В.В., Хімченко Н.С., Погорільська Н.І. Психологія сім'ї. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: «НАУ-друку», 2010. – 270 с. Режим доступу:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Pomytkina_Liubov/Psykholohiia_simji.pdf?PHPSESSID=rh2nrrrg57hnu39cu1ec2of6dr2

3. Горецька О.В. Психологія сім'ї : навч. посібник для студентів спеціальності «Практична психологія», «Початкова освіта» / О. Горецька, Н. Сердюк. – Бердянськ: Вид-во Ткачук О.В., 2015. – 216 с. Режим доступу: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/243/1/Horetska%20.%2C%20Serdyuk%20N.%20Psykhohihiya%20simyi.pdf>

4. Психологічні особливості мотивації створення. Режим доступу: <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=16406&chapter=1>

УДК 504:008+351.741.1

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Груздова В.О., А.А., Національний університет цивільного захисту України
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

Суспільство сталого розвитку може функціонувати тільки на базі суттєво відмінних від сучасних споживацьких інтересів і мотивацій діяльності. Звідси витікає нагальна необхідність формування нових уявлень про доцільність потреб і можливостей їх задоволення, яка може бути реалізована засобами екологічної освіти та виховання.

Екологічну освіту можна вважати психолого-педагогічним процесом впливу на людину, метою якого є формування належного рівня екологічної свідомості, що в систематизованому вигляді відображає різноманітні сторони єдності світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування. Специфіка такого виду освіти полягає в тому, що вона повинна базуватися на принципі «випереджаючого відображення». Тобто у свідомості людини має відбуватися постійна оцінка можливих наслідків втручання в природу як безпосередніх, так і майбутніх. Екологічна освіта покликана допомогти людині усвідомити причини можливих екологічних змін, підказати шлях їх попередження, бо вся філософія виживання людства спонукає будувати освітній процес з урахуванням загрози для довкілля.

Тривалий час людство, зачароване успіхами науки, було "приспане" так званім науково обґрунтованим управлінням природним комплексом, але раптом з'ясувалося, що ми недостатньо знаємо механізми функціонування біосфери, щоб розумно управляти ними.

Великий німецький письменник-гуманіст Й. Гете попереджав, що немає нічого страшнішого за діяльне невігластво. Саме відсутність необхідних знань в умовах, коли антропогенні чинники так чи інакше втру-

чаються в усі природні процеси на Землі, за умов, коли ми ще не навчилися передбачати всі, враховуючи й негативні, наслідки своїх впливів на природні процеси, саме небезпека «діяльного невігластва» і робить проблему екологічної освіти актуальною і такою, що потребує негайного вирішення.

Дуже часто ми стикаємося з прикладами крайнього екологічного невігластва в усіх сферах діяльності. Як правило, природному середовищу завдається серйозна шкода не навмисно, а через незнання, тому що ліва рука не знає, що творить права. У результаті навіть блискучі інженерні рішення, реалізовані без урахування основних екологічних вимог, досить часто призводять до наслідків, які цілком перекреслюють запланований народногосподарський ефект і завдають фізичної і матеріальної шкоди людям, а іноді й економіці цілого регіону. Часом до цього призводять незначний прорахунок, нехтування здавалося б незначним фактом. У таких умовах цілком неприпустимими стають некомпетентність, недалюоглядність і егоїстичність осіб, які приймають рішення, дають остаточне «добро» великим природоперетворюючим проектам.

Саме діяльному екологічному невігластву зобов'язані ми сьогоднішніми проблемами великих і малих рік, морів, виснаженням, інтенсивними агротехнологіями родючих земель, загазованістю міст, кислотними дощами, витопами заповідними зонами, зникаючими видами рослин, птахів, тварин та ін. І таке відбувається повсюдно: у містах і селах усіх країн і континентів. Це дає підстави говорити про низький рівень екологічної грамотності не якоїсь групи людей, суспільства, регіону, а усього людства в цілому.

Проте сьогодні йдеться не просто про накопичення знань у галузі екології, а про осмислене оволодіння ними, формування на їх основі нового світогляду, який розглядав би будь-які політичні, соціальні, господарські питання насамперед з точки зору збереження природи, екологічної безпеки життєдіяльності.

Сучасна освіта з питань навколишнього середовища може здійснюватись в межах як формальної, так і неформальної освіти. Формальна охоплює вихованців дошкільних закладів, учнів загальноосвітніх шкіл усіх типів, студентів середніх спеціальних і вищих навчальних закладів, а також слухачів різних курсів підвищення кваліфікації, спеціалістів. Неформальна ж поширюється на молодь і дорослих усіх верств населення шляхом одержання природоохоронних відомостей індивідуально або колективно з джерел масової інформації чи в процесі певних організаційних заходів.

Але одна справа - знання, які одержує людина, і зовсім інше - її переконання, а її спосіб життя - це вже щось третє. І тому реакцією у відповідь на потребу подолати екологічну небезпеку, створити «людську нішу» для «виживання» та збереження людської гідності є усвідомлена не-

обхідність розвитку, поширення, вдосконалення методології екологічної освіти та виховання як найважливіших заходів у відверненні екологічної катастрофи.

Абсолютно очевидно, що сучасна система освіти не дає населенню необхідних знань у галузі екології. Тому багато людей просто не розуміє взаємозв'язку між своєю діяльністю та станом природи і суспільства. У цих умовах спроби окремих ентузіастів ставити й розв'язувати серйозні екологічні та моральні проблеми нашою вихуються на нерозуміння з боку більшості населення.

Екологічна безпека як інтегруюча складова національної безпеки залежить від наших знань про природу і дій, спрямованих на збереження і поліпшення навколишнього природного середовища шляхом розумного втручання, а не руйнування його в процесі нераціонального використання. Це в загальному підсумку залежить від нашої екологічної культури, яка, перш за все, визначається особливостями освіти та екологічного виховання.

В результаті дослідження умов і стану екологічної освіти в сучасному світі запропоновано комплексний підхід інформаційного забезпечення неперервної екологічної освіти, який може бути реалізованим на чотирьох рівнях (всезагальному, шкільному, вузівському, спеціальному) і за трьома напрямками (пізнавальним, моніторингово-інформаційним, заповідним).

Автори вважають, що в сучасних умовах розширення полів бачення в філософії теорія екологічної освіти є основою зрушень в організації та оновленні змісту всіх рівнів освіти з новими якісними ефектами гуманізації, екологізації в національній психології та суспільній свідомості.

Екологічна освіта та виховання — складна соціально-економічна та психолого-педагогічна проблема, змістом якої є формування розуміння сучасних екологічних проблем, виховання відповідальності за стан довкілля, оволодіння навичками етичної поведінки в природі, що підтверджується результатами експериментальних досліджень стану екологічної освіти та формування екологічної свідомості серед студентів.

УДК 378

СТУДЕНТСЬКА ПРАЦЯ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

*Половенко Д.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Гонтаренко Л.О., кандидат психологічних наук, доцент*

Нині діє багато роботодавців, які мають свій бізнес і хочуть заробити на дармовій праці людей, в тому числі студентів, які шукають підробіток на літні канікули. Зазвичай обіцяють багато, а насправді можуть на-

віть не заплатити. Частіше такі аферисти дзвонять перші, кличуть на співбесіду якомога швидше та пропонують дуже привабливі умови та гарну посаду.

У роки розвинутого соціалізму компанію «добровільної допомоги сільському господарству» в СРСР благополучно виконували партійні працівники і влада. До сезонних сільгоспробіт в обов'язковому порядку залучалися студенти, підлітки і держслужбовці. Масове залучення городян до збору врожаю було вимушеним заходом. Недолік робочої сили, невисокий рівень механізації, відсутність мотивації до продуктивної праці у колгоспників - ключові фактори щорічних осінніх «виїздів на картоплю». Цим ємною назвою іменувалися всілякі види аграрних робіт: прополка, збір, сортування картоплі, моркви, буряка, капусти. Для робітників і службовців зазвичай практикувалися одноденні або декадні виїзди на колгоспні поля.

Городяни розглядали «картоплю», як заробляння грошей на природі, і не особливо напружували себе збором врожаю. Одягнувшись потепліше, набивши сумки смачною їжею, не забувши взяти алкоголь, після трудового тижня відправлялися міські жителі на вихідні допомогти колгоспу.

Студентам доводилося важче: «виїзд на картоплю» тривав аж до заморозків. Холод, сльота, побутові незручності, важка фізична праця - такі були реалії «добровільного» сільськогосподарської праці.

За невиконання норми студента чекав суворий розбір в штабі, оголошувалися догани, практикувалося позаурочний чергування на кухні. Неучасть в сезонних сільськогосподарських роботах розраховувалося вагомою підставою для відрахування з інституту. Саме в таких умовах серед студентської братії формувалася справжня дружба, і опрацьовувалися сильні людські якості. Студенту, який пройшов випробування громадськими виїздами «на картоплю», ніби солдату, який пройшов випробування вогнем, вже були не страшні життєві труднощі. Показово, що незважаючи на те, що щосені практично половину першого семестру студенти проводили на картопляних полях, високий рівень вищої освіти тієї пори був і є поза сумнівом.

З урахуванням того, що приписки в звітах того періоду не були рідкістю, про істотну користь від щорічного громадського виїзду городян «на картоплю» сказати важко. Але судячи з копійчаним розцінками на картоплю та інші овочі в радянських магазинах, а ще велика кількість недорогих овочевих консервів на прилавках, певний внесок в боротьбу за врожай городяни, безсумнівно, все ж вносили.

Сьогодні вакансії на підробіток студенти шукають в мережі інтернет. Даний вид афери існує ще з 90 років, і до цих пір на нього зустрічаються наївні здобувачі. Основна «спокуса» - діяльність на дому, в відсутності зайвих клопотів. Вам пропонують елементарну роботу «набір текстів».

ту», «збірка DVD дисків», «зборка ручек», «упаковка насіння», при цьому заробітна плата, заявлена на посаді значно більше середньоринкової (наприклад, 500 дол - оброблення електронної пошти). Однак з метою того, щоб отримати матеріали для роботи вам роблять пропозицію оплатити незначний внесок, як гарантію і доказ згоди працювати, але при першій зарплаті вам неодмінно обіцяють повернути. Безумовно, вже після того, як ви оплатили, роботодавець зникає і зв'язок з роботодавцем відновити нереально. Відмінна риса подібних посад вважається відсутність телефону або непрацюючий телефон, свої дані вимагають відправити на e-mail або звичайною поштою.

Платні телефони. Даний тип афери активізувався на веб-сайтах з працевлаштування відносно недавно. Аферисти розміщують посади, що володіють найбільшою потребою серед населення - водії, бухгалтери, охоронці, при цьому з привабливими умовами. При дзвінку на такий номер, з вас знімається сума оплати, при цьому не маленька.

Комерційними вважаються телефони:

- що починаються на "(070) *** - ** - ***" - ціна дзвінка становить 63 грн за хвилину розмови
- початківці на "(090) *** - ** - ***" - ціна дзвінка становить 5 грн за 12 сек ..
- телефони Укретелком до Харкова, що починаються на "369" - ціна з'єднання становить 40 грн хвилину.
- Платними можуть бути також телефони простих операторів, зокрема Life. Про це є відомості на сайті оператора. Інші оператори, (зокрема Київстар, МТС) заявляли, то що не використовують комерційних телефонів.

Згодом, дані аферисти "мутували", почали у вакансіях розташовувати телефони відомих мобільних операторів - МТС, Київстар, при дзвінку на які вмикається автовідповідач, або навіть відповідає славна молода дівчина, і дає з'єднатися з "відділом кадрів" за телефонами 8-703.

Ганебні роботодавці не гидують такими засобами. Якщо вас перед початком діяльності вимагають отримати літературу в 500 грн., або пройти курси - тож, на вас заробляють, якими би привабливими перспективи не були. Ви не зобов'язані описувати ті плани, які неможливо здійснити. До прикладу, реалізувати в день косметику більш ніж 5 покупцям або реалізувати пілосос, ціною 5 тис \$ раз у тиждень нереально.

Отже, будьте дуже обережні з пошуком роботи, звертайте увагу на кожную дрібницю, або ця дрібниця вас з часом і підведе до провалу. Ніколи не йдіть на роботу, якщо роботодавець розміщує вакансії постійно - можливо, він не готовий утримувати співробітників, і платити зарплату. Також перевіряйте всю інформацію о фірмі в яку хочете працевлаштуватися.

ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ЗВО: ПРОВІДНІ АСПЕКТИ

Проценко І.І., кандидат педагогічних наук, доцент Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Бурхливий розвиток ринку вищої, середньої спеціальної освіти України в останні роки створив необхідність формування іміджу кожного з них. На сучасному ринку спостерігається велика різноманітність державних і недержавних вищих навчальних закладів, де абітурієнтам пропонується велика кількість різноманітних спеціальностей, програм навчання, а також закордонне стажування та інше. Тому вишам доводиться шукати оригінальні шляхи залучення майбутніх студентів [4].

Якщо розглядати питання формування іміджу безпосередньо в сфері освіти, то на думку Е.А.Макарова і Т. В. Муригіна це «процес управління двосторонніми комунікативними зв'язками вищого навчального закладу з громадськістю з метою узгодження своєї діяльності з її інтересами, а також досягнення взаєморозуміння і підтримки іміджу за допомогою реалізації різноманітних програм».

Мета нашої роботи полягає у спробі розглянути та визначити принципи створення позитивного іміджу вищого навчального закладу, а також варіанти підтримки створеного раніше іміджу.

Імідж – це образ організації, існуючий у свідомості людей. Можна навіть сказати, що у будь-якої організації існує імідж незалежно від того, хто над ним працює і чи працюють над ним взагалі. В останньому випадку він складеться у споживачів стихійно, і немає ніякої гарантії, що він буде адекватним і сприятливим для організації. Тому реально можна обирати не в площині «хочу імідж - не хочу імідж», а між керованим і некерованим іміджем [2].

Формування сприятливого іміджу для організації – це процес більш вигідний і менш трудомісткий, ніж виправлення спонтанно сформованого несприятливого образу. Визначимо основні особливості іміджу.

1. Імідж повинен відповідати стратегії розвитку, що спирається на задоволення певних потреб всього ринку або його сегмента.
2. Імідж компанії відповідає рівню / етапу розвитку компанії.
3. Внутрішній імідж відповідає зовнішньому.
4. Імідж компанії відповідає сучасному етапу розвитку суспільства, в якому існує компанія.

Аналіз літератури показав, що серед дослідників, які вивчають зазначену проблему, єдиної думки з приводу того, що ж вважати

освітньою послугою, немає. Якщо узагальнити підходи науковців до визначення, то більшість з них під освітніми послугами розуміє «систему знань, інформації, умінь і навичок, які використовуються з метою задоволення багатоліких потреб людини, суспільства і держави» [3].

Реклама ЗВО є актуальним напрямком, і інтернет-реклама вишів необхідна не тільки комерційним вузам і новачкам, а й класичним державним – для того, щоб йти в ногу з часом і підтримувати напрацьовану репутацію. Реклама вишів повинна відповідати потребам цільової аудиторії, в даному випадку це активні, сучасні підлітки, які більшу частину часу проводять в інтернеті й активно користуються соціальними мережами. Тому реклама сучасного ВНЗ повинна враховувати це.

Для вищих навчальних закладів можливе використання наступних типів презентацій:

- Презентація власне ЗВО. Метою такої презентації є створення іміджу. Презентація є частиною рекламної кампанії організації.

- Презентація товару. В даному випадку - освітньої послуги. Цілі такої презентації зрозумілі: створення знання про нову спеціальність, програму, відділення, філію.

- Презентація проекту. Мета цього виду презентації - інформування людей про певний проект, визначення зворотного зв'язку, реакції щодо проекту, пошук зацікавлених у підтримці розробки та реалізації проекту.

- Презентація обсягу та змісту виконаних робіт (звіт). Мета - ознайомити, надати певній вузькій групі людей результати робіт (у виші це Вчена рада, методична рада).

- Презентація плану майбутніх робіт. Така презентація аналогічна попередньому виду презентацій, тільки об'єкт тут - майбутні роботи організації або особистості. Цілями її можуть бути: інформування певного кола осіб щодо намічених робіт, опис намічених робіт з метою підтвердження об'єкта презентації критичного аналізу і зміни [5].

Виші, які регулярно проводять запропоновані види презентацій мають велику можливість отримати зворотну реакцію на свою діяльність, зацікавити абітурієнтів, які в майбутньому придуть навчатися.

Цілеспрямована робота над власним іміджем ведеться в багатьох вищих навчальних закладах країни, проте не завжди в рівній мірі приділяється увага внутрішнім і зовнішнім компонентам. *Єдина і поділяється всіма співробітниками система цінностей і адекватних способів їх реалізації виступає основою створення як організаційної культури внз, так і його іміджу.*

В ідеалі заклад вищої освіти повинен щорічно проводити дослідження з метою з'ясування відповідності існуючого іміджу власним уявленням про місце навчального закладу на ринку освітніх послуг [1].

Імідж ЗВО формується для вирішення тактичних завдань, він повинен відповідати моді. Створити імідж престижного навчального закладу досить легко, але також необхідно постійно підтримувати його. Імідж знаходиться в свідомості людей, а не є постійною ознакою організації. Причина цього є те, що ми володіємо різною інформацією, а іноді і різним досвідом. Тому сучасний вищий навчальний заклад зацікавлений в процесі створення та підтримання свого власного іміджу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алікперов І.І., Формування іміджу освітнього закладу. 2012.
2. Ахтямов Т.М., Шкардун В.Д. Оцінка та формування корпоративного іміджу підприємства. *Маркетинг за кордоном*. 2001, №3
3. Браун Н. Государственный ВУЗ в рыночной экономике. *Высшее образование в России*. 2007. №4. С. 6-13.
4. Блинов А.О., Захаров В.Я. Имидж организации как фактор ее конкурентоспособности. *Менеджмент в России и за рубежом*. 2003. № 4. С. 35-44.
5. Кириллина Ю. Маркетинг образовательных услуг. *Высшее образование в России*. 2000. № 5. С. 33-52.

УДК 316.6

СУЧАСНЕ РАБСТВО: ЯК ВИХОВУЄТЬСЯ РАБСЬКА СВІДОМІСТЬ?

*Тімаков Є.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., кандидат філософських наук, доцент*

Людина – істота соціальна, адже складно уявити її життя без дружби, єдності, любові. Людське життя втрачає свій сенс наодинці, без спілкування, без обміну практичним досвідом, без взаємодії з іншими. В цьому вся суть людини.

Проте у людських взаєминах таїться й велика небезпека – бажання бути сильнішим, впливовішим, маніпулювати іншими і, більше, «володіти» їх життям. Результатом різючої диспропорції (економічної, соціальної і ін.) у відносинах між людьми є поява феномену рабства.

Рабство – це система суспільних взаємин, при якій допускається перебування людини (раба) у власності іншої людини (пана, рабовласника, господаря) або держави. Суть рабства полягає в позбавленні раба майбутнього повністю або частково [1].

З давніх-давен на рабів перетворювали полонених, злочинців і боржників, пізніше і цивільних осіб, яких примушували працювати на свого господаря (кріпосне право, боргова кабала, закрите утримання домашньої прислуги, дітей-солдатів, торгівля людьми, передача і продаж дітей і підлітків з метою експлуатації та насильницького шлюб, релігійне рабство і т.д.). У сучасному цивілізованому світі рабство засуджується в більшості країн світу як злочин і заборонено законодавством, проте як соціальний феномен не зникає, оскільки непереможною залишається сама проблема соціальної диференціації, що його породжує. Однак форми рабства значно еволюціонували при незмінності «речового» статусу раба. Й кількість «рабів сучасності» значно більша від цифр офіційної статистики, адже сам цей статус рідко усвідомлюється його носієм.

Відмінність сучасного раба в тому, що його свідомість «виховується» в атмосфері слухняності і некритичності сприйняття соціальних стереотипів (маєш працювати на того, хто платить, не говорити зайвого на вище керівництво, не намагатися доводити власної точки зору там, де тебе не питають і все вирішили за тебе раніше і т.д.).

Рабська психологія закладається з пелюшок, як пересторога слухняності стосовно «Старшого», що не має жодного стосунку до поваги і чемності до батьків та дорослих (є мутацією соціальної цінності).

Програмування триває протягом усього життя людини і цей «код» настільки продуманий, що зламати його дуже складно, але все ж таки можливо. Єдиний шлях – освіта і самоосвіта, розвиток і самовдосконалення, нівелювання соціальних обмежень через розширення власного світогляду, формування здатності до критичного мислення та аналізу історичного контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рабовладельческое государство // Юридический словарь / Гл. ред.: С. Братусь, Н. Казанцев, С. Кечекьян, Ф. И. Кожевников, В. Ф. Коток, П. И. Кудрявцев, В. М. Чхиквадзе. — М.: Гл. изд-во юридической литературы, 1953.

**РОЛЬ САЛАМАНКСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ
В ПОЛІТИЧНОМУ, РЕЛІГІЙНОМУ ТА НАУКОВОМУ
РОЗВИТКУ ІСПАНІЇ XVI СТ.**

*Чегринець С.В., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

У XVI ст. іспанці були однією з найосвіченіших націй Європи, що знайшло відображення у культурі Золотої доби, а також у здатності створити світову імперію. Лідируючі позиції займала Кастилія з її найстарішим університетом – Саламанкським. Н.Пералес та Х.Муньюса стверджували, що у XVI ст. Саламанкський університет став «центром знань та величі Іберійського півострову» [4, с. 66].

Наукова література представлена працями О.А.Жеравіної «Університет и королевская власть в Испании в XVI в.», «Преподавание теологии в Саламанке: анализ репертуара источников, предусмотренных университетскими уставами XVI в.», «Старшие коллегии Саламанки в Испании XVI в.», Д.В.Шмоніна «Франсиеско де Витория и Саламанкский университет» та ін. Найбільшим авторитетом у сфері вивчення історії Саламанкського університету є Вісенте Бельтрана де Ередія та його праця «Устав університету Саламанки: університет в Золоту добу».

У XVI ст. Саламанкський університет був ковальнею юристів, лікарів, адвокатів, вчителів, здатних виконувати свої обов'язки на високому рівні. У порівнянні з іншими університетами Кастилії, Саламанкський університет дуже вдало виконав свою соціальну роль у підтримці зростаючого державного апарату, готуючи потрібні їй кадри, які здатні керувати країною та сприяти її розвитку. Для іспанської монархії одним з найважливіших завдань було посилення влади та облаштування Америки і заморських територій. Саламанкський університет сприйняв це як зону своєї відповідальності. До університету спостерігалось зростання інтересу з боку королівської влади. Відповідно, держава була зацікавлена у розвитку та реформуванні Саламанкського університету. Карл I та Філіп II послабили церковний вплив на університет. Протягом усього періоду XVI ст. Саламанкський університет орієнтувався на болонську систему, а його управління було демократичним та автономним [3, с. 4-6]. З часом відбувалося зближення університету та корони. Королівська влада сприяла розвитку університету, намагаючись вирішити внутрішні конфлікти та протиріччя, які існували у внутрішньому університетському житті. Таким чином, Саламанкський університет сформував взаємовигідний союз з іспанською монархією. Держава сприяла розвитку університету, надаючи йому фактично особливий статус, у порівнянні з іншими університетами. В той же час,

Саламанкський університет став незамінним та надійним джерелом кадрів, звідки вийшли державні діячі, засновники університетських колегій та навіть університетів. Його устав став основою для інших університетів Іспанії та Латинської Америки [4, с. 67-69].

Хоча іспанські королі обмежили вплив церкви на Саламанкський університет, теологічна освіта продовжувала розвиватись. В умовах церковної реформи, університет став джерелом церковних кадрів так само як і політичних. Серед університетських вчених-теологів були видатні мислителі та вчені тієї доби. Устав папи Мартина V ще за 1422 р. мав вирішальний вплив на кілька наступних десятиліть. Цей устав передбачав відправлення представниками релігійних орденів своїх членів на навчання до Саламанкського університету. [4, с. 66]. Разом з тим, у XVI ст. в університеті відбувся цілий ряд новацій в області розвитку теологічної думки. Значну роль на теологію мали гуманістичні ідеї, антична спадщина та класичні мови [2, с. 73-74]. Вісенте Бельтрана писав, що ніде в Європі теологія не була на такому високому рівні, як в Саламанці [1, с. 16-18]. Фундаментальним було не лише вивчення класичних мов, але і створення граматики національної, кастильської мови та використання її в теологічній літературі. Поширеним було також і канонічне право. Таким чином, Саламанкський університет став центром розвитку іспанського гуманізму [2, с. 73-74].

У XVI ст. у Саламанкському університеті сформувалась Саламанкська школа, яка була одним з напрямів пізньої схоластики та приділяла чимало уваги вивченню економічних явищ. Нові економічні реалії, викликані розвитком капіталістичних відносин, зацікавили увагу богословів Саламанкського університету, який був найбільшим центром науки та освіти Іспанії. Представники Саламанкської школи залишили після себе чимало трактатів про торгівлю, гроші та сформувавши основні принципи політики меркантилізму. Ця школа розробила мораль, засновану на ідеї про людські права та заклала основи міжнародного права. Саламанкські юристи та теологи не лише були послідовниками гуманістичних ідей, а й намагалися втілити їх у життя у вигляді законів, політики держави та діяльності місій. Засновниками Саламанкської школи були домініканці Франциско де Віторія, його учень Мельчоро Кано та ін. [2, с. 74].

Підбиваючи підсумок відзначимо, що Саламанкський університет у XVI ст. зробив значний внесок у розвиток іспанської держави, церкви та науки. Університет був джерелом кадрів вищої кваліфікації для зміцнення світської та церковної влади. Саламанкський університет став центром розвитку іспанського гуманізму. Саме в цьому університеті сформувалась Саламанкська школа. Випускники університету стали засновниками університетських колегій та навіть університетів. Його устав став основою для інших університетів Іспанії та Латинської Америки. Не

випадково у XVI ст. девізом Саламанкського університету був «Першою в усіх науках Саламанка вчить».

ЛІТЕРАТУРА

1. Beltrán de Heredia Vicente. Cartulario de la Universidad de Salamanca: La Universidad en el Siglo de Oro (Tomo 2). Salamanca: Ediciones Universidad de Salamanca, 1970. 656 p.

2. Жеравина О. А. Преподавание теологи в Саламанке: анализ репертуара источников, предусмотренных университетскими уставами XVI в. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/prepodavanie-teologii-v-salamanke-analiz-repertuara-istochnikov-predusmotrennyh-universitetskimi-ustavami-xvi-v/viewer> (дата звернення 28.05.2021).

3. Жеравина О. А. Старшие коллегии Саламанки в Испании XVI в. URL: <https://phsreda.com/e-articles/1/Action1-148.pdf> (дата звернення 28.05.2021).

4. Жеравина О. А. Университет и королевская власть в Испании в XVI в. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/universitet-i-korolevskaya-vlast-v-ispanii-v-xvi-v-k-probleme-evolyutsii-vzaimootnosheniy> (дата звернення 28.05.2021).

5. Шомин Д.В. Франсиско де Витория и Саламанкский университет. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/fransisko-de-vitoria-i-salamanskiy-universitet-ob-odnoy-udachnoy-reforme-universitetskogo-obrazovaniya/viewer> (дата звернення 28.05.2021).

СЕКЦІЯ 1. УНІВЕРСИТЕТ ЯК ФЕНОМЕН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА. ФІЛОСОФСЬКІ І СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 17

ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФІЇ ЗА УМОВ СЬОГОДЕННЯ

*Алексеева А. М., Національний університет цивільного захисту України
НК – Юрченко Л. І., доктор філософських наук, професор*

Філософія як теоретичний світогляд поряд із наукою, мистецтвом, мораллю, правом – одне з видатних надбань людської цивілізації та культури. Вона не тільки візитна картка цивілізації і культури, а й їхня основа та животворний фермент.

Історично так склалось, що саме філософія була і залишається донині тією колицкою, з якої проростають і наука, і мистецтво, і мораль, і право та набувають статусу самоусвідомлюючих особливих проявів людського духу та практики життєдіяльності людини і суспільства.

Філософські ідеї, школи, напрями подібно до людей, які їх створили, не мають буття поза часом та простором. На них лежить відбиток певної епохи, країни, регіону.

Але в ній виражена тільки частина істини щодо походження та творців філософських ідей, шкіл і напрямів. Якби ця аксіома виражала всю істину, то філософські ідеї та школи народжувались і гинули б у часових та просторових межах окремих епох і країн. Але цього не відбувається. Питання, проблеми, думки зберігаються століттями і навіть тисячоліттями і не знають просторових та часових меж.

Серед багатьох причин філософської неперервності й універсальності немало роль відіграють внутрішня логіка розвитку філософських знань та загальнолюдські традиції у формі постановки філософських проблем, підходів до їхнього вирішення.

В історії філософії склалися і у певних модифікаціях перманентно повторюються так звані вічні проблеми. Що таке людина? Що таке природа, або ширше – Всесвіт? Який між ними зв'язок, залежність? Чи може людина пізнати себе, природу, суспільство? Які форми, методи, засоби пізнання? В чому відмінність явищ і сутності матеріального і духовного, ідеального світу? Який з цих двох світів є основою для виникнення й існування другого світу? Чи вони незалежні один від одного? Що таке свобода? Чи є підстави для того, щоб людина і суспільство могли сподіватися на здобуття свободи? Що таке людські цінності — Істина, Добро, Муд-

рість, Гармонія? Що таке життя та смерть, яке їхнє ціннісне значення для окремої людини і суспільства?

Відповіді на ці питання не можна знайти навіть у сучасних модернових лабораторіях. В той же час розвиток суспільства і пізнання висуває і нові філософські проблеми: про співвідношення статичних і динамічних закономірностей у науковому пізнанні, можливостей "штучного інтелекту" тощо.

Звичайно, філософські проблеми під впливом нових знань і нових духовно-культурних та соціальних умов вирішуються по-новому. Досвід понад двох із половиною тисяч років історії філософської думки, як і досвід філософського дискурсу в ХХІ столітті, переконує в тому, що у філософії визначився ряд постійних, "інваріантних" функцій, які дають ключ до розуміння основних вимірів нового осягнення природи, суспільства й людини.

Саме знання цих функцій і вимірів дає змогу розкрити механізм виникнення і розв'язання філософських проблем. До таких функцій і вимірів належать світоглядна, онтологічна, гносеологічна, методологічна, ціннісна та праксеологічна функції. Питання про функції філософії тісно пов'язане з питанням про предмет філософії. Історично поняття предмета філософії змінювалось і має як об'єктивні, так і суб'єктивні причини.

До об'єктивних причин слід віднести стан, рівень накопичених конкретних і філософських знань про навколишній світ (природу, людину, суспільство), про духовні, в першу чергу пізнавальні особливості, можливості як окремої людини, так і суспільства в цілому. До суб'єктивних причин відносяться своєрідність насамперед форми осягнення предмета філософії певним філософом, філософською школою або течією. Справа в тому, що зміст і форма тієї чи іншої філософської концепції щодо одного і того ж предмета далеко не завжди збігаються. Вони залежать від історико-філософської рефлексії особистості.

Сучасна філософія – це дисципліна, що вивчає суттєві характеристики людського ставлення до довкілля та духовності у всіх його основних проявах. Так як під філософією традиційно розуміють форму людського мислення, то це і є та галузь знань що має вивести людину на якісно новий етико-технологічний рівень життєдіяльності.

Сьогодні, як і тисячі років тому, філософія встановлює свої істини через логічне доведення. Тобто філософія дає можливість раціональними засобами створити гранично узагальнену картину світу, місця людини у ньому, досліджуючи пізнавальне, ціннісне, соціально-політичне, моральне й естетичне ставлення людини до світу.

На відміну від окремих наук, що вивчають лише деякі області дійсності, предмет філософії охоплює найзагальніші риси дійсності, основи буття і пізнання, що вивчаються не безпосередньо, а через узагальнення даних інших наук та осмислення всієї існуючої культури, її

світоглядних структур. Таким чином, філософія — раціональна самосвідомість людства, наслідок його прагнення збагнути глибинні основи буття і місце людини у світі.

Філософія тримає увесь час у полі уваги та в актуальному стані всі основні виявлення людини як людини, із чим пов'язані особливості її предмету:

- Історична змінність, оскільки історично змінними постають самовиявлення та самоусвідомлення людини;
- уся історія філософії, аж до сучасності, фактично входить в окреслення її предмету, оскільки лише за такої умови ми здатні окреслити «топографію» людськості;
- філософія постає своєрідною формою збереження та забезпечення історичної неперервності людської свідомої самоідентифікації.

Слід також зазначити важливість для сучасного питання про об'єкт філософії. Його складовою виступають в першу чергу форми організаційного наукового пізнання, а також те, в який спосіб розвивається наука, в тому числі важливими для дослідницької діяльності повинні бути методи.

Філософія сьогодні для кожної людини – це можливість подивитися на науку ззовні, зрозуміти її як особливу сферу життєдіяльності суспільства.

Сучасній філософії властиво співставляти як наукове так і не наукове знання, чітко його аналізувати. З філософської точки зору науку варто розглядати як пізнавальну діяльність, в результаті якої ми отримуємо раціональне, об'єктивне, при цьому системне знання, яке можна довести теоретично і перевірити на практиці.

Таким чином, філософія дає людині відповідь на важливі для неї питання: що називається науковим знанням; які основні принципи організації і функціонування наукового знання; які методи використовуються наукою; у який спосіб здійснюється розвиток знання; яка відмінність між наукою та псевдонаукою; які прослідковуються форми взаємозв'язків між науковим знанням і філософією, в також релігійною свідомістю.

Філософія сучасності поки що розглядається як соціальна дисципліна, проте у XXI столітті будучи складовою частиною різноманітних ідей, поглядів та вчень, стає інструментом нетрадиційного креативного підходу до вирішення унікальних технічних, медикобіологічних, екологічних проблем.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Баласанян Т.А., ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НК – Баласанян О.Д., ст. викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Сучасне життя, завдяки інтернет технологіям, розвивається доволі швидко, прискорюючи тим самим темпи розвитку інформаційного суспільства і долаючи географічні бар'єри. Це вносить певні зміни в життя суспільства в цілому і в освіту зокрема.

Епідемія коронавірусу внесла корективи практично в усі сфери нашого життя. Особливо зазнали змін заклади вищої освіти, які в терміновому порядку перейшли на електронну форму навчання, або e-learning. Ми провели опитування серед студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця, і попросили їх поділитися своїм враженням від навчання онлайн. Давайте подивимося, які переваги і недоліки дистанційного навчання зазначили студенти.

Переваги онлайн-навчання:

– студентам легше сприймати матеріал, тому що викладачі можуть використовувати ряд додаткових інструментів, таких як відео, PDF-файли, подкасти, до яких можна звернутися після заняття і опрацювати додатково;

– більшість робіт, завдань і тестів виконуються в електронному варіанті, що зменшує обсяг письмової завантаженості;

– з'являється більше вільного часу, тому що не витрачається час на дорогу до університету і чимало часу можна витратити для самопідготовки;

– навчання онлайн є більш цікавим, тому що студенти отримують нестандартні та креативні завдання;

– більше можна зосередитися на навчанні та уникнути зайвого спілкування;

Недоліки дистанційного навчання:

– з часом втрачається інтерес і мотивація до навчання через брак живого спілкування з одногрупниками й викладачами;

– проблеми з мережею Інтернет (у багатьох випадках не було змоги працювати в онлайн-режимі);

– важко бути зосередженим на екрані комп'ютера протягом тривалого часу;

– навчання онлайн потребує самодисципліни, а інколи її не вистачає.

Інтернет міцно увійшов в наше життя. Сучасна освіта немислимо без комп'ютерів і інтернету. Сучасні студенти активно використовують

інформаційні технології та інтернет в своєму житті та освіті. Таким чином, використання технологій дистанційного навчання відкриває нові можливості для навчання та робить його більш гнучким, доступним та всеохоплюючим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. – К: Грамота, 2005 – 448с.

2. Інтернет-ресурс: Сайт Українського центра дистанційного навчання, режим доступу: www.distance-learning.com.ua

3. Інтернет-ресурс: Scholarship Positions, режим доступу: <https://scholarship-positions.com/>

УДК 37.041:005.336.5:615.15

САМООСВІТНЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАРМАЦЕВТА

Барджадзе Р. В., аспірантка Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького

Важливим у розгляді самоосвіти фармацевта є те, що основою для професійної діяльності будь-якого фахівця, є система сформованих у процесі його професійної підготовки компетентностей. З позиції компетентнісного підходу, прийнятому у вітчизняній системі освіти, формування фахових компетентностей є значущою метою в професійній підготовці майбутнього фармацевта. З цієї позиції, у процесі дослідження розглянуто низку наукових праць сучасних дослідників, які присвячені тенденціям формування компетентностей майбутніх фармацевтів у закладах вищої освіти, а саме Н. Альохіної, Л. Галій, Г. Глембоцької, В. Голубцова, Н. Денисової, І. Комісінської, Л. Пляки, О. Тутутченко тощо.

Аналіз наукової літератури свідчить, що психологи і педагоги, які працюють над проблемою професійної компетентності фахівця, визначають її з позиції акмеології як складне, інтегроване особистісне утворення, яке має багато складових і уособлює єдність теоретичної й практичної готовності до здійснення професійної діяльності, зокрема фармацевтичної, та характеризує професіоналізм фахівця (згідно думки А. Деркача) [1].

Узагальнюючи низку визначень, під самоосвітньою компетентністю фармацевта розуміємо певну якість особистості фахівця, що характеризується здатністю та готовністю до цілеспрямованого перманентного здійснення самоосвітньої діяльності під час навчання та у процесі професійної діяльності, осучаснення отриманих професійних знань на основі

актуальної інформації суміжних професій і тенденцій в царині фармації, покладаючись на самооцінку, самоаналіз, самоорганізацію, самоконтроль суб'єкта діяльності.

Підготовка майбутніх фармацевтів та розвиток їх компетентностей в Україні здійснюється у закладах вищої освіти, зокрема за освітньо-професійною програмою «Фармація» початкового рівня, першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я». У процесі дослідження встановлено, що 38 коледжів та 19 університетів, інститутів і академій здійснюють фахову підготовку фармацевтів протягом 2-х, 3-х або 5-ти років на денній, вечірній або заочній формі навчання. Освіта майбутніх фармацевтів орієнтована на формування певних компетентностей, які мають визначатися стандартами вищої освіти. Існуючий проєкт стандарту вищої освіти України для другого (магістерського) рівня освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за 2018 рік містить фахові компетентності, згруповані у п'ять кластерів відповідно до Глобальної рамки компетентностей фармацевтичних фахівців освітньої ініціативи Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP Education Initiatives. Pharmacy Education Taskforce. A Global Competency Framework, v.1) та з урахуванням національних особливостей підготовки здобувачів вищої фармацевтичної освіти, серед яких: фармацевтичні компетентності в галузі охорони здоров'я; компетентності у сфері надання фармацевтичної допомоги населенню; організаційні та управлінські компетентності; професійні та особистісні компетентності; компетентності у сфері забезпечення та управління якістю.

Науково-методичні джерела прямо не вказують на наявність і місце самоосвітньої компетентності у складі компетентностей майбутнього фармацевта, хоча про її наявність та важливість свідчать наукові доробки низки дослідників з інших сфер професійної діяльності. Її ознаки виявляються у складі низки елементів фахової підготовки, які віднесено до *soft skills*, що мають універсальний характер, важливих для успішного професійного і життєвого самовизначення особистості. Зазначимо, що переважно високий рівень розвитку *soft skills* сприяє ефективній самоосвітній діяльності студента – майбутнього фармацевта.

Варто зазначити, що поняття «самоосвітньої компетентності» та «самоосвітньої діяльності» пов'язані між собою, проте не є тотожними. Якщо самоосвітня компетентність позначає спроможність, здатність особи до здійснення самоосвітньої діяльності, то самоосвітня діяльність означає безпосереднє її здійснення, сам процес. Самоосвітню компетентність складають знання, уміння й навички, що уможливають самоосвітню діяльність. У процесі освіти здатність до здійснення самоосвітньої діяльності набувається й формується через знання щодо її сутності та

процесуальності, й набуття досвіду використання елементів самоосвіти, що визначається як уміння. Інтуїтивне або неструктуроване застосування самоосвіти надає досвід, який набуває усвідомленості особистістю завдяки знанням. Самоосвітня компетентність особистості формується через набуття досвіду самостійних спроб і досягнень в самоосвітній діяльності, індивідуалізації системи навчання, переходу від наслідування зразків самоосвіти до вироблення її власної моделі, включення самоосвіти в спосіб життя студента. Відбувається самоосвітній навчальний цикл за Девідом Колбом та його чотириступінчастою емпіричною моделлю процесу навчання і засвоєння людиною нової інформації [2], коли самоосвітня компетентність організовує й структурує самоосвітню діяльність, яка у свою чергу удосконалює самоосвітню компетентність, що виводить самоосвітню діяльність на новий, більш високий рівень.

Загальна динаміка в самоосвітній діяльності відзначається в напрямку переходу від стихійного, ситуативного включення особистості в самоосвітню діяльність під координацією педагога до свідомо конструйованої на основі сформованої системи цінностей, системної, самокерованої і самоконтрольованої діяльності майбутнього фахівця

Отже, зважаючи на все зазначене вище, можна стверджувати, що під час її реалізації самоосвітня компетентність впливає і регулює процес набуття професійної компетентності майбутнього фахівця та фахової діяльності фармацевта. Самоосвітня компетентність зумовлює самоосвітню діяльність, яка уможливорює сталий особистісний і професійний розвиток, а саме: здатність майбутніх фахівців адаптуватися до значних темпів розвитку інформаційних технологій, формування у студентів творчого фахового мислення, особистісної і професійної культури та підвищення фахової мобільності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач Анатолий Алексеевич. Профессиональная субъектность как психолого-акмеологический феномен // *Акмеология*. 2015. №2 (54). С.8-10.
2. Saul McLeod. Kolb's Learning Styles and Experiential Learning Cycle updated 2017, <https://www.simplypsychology.org/learning-kolb.html>

ТРАДИЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ І ЇХ ВПЛИВ НА ОСОБИСТІСТЬ

*Білоножко І.Г., Національний університет цивільного захисту України
НК – Логовський І.М., кандидат історичних наук, доцент*

Освіта – це процес передачі накопичених поколіннями знань і культурних цінностей. Зміст освіти формується і поповнюється зі спадщини культури і науки, а також з життя і практики людини. Отже, освіта є соціокультурним феноменом і виконує соціокультурні функції[1].

Вища освіта дозволяє не тільки сформувати в голові систему знань і навичок, необхідну для подальшої професійної діяльності, а й отримати цінний життєвий досвід.

Людина яка поступає в будь який університет проходить неймовірний шлях відкритті. Особистість доросліше, активно їде процес самовизначення, вирішуються завдання здобуття самостійності, професійного самовизначення. Формується цілепокладання (здатність будувати життєві плани), світогляд, громадська позиція. При нормальному розвитку, в юності досягається соціальна зрілість. Звісно людина все це може пережити без університету, але якщо людина свідомо обирала певний напрямок освіти, то університет дає нові знайомства, задачі, знання при освоєнні яких особистість відкриває новий, усвідомлений світ.

Слід зазначити, що практично всі розвинені країни проводили різні по глибині і масштабам реформи національних систем освіти, вкладаючи в них величезні фінансові кошти. Тому освіта стає необхідним і важливим фактором розвитку як окремих сфер (економіки, політики, культури), так і всього суспільства. Це підкреслює той факт, що люди з вищою освітою будуть цінуватись завжди більше.

ЛІТЕРАТУРА:

Педагогика и психология высшего образования: от деятельности к личности, С.Д. Смирнов М., 2001.

СПОРТ ЯК СПОСІБ САМОВИХОВАННЯ (ДОСВІД КУРСАНТКИ-СПОРТСМЕНКИ)

*Божко Д.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.ф.н., доцент*

Спорт має дивовижні властивості. Він об'єднує людей, знайомить їх між собою, зміцнює здоров'я, характер і навіть розумові здібності, розвиває такі навички як швидкість, спритність, реакція, координація, витривалість, терпіння.

Спорт є ефективним засобом самовиховання через фізичне вдосконалення. Його цінність визначається стимулюючим впливом на поширення фізичної культури серед різних верств населення, і в цьому плані спорт має міжнародне значення [1].

Сучасний спорт займає важливе місце як у фізичній, так і духовній культурі суспільства. На сьогоднішній день кожен розуміє, що заняття спортом - це запорука покращення фізичного і психічного здоров'я.

В наш час винайдено велике розмаїття видів спортивної діяльності, серед яких людина має можливість обрати для себе найбільш привабливий, той, що найкраще підходить до її характеру та способу життя. Для небагатьох спорт стає професією. Для спортсменів-професіоналів фізичне вдосконалення— це не тільки професія, воно формує їх світоглядні установки, в певній мірі визначає систему цінностей та ідеалів.

Я також спортсменка професійного виду спорту. Займаюся більше 10 років (а це більша частина мого життя!). Для мене спорт є не тільки захопленням, але й способом життя. В день я присвячувала спорту майже стільки ж часу, скільки і навчанню. Ї впевнена, що давні греки мали рацію, що «в здоровому тілі – здоровий дух». В процесі занять спортом загартовується воля, характер, вдосконалюється вміння управляти собою, швидко і правильно орієнтуватися в різноманітних складних ситуаціях, своєчасно приймати рішення, ризикувати або утримуватися від ризику.

У будь-якому виді спорту проводяться змагання, які проходять за жорсткими правилами, до яких потрібна не тільки фізична, але й моральна підготовка. Правила визначають психологічний настрій спортсмена [2]. Вони вимагають від нього в кожному виді спорту конкретних проявів фізичних якостей, вольових зусиль. Працюючи над розвитком сили, швидкості, витривалості, гнучкості, над технікою виконання вправ - спортсмен формує вміння діяти в повну силу, коли не хочеться, коли втомився, вчиться управляти настроєм, справлятися з надмірним хвилюванням, тобто опановує умінням самоврядування, самоконтролю

емоціями, тренує свою волю. Все це він робить свідомо, щоб досягти кращого результату в змаганнях.

Таким чином, вдосконалюючись в спорті, людина вдосконалюється всебічно. А це, в свою чергу, сприяє розвиткові інтелекту, в тому числі й соціального. Тому, на нашу думку, люди, що займаються сортом є більш успішними в професійній діяльності і суспільній комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Платонов В.Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения / В.Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 808 с.

2. Зацюрский В.М. Физические качества спортсмена: основы теории и методики воспитания. – 3-е изд. – М.: Физкультура и спорт, 2009. – 200 с.

УДК 94(477)

ПРАЦЯ СТУДЕНТІВ: ПІДРОБІТОК ЧИ ЕКСПЛУАТАЦІЯ

*Гарашко О.Г., Національний університет цивільного захисту України
НК – Гонтаренко Л.О., к.псих.н., доцент*

Торгівля людьми — протизаконна торгівля в цілях комерційної експлуатації або примусової праці - сучасна форма рабства.

Це здійснення незаконної угоди, об'єктом якої є людина, а так само вербування, переміщення, переховування, передача або одержання людини, вчинені з метою експлуатації, у тому числі сексуальної.

Експлуатація праці студентів є елементом торгівлі. Це масовість залучення студентів до примусових робіт. Мобілізація студентів на роботи відбувається на тлі не менш масових звільнень кваліфікованих кадрів, це торгівля молодими людьми, які не мають можливості працювати.

Елементами торгівлі є використання обману, шахрайства, шантажу, уразливого стану людини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства, а також службового становища або матеріальної чи іншої залежності від іншої особи.

Студентів ж можуть заманювати тим що, ти є не активною людиною, тим самим далячи на психіку а також кажучи, що ти залежиш від батьків і не маєш власну роботу і права. Більшого розвитку набувають нетрадиційні види зайнятості, наприклад, часткова, віддалена робота, робота з гнучким графіком. Так як роботу можна поєднувати з навчанням.

Ця проблема може торкнутися кожного, незалежно від віку, статі, освіти чи соціального статусу, а постраждати може кожен, хто спокусився на привабливі умови та не вжив заходів безпеки для свого захисту.

Торгівля людьми досягла глобальних масштабів. Щорічно близько 600 – 800 тисяч осіб у світі продають за кордон з метою експлуатації [2]. Експлуатація може відбуватись як всередині країни так і поза її межами, а вербувальниками найчастіше є знайомі люди – ті, яким довіряють.

Важливий поштовх у студентів формується в основному за допомогою погроз - проблема з подальшим навчанням, виселення з гуртожитку. Не хочеш проблем – йди працювати, куди змусять.

Навчання і трудову діяльність поєднує 51% студентів вузів. В середньому вони приділяють роботі 27 годин на тиждень. Бажання отримати досвід роботи є більш значущим мотивом поєднання навчання і роботи, ніж фінансові чинники. 77,5% працюючих студентів заявили, що робота дає можливість вдало працевлаштуватися після закінчення вузу, оскільки роботодавці цінують досвід. Тільки 48,9% працюючих студентів поставили на чільне місце заробітку.

Основні форми торгівлі:

- Трудова
- Сексуальна
- Примусове жебрацтво
- Примусове залучення у кримінальну діяльність та збройні конфлікти
- Торгівля з метою вилучення органів
- Експлуатація студентства як особлива форма

Торгівля людьми – це глобальний злочинний бізнес. Вона стільки прибутковий, що охоплює майже весь світ. А Україна є і країною призначення, транзиту та походження [4].

Сфери діяльності є різноманітні – від сільського та домашнього господарства до сфери розваг.

Основними засобами боротьби з торгівлею людьми є Міжнародні документи, зокрема Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми [1], особливо жінками й дітьми, і покарання за це.

А головними елементами протидії є:

- Державні структури
- Громадські організації
- Міжнародні організації

Торгівля людьми є дуже прибутковою комерційною справою. У XXI столітті це найшвидше зростаюча злочинна індустрія у світі.

За оцінками ООН, близько 2,5 млн. осіб з 127 різних країн є об'єктом торгівлі людьми в усьому світі [3].

Суспільство мало проінформоване про примусову працю за участю студентів. Студенти знаходяться в ситуації, коли у них відсутнє право

вибору. Для того, щоб створити передумови до зміни ситуації, на початковому етапі необхідно виявляти і розголошувати факти залучення студентів до примусової праці, проводити моніторинг як повсякденної практики, що допускають примусової праці, так і законодавства - на відповідність їх конституційним і міжнародним нормам.

Щоб вберегти себе потрібно:

- не віддавати свої документи посереднику з працевлаштування,
- якщо договір іноземною мовою то обов'язково має бути його офіційний переклад,
- перед тим, як підписувати будь-які угоди, проконсультуйтеся у юриста,
- заздалегідь дізнатися та зберегти контакти найближчих до місця Вашого працевлаштування дипломатичних установ держави України, для того, щоб у разі необхідності звернутися по допомогу, бути уважними та обережними.

Проблема торгівлі людьми у світі стоїть надзвичайно гостро, тому важливо знати усі її аспекти. Кожне життя важливе і має сенс, тому потрібно берегти себе, цей світ та робити його краще!

ЛІТЕРАТУРА

1. Торгівля людьми // Велика українська юридична енциклопедія. У 20 т. Т. 17. Кримінальне право / В. Я. Тацій (відп. ред.) та ін. — 2017. — С. 964. — ISBN 978-966-937-261-1.
2. <https://www.msp.gov.ua/news/16080.html?PrintVersion>
3. «Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми» <http://www.solor.gov.ua/docs/all/mediua.pdf>
4. «Торгівля людьми в Україні» В. Весельский, В. Пясковский <https://www.yakaboo.ua/torgivlja-ljud-mi-i-ukraini.html>

УДК 101:62

СТИСЛА РЕТРОСПЕКТИВА РОЗВИТКУ НАУКИ І ТЕХНІКИ У ФІЛОСОФСЬКОМУ КОНТЕКСТІ

*Грінько Х.І., Одеський національний університет імені І.І. Мечникова,
НК – Старовойтова І.І., кандидат філософських наук, доцент*

Наука, техніка, технологія є досить складними явищами суспільного життя. Вони тісно пов'язані з глибинними засадами людського існування; між ними існує необхідний зв'язок.

Становлення науки у стародавньому світі ще мало пов'язувалось із розвитком техніки. Тут наука, діставши поштовх для розвитку зі сфери соціального життя та технічної діяльності, нагромаджувала переважно

технічні складники інтелектуальних пошуків. І хоча окремі напрями знання перехрещувались із практичними потребами (наприклад, діяльність Архімеда), це радше було винятком, ніж правилом. Ту ж тенденцію ми спостерігаємо і в Середні віки. Але самий факт втягування великої групи етносів у єдиний культурно-історичний процес сприяв поступовому розширенню напрямів пізнання та сфер застосування знань.

Найвражаючішою сферою технічної діяльності зрілого Середньовіччя було будівництво храмів. Саме тут, за свідченням істориків науки, ми й знаходимо перший відомий нам факт наукової експертизи проекту будівництва Міланського собору (1386 р.). Власне, стабільна картина розвитку науки, техніки та технології у їхньому взаємозв'язку починається у Європі з епохи Нового часу (XVII ст.).

Слід відзначити такі добре відомі у філософському полі етапи або фази в розвитку науки та техніки:

Перша фаза (прибл.1660 – прибл.1750) – наука і техніка в цей час інституалізуються; виникають національні Академії наук і власне інженерна діяльність. Зв'язок між наукою і технікою ми простежуємо за такими напрямами:

- виникає техніка для наукових експериментів, яка починає досить активно розвиватися на ґрунті вже наявних технічних досягнень;
- утверджується механічна картина світу.

Друга фаза – початок промислової революції (кінець XVIII ст. — усе XIX ст.). Тут бурхливий розвиток техніки починає вимагати застосування науки. У той самий час виникає економічна потреба у втіленні науково-інструментальних напрацювань у виробництво. Тобто виникає зустрічний рух науки, техніки і технології одне до одного.

Третя фаза – (XX ст. – початок XXI ст.) – тут зв'язок науки і техніки стає систематичним і спеціально планованим, і у цьому зв'язку наука поступово виходить на провідне місце.

Можна було б виділити і детальніші періоди науково-технічного розвитку. Наприклад, античну та середньовічну науку подати як перший етап, на якому пізнання ще достатньо не відокремилось від ремісництва. Наукову революцію Нового часу виділити як другий період – період відокремлення науки від практичних потреб. А кінець XIX - XXI ст. вважати періодами нової синкретичної взаємодії науки і техніки.

Уже розглянуті підходи до аналізу розвитку науки та техніки свідчать, що вони, безперечно, пов'язані з розвитком суспільства, з його поступом, але не прямим і простим зв'язком. Загалом сьогодні переважає тенденція до інтенсивнішого розвитку інтелектуальних методик наукового пошуку, яку врешті-решт резюмує випереджальний хід розвитку науки порівняно з технікою та виробництвом.

Розвиток науки і техніки у ХХІ ст. змусив уважно до них придивитися, спеціально займатися їхнім дослідженням. Унаслідок того виникли зовсім нові галузі науки:

- філософія техніки, або філософія науки і техніки;
- наукознавство;
- комплекс технічних наук, що в Англії іменується “Technology”;
- історія природознавства та техніки;
- соціологія науки та техніки;
- інженерна психологія та ін.

Зусиллями цих наук розроблено цілий комплекс проблем. Розглянемо деякі з них.

Насамперед – це проблема загальної оцінки феномену техніки в розвитку сучасної цивілізації. За класифікацією К. Ясперса, у другій половині ХХ ст. сформувався три позиції щодо оцінки техніки:

- оптимістична;
- песимістична;
- нейтральна.

Отже, наука, техніка, технологія – це надзвичайно складні і впливові напрями людської життєдіяльності, пов'язані зі способом людського самоутвердження у світі. Наука і техніка вступають у складні й неоднозначні зв'язки з провідними сферами суспільного життя, але загалом вплив науково-технічного розвитку на суспільство зростає.

УДК: 316.142: 141.22

ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ ДИСКУРС УНИВЕРСИТЕТА: ДЕКЛАРАТИВНОСТЬ И РЕДУКЦИОНИЗМ

*Гурский Ю. А., Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
НР – Кариков С.А., д.и.н., доцент*

Актуальная концепция высшей школы – в виде некоего иерархического апогея системы всеобщего образования – переживает, по нашему мнению, кризис культурной интеграции. Подчеркнуто парадигмальный характер университетских основ, однако, представляет академическому сообществу вуз в качестве специфического исследовательского объекта в многочисленных и чрезвычайно разнообразных дискурсивных (то есть, по сути, конъюнктурно-языковых) тонкостях. Это конкретное обстоятельство, через разнобойную аналитическую работу, в буквальном смысле легитимирует применение эпистемологически индукционного термина «редукция» в отношении современной высшей школы. Мы предлагаем рассматривать ее именно в рамках упрощенческой канвы (как одной из черт «постмодернистского редукционизма», теоретизацией ко-

того занимается автор настоящей работы специально) по причине того, что различные формы существования вуза как элитарной (либо «псевдоэлитарной»; подробнее см. ниже) институции постепенно отмирают под давлением катализированного технологического развития постсовременности (требованиям которой «постклассический» вуз едва ли соответствует). Иначе говоря, отсутствие устойчивой интенции к реорганизации образования способствует именно инертному и посредственному существованию университетов, то есть – редукции.

Бесспорен тот факт, что отечественные высшие учебные заведения имеют немалое количество организационных проблем. Одной из таких проблем, вызывающих серьезную полемику, является их нарастающая «недемократичность» и полиструктурная ангажированность (в национально-патриотическом, политическом, а также остросоциальном векторах), и особенно наглядно, мы полагаем, это наблюдается в гуманитаристической области. Как совершенно справедливо отмечает Фадеева Л., наиболее резкая критика в отношении вузовского управления касается именно его подчинения центральным министерским «директивам», недостаточной автономности и определенного «проседания» академических свобод [1]. Все это тормозит развитие отечественных вузов, унифицирует их работу, стирает индивидуальные черты. В результате высшая школа терпит стагнацию под бюрократическим давлением, нововведения имманентно отторгаются либо не выполняются как следует, наступает упрощение институционального функционирования. Однако это – отнюдь не последняя стадия университетской «аутофагии», являющейся сложным, эмерджентным процессом. О. Смолянская, развивая проблематику современного украинского университета, выделяет, среди прочего, проблему восприятия университетами собственных сформировавшихся внутренних и внешних черт [2]. Процесс отчуждения от собственной истории и идентичности, дополняющий редукционную темпоральность, гипертрофирует катастрофическое положение вуза в общемировых рейтингах и т. д.

Линия отчуждения и доминирования формальных качеств затрагивает также фундаментальную дихотомию университетского генезиса – отношения «учащийся – обучающий» (либо альтернативные вариации, как-то: «преподаватель – студент», «научрук – дипломник» et cetera). Такой элемент корпоративного устройства высшей школы упрощается по-разному в зависимости от действующей стороны. Так, преподаватель утрачивает свою наставническую роль, перестает быть ученым и в некотором роде – «харизматичным лидером». Студент же, в свою очередь, отвергается от спецификации и чистого познания. И акторы первого отчужденного типа, и акторы второго делают, как замечает С. Мадди, «выбор в пользу неопределенности, связанной с осуществлением уникального смысла... жизни, в результате чего последняя приобретает конфор-

мистский характер...» [3]. Т. н. «постнаука» все более интенсивно «абсорбирует» ироническую функцию, где первично – не продуцирование научного «продукта», но – стремление к групповому объединению на фоне парадигмального сдвига в сторону жесткой индивидуализации [4]. Высшее образование и университет, таким образом, становятся попросту антропологическим тяготением к человеческой близости. Декларативность образовательных программ в подобной модели «simple-living» прикрывает двойственность университета, прячет его самопожраждающийся «симулякр».

Развивая данную тематику, отметим, что крайне остро в последнее время стоит проблема университетского статуса как средства студенческой самопрезентации, где на первый план уже выходит редукция обобщенно-социального характера. Из многочисленного статистического материала (данные из различных соц. сетей, преимущественно – «Instagram») известно, что высшая школа реализовывает псевдоэлитаристский архаизм («-псевдо», потому как в этом ключе элитаризм упрощается до почти поголовного прохождения населением программной бифуркации Болонского процесса) через личностное конструирование социально активных представителей студенчества. Любопытные, с нашей точки зрения, мысли в этой связи высказывала М. Мид, приписывая «первостепенную и решающую роль в процессе преподавания и обучения социальной среде и способам, которыми подается материал, а не содержанию учебы» [5]. Актуальное украинское студенчество подвержено действию схожей тенденции. Чрезвычайно массово в ней явление виртуального (то есть, в сущности, постмодернистского) прорабатывания личности, «обобществления» подростков, тем более – в рамках устоявшейся эпохи. Университет для этого подходит как нельзя лучше, ведь он – хотя бы посредством включения в описание Интернет-аккаунтов аббревиатур – определяет онлайн-образ, а также, снова-таки, поддерживает групповое сосуществование в персуазивной среде студентов.

Подытожив, мы можем сделать ряд важных заключений. Несомненно, современный университет является неким «идентификатором», или наглядным определителем, социокультурного развития украинского общества. Ввиду этого, как на крупномасштабных исследовательских полях, так и в частных академических случаях мы можем весьма подробно рассматривать многостороннее (и зачастую – трудно выразимое) влияние постмодернистской культуры на образовательный дискурс. Влияние это мы склонны связывать с неуклонным процессом редукции, затрагивающим большинство социальных сфер современного мироустройства. Собственно упрощение порождается в виде нового сценария, в пределах которого функционируют старые элементы общественных систем, что провоцирует интеллектуальную стагнацию общества, приверженность к объяснимому и доступному, однозначному и формальному. В

рамках же конкретної редукційної форми, відповідно, розворахи-вається то или иное соціальне, інституціональне, а также культурне взаємодія

ЛИТЕРАТУРА

1. Фадеева Л. Современный университет: конфликт ценностей и моделей // Человек. Сообщество. Управление. 2015. №4. С. 102-116.
2. Смолянская О. «Mal de soi» современного университета // Вышэйшая школа: навукова-метадычны і публіцыстычны часопіс. 2013. №5. С. 29-32.
3. Осин Е. Отчуждение как психологическое понятие // Третья Всероссийская научно-практическая конференция по экзистенциальной психологии: материалы сообщений. – Москва: Смысл, 2007. С. 97-100.
4. Дугин А. Постфилософия. Три парадигмы в истории мысли. – Москва: Евразийское движение, 2009. С. 80-81.
5. Бауман З. Индивидуализированное общество. – Москва: Логос, 2005. С. 154.

УДК 37.013.73

СМАРТ-ОСВІТА: ВИМОГИ ДО МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ

*Дорошенко М.Р., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.філ.н., доцент*

Майбутнє кожної держави визначається не тільки рівнем розвитку економіки і технологій, але, перш за все, людським потенціалом і здатністю генерувати ідеї та реалізовувати їх на практиці. Адже нові наукові ідеї і технології не з'являються самі по собі.

Зростаюча роль знань та інформації в соціально-економічному розвитку, а також бурхливе зростання інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяє з небаченою раніше швидкістю поширювати нові знання, визначає умови на ринку праці, тим самим вимагаючи гнучкості в підході до самого процесу навчання майбутніх фахівців.

Основні вимоги до сучасних фахівців можна представити так: він повинен мати практичні навички в професії, розуміти її специфіку, швидко орієнтуватися в будь-якій складній ситуації, знаходячи креативний і неординарний вихід, мати високий рівень самодисципліни і організованості, бути мобільним і незалежним від зовнішніх обставин, працювати в будь-якому місці і «включатися» в роботу в будь-який час, бути універсалом. Крім того, для «охоплення» всіх цих вимог у нього мінімум часу і можливостей, адже вже на старті кар'єрного шляху

ху фахівець повинен бути молодий, енергійний, амбіційний і відмінно підготований.

Але як цього досягти? На мою думку, єдиний вихід - реформа системи освіти, а також зміна самого підходу до неї. Новий реформований університет – СМАРТ-університет – повинен в своїх освітньо-професійних програмах підготовки врахувати всі вимоги часу і реагувати на них. Для цього необхідно проводити багато практичних занять, занурюючи учнів у «кухню» професії, а теоретичні знання давати на самостійне вивчення (наприклад, викладаючи їх на окремому сайті в прямому доступі). Це дозволить скорочувати час на навчання аудиторно майже в два рази. В свою чергу, удалена самостійна освіта, з одного боку, буде привчати учнів до високого ступеня самодисципліни і організації, а, з іншого, дозволить бути більш мобільним, не прив'язаним до місця і часу (складати навчальний графік відповідно, наприклад, зі своїми біологічно -фізіологічними потребами). Але засвоєння теорії так само вимагає допомоги і контролю з боку викладача. Для цього необхідно створити контактні чати (бажано, в єдиному месенджері) зі зворотним зв'язком.

Тож, на мою думку, СМАРТ-освіта – це процес підготовки майбутнього спеціаліста, що враховує тенденції сучасного етапу соціально-економічного, техніко-технологічного розвитку, реагує на вимоги часу, випереджаючи їх, а не залишається поза ними.

УДК 378.162

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УНІВЕРСИТЕТУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

*Зв'язка Є.О., Навчально-науковий інститут фізичної культури, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
НК – Проценко І.І., кандидат педагогічних наук, доцент*

На сьогоднішній день навчальні заклади розуміють значення формування позитивного іміджу для забезпечення конкурентоспроможності та залучення абітурієнтів. Імідж навчального закладу охоплює всі сторони функціонування: від зовнішнього вигляду закладу до професіоналізму викладачів. Як правило, позитивний імідж асоціюється у абітурієнтів з якісними знаннями, можливістю подальшого працевлаштування, державною формою диплома, кваліфікованими викладачами, розвиненою інфраструктурою і т. д. [3]

З розвитком науково-технічного прогресу відбувається впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій майже в усі галузі діяльності та життя людини. Не оминув цей процес і вищі навча-

льні заклади. Інтернет-технології є визначальними для формування іміджу навчального закладу, так як стали своєрідним «комунікаційним мостом» між абітурієнтами та освітніми установами. Майже 90% абітурієнтів, в першу чергу, звертаються до Інтернет-джерел у пошуках інформації про університет або інститут, який їх цікавить.

Сьогодні відбувається масове створення сайтів для навчальних закладів. Сайт на сьогоднішній день є основним інструментом для набору студентів на новий навчальний рік, тому він розглядається як вже готовий рекламний продукт. За допомогою власної web-сторінки, студенти в будь-який час, з будь-якого куточка країни (або навіть світу) можуть знайти необхідну їм інформацію, контактувати з викладачами, відвідувати онлайн бібліотеку установи і т.п.. Причому цей засіб комунікації став обличчям навчального закладу в цілому, а тому неодмінною складовою іміджу [1].

Розглядаючи дану тему дослідники детально розглядають «вплив інтернет-технологій на імідж навчального закладу». Наприклад у працях: Ілляшенко С., Карамушка Л., Панасюк, А., Шепель В., Алікперов І., Калюжний А., В.І. Богословський, В. А. Візників. Дослідники вказують, що «інформаційно-освітній простір визначається як простір здійснення особистісних змін людей в освітніх цілях на основі використання сучасних інформаційних технологій, зростаюча роль яких в організації освітньої діяльності визначає актуальність завдання конструювання і структурування як окремо взятого навчального закладу» [4].

Формування єдиного інформаційно-освітнього простору – це один із пріоритетних напрямів сучасної державної політики. Професійний розвиток майбутнього фахівця визначається його професійним становленням в процесі професійної підготовки, реалізацією в праці професійно значущих особистісних якостей, професійних умінь і навичок. Професійний саморозвиток являє собою безперервний, багатогранний процес реалізації особистості майбутнього фахівця в умовах інформаційно-освітнього простору. Вплив інформаційного та освітнього простору у вищому навчальному закладі на професійний розвиток майбутнього фахівця є безсумнівним, особливо в сучасних умовах інформатизації суспільства в цілому та комп'ютеризації навчального процесу зокрема. Цей вплив визначає вектор професійного розвитку майбутнього фахівця в процесі професійної підготовки, і характеризується саморозвитком і самоосвітою протягом всього періоду навчання. [2]

Для аналізу переліку спеціальностей, представлених на ринку освітніх послуг регіону, абітурієнтам достатньо вивчити Web-сайти навчальних закладів, які в даний час надають повну інформацію про спеціальності, які увійшли в програму і напрямках додаткової освіти. Створення електронних баз даних викладачів і співробітників, студентів, навчальних аудиторій, лабораторій, комп'ютерних класів, навчального облад-

нання дозволяє більш оперативно провести аналіз кадрового потенціалу, прийняти рішення про придбання дорогого обладнання, навчальної літератури, будівництві нових будівель, обладнання, нових лабораторій, планувати поточний і капітальний ремонт будівель і т. д. [2].

Образ навчального закладу складається з багатьох компонентів. Кожна складова цього образу, в свою чергу, впливає на формування іміджу організації в цілому, проте основу іміджу становить якість освіти. Конкурентоспроможним вищим навчальним закладом на ринку стає та установа, яка прагне надати найбільш ефективну і економічну освіту високої якості [1].

Отже, як ми з'ясували, що якість освіти має бути пов'язана із загальним розвитком і поліпшенням освітнього потенціалу колективу, і тут особлива увага повинна приділятися формуванню інноваційного середовища освітніх процесів з метою створення освітніх послуг з новою конкурентоспроможною якістю.

Створення нормативно методичної бази для оцінки ефективності освітнього процесу, рівнів знань студентів, середовища навчання, впровадження сучасних технологій освіти, зокрема Інтернет-технологій, є найважливішим завданням навчального закладу. З її допомогою заклад підніме свій імідж.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ілляшенко С. М., Шипуліна Ю. С. Комунікативна ефективність сайту кафедри як інструмент формування її іміджу та просування в інтернеті. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. № 21(2). С. 190-193.
2. Палеха Ю. І. Іміджологія: навчальний посібник. Київ: Вид-во Європейського університету, 2005. 324 с.
3. Проценко І. І. Імідж ВНЗ як складова системи освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 9. С. 391-399.
4. Санакоєва Н., Кушнір В. Структурні елементи PR-процесу у сфері освітніх послуг. Синопис: текст, контекст, медіа. 2015. № 2(10).
5. Сидорская И. В. Эффективная коммуникация со СМИ: принципы и технологии: пособие для вузов. Минск: Агенство Владимира Гревцова, 2010. 143 с.

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ СУЧАСНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Зінченко В.І., Навчально-науковий інститут фізичної культури, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
НК – Проценко І.І., кандидат педагогічних наук, доцент*

Сьогодні в системі освіти важливим та недослідженим елементом є імідж закладів вищої освіти (ЗВО). Оскільки кожний ЗВО намагається отримати позитивну відзнаку на ринку освітніх послуг, то вдається до пошуку нових способів формування іміджу, постійно звертаючи увагу на кожний елемент його структури. Саме тому виникає необхідність детальнішого дослідження поняття «імідж ЗВО», так і його процесу формування. Увага до іміджу особливо актуалізувалася в останні роки у зв'язку з загостренням проблеми вибору, що встала перед людьми, і обумовлено зростаючою конкуренцією на ринку освітніх послуг. Для того щоб продати освітню послугу університет повинен створити собі та підтримувати відповідний імідж. На сьогоднішній день розгортається суперництво, де навчальні заклади вдаються до різних форм конкуренції, серед яких значна роль відводиться іміджу.

З кожним роком увага до теми іміджу зростає, про що свідчить кількість публікацій таких науковців, як Ю. В. Арбузова [1], Н. В. Горбенко [3], Т. Н. Піскунової [4], І. Р. Лазаренко [6], Ю. П. Карпенко [8] та ін. Однак проблема створення позитивного іміджу освітніх установ залишається недостатньо вивченою.

Якою б не була причина необхідності поліпшення іміджу, треба знати, як реалізувати задумане найбільш доступним і ефективним способом. Не підлягає сумніву, що кожний спроможний поліпшити як власний імідж, так і імідж своєї роботи загалом. Суть в тому, щоб змусити інших людей бачити все таким, як ви цього бажаєте. Щоб здійснити подібне, необхідно зрозуміти, як працює імідж, що конкретно він являє собою.

Науковець І. Лазаренко вважає, що імідж освітньої установи являє собою не «набір випадкових компонентів, а струнку систему взаємозалежних якостей, інтегративну сукупність характеристик» [6]. Т. Піскунова розглядає імідж закладу загальної середньої освіти як «емоційно забарвлений образ, що володіє цілеспрямовано заданими характеристиками і покликаний чинити психологічний вплив певної спрямованості на конкретні групи соціального оточення закладу» [4]. Т. Туркот вважає, що загальний імідж вищого навчального закладу є складною сумою різних

чинників, основними з яких постає особистий імідж кожного науково-педагогічного і педагогічного працівника [7].

На нашу думку, імідж ЗВО – це сукупність позитивних або негативних уявлень певних осіб про освітню установу, які формуються за допомогою публіситі, пропаганди чи реклами.

Формування іміджу передбачає, перш за все, визначення основної мети та принципів діяльності навчального закладу. Основна мета полягає в забезпеченні, вихованні та розвитку обдарованих дітей у відповідності зі світовими та національними критеріями, створенні умов для інтелектуального, духовного та професійного розвитку особистості [5].

Для іміджу сучасного університету має значення авторитет окремих особистостей, у тому числі їх керівників, а також впливу наукових шкіл та окремих підрозділів, наприклад, факультетів. Зокрема, особистість вченого, суспільне визнання його заслуг, цитованість публікацій, успіхи учнів – продовжувачів традицій наукової школи, можуть чинити істотний вплив на імідж сучасного університету. Відтак, формування, моніторинг та підтримка іміджу можуть розглядатися як важливі складові системи управління сучасним університетом, що створюють умови для його виживання і розвитку.

Щоб підтримувати престиж сучасного університету необхідно створити умови для формування іміджу кожного підрозділу, який надає певні види послуг споживачам, що дозволить зміцнити авторитет університету в цілому [2].

Сучасний університет використовує різні типи інформації для формування власного іміджу та репутації такі як, різноманітні акції, робочі зустрічі, навіть чутки, що формують стійкі і нестійкі міфи і легенди про ЗВО, його працівників, студентів тощо. Застосування реклами, корпоративної символіки самі по собі недостатні для того, щоб створити ЗВО хорошу репутацію. Репутація освітнього закладу складається роками, десятиліттями, іноді – століттями.

Чим сильнішою стає репутація і чим більше унікальних ознак вона набуває, тим важче її змінити [6, с. 40]. Тому імідж повинен бути сильним, тобто бути конкурентним щоб позитивно впливати на думку клієнтів, а також створювати гарну репутацію.

До складових іміджу ЗВО входять: уявлення про якість освіти, керівника, про стиль ЗВО, зовнішню атрибутику, ціну на освітні послуги, рівень психологічного та фізичного комфорту, образ персоналу, участь ЗВО у громадській діяльності, згадуваність у засобах масової інформації. Працюючи над кожною складовою, освітній заклад отримує позитивний імідж, а це дозволяє залучити споживачів освітніх послуг та збільшити аудиторію. Отже, позитивний імідж є чинником успішного розвитку сучасного університету.

Таким чином, можна зробити висновок, що велике значення на формування сучасного університету відіграє імідж і його репутація.

Імідж освітнього закладу формується, як результат сприйняття нами зовнішнього вигляду, діяльності, якості освіти, образів працівників та керівника, а також можливостях адміністрації ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арбузова Ю. В. Формування позитивного іміджу навчального закладу. *Інформаційні технології в науці та виробництві*. 2014. Вип. 2 (7). С. 273–280. URL: http://sbornik.college.ks.ua/downloads/sbornik2_7/pdf/29.pdf (дата звернення: 21.03.2021).
2. Васюков И. Л. Деловая репутация и имидж вуза как условие и результат качественного образования. URL: <http://www.proza.ru/texts/2004/12/22-194.html> (дата звернення: 21.03.2021).
3. Горбенко Н. В. Особливості формування іміджу сучасного університету. *Освітологічний дискурс*. 2014. № 1(5). С. 36–43.
4. Пискунова Т. Н. Условия и факторы формирования позитивного имиджа общеобразовательного учреждения. Москва, 1998. 21 с.
5. Щербаков А. В. Имидж образовательного учреждения. *Справочник руководителя образовательного учреждения*. 2008. № 9. С. 39–46.
6. Лазаренко І. Р. Формування іміджу освітнього закладу як управлінська інновація. URL: <http://www.inter-pedagogika.ru/> (дата звернення: 22.03.2021).

УДК 371

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ОСВІТИ

*Льченко М.А., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.філос.н., доцент*

Діджиталізація освіти сьогодні визначається одним з пріоритетних напрямів діяльності МОН (про це заявив 04.02.2021 міністр освіти та науки С. Шкарлет на засідання Комітету Верховної Ради). Звісно, «оцифрування» освітніх процесів є викликом часу, «глобальним трендом сьогодення», а пандемія COVID-19 лише пришвидшила перехід на дистанційну форму навчання, головною перевагою якої є мобільність.

Основними заходами, що підготують процес переходу до цифрової освіти на думку очільника МОН мають стати: забезпечення учасників навчального процесу електронними освітніми ресурсами, створення умов для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти з інформаційно-цифрової компетентності, забезпечення функціонування програмно-апаратного комплексу «Автоматизований інформаційний

комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»), модернізація Єдиної державної електронної бази з питань освіти (ЄДЕБО), запуск проекту SELFIE у пілотних школах і закладах професійної освіти – платформа для самооцінки закладами освіти стану своєї цифрової готовності; запуск інформаційної системи управління професійною (професійно-технічною) освітою (EMIS); удосконалення та наповнення контентом платформи «Всеукраїнська школа онлайн» [1].

Попри значний потенціал зазначених новітніх заходів, на мою думку, першочерговою необхідною є зміна підходу і ставлення до нового формату освіти. Адже більшість учасників учбового процесу, а це не лише вчителі, викладачі, учні та студенти, це також і їх батьки, не готові до глобального оцифрування світи не лише технічно, але й ментально. Лише за останній рік навчання стало зрозуміло (в тому числі і з власного досвіду), що опановувати навчальні дисципліни «в домашніх умовах» значно складніше, а зміна формату «живого спілкування» на дистанційний дала можливість оцінити усі переваги першого.

Тож, на наш погляд, запорукою якісної освіти в умовах інформаційно-технологічного поступу є спільна робота батьків, учнів, закладів освіти та держави. Освіта майбутнього повинна бути гнучкою, спроможною переходити до різних форм та видів навчання та бути основним джерелом інформації для збагачення суспільства освіченими людьми.

ЛІТЕРАТУРА

Шкарлет, С. Цифрова трансформація освіти і науки є однією з ключових цілей МОН на 2021 рік // <https://mon.gov.ua/ua/news/cifrova-transformaciya-osviti-i-nauki-ye-odniyeyu-z-klyuchovih-cilej-mon-na-2021-rik-sergij-shkarlet>

УДК 930.85

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ ГРИГОРІЯ САВИЧА СКОВОРОДИ

*Кайда О., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Одним з найвизначніших мислителів в історії України був Г. С. Сковорода. А його педагогічні ідеї залишаються актуальними для вищої освіти і в наш час.

Заслугою Григорія Савича є обґрунтування ним принципів гуманізму, народності та природовідповідності в освіті та вихованні, які залишаються актуальними і сьогодні.

Принцип гуманізму він трактував як розуміння вихователем думок та переживань дитини, віру в його сили. Ілюстрацією успішності реаліза-

ції цього принципу самим Г.С.Сковородою можна вважати його особистий досвід праці в Харківському колегіумі, де він згуртував навколо себе найздібніших вихованців, які вивчали з ним різні науки.

Народність, на думку філософа, зумовлюється всім укладом життя, історичними умовами, мовою, культурною ментальністю народу.

Сковорода висунув ідею «спорідненого» виховання, тобто пізнання і вдосконалення природних здібностей кожної людини. Він вважав, що доля суспільства залежить від вдалого вибору кожним членом діяльності відповідно свого покликання, нахилів та уподобань. Сковорода-педагог вважав за необхідне розумове, моральне виховання дітей, а також трудове навчання. Джерелом всіх знань він вважав досвід, практику, життя «...вовсех науках и художествах плодом есть правильная практика» [3, с. 353].

Заслугують на увагу нетрадиційні форми навчання, що їх використовував сам педагог-просвітитель. Це уроки серед природи з вихованцями Харківського колегіуму, просвітницькі уроки серед простого люду тощо.

Сковорода одним з перших в українській педагогіці звертається до особистості вчителя. На його думку, вчитель має насамперед дбати про розвиток природних нахилів та можливостей дитини. Важливим у цьому зв'язку є його положення про взаємоповагу та дружбу між учнем і вчителем. До вчителя мислитель ставив великі вимоги: насамперед це глибокі знання, гуманність, терпимість, повагу до тих, кого він навчає, відданість своєму народові, своїй справі тощо.

Ідеї Сковороди про виховання, освіту та навчання відіграли значну роль у подальшому розвитку вітчизняної педагогіки. З кінця XVIII століття всі видатні українські та російські педагоги так чи інакше розробляли основні питання, поставлені вченим: подолання схоластики і догматизму в навчанні, перехід від релігійного до світського навчання, виявлення і розвиток природних задатків, нахилів і здібностей особистості, розвиток у дітей мислення, пам'яті, волі, виховання високих моральних якостей, як-то: працьовитості, доброзичливості, скромності, любові до свого народу, єдності слова і діла, здійснення загальної освіти, виявлення і розвиток високих духовних якостей людини тощо. Всі ці питання актуальні і в сучасному світі. Нинішнім педагогам необхідно реагувати на виклики сьогодення: вплив масової культури, розмивання традиційних цінностей. І тут ідеї Сковороди не старіють, залишаються актуальними, цікавими, такими, що будуть вивчатися наступними поколіннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба Г.М. Ключ до християнської філософії Григорія Савича Сковороди. – Тернопіль: Астон, 2007. – 655 с.
2. Попович М. Григорій Сковорода: філософія свободи. – К.: Майстерня Білецьких, 2008. – 256 с.
3. Сковорода Григорій. Твори в двох томах. Т.1. – К.: Видавництво АН УРСР, 1961. – С. 350 – 353.

УДК 94(477)

НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ У НАВЧАЛЬНО-ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ БОРЦІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

*Керімов К.Є., Поляков І.О, к.п.н., снс, Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Сучасні тенденції розвитку спортивної боротьби характеризуються частими і далеко не завжди виправданими змінами правил змагань, а також постійно зростаючою конкуренцією на міжнародному килимі, включаючи Олімпійські ігри, світові і європейські чемпіонати. Це змушує фахівців бути в безперервному пошуку доцільних педагогічних впливів на спортсменів різної кваліфікації з метою створення оптимальної системи вдосконалення різних сторін їх підготовленості. Одним з основних напрямів є ефективне планування техніко-тактичної підготовки кваліфікованих борців, що максимально адаптоване до вимог змінених правил проведення борцівських поєдинків [1]. При цьому найбільш підходящим контингентом для цілеспрямованої реалізації такої методики можна вважати спортсменів 18-20 років, оскільки саме в цьому віці вже достатньо освоєні всі основні техніко-тактичні дії, але не сформоване цілісне уявлення про сутність борцівського протиборства з усіма тонкощами сучасної спортивної боротьби [2]. Все сказане зумовлює необхідність пошуку оптимальної системи засобів, методів і тренувальних режимів при підготовці спортсменів, їх ефективне поєднання в навчально-тренувальному процесі борців вільного стилю при вдосконаленні техніко-тактичної підготовки з урахуванням сучасних тенденцій розвитку спортивної боротьби. На нашу думку, вдосконалення планування навчально-тренувального процесу може вплинути на показники контрольних нормативів у борців високої кваліфікації. При плануванні групового навчально-тренувального заняття важливо правильно розподілити використовувані засоби і методи в формі тренувального завдання, раціонально розміщуючи і чергуючи їх, визначивши величину навантаження і її послідовність. Враховуючи експериментальні дослідження і практичний

досвід, набутий в результаті підготовки борців вищої категорії, нами зроблено ряд рекомендацій.

Вправи, спрямовані на виховання тої чи іншої якості або вдосконалення техніки, потребують різної частоти повторень по днях. Так, виховання гнучкості, загальної витривалості, а також сили дрібних м'язових груп здійснюється ефективніше при щоденній тренуванні; в той же час сила більших м'язів краще наростає при тренуванні через день; режим виховання спеціальної витривалості при високому навантаженні -3 заняття, рівномірно розташованих в тиждень; загальна фізична підготовленість, в тому числі і загальна витривалість, підтримується на досягнутому рівні двома заняттями в тиждень; двох занять досить також для підтримки досягнутої гнучкості, сили і швидкості.

Оптимальна повторюваність по днях може змінитися в залежності від умов виконання вправи. Те ж виховання гнучкості, але з обтяженнями, вже недоцільно планувати щодня, краще через день. Чергування різних тренувальних занять, прикидок або змагань, а також днів відпочинку протягом мікроциклу має бути постійним протягом тривалого часу. Це створює звичний режим, що забезпечує високу ефективність тренування і стабільність спортивних досягнень.

Пристаючи до побудови мікроциклу, тренер повинен розподілити по днях все, що він включив в план тренування на даному етапі. Перш за все тренувальні заняття, виходячи з їх переважної спрямованості; після цього - зміст тренування, виходячи з оптимального повторення різних вправ; потім - рівень навантаження по окремих вправах і в цілому на день.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойко В.Ф. Физическая подготовка борцов / В.Ф. Бойко, Г.В. Данько. – К.: Олимпийская литература, 2004. – 224 с.
2. Земцова І.І. Спортивна фізіологія / І.І. Земцова. – К.: Олимпийская литература, 2008. – 208 с.

УДК 94(477)

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

*Клементьєва К. Д., Національний університет цивільного захисту України
НК – Логовський І.М., кандидат історичних наук, доцент*

Традиція – історично сформовані й передані від покоління до покоління звичаї, обряди, громадські встановлення, ідеї та цінності, норми поведінки, погляди, смаки; елементи соціально-культурної спадщини, що зберігаються в суспільстві або в окремих соціальних групах протягом

тривалого часу. У науці традиція означає наступність знань і методів дослідження [6].

Університети з'явилися як місця, в яких зберігалися і примножувалися знання, де збиралися люди, головною метою життя яких було зазнати в минуле або передбачити майбутнє, де можна було передати свої знання молодим дослідниками в надії, що дізнаєтеся, не вмире разом з тобою [5].

Формування і функціонування перших університетів допомагало подолати вузькі межі традиційних практик, з'єднати в єдине науку, релігію і мистецтво, і також здійснити передачу знань та культуру новим поколінням [2].

Університет з самого початку свого існування виступає важливим, а сьогодні й основним соціальним інститутом товариств, тому кожній історичній епосі відповідає своя соціокультурна модель університету [1].

Сучасні університети багато в чому зберегли академічні традиції своїх попередників. Університет у своєму роді є місцем, яке відображає принципи теперішнього часу, яке своєю чергою ґрунтується на минулому, тобто на традиціях і закладає фундамент для майбутнього [3].

У всі часи університети брали активну участь в суспільному житті. Університет завжди був «збіговиськом вільнодумців» і зборами «порушників спокою». Так що ж таке сучасний університет, який пройшов нелегкий шлях від «світського монастиря» до професійного навчального закладу?

Сенс ідеї університету найбільш точно і повно передається буквальною перекладом латинського слова «universitas» - сукупність. Саме сукупність як об'єднання різних елементів, без якого ці елементи не можуть самі по собі існувати та повною мірою виявлятися, і грає роль визначального в понятті університету. «Університет є сукупність професорів і студентів; сукупність освіти, науки та культури; сукупність різних областей знання; сукупність наукових шкіл і сукупність традицій. Єдність всіх цих сторін протягом всієї історії існування університетів визначило ту унікальну роль, яку університет грає в сучасному суспільстві» [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев А. «Национальная модель» университетского образования: возникновение и развитие // Высшее образование в России. 2005. № 1.
2. Захаров И.В., Ляхович Е.С. Миссия университета в европейской культуре. М., 1994.
3. Повздун В. Д. «Миссия университета – история и современность» // Вестник ОГУ 2005
4. Садовничий В. А. Указ. соч. С. 120.

5. Садовничий В. А. Университетское образование: приглашение к размышлению [Текст] / В. А. Садовничий, В. В. Белокуров, В. Г. Сушко, Е. В. Шикин. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1995. С. 24

6. Философский словарь [Текст] / под ред. И. Т. Фролова. 6-е изд., перераб. и доп. М.: Политиздат, 1991. С. 120

УДК 378

ПРОЦЕС НАВЧАННЯ У ПРОСТОРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Козлова В., ХНЕУ ім. С. Кузнеця

НК – Баласанян О.Д., ст. викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації ХНЕУ ім. С.Кузнеця.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується сильним впливом на нього інформаційних технологій, які проникають в усі сфери людської діяльності і утворюють глобальний інформаційний простір. Невід'ємною і важливою частиною цих процесів є інформатизація освіти. Інформаційні технології покликані стати не додатковим засобом в навчанні, а невід'ємною частиною цілісного освітнього процесу, що значно підвищує його ефективність.

Говорячи про можливості ІТ для освітнього процесу, багато дослідників наводять такі аспекти (Л.Л.Босова, В.А.Красільнікова, Е.І.Машбіц, І.В.Роберт і ін.): необмежені можливості збору, зберігання, передачі, перетворення, аналізу та застосування різноманітної за своєю природою інформації; підвищення доступності освіти, з розширенням форм отримання освіти; забезпечення безперервності отримання освіти та підвищення кваліфікації протягом всього активного періоду життя; розвиток особистісно орієнтованого навчання, додаткового і випереджаючої освіти; значне розширення і вдосконалення організаційного забезпечення освітнього процесу (віртуальні школи, лабораторії, університети та ін.); створення єдиної інформаційно-освітнього середовища; незалежність освітнього процесу від місця і часу навчання; значне вдосконалення методичного та програмного забезпечення освітнього процесу; забезпечення можливості вибору індивідуальної траєкторії навчання; розвиток самостійної творчо розвиненої особистості; розвиток самостійної пошукової діяльності учня; підвищення мотиваційної сторони навчання і ін.

Навчання з використанням інноваційних технологій інтегрує процеси, які не можна об'єднувати в межах класичної освіти, а саме навчання, працевлаштування, планування кар'єри, безперервну освіту. В порівнянні з класичними технологіями, інноваційні характеризуються цілою низкою особливостей, серед яких найважливішими є: суб'єктивний тип та характер взаємовідносин між студентами та педагогом; діалогічний,

демократичний та рефлексивний стиль взаємодії; групові та колективні форми організації навчального процесу; проблемні, пошукові, евристичні та дослідницькі методи навчання; ефективні способи отримання та засвоєння інформації, які орієнтовані на пошуково-мисленеву діяльність

Отже, базисом глобального процесу інформатизації суспільства є інформатизація освіти, яка повинна випереджати інформатизацію інших напрямів суспільної діяльності, оскільки саме тут формуються соціальні, психологічні, загальнокультурні і професійні підвалини для інформатизації суспільства. Саме інформаційнокомунікаційні технології дозволять найбільш ефективно реалізувати можливості, що закладені в нових педагогічних технологіях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Информационные технологии в образовании: Учебно-методическое пособие. — Нижневартовск: Изд-во Нижневарт. гос. ун-та, 2013. — 227 с.

2. Інформатизація освіти як основа впровадження інформаційних технологій в процес професійної підготовки фахівця [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1262>

УДК 001.8

МЕТОДОЛОГІЯ В НАУКОВОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

*Кошевой В.І., аспірант, Харківська державна зооветеринарна академія
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

Методологія є теоретичною формою оброблення методу, а тому вона дуже важлива для будь-якої науки або ж для певних видів діяльності. Методологія також вказує на те, що метод може бути вироблений та обґрунтований лише на теоретичному рівні пізнання, а тому вважаємо, що метод – це теорія запроваджена в дію, а теорія – це розгорнутий метод. Отже, методологія передбачає високий рівень функціонування знань та наукового самоосмислення.

Сьогодні методологічну складову науки досить часто розглядають як її органічну частину, проте піднесено на наднауковий рівень. Тому досить часто методологію науки називають «мета теорією» (над теорією) сучасної науки.

Сучасна методологія виділяє основні складові методу та проводить класифікації методів пізнання. В дослідженні виділяємо три основні складові методу.

Описову складову, яка позначає «Що є базою методу?». Тут окреслюємо систему інструментів, обладнання, допоміжних засобів, умов, що вимагає певний метод, які речі чи матеріали повинні бути задіяні у процес його застосування.

Процедурну частину, що наставляє на те, як саме та в якій послідовності слід здійснювати певні дії; це є «Як?» певного методу.

Концептуальну складову, що є інтелектуальним ядром методу і що передбачає обґрунтування самої можливості певним чином будувати метод. Дана складова слугує розкриттю сутності досліджуваних процесів полі детермінізму і може бути позначена як «Чому?» методу.

Концептуальну сторону методу формулюємо у вигляді системи певних принципів (наприклад, «принципу простоти» «бритви Оккама», принципу відносності», «принципу доповнюваності»), раціоналістичної вимоги Р.Декарта дедуктивного пізнання, біотичної настанови «не нашкодь».

Досить часто метод зводять лише до двох перших складових, проте сучасний розвиток науки і виробничої діяльності вимагає належного продумування вихідних засад застосування певних наших дій задля досягнення якогось результату.

Слід зазначити, що в сучасному суспільстві не такими вже рідкісними постають ситуації, коли певні дії або навіть напрями діяльності несуть в собі небезпеку, локальну чи навіть глобальну. Їхня недостатня продуманість приносить разом із тимчасовим бажаним результатом небажані, а то й загрозливі для людства наслідки. Тож потреба у концептуальній складовій методу зумовлена самим станом сучасного пізнання.

Слідуючи загально розповсюдженій у науковому полі тезі: « Який об'єкт, такий і метод», для кожного аспекту наукового дослідження зміст його методу ретельно звіряємо та узгоджуємо з характеристикою об'єкта, на який цей метод спрямований.

В сучасній науці метод постає тим складним інструментом, проєкція якого на реальність дозволяє виділяти в останній її рівні, структури, об'єкти, властивості. Саме цим виправдане і підвищення значущості методологічної свідомості науковця.

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ПЕРЕХОДУ ВІД АНТИЧНОГО ДО СЕРЕДНЬОВІЧНОГО СВІТОБАЧЕННЯ

*Кусков О.Д., Національний університет цивільного захисту України
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

Основною причиною радикальних змін, що відбулися у світогляді під час переходу відантичності до європейського Середньовіччя, було руйнування античного полісу (основної форми державного та громадського життя) як реального ґрунту всієї античної цивілізації, а разом із ним – руйнування і всього укладу життя.

Римська імперія ввела до свого складу величезну територію з різноманітними етносами, культурами, віруваннями, підпорядкувавши все єдиному центрові. Величезна державна машина імперії, яка майже весь час перебувала у воєнному стані, перемішувала та перемелювала і людей, і культури, і релігії, зробивши врешті-решт окрему людину безпорадною та беззахисною. Ні влада, ні заможність, ні високі посади не були надійною основою для людського життя.

Зневірившись у всьому матеріальному, люди звертали свої погляди та надії до духовного. Тут дуже корисним було відкриття античною філософією автономії людського духу, оскільки воно допомагало людині знайти в самій собі опору задля протистояння життєвим негараздам. Проте філософія була не дуже доступною для широкого людського загалу, тому у Римській імперії були поширені містицизм, культу різних богів, величезна кількість яких, до речі, більше заплутувала людей, ніж їм допомагала. Поява християнства добре вписувалась у загальний духовний настрій епохи, а тому воно досить швидко поширилося в імперії. Бо саме християнство не просто визнало автономію людського духу, а дала їй своє пояснення: у людській душі є частка божественного, тобто абсолютного духу. А могутність останнього була наочно продемонстрована Ісусом Христом, який саме тому, що ніс у собі цей дух, пройшов крізь смерть та здолав її.

Отже вся епоха Середньовіччя жила в умовах домінування християнської релігії в усіх сферах суспільного життя. Поява та утвердження християнства в Європі призвели до радикальної духовної революції у розвитку європейської цивілізації. Це можна побачити досить виразно через порівняння античного та середньовічного світоглядів за їхніми основними характеристиками.

Для античного світогляду характерно:

- політеїзм (багатобожжя);
- боги є частиною природи, або уособленням природних стихій;

- вихідні якості богів – сила, могутність;
  - боги впорядковують та оздоблюють світ.
- Для середньовічного світогляду характерно:
- монотеїзм (єдинобожжя);
  - бог є духовною сутністю, яка перебуває за межами світу;
  - вихідна якість Бога – любов до людини;
  - Бог творить світ із нічого [1].

Як бачимо, основні світоглядні орієнтири під час переходу від Античності до Середньовіччя змінюються на протилежні. Людина Середньовіччя зосереджується на внутрішньому, духовному. Спасіння душі для неї має не лише індивідуальний сенс: рятуючи себе, людина:

- по-перше, збільшує світовий потенціал добра та світла,
- по-друге, сприяє поверненню світу до того стану, в якому він перебував до гріхопадіння.

Людське життя набуває цільового спрямування, а історія – часового виміру, оскільки все людство напружено очікує другого пришествя Христа. Бог створює світ із нічого, і тому останній весь час перебуває на межі буття і небуття. Світ існує лише тому, що Бог тримає його у своїй "десниці" [2].

Створений світ не впливає на Бога, оскільки Бог – це духовна сутність, абсолют усіх абсолютів, сукупність усіх можливих досконалостей. З цієї причини Бог постає для людини неосяжним і принципово позарозумовим (задум Божий невідомий); Бог лише із власного милосердя та любові може відкрити себе людині, і це відбулося, коли Він послав на Землю свого сина — Ісуса Христа.

З іншого боку, кожна людина несе в собі "іскруБожу", тому шлях до Бога лежить через духовне амосаглиблення та самозосередження і, врешті-решт, через самовдосконалення.

Відповідно розуміння природи, моралі, людських життєвих обов'язків визначали винятково релігійні догмати, вихідні незмінні положення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій. — К.: Каравел, 2002. — 544 с.
2. Чанышев А. Н. История философии Древнего мира. — Академический проект, 2019. — 608 с.

РІЗНОВИДИ СВІТОГЛЯДУ: ЗАГАЛЬНЕ Й ВІДМІННЕ

*Кусков О.Д., Національний університет цивільного захисту України
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

На основі специфіки людського буття в суспільній історії виникають особливі напрями духовного життя, спрямовані на вироблення засад людського життєвого самоутвердження. Ці напрями формують те, що за усталеною термінологією слідом за німецьким філософом І. Кантом, називають світоглядом [1].

У загальному плані появу світогляду можна пояснити так: людина, усвідомлюючи дійсність, рано чи пізно починає усвідомлювати і свою унікальність, свою відмінність від усього іншого в світі. В результаті у неї формуються певні уявлення як про основні засади та особливості світу, так і про свої власні риси та особливості.

Отже, світогляд постає формою загального людського самовизначення в світі. Світогляд – це сукупність узагальнених уявлень людини про себе, світ, свої взаємини із світом, про своє місце в світі та своє життєве призначення [2].

Світогляд – не просто знання, а деяке інтегральне духовне утворення, оскільки:

а) він повинен надавати людині не стільки поглиблені знання про закони тих чи інших сфер реальності, а знання разом із оцінкою, відношенням, людським ставленням до явищ дійсності;

б) предмет світогляду – відношення "людина – світ" постає майже неозорим, безмежним і тому до певної міри невизначеним.

Звідси і впливає те, що світогляд ніби синтезує цілу низку інтелектуальних утворень, таких як знання, бажання, інтуїцію, віру, надію, життєві мотиви, мету та ін.

Складовими світогляду постають: погляди, переконання, принципи, ідеали, цінності, вірування, життєві норми та стереотипи.

Філософський світогляд це один із основних різновидів світогляду, він має гранично широкий рівень узагальнення, що виходять на межу буття і небуття, постає формою людського самоусвідомлення, мисленням під кутом зору людини, її життєвого вибору; також окреслює дійсність не лише такою, якою вона є, а й такою, якою має бути, прагне поставити і розв'язати граничні, абсолютні проблеми людського буття.

Філософський світогляд орієнтується на раціональне пояснення світу. Загальні уявлення про природу, суспільство, людину є предметом теоретичного розгляду і логічного аналізу в рамках філософського світогляду.

Філософський світогляд успадкував від міфологічного і релігійного сукупність питань про походження світу, його будову, місце людини в ньому, але відрізнявся логічною упорядкованістю, систематизацією знань, характеризуючись прагненням теоретично обґрунтувати положення і принципи.

Філософському світогляду властива не чуттєво-образна, а абстрактно-понятійна. Отже, філософський світогляд – це теоретична форма світогляду, що виникла історично, і перша форма систематизованого теоретичного мислення взагалі.

Основна відмінність філософського світогляду від міфологічного та релігійного полягає в тому, що релігія і міфологія збігаються з відповідним світоглядом, тоді як філософія становить ядро наукового світосприйняття;

Таким чином, філософський світогляд – закономірний етап у духовному розвитку людства, який був обумовлений як змінами в суспільному побуті людей, так і розвитком різних галузей суспільної свідомості.

Теоретико-пізнавальна функція світогляду здійснює синтез знань і створення єдиної картини світу, що відповідає визначеному рівню розвитку науки, культури й історичного досвіду.

Емоційно-психологічну сторону світогляду на рівні настроїв, почуттів складає світовідчуття.

Досвід формування пізнавальних образів світу з використанням наочних уявлень відносять до світосприйняття.

Понятійній, інтелектуальний аспект світогляду утворює світорозуміння. Синтез знань людей про природу і соціальну реальність утворює загальну картину світу.

Сукупність природничих наук утворює природничонаукову картину світу, а суспільних – соціально-історичну картину дійсності.

Створення загальної картини світу – завдання всіх галузей знання. Знання ніби вливаються у своєрідний "резервуар" світогляду, але лише тоді, коли вони перетворюються на переконання, тобто погляди, які активно сприймаються людьми як такі, що відповідають характеру їхньої свідомості, життєвим прагненням.

Переконання – не лише інтелектуальна позиція, але й емоційний стан, стійка психологічна настанова. Воно припускає не тільки розуміння, але і безумовне сприйняття якоїсь реальності, поглядів та ідей, що оволодівають нашими думками як безумовно правильні й необхідні.

Поряд із знаннями, ціннісними орієнтаціями і переконаннями в структуру світогляду входять й ідеали – те, до чого спрямовані всі думки, почуття і діяння Людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кант И. Критика способности суждения / И. Кант ; [пер. с нем. Н. Лосского]. — М. : Искусство, 1994. — 367 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: курс лекцій. — К.: Каравел, 2002. — 544 с.

УДК 37.013.73

«АСИСТЕНТСЬКА ЛЕКЦІЯ»: ДОСВІД СТУДЕНТА

*Лотвінов О.В, Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.філос.н., доцент*

Складна епідеміологічна ситуація в Україні та світі зумовила пошук нових підходів до навчання. Вибір оптимальних методів викладання, які б дозволили здобувачам вищої освіти в умовах дистанційного навчання ефективно освоювати учбовий матеріал, став викликом часу.

В Національному університеті цивільного захисту України, де я навчаюся, в процесі вивчення курсу «Історії та культури України» викладач застосовував метод інтерактивної лекції, пропонуючи студентам залучатися до її проведення в якості асистентів, демонструючи фото- і відео-матеріали, збір яких здійснювався самостійно, наводячи цікаві та маловідомі факти історії і т.д.

Далі хочу описати власний досвід участі у «асистентській лекції». Одразу зазначу, це була кропітка і хвилююча робота, проте дуже цікава і пізнавальна. Виступ перед аудиторією своїх одногрупників був для мене, з одного боку, викликом, оскільки хотілося зробити свій виступ максимально цікавим і ефектним, а, з іншого, в процесі підготовки до лекції усвідомив, що саме формат підготовки «розповідь другу» значно підвищує процент запам'ятовування.

Зазначу також і мінуси, з якими мені довелося зіткнутися. Найперше, мені не завжди була відома реакція аудиторії через режим он-лайн. Звісно, після проведення лекції, я розпитав думки у своїх однокурсників, але все ж в «живому часі» контакт з аудиторією підтримувати значно легше. Ця проблема долалася за допомогою додаткових питань та закликів викладача висловлювати власні думки слухачів. Тож, наступний мінус, пов'язаний з першою обставиною, складність утримання постійної уваги аудиторії. Тим більше, що треба враховувати не лише формат заняття, а й його технічну сторону (обізнаність в роботі з програмою зв'язку (Zoom), враховувати, що слухачі можуть мати проблеми із інтернет-сполученням, якість звуку через мій мікрофон, якість відео через камеру і т.д.) Крім того, при безпосередньому зоровому контакті мої рухи рук,

переміщення по аудиторії або інші жестикуляції можуть залучати додаткову увагу, що позитивно позначається на запам'ятовуванні матеріалу.

Тож, на мою думку, формат аудиторного навчання значно кращий за он-лайн. Дистанційне навчання є актуальним для здобувачів вищої освіти, що вже мають досвід повноцінного університетського навчання (друга вища освіта) або бажають поліпшити професійні знання та навички, не прив'язуючись при цьому до конкретного місця і не відриваючись від виробництва. За умов неможливості отримання оф-лайнної світи, саме інтерактивні методи, зокрема формат «асистентської лекції», є ефективними при вивченні учбових дисциплін.

УДК 378

ЄВРОПЕЙСЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ: ВІД МИНУЛОГО ДО СУЧАСНОСТІ

*Марченко О.Р., Національний університет цивільного захисту України
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

В ХХІ ст. найпотужнішою рушійною силою економічного розвитку і нарощування конкурентоспроможності країн на міжнародних ринках стає виробництво знань, нагромадження та їх практичне використання. Успішність вибору та реалізації інноваційної стратегії держав у значній мірі визначається значною роллю вищої освіти в побудові наукоємних економічних систем, суспільним визнанням ідеї університету, його зв'язком з оновленням технологій здобуття знань.

На межі ХХ-ХХІ ст. в багатьох зарубіжних країнах посилюється інтерес до дослідження університетської освіти, яка послідовно трансформується під впливом процесів глобалізації, економіки знань, європейської інтеграції, входження в Болонський процес. На оновленій ролі сучасного університету наголошують документи міжнародного, європейського та національного рівнів, яка стосується, зокрема, особливостей його функціонування в умовах економіки знань та створення європейських просторів освіти й наукових досліджень.

Університети зросли з прагнення до консолідації культур, а також із зусиль, спрямованих на створення та пошук загальних цінностей, які стали фундаментом духовного єднання у Європі. Місія університету спирається на непомітну, але відчутну силу культур і зростаючу мораль зрілості людей. У служінні цьому й полягає його не минула сутність, воно забезпечує визнання величі цієї інституції, яка століттями вбирала в себе й збагачувала все, що у даному суспільстві, а з часом у народах, було порушено.

У ХІІ столітті університетами у Європі були названі навчальні заклади, в яких було зосереджено вивчення усіх, відомих на той час, науко-

вих і теологічних дисциплін, які охоплювали і філософію, і філологію, і літературу, і іноземні мови, і математику, і фізику, і алхімію, і географію, і музику, і мистецтво, і медицину, і архітектуру, і теологію, і інші відомі на той час дисципліни. З часом кількість дисциплін, цікавих для вивчення людьми, збільшувалась, і уже в кінці XIX століття у світі не було жодного університету, який би охоплював їх усі. Тобто ще тоді університетів в первісному класичному розумінні цього поняття не стало. А сьогодні за межами і Московського державного університету імені Ломоносова, і Київського національного університету імені Шевченка існують сотні наукових дисциплін, які не читаються в цих університетах, і ці університети не мають у своєму складі кафедр та лабораторій, які вели б по цих дисциплінах дослідження. Тож і ці провідні вищі навчальні заклади Росії і України уже не підпадають під означення «класичного університету». Вони теж є галузевими університетами, причому по сьогоднішніх поняттях дуже вузького профілю — лише в галузях гуманітарних і фундаментальних наук. Тож відносити їх до класичних університетів і на цій підставі вимагати заборони використовувати термін «університет» для усіх тих вищих навчальних закладів, які представляють інші галузі наук, по меншій мірі, наївно, а по-більшій — не розумно.

І сьогодні в усіх країнах світу та за їх межами університетами визнають вищі навчальні заклади, в яких, принаймні, на кількох десятках кафедр чи департаментів викладається і досліджується велика кількість, принаймні, не менше сотні, навчально-наукових дисциплін. І якщо цей обмежений універсум навчально-наукових дисциплін забезпечує підготовку фахівців з вищою освітою в галузі гірництва, то вищий навчальний заклад іменують гірничим університетом, а якщо в галузі медицини — то медичним університетом.

Порівняно з середньовічним сучасний університет надміру ускладнений професійною освітою, яку той давав слабко, а ще ж додалося вивчення дослідницької діяльності, яка майже повністю витіснила вивчення та передання культури.

УДК 008

ПОНЯТТЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: ОСНОВНІ РИСИ, ЗАКОНОМІРНОСТІ РОЗВИТКУ

*Мищенко А.І., Національний університет цивільного захисту України
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

Цивілізація як людська спільнота протягом певного періоду має стійкі особливі риси в соціально-політичній організації, економіці та культурі, спільні духовні цінності та ідеали, ментальність.

Термін „цивілізація” запроваджений у науковий вжиток з XVII ст. у процесі виокремлення соціогуманітарного знання із загальної системи знань, набуття ним власної ідентичності. Цим поняттям означували більш високий ступінь суспільного розвитку, пов'язаний із стрімкою ходою капіталістичних, ринкових відносин, насамперед у Європі.

Одним із перших застосував поняття „цивілізація” француз маркіз де Мірабо у трактаті „Друг законів” (1757). Значного розвитку категорія „цивілізація” набула у працях шотландського вченого А.Фергюссона (1723–1816) та у французьких просвітників.

Поняття цивілізація і культура спочатку виступали як синоніми, але поступово між ними почали установлювати різницю. Термін цивілізація відноситься до цілих народів і країн у їхньому розвиненому стані, а культура до форми і ступеню духовності, в якій відображаються вищі досягнення цивілізації.

Проблемі першовжитку слова "цивілізація" в історичних письмових джерелах західноєвропейської культури присвятив спеціальну досить цікаву і докладну розвідку один із засновників школи "Аналіз" у Франції – Люсьєн Февр. У результаті тривалих і цілеспрямованих пошуків вчений зазначає, що, витративши чимало часу на читання книг, по можливості підібраних відповідно до теми, він не знайшов слова "цивілізація" у французьких текстах, надрукованих раніше 1766 р. [1].

Історичний шлях людства за тлумаченням Л. Февра постає не як однолінійний і неухильно поступальний рух єдиного суб'єкта — людського суспільства загалом, а як сукупність самобутніх історичних організмів, багатолінійний, поліцентричний багатомірний процес надскладної конфігурації, перебіг якого аж ніяк не може зводитись до сукупності змін поступального характеру.

Цивілізації виступають у даному разі як своєрідні макроіндивіди історії, у кожному з яких фокусується, відтворюється, уособлюється відповідною мірою і специфічним чином саме для нього увесь всесвітньоісторичний процес. Тобто як рівноцінні і водночас неповторні монади загальноісторичного рівня, відмінності між якими спричинюють багатоманітність, невичерпність і нескінченність людської історії. Відповідно докорінним чином переосмислюються, помітно конкретизуючись, поглиблюючись і доповнюючись, існуючі трактування суспільного прогресу.

Цивілізація являє собою культурну спільність високого рангу і визначається комплексом загальних рис об'єктивного характеру, таких як мова, історія, релігія, звичаї, інститути, а також суб'єктивною самоідентифікацією людей. Цивілізація може охоплювати декілька національних держав або лише одну (наприклад, Японія).

Західна цивілізація має два основних варіанти – європейський і північноамериканський. В ісламській цивілізації є арабський, турецький і

малайський „підрозділи”. А.Тойнбі нарахував 21 велику цивілізацію в історії людства, з них дійшли до наших часів шість-вісім [2].

В працях А.Тойнбі цивілізація – це цілісна суспільна система, всі частини якої пов’язані і взаємодіють одна з іншою. Головну роль у формуванні цивілізацій відіграють географічні, етнічні і релігійні фактори. У своєму розвитку кожна цивілізація проходить стадії генезису, росту, злому і руйнування. Закінчується цей процес загибеллю і зміною цивілізацій.

За думкою А.Тойнбі, світові релігії відіграють об’єднуючу роль і виступають вищими цінностями та орієнтирами історичного прогресу. В період розпаду цивілізації відбувається відчуження більшості від меншості. Злом цивілізації приводить до внутрішньої нестабільності в суспільстві, до росту соціальної напруженості. Суспільство не здатне справитися з викликами часу і цивілізація гине. Стадія злому приводить до розпаду соціальної єдності в суспільстві.

Надзвичайно цікаво трактує сутність феномену цивілізації Л. Гумільов [3]. Ключовим в його теорії є поняття етносу. Етногенез проходить стадії інкубаційного періоду, пасіонарного підйому, акматичну фазу, злом, інерцію, обскурацію регенерацію і релікт.

Отже, прогрес вбачається за нелінійного розуміння історії не лише в невинному і нескінченному просуванні в одному й тому ж "оптимізуючому" напрямі одного, уніфіковано тлумаченого надсуб'єкта за вектором "від менш досконалого – до досконалішого", але не меншою мірою – у саморозвитку, самовизначенні, самоудосконаленні і самоздійсненні кожною з цивілізацій своїх, лише їй притаманних задатків, здатностей, здібностей і можливостей. І завдяки цьому – в одночасній актуалізації, відтворенні та відкритті для себе заново, збагаченні своїм, властивим саме для відповідної цивілізації, екзистенційним досвідом філогенетичних загальнолюдських, архетипних структур і цінностей, які в онтогенезі кожною з цивілізацій збагачуються новими й новими смисловими відтінками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Февр Л. Цивилизация: эволюция слова и группы идей. — М.: Директ-Медиа, 2007. — 110с.
2. Тойнби А. Цивилизация перед судом истории / А. Тойнби ; [пер. с англ. Е. Д. Жаркова]. — М. : Айри-Пресс, 1996. — 590 с.
3. Гумилев Л. Н. Ритмы Евразии. Эпохи и цивилизации / Л. Н. Гумилев. — М. : Айрис-Пресс, 1993. — 183 с.

DESIGN OF GENERAL SECONDARY EDUCATIONAL INSTITUTION DEVELOPMENT IN MARKET CONDITIONS

*Naumenko I.A., Educational and Scientific Institute of Physical Culture, Sumy
State Pedagogical University named after A.S. Makarenko*

Due to the significant changes taking place in the social sphere, one of the central socio-pedagogical problems is the educational systems modernization at various levels. The modernization concept of education involves the use of modern information and communication technologies for the general secondary educational institution management, the organization of improving the efficiency of its operation and the teachers' professional activity quality.

The main social requirement of Ukrainian society is the need for quality school education, the main means of assessing which is designing the general secondary educational institution. Therefore, in modern conditions there is a need to develop new procedures for ensuring, modeling and evaluating the education quality, one of which is to monitor the quality of teachers' professional activities.

Therefore, there is a need to create new experience in managing the quality of teachers' professional activities, taking into account the specifics, dynamic social environment and resources of the general secondary educational institution. From this point of view, the problem of optimizing designing in the management of the general secondary educational institution, as a cognitive effective research strategy, acquires special significance and requires deep scientific and pedagogical development.

Designing the general secondary educational institution is a complex process, but it is quite possible and not realized in one year. There are many difficulties, starting with the restructuring of space and ending with the readiness of the teacher to learn new learning principles. Educational space must become high quality, active in relation to the person. When designing the general secondary educational institution and choosing ways to organize it, it is necessary to take into account the factors and new school tasks, the curricula diversity, textbooks, socio-cultural processes related to humanization, information space deployment.

The main goal in designing the general secondary educational institution is environment creating, which helps children to independently discover and reveal their creative abilities, without imposing knowledge on the teacher; reproduction of ergonomic multifunctional space that allows certain transformations, able to "adjust" to certain activities. Typical schools are able to form only typical thinking. The available school premises do not contribute to the students' creative development. Each school has its own history,

traditions, achievements, target audience. Based on this data, there is the need to develop and visualize the general secondary educational institution brand. A brand is a specific sign that denotes a unique product or service that belongs to a specific person – a natural or legal person. Branding is a series of pre-planned and interrelated activities aimed at creating a positive image of a brand (in the initial stages).

In particular, these are the following measures: positioning + creation of UE (unique offer); creation of unique graphic and verbal symbols – name, slogan, logo, jingle, corporate style, etc.; monitoring of competitors' market; selection of media that will broadcast the brand main idea; promotion.

So, school branding is a visualization of the general secondary educational institution brand. One school specializes in in-depth teaching of information technology, the other is named after the Hero of Ukraine or a prominent Ukrainian scientist. These features must be taken into account in the development and brand visualization, in particular in school symbols (emblem, flag), design of classes, recreation. The undoubted branding advantage is the school recognizability. This is important for both students and the team. It is easier to attract good teachers, social partners, sponsors to such a school. In addition, it is easier to create a comfortable microclimate in which it is pleasant to study and work. Ideally, the project should begin with the compilation of a brand book, which provides a description of each branded element and ways to use it on media. The least that can be done is to develop business cards, banners, covers for textbooks and notebooks, covers for mobile phones, drawings or illustrations for social networks, presentation templates, booklets in a single recognizable style. In other words, everything that is used in the daily school communicative life.

The the general secondary educational institution branding includes the color scheme that should be chosen for the educational space design. There should be no more than five of these colors in the palette. Then you can move on to work with the school space. At a minimum, a single navigation system should be implemented in the building. This is especially true for educational complexes. It is enough to combine navigation stands, pointers, signs in the offices and you will immediately see how buildings with different architecture and interior will be visually combined into a single space. Numbers, names of offices can be made of special replaceable portable plates on magnets. They can be removed and changed or installed permanently. They should be selected in the appropriate color scheme according to the selected colors (no more than five). Another way to orient and decorate the the general secondary educational institution interior can be a pictographic style – the icons in the content should correspond to the functions of space. Navigation should perform not only informational but also decorative functions.

Thus, the educational space is only a component of a single concept of the general secondary educational institution development, which covers pedagogical,

social, organizational and financial and economic issues. Its creation is possible only through the active and interested cooperation of the wider community: managers and teachers, students and their parents, scientists, designers, public activists. And then, thanks to joint efforts, the general secondary educational institution should become, as the prominent teacher V.O. Sukhomlinsky said, «a school of peace for parents, a school of creativity for teachers and a school of joy for children».

УДК 316.6

«ЦИФРОВИЙ АУТИЗМ»: ХВОРОБА ЗДОРОВОГО СУСПІЛЬСТВА ЧИ НОРМА ХВОРОГО СУСПІЛЬСТВА

*Онищенко А.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.філос.н., доцент*

Ера розвитку цифрових технологій є часом небаченого раніше темпу розвитку гаджетів. Їх головне завдання розробники вбачають у поліпшенні можливостей комунікації, пришвидшенні темпів виконання окремих задач (наприклад, обмін інформацією на великих відстанях). В свою чергу, науковці-дослідники вбачають у технологіях велику загрозу для людства. У ХХ столітті було розпочато ряд досліджень впливу цифрових технологій на свідомість людини. М. Т. Замфір був першим, хто спостерігав, реалізував і опублікував дослідження про феномен «віртуального аутизму». Вчений створив цілу кампанію, мета якої полягала в інформуванні як державних установ, так і людей, які підпадають під вплив віртуального середовища: планшетів, смартфонів, комп'ютерів, телевізорів. В його дослідженнях взяли участь 62 дитини віком 2-3 роки, які 4-5 годин в день були «онлайн». В результаті 90% з них відставали у розвитку. Їх поведінка нагадувала поведінку аутистів, яка раніше була їм не притаманна. Вивести їх з цього стану допомогло нормальне спілкування з батьками, дітьми та суспільством. І, звичайно ж, обмеження у використанні гаджетів (із дослідженнями М. Замфіра можна ознайомитися за посиланням: <http://stopautismvirtual.ro>.)

За даними досліджень, сьогодні майже третина населення страждає від цифрової залежності. В середньому звичайна людина відволікається на смартфон кожні 15 хвилин, а 20% всіх дорослих знаходяться в мережі більше 40 годин на тиждень.

Через постійний контакт з екраном чи монітором людина втрачає комунікативні навички, припиняє думати, спостерігати, запам'ятовувати читати, перетворюючись на «приймач» візуальної інформації. Це призводить до втрати інтересу до інтелектуальної діяльності, погіршення пам'яті, розвитку депресивного стану, падіння самооцінки, відсутності

мотивації, впевненості в собі, фактичного перетворення здорової людини у аутиста.

А. Курпатов характеризує психологічний профіль «цифрового аутиста» наступними рисами:

- Хочуть постійно перевіряти соцмережі, навіть коли поруч друзі і сім'я або просто приємні люди;
- Не розуміють, що відчуває інша людина, і не бажають дізнаватися;
- Реальне життя для них бідне на події та емоції;
- Не зацікавлені в конкретних людях, оскільки, на їх думку, вони легко замінні;
- Для них простіше відмовитися від спілкування з людиною, ніж підлаштовуватися під її характер;
- Простіше спілкуватися в месенджерах, ніж наживо;
- Практично весь час проводять в мережі [1].

Тож, проблема «цифрового аутизму» набуває сьогодні глобального виміру. Від її рішення, на мою думку, залежить стан світового суспільства: чи «цифровий аутизм» буде хворобою у здоровому суспільстві чи нормою у хворому? Пандемія «COVID-19» і пов'язані з нею обмеження (зокрема, дистанційне навчання, робота, заборона спортивних і масових заходів і т.д.) тільки посилять проблему, оскільки значно зменшує можливості соціалізації і соціальної адаптації, все більше переводить міжособистісну комунікацію у віртуальний простір.

УДК 17

ЕТИКА АНТИЧНОСТІ

*Панова А.І., Національний університет цивільного захисту України
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

У розвитку давньогрецького суспільства виокремлюють гомерівський період (XII—VI ст. до н. е.), який характеризують патріархально-родові відносини і відповідна їм мораль і післягомерівський період (VI ст. до н. е. – V ст. н. е.), що позначився активним розвитком ремесел, товарно-грошових відносин, використанням рабської праці. Нові суспільно-економічні відносини покликали до життя адекватні їм норми моралі. Суперечність між родовою мораллю, що відживала, і мораллю рабовласницького суспільства породила різноманітні дискусії, привернула увагу мислителів до проблем етики.

Перші античні філософи — Фалес, Анаксимандр, Анаксімен (мілетська школа), які деміфологізували картину світу, цікавилися насамперед натурфілософськими проблемами, однак деякі їх думки стосуються проблеми внутрішнього світу людини. Загалом у Давній Греції було багато

етичних ідей, концепцій, учень. Найпомітнішими серед них є етика Демокріта, софістів, Сократа, Платона, Арістотеля, Епікура, а також етичні вчення стоїцизму та скептицизму.

Згідно з ученням Демокріта світ утворений з атомів (найдрібніших неподільних частинок) і порожнечі. Атоми є складовою предметів об'єктивного світу, душі людини і навіть богів. Демокріт, висловлюючись сучасною філософською мовою, був прибічником абсолютного механічного детермінізму і фаталізму. Визнавши, що атоми душі (як і всі інші) піддаються жорсткій детермінації, він мав би зробити висновок про відсутність у людини свободи волі, можливості вибору, а отже, й моралі. Однак у його творах чітко простежуються принципи відносно цілісної етичної концепції, що засвідчує відхід їх автора від жорсткого детермінізму і фаталізму.

Софісти першими поставили людину в центр філософського пізнання, розглядаючи її як творче начало світу. Якщо інші античні філософи розмірковували, йдучи від світу-космосу до людини, від загального до специфічного, від об'єктивного до суб'єктивного, то софісти визнавали примат (лат. — першість) людини над світом. Найвидатніший з-поміж них — Протагор, вважав її мірою всіх речей, від якої залежать закони об'єктивної дійсності (очевидно, йдеться про суспільне буття).

Щодо ролі Сократа в історії етики побутують різні думки: одні вважали його першим великим моралістом, інші (зокрема, Г.-В.-Ф. Гегель та Ф.-В. Ніцше) — руйнівником канонів етики. Етична філософія мислителя мала практичний, прикладний характер, оскільки він не бачив сенсу вивчати те, що не зумовлює корисних практичних змін. Сократ був проповідником і теоретиком моралі.

Завдяки мудрості людина пізнає загальне в найрізноманітніших предметах, явищах, вчинках людей. Справедливість цих міркувань у тому, що мислення узагальнено відображає дійсність, з огляду на це філософ передусім цікавиться загальним.

Згідно з ученням Платона, існують надприродний світ ідей і світ чуттєвих речей. Первинним він вважав світ вічних, незмінних, самодостатніх (божественних, мудрих, досконалих) ідей-сутностей, а вторинним, похідним — чуттєвий світ, окремі предмети якого є блідими копіями відповідних ідей: прекрасні речі існують тому, що є ідея прекрасного; благо існує, оскільки є ідея блага і т. д. Ідеї, за Платоном, не тільки загальне (рід) начало, причина, а і образ та зразок.

У своїх студіях з етики Арістотель прагнув з'ясувати предмет цієї науки, природу щастя, сутність і види блага, здатність людини досягти його. Та найбільше філософ переймався сутністю добродетності, досліджував види та можливості їх виховання, сутність і види справедливості.

Блага ("те, до чого все прагне") Арістотель поділив на три види: зовнішні; ті, що стосуються душі; ті, що стосуються тіла. Кожен із цих видів

відіграє певну позитивну роль. Так, для щастя потрібні зовнішні блага, оскільки неможливо або важко здійснювати прекрасні вчинки, не маючи для цього жодних засобів.

Як і засновник атомізму (вчення, за яким світ складається з атомів) Демокрит, Епікур визнавав, що світ є матеріальним, його предмети утворені з атомів, а душа – з атомів, подібних до вогню.

Епікур поділив бажання, потреби і втіхи на такі види:

– природні і необхідні бажання, потреби і втіхи (до них належать елементарні тілесні потреби — не голодувати, не відчувати спрагу, не мерзнути, які слід задовольняти насамперед. Людина, що задовольняє тільки їх, стає незалежною від обставин, застрахованою від зіткнень з іншими людьми. Необхідні тільки ті бажання, незадоволення яких викликає страждання);

– природні, проте не необхідні бажання, потреби і втіхи (йдеться про вишукані страви, статеві потреби тощо, їх задовольняти слід помірно);

– не природні і не необхідні бажання, потреби і втіхи (вони пов'язані з потягом до нерозумних потреб, честолюбними намірами, задумами. Такі бажання слід рішуче переборювати).

Ця філософська школа отримала визнання спершу в Давній Греції, а потім і в Римі. Її назва походить від портика Стоя в Афінах, де збиралися прихильники цього вчення. Вона заснована Зеноном із Кітіона (між 336 і 332 — між 264 і 262 до н. е.) у III ст. до н. е.

Стоїцизм – філософське вчення, згідно з яким світ-космос перебуває в нескінченній пустоті, будучи живим сферичним тілом, розумною істотою, що організовує всі свої частини в доцільно упорядковане ціле.

Скептицизм (грец. *skeptikos* – недовірливий) – античне філософське вчення, яке заперечувало можливість достовірного знання і раціональне обґрунтування норм поведінки.

Скептики, як і епікурейці та стоїки, вбачали джерело моралі в само-свідомості індивіда. Та якщо епікурейці розглядали незворушність як наслідок утечі від світу, а стоїки – як результат беззаперечної покірності долі, то скептики джерелом незворушності вважали силу розуму. Однак вони пояснювали її досить специфічно, навіть парадоксально. За їх словами, тим, хто шукає якусь річ, доводиться або знайти її, або прийти до заперечення можливості її знаходження і визнання того, що вона недоступна для сприймання, або вперто продовжувати пошуки. Це стосується і речей, які шукають у філософії.

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

*Парамонова Я.Г., Національний університет цивільного захисту України
НК – Логовський І.М., кандидат історичних наук, доцент*

Університет як чисто європейське явище, як продукт і досягнення європейської цивілізації є породженням загальноєвропейської культури, культурним символом з його «позачасовим і транснаціональним змістом» [1].

Сучасні університети багато в чому зберегли особливий корпоративний дух, корпоративну, академічну культуру своїх попередників. Інтереси суспільства і особистості перетинаються в корпорації, і університет як корпорація став свого роду дзеркалом суспільства, в якому відбивається його сьогодення, засноване на минулому (традиції), і закладається майбутнє (новизна) [2].

Сам термін «університет» (лат. - цілість, сукупність, спільність) спочатку позначав міжнаціональну корпорацію викладачів (магістрів, професорів) та студентів - тих, хто «студіює» (школярів) і позначав певну гільдію по аналогії з іншими майстрами гільдіями середньовічного міста. Корпоративність ранніх університетів відрізнялася від всіх інших гільдій і шкіл насамперед своєю відкритістю, а не замкнутістю. На відміну від інших корпорацій у неї не було монополії на місцевому ринку. Її простором був весь християнський світ [3].

Викладач вищого навчального закладу, що рефлексує як професіонал, відповідний «ідеї університету», повинен виходити з цілісного уявлення про динамічно протікаючі соціокультурні трансформації, які стосуються всіх соціальних і професіональних сфер і відображаються на сутності соціальних відносин, образі життя, поведінці кожної людини в будь-якому віці. Це, так чи інакше, відноситься і до виховання, стихійно здійснювати всюди, в тому числі і в вузі. Виховання пов'язане з непрямою комунікацією, з «духом школи», освітнім середовищем вузу [5].

Стає очевидним, що сучасному університету необхідно мати відповідне соціокультурне середовище, що дозволяє вийти за узькі рамки конкретного світу і відповідає ціннісним установкам суспільства, цілям і завданням освіти, а також індивідуальним здібностям, можливостям і потребам студентів. Тому сучасний соціокультурний контекст вимагає досліджень феномена виховання в університетському просторі, де воно повинно і може здійснюватися не тільки стихійно, а й цілеспрямовано, певним чином впливаючи на спонтанність процесу. складність задачі різнобічного, повноцінного розвитку особистості всіх суб'єктів освітнього простору полягає в тому, що, з одного боку, вихователський потенціал сучасного

університетської освіти величезний, важко передбачуваний і мало досліджений. З іншого - суб'єкти вузівської освіти, незважаючи на реалії, зокрема тенденції глобалізму, що поширюються, безумовно, і на університетську середу, як правило, продовжують реалізувати цілі і зміст «Вчорашнього дня», часто користуються застарілими дидактичними технологіями, виступаючи гальмом розвитку особистості студентів і викладачів. Не можна не погодитися з М.С. Каганом у тому, що «глибинний сенс проблеми глобалізму – НЕ технологічний, а педагогічний». Філософ пропонує повернутися до твору К. Д. Ушинського «Про людину як предмет виховання» - так назвав великий педагог свою головну теоретичну працю, ніби передбачаючи нинішню ситуацію, в якій виховання глобалістського свідомості стає «центральною педагогічною проблемою» [4].

Отже, освоєння сучасним університетом нової освітньої парадигми в умовах наростаючої свободи і демократії звертає нас, з одного боку, до його традицій, коли виховання було пріоритетним, а з іншого - до інновацій, обумовлених динамікою сучасного життя і цінністю особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодрийяр Ж. Суспільство спожитивання. Його міфи і структури / пер. с фр. М.: Республіка, 2006.
2. Дудина В. І. Скриті учебові програми і глобалізація вищої освіти. М.: Альфа-М, 2006.
3. Захаров И.В., Ляхович Е.С. Миссия университета в европейской культуре. М., 1994.
4. Макаркін Н. П. Місія університету. К., 2003.
5. Подобед В. І., Горшкова В. В. Освіта дорослих: методологічний аспект // Педагогіка. К., 2003.

УДК 378

ТРАНСФОРМАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ ВІД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

*Пересада П., Національний університет цивільного захисту України
НК – Логовський І.М., кандидат історичних наук, доцент*

Значення університетської освіти дуже велике у наші часи. Так як це вища освіта, вона має досить таки різноманітний характер організаційної діяльності. Завжди було прийнято вважати, що від успіху університетської освіти залежать найближчі перспективи розвитку суспільства.

На сучасному етапі університетської освіти стоїть вагоме завдання – її модернізація, яка потребує організаційне, науково-методичне забезпечення. Важливо пам'ятати, що якість освіти в університеті безпосеред-

ньо впливає на розвиток культури, адже з ним тісно пов'язана тривалість життя в суспільстві.

Слід зауважити те, що коли змінився культурний статус університету, коли демонтувалася традиційна система його фінансування, так чи так, але університет залишається єдиним сполученням, яке зберегло свою фундаментальну структуру, базову культурну і соціальну роль, функції протягом останнього тисячоліття.

В епоху Середньовіччя університет приймали за невиробляючу групу, споживчий ринок. Це віталось державною владою, було фактором розвитку комерції, хоча питання купівельних здібностей стояло гостро. Університетське населення в той час складалося з великої кількості незабезпечених студентів.

Будучи явищем культури, університет має велику історію виникнення та залишається актуальним навіть на сьогоднішній день. Іноді виникає відчуття того, що приймаючи новий виклик, кинутий часом, університет робить це в ситуації, коли суспільством повністю втрачено розуміння того, чому повинен відповідати університет взагалі, коли змінені традиції, в яких проходила багатовікова історія університету, коли виявилися нечіткі цілі.

Спроба переосмислити те, що ж все-таки являє собою університет в сучасному світі, ускладнена тією обставиною, що університет в стані логіки сучасного етапу представлений різноманіттям версій, в просторі яких по-новому інтерпретовані критерії, вимоги, статусна, культурна специфіка університету.

Одним із механізмів адаптації університету до постійно змінюваних культурних умов була система вимог, що пред'являється державою. Ці вимоги були схильні до постійної регуляції і ця можливість регулювання була певною ланкою адаптації.

Щоб відповісти своєрідному виклику часу, університетській освіті доводиться оновлювати свої цілі, зміст, організаційні форми, методи. Для «окультурення», модернізації освіти в університеті слід розробити та реалізувати програму підвищення професійного, соціального, культурного статусу викладачів; програму вдосконалення системи підготовки викладачів. Звичайно, що традиції університетської освіти потрібно підтримувати, але слід також встигати за плином часу та простору.

Таким чином, в нових культурних умовах університет, як і раніше, буде грати глобальну роль у суспільстві, культурі, які обумовлені його адаптивним потенціалом – здатністю відповідати вимогам часу. Університет завжди вважався і буде надалі вважатися центром культури та освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верже, Ж. Средневековый университет: учителя // Alma mater. – 1997. – № 4. – С.33–35.

2. Захаров, И.В., Ляхович, Е.С. Миссия университета в культуре. – М.: Новое тысячелетие, 1994. – 240 с.

3. Роуг В. Университет как явление культуры // Alma mater Вестн. Высш. Школы. 1991. №7. С.103.

4. Степанова, С.Н. Трансформация «идеи университета» в эволюционирующем образовательном пространстве: монография. – Томск: ТМЛ-Пресс, 2012. – 128 с.

УДК 177

ЕТИКА ЯК НАЙВИЩА ФІЛОСОФІЯ

*Пироженко А.А., Харківська державна зооветеринарна академія
НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор*

Етика виникла більше двох з половиною тисяч років тому, коли в результаті суспільного поділу праці пізнавальна теоретична діяльність відокремилася від безпосередньої практичної моральної свідомості. Виникнення терміну «етика» як особливої філософської дисципліни пов'язане з ім'ям Аристотеля. Поняття «етичний», від якого походить етика, утворено Аристотелем на основі слова «етос», що означало звички, звичаї.

Грецьке слово «ethos» було перекладено римським мислителем Цицероном латинським словом «mores», на його основі було утворено прикметник «moralis» -моральний. В подальшому від прикметника «моральний» було утворено іменник – мораль «moralitas», яке і є латинським еквівалентом давньогрецького терміну «етика».

Таким чином, слідуючи етимології слова етика, моральність, мораль в буденній мові вживаються як синоніми. Однак у філософії склалася традиція розрізнення цих понять.

В етиці можна виділити наступні функції [1].

Етика прагне прояснити загальні підстави морального світопорядку, всього різноманіття прояву моралі: що є добро, гуманність, життєва правда, в чому полягає призначення людини, що робить життя людини осмисленим, щасливим і ін.

Етика вивчає джерело походження моральних цінностей, загальну природу моралі, її специфіку і роль в житті людини.

Етика як теорія моралі встановлює логічний зв'язок між моральними оцінками, ви являє закони, відповідно до яких виробляються судження, покликані керувати вчинками людей.

Етика не виробляє конкретних рекомендацій, як чинити в тому чи іншому випадку, вона формулює лише загальні абстрактні принципи, на яких можуть бути побудовані конкретні оцінки і рекомендації.

В якості теорії моралі етика займається дослідженням основних категорій, в яких можна описувати моральні оцінки і критерії розрізнення добра і зла.

В рамках етики будується і досліджується система понять, в яких можна висловити як самі моральні закони, так і логіку їх застосування до оцінки людської поведінки в умовах конкретних ситуацій.

Таким чином, з характеристики етики як теорії моралі, що має нормативно-практичну спрямованість, впливають два найважливіші аспекти етики: пізнавальний і нормативний. Пізнавальна функція етики полягає в тому, що етика вивчає поведінку людини щодо ціннісних орієнтирів, оцінює його мотиви в категоріях добра і зла, справедливості і несправедливості та ін. У цьому сенсі можна сказати, що етика досліджує моральне життя з точки зору її відповідності моральним нормам, допомагає людині зрозуміти, що є справжнє благо, і знайти свій шлях до досягнення цього блага.

Нормативна функція етики пов'язана з вирішенням нею одного з найважливіших завдань: вирішення моральних ситуацій, що вимагають нового розуміння моралі, подолання ціннісної розірваності суспільної свідомості; тим самим з можливістю запропонувати суспільству нову, єдину для всіх моральну перспективу. Щоб досягти цього, етика в кожний історичний період повинна зняти ореол абсолютності з тих чи інших моральних норм, цінностей та ідеалів, показати їх відносний характер.

З метою систематизації в науковому полі етики та моралі Г. Кузьменко виділяє в структурі моральності наступні елементи:

- 1) моральна свідомість (суспільна та індивідуальна);
- 2) моральна практика;
- 3) моральні відносини [2].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що мораль (моральність) являє собою складну сферу духовного життя особистості і суспільства, сферу духовної культури і є предметом вивчення етики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний ресурс. – режим доступу :<http://www.etica.in.ua/etika-yak-filosofs-ka-nauka>.
2. Електронний ресурс. – режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/culture/10714/>

МИССИЯ УНИВЕРСИТЕТА ВО ВРЕМЕНИ И ПРОСТРАНСТВЕ КУЛЬТУРЫ

*Прасолова М.Ю., Национальный университет гражданской защиты Украины
НР – Логовский И.Н., кандидат исторических наук, доцент*

На мой взгляд, наши современные университеты в большинстве своем, сохранили уникальную, корпоративную, академическую культуру своих предшественников и пронесли через года, своеобразное чувство единения - особый корпоративный дух. Университет – это высшее образовательное учреждение, основной деятельностью которого, служит обучение, воспитание, организация и подготовка специалистов, по широкому спектру профессий, и во всем этом процессе мы должны помнить первостепенную функцию университета – это объединение личностей и отражение интересов общества. Неспроста университет от лат. *universitas* — совокупность, общность, ведь он собирает и представляет людей по важному правилу объединения, преподавателей (магистров, профессоров) и студентов разных курсов, путем поддержания традиции и современности. Таким образом, университет, как гигантский механизм, является своего рода зеркалом общества, и отражает настоящее, которое в свою очередь заложило свой фундамент далеко в прошлом (традиции и культура), и по кирпичикам закладывает будущее (новшества). По такому не простому принципу, путем слияния в своём составе массы факультетов, на которых представлен ряд различных дисциплин, составляющих основы научного знания, университет, как огромная корпорация, в системе человеческой культуры и истории своего становления и развития, несет свою роль и идею, ведь именно в них заложена миссия университета и его прямое отношение к обществу во времени и пространстве культуры.

В данном контексте, я хочу подчеркнуть, что миссия, представлена как основная цель организации, в ней раскрывается конкретный смысл её существования и представляется ее отличие от других аналогичных организаций. Конечно же, мы не сможем сформулировать миссию, а соответственно роль, а так-же идею, не опираясь на свои взгляды, взгляды общества и традиции данного общества. Отталкиваясь от всего до этого перечисленного мы сможем построить надежную, крепкую, вечную (в философском плане), сплоченную структуру, в которой будет ярко выражены и наилучшим образом представлены традиции и современности университетского образования во времени и пространстве культуры. Получается, что миссия выступает неким пусковым механизмом, который объединяет внешнюю стимулирующую ситуацию и определенные внутренние факторы и по итогу, вершит историю.

Іменно поєтому, я хочу донести важність наявності місії, ідеї і ролі, вєдь когдa оні єсть, то ми ємєєм чєткєє прєдстaвлєннє об оснєво-пєлaгaєущих фaктєрaх: цєлєх, цєннєстєх і пєтєи рaзвїтєя обрaзовaтєльнєгє учрєждєннєя, a тaк-жє о тєм, чтє он нєсєт, зaчєм он нужєн общєствє, гєсудaрствє, лєдєям. Кaждєя дїсцїплїнa в унївєрситєтє ємєєт свєю істєорїєю і свєє прєісхєждєннє, a рєд дїсцїплїн сєбрaнних в рaмкaх фaкултєтa – єтє армїєя рaзлїчнх, рaзнєстєоронних, мнєгєгрaннх пєдхєдєв к пєнїмaннєю прєдмєтєв і будущих прєфєссїй. Тaкєя сєвєкєпнєстє, оргaнїзовaннєя в єднє цєлєю сїстємє, дaєт вєзмєжнєстє внєдрєтєьєя в углєблєннєй кєрс ізучєннєя прєдмєтєв і фєрмїруєт у нaс рaзлїчнє вєглєдє к пєнїмaннєю рєaльнєстє. Хєчу обрaтїтї внїмaннє, чтє ізучєннє лєбєгє прєдмєтa, нaчїнaєтєя с: ознaкємлєннєя с єгє прєісхєждєннєм і єгє «кєрнєямї»; с пєрвх упємїнaннєя о нєм; с глєвнх открїтїй; с єгє стaнєвлєннєм; вєзaмєсвєзєя с сєврємєннєямї нaукaмї; с вклєдa прєдмєтa в кєльтурнєю жїзнь; влїяннє прєдмєтa нa общєствєннєю жїзнь; с оснєв, пємєгaєущих в рєшєннї фїлєсєфських, єтїчєських, пєдaгєгїчєських ілї рєлїгїєзних прєблєм. В дaннєй сїтуaцїє, мїсїєя, ідєєя і рєлє – смєслєобрaзєющєє ядрє унївєрситєтськєй зaдумкє, лєдї нaхєдєющєєя в єтєй сїстємє (прєпєдaвaтєлї і студєнтє) – вaжнєє звєнєєя в єтєй стрєктурє, a обрaзовaннє, знaннєя, умєннєя і нaвєкї, сєхрaнєннєє вє врємєнї і прєстрaнствє кєльтурє – лїцє сєврємєннєстє унївєрситєтськєгє обрaзовaннєя.

ЛИТЕРАТУРА

1. Кєстєукєвїч С. Обрaз унївєрситєтa кaк унїкaльнєгє сплaвa лїбєрaльнєгє обрaзовaннєя, срєднєвєкєвєй гїлєдїє і єстєствєннєй нaукї. Вєстнїк вєшнєй шкєлє. 2001. № 6. С. 34-39.

2. Лaдєжєц Н.С. Унївєрситєтськєє обрaзовaннє: ідєaлє, цєлє, цєннєстєннєє орієнтaцїє: Мєнєгрaфїєя. Іжєвск, 1992, 236 с.

3. Пєвзун В.Д. Мїсїєя унївєрситєтa – істєорїєя і сєврємєннєєстє. Вєстн. ОГУ. 2005. № 1. С. 13-21.

УДК 378

ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Прїдaтчєнко Є., ХНЄУ ім. С. Кузнєцєя

НК – Бaлaсaнєян О.Д., ст. вїклєдaч кaфєдрї інозємних мєв тa мїжкєльтурнєй кємунїкaцїї

Двaдцєтє пєршє стєлїттєя - стєлїттєя гємaнїзмє. І гєлєвнєю цїннїєстєю зaрaз є Лєдїєнa, якє мaє прєво нa рєзкрїттєя твєрчєгє пєтєнцїaлє, тa вїзнaннєя пєзїтївнєй Я-кєнцєпцїї.

Цінності особистості сучасного студента є його соціальними орієнтирами, оскільки виконують цілу низку функцій у житті суспільства, серед яких основними є конституювання сенсу життя, орієнтаційна й нормативна.

Ціннісні орієнтації особистості студента становлять єдину систему вироблення світогляду, що визначає соціальне самопочуття, самосвідомість особистості, її оцінки й поведінку.

Сучасна професійна освіта розглядається як духовне виробництво, продукт якого - не просто присвоєння нових знань, цілей, цінностей і особистих смислів, а розкриття сутнісних сил фахівця, його здатності вільно орієнтуватися в складних соціокультурних обставинах, обслуговувати наявні соціальні технології на інноваційному та творчому рівні. Головною метою сучасної професійної освіти виступає професійно-особистісний розвиток і саморозвиток фахівця. Студент стає активним суб'єктом, що реалізує в обраній професії свій спосіб життєдіяльності, готовий визначити завдання, та прийняти на себе відповідальність за їх рішення.

В умовах гуманізації та гуманітаризації успішність освіти багато в чому залежить від ступеня самоорганізації студентів, здатності критично ставитися до своїх досягнень, вмінню співвідносити свої можливості і реальні результати навчальної діяльності, усвідомлення ролі рефлексії в особистісному і професійному самовизначенні. Студент повинен прогнозувати свою майбутню кар'єру, проводити самооцінку своїх здібностей, якостей особистості, інтересів і потреб з точки зору вибору тієї чи іншої професії, можливих варіантів її змін.

Сучасні студенти мобільні, цікаві, креативні, впевнені у своїх поглядах і словах. Вони не бояться їздити, пізнавати щось нове. Вони стали набагато активнішими, почали відстоювати свої права, створюють студради чи профкоми. Різноманітні гаджети також впливають на студентів по-своєму. Студенти стали більш інформовані, стали мислити глобальніше.

Сучасний освічений студент - особистість творчого типу, яка здатна до культуротворчості, будівництва власного життя, середовища проживання і спілкування, до цілеосмисленої суспільної праці. Це студент, якому дано розуміти і грамотно оцінювати явища сучасної культурної практики в її моральних, естетичних, політико-економічних, правових та інших формопроявленнях і продовжувати діяти відповідно до своїх здібностей в соціокультурному просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берегова Г.Д. Ціннісні орієнтації у новому світогляді сучасної особистості / Г.Д.Берегова // Культура і сучасність: Альманах. – Філософія. – № 2. – К.: Міленіум, 2013. – С. 3- 9.

2. Белл, Д. Майбутнє [постіндустріальне суспільство](#) / Д. Белл. - М.: Академія, 1999.

ДО ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ: ЧОМУ ОСВІТА НЕ Є ГАРАНТІЄЮ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

*Радченко Г.М., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.філос.н., доцент*

У наш час, коли людина працює по професії – це, на жаль, рідкість. Приблизно половина усіх безробітних – це люди з вищою освітою, адже в Україні вища освіта не гарантує отримання роботи взагалі, і високооплачуваної зокрема.

На мою думку, однією з основних причин такого стану речей є те, що у віці 17 років ми не можемо часто твердо оцінювати свої бажання. На це впливають дуже багато факторів. До них можна віднести стрес під час складання ЗНО і вступних іспитів, тиск батьків, також іноді тиск у школі і соціальні стереотипи (особливо стосовно престижності певних спеціальностей). Усе це значно ускладнює прийняття рішення майбутнім абітурієнтом. Тому вступник, не маючи виваженої точки зору стосовно майбутньої професії, часто йде навчатися до вищого навчального закладу чи то з вказівки батьків (які й обирають для нього факультет та спеціальність), чи лише тому, що так потрібно («адже усі йдуть, то і я маю, щоб не бути гіршим за однокласників»). Звісно подібна мотивація не є глибокою і не сприяє ефективному освоєнню професії, яка часто виявляється не цікавою і не близькою.

Тому я вважаю, що кожен вступник повинен гарно усвідомити свій вибір. Бо у сучасному світі можна досягти великих успіхів не завдяки вищій освіті, тобто самому факту наявності диплома, а лише шляхом занурення у професію, отримання важливих знань і навичок. Для цього «поклик епохи професіоналів» (за Д.Беллом) [1] мають відчувати не лише здобувачі вищої освіти, які мають бути за мотивованими, зацікавленими та свідомими у виборі майбутньої професії, але й заклади вищої освіти, постійно модернізуючись і оновлюючи свою матеріально-технічну та наукову базу.

ЛІТЕРАТУРА

Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. М.: Академия, 2004. 578 с.

ЗАСТОСУВАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ «ARCGIS-ONLINE» ЯК ЕЛЕМЕНТ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

*Рудика А.В., Навчально-науковий інститут фізичної культури, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
НК – Проценко І.І., кандидат педагогічних наук, доцент*

На сучасному етапі розвитку вітчизняної педагогіки актуальним залишається принцип рівного доступу до повноцінної якісної вищої освіти відповідно до індивідуальних інтересів, здібностей, незалежно від матеріального статку родини, місця проживання і стану здоров'я. Одним із напрямів реалізації цього принципу є діджиталізація освітнього простору.

Особливо актуальним постає питання застосування інформаційно-комп'ютерних технологій у здобутті якісної освіти студентами в умовах дистанційного навчання під час пандемії COVID-19.

Цифрова трансформація є одним із факторів розвитку концептуально нової моделі освіти – відкритої освіти, основними характеристиками якої є безперервність, доступність, особисте спрямування. Реалізація принципів відкритої освіти сприяє переосмисленню формалізованих ролей викладача та студента, переходу від суб'єкт-суб'єктних до особистісно-орієнтованих відносин, поєднанню групових та індивідуальних форм роботи, залученню більшої кількості учасників, задоволенню вимог соціальної справедливості та рівних можливостей до всіх груп населення, в тому числі й осіб з особливими освітніми потребами [3].

Для створення дійсно відкритого середовища необхідні технології, які б дозволили віддалено оперувати всіма необхідними даними: публікаціями, документацією, дидактичними й методичними напрацюваннями, віртуальними екскурсіями тощо. На нашу думку, значимість діджиталізації освітнього простору полягає в тому, що вона надає загальний доступ, можливість спільного користування, обміну інформацією та інше. Такі можливості надають сучасні цифрові технології. Інформаційно-комп'ютерні технології дозволяють розглядати значно більший обсяг навчального матеріалу, ніж при традиційній формі проведення занять, показують об'єкт вивчення в тривимірному зображенні на площині тощо. Використання програм мультимедіа дозволяють враховувати викладачустан студентів з особливими освітніми потребами [1].

Варто зауважити, що низкою корпорацій (Facebook, Google, Microsoft, Youtube) розроблені додатки, які дозволяють адаптувати власні платформи під можливості осіб з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату тощо. Наприклад, розроблено такі функції, як залипан-

ня клавіш (StickKeys), повторна клавіша (RepeatKeys), повільна клавіша (SlowKeys) та інші[2].

Для ілюстрації можливостей використання адаптованих додатків візьмемо комп'ютерну програму «ArcGIS-online». Її можна застосовувати в роботі зі студентами, які опановують спеціальності пов'язані з географією, біологією, історією, початковою та спеціальною освітою тощо.

«ArcGIS-online» використовується для відображення і вивчення географічних даних. За допомогою програми можна задавати умовні позначення та готувати карти до друку. «ArcGIS-online» представляє географічну інформацію, як набір шарів та інших елементів карти. Програма може відображати фрейми даних, що включають шари карти цього екстента, масштабну лінійку, стрілку півночі, заголовок, пояснювальний текст, умовні позначення, легенду тощо.

Одним із основних інструментів «ArcGIS-online» є візуалізація місцевості, тобто відображення оброблених чи синтезованих геоданих за допомогою інтерактивних карт, 3D-сцен, діаграм, таблиць тощо. За допомогою цієї програми можлива деталізація об'єктів на растрових картах. «ArcGIS-online» стиснені ділянки відображає майже ідентичними за зовнішнім виглядом до оригіналу та не містить дрібних деталей.

«ArcGIS-online» може сприяти в розв'язанні низки важливих освітніх завдань, а саме:

- роботі безпосередньо з картою (історичною, географічно, адміністративною, фізичною) – вивчення умовних позначень, включення й виключення шарів, створення запитів для атрибутів даних, візуалізація інформації тощо;

- друк карт різного рівня складності;

- редагуванні шарів у документі карти. Нові або оновлені об'єкти зберігаються в наборі даних шару;

- публікації документів карт в якості картографічних сервісів за допомогою «ArcGIS-online» (розміщення у веб-середовищі шляхом публікації географічної інформації у вигляді серії картографічних сервісів);

- спільній роботі з картами, шарами, моделями та базами географічних даних з іншими користувачами. «ArcGIS-online» містить інструменти, що спрощують процеси співпраці з іншими користувачами;

- можливості розміщення карт і даних у загальному доступі (за допомогою «ArcGISOnline»);

- можливості використання анімації (переміщення шару, зміна видимості або прозорості шару, послідовне відображення даних без позначки часу (створення анімації складеного шару);

- можливості розширення функцій програми (розроблення програмних надбудов під потреби користувачів) та інше [4].

Отже, застосування комп'ютерної програми «ArcGISOnline» та інших цифрових технологій дозволяють корінним чином осучаснити віт-

чизняну освіту, модернізують її технологічну базу, створюють основу для переходу до відкритої освітньої системи. Вважаємо, що наскрізне застосування сучасних цифрових технологій в освітньому процесі сприятиме отриманню здобувачами доступної якісної освіти, забезпечуватиме диференціацію та індивідуалізацію навчального процесу, підвищуватиме рівень професійної компетентності викладачів та студентів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дротянко Л. Г., Ягодзінський С. М. Діджиталізація освітнього простору: тенденції і перспективи. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Філософія. Культурологія*. 2019. Том 30. № 2. С. 9–13.

2. Косенко Ю. М., Боряк О. В., Король О. М. Застосування комп'ютерних дидактичних ігор у навчанні історії школярів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного класу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. № 3. С. 76–89.

3. Фамілярська Л. Л. Діджиталізація процесу педагогіки партнерства в умовах Нової української школи. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://conf.zippo.net.ua/?p=152>

4. Что такое ArcGIS? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://resources.arcgis.com/ru/help/getting-started/articles/026n00000014000000.htm>

УДК 378.16

NETWORK INTERACTION AS A CONDITION FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE MODERN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

Senchenko B.I., Educational and Scientific Institute of Physical Culture, Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

In modern conditions the need to modernize the organization profile training forms at higher educational institutions has significantly increased. Profile training at modern higher educational institutions is one of the key areas modernization and improvement of the national education system, which provides systematic school renewal, which is called to take into account the interests, inclinations and abilities of the future to the greatest extent graduate. Network interaction as a new approach to the organization of student learning at modern higher educational institutions not only fully implements the individual, personally focused and competency-based approaches to learning, but also allow to create optimal conditions for their professional self-determination.

The network interaction of the subjects of the educational district is voluntary established ties, cooperation, equality, partnership, lack of hierarchical subordination.

However, approaches to solving it may be different in each school. Simultaneously the leading vector of transformations is focused on revealing pedagogical conditions, revealing the essence of the relationship between the subjects of the educational district, explain the influence of the level of interaction on the qualitative characteristics of the educational process, prove the positive impact of the resource potential of different types of institutions on variability of the offered forms of profile training, on construction individual educational trajectory and opportunities for student development according to their personal needs, interests and abilities provided in cooperation with higher educational institutions, socio-cultural sphere and others, operating in the nearest service area.

The subjects interaction of the educational district is focused on the organization specialized training carried out on a voluntary basis, partnership and while maintaining the autonomy and legal status of each. Simultaneously in the process of institutions interaction of the educational space is formed as open pedagogical system that provides conditions for the organization of various forms of specialized training offered to students.

Given the importance of the pedagogical aspect of network processes and interactions, it is considered them in the model on the normative, organizational, resource and management levels. At the same time, revealing the essence network interaction as a basis for the transformation of methodological reflection integration processes at the local level, in the concepts of the model detailed process of interaction in order to organize specialized training, which is the result provided for the integrity of the educational space as a phenomenon of integration processes, which are characterized by properties, processes and organizational structure, which is closely connected with activities, connections between oneself and the external environment, which operates in appropriate conditions, is governed by rules and principles.

Through the interaction processes of the subjects of the educational district, a holistic one is created a favorable environment for the organization of specialized training, in which student mobility is developed, which allows them to gain in-depth knowledge of selected profile from qualified professionals and educators working in various educational institutions. Network interaction opens wide access motivated students to the necessary pedagogical and material resources that provides an opportunity to deepen knowledge, form the necessary competencies, using the potential of both the educational district and institutions outside it.

Network interaction embodied in the model of network organization profile learning, opens new ways for students to acquire knowledge and

necessary competencies not only within one higher school, expands connections with the external environment, promotes maximum implementation own individual educational trajectories and professional intentions.

Ways and forms of interaction can vary depending on needs subjects of educational activity, their goals and objectives, but an incentive to cooperation will always be motivated student, competent teacher and interested employer, whose cooperation is enhanced by development production processes and labor market challenges.

The research revealed the pedagogical conditions for the implementation of the model network organization of specialized training, providing: - taking into account the links between the subjects of the educational district for expanding the variability of organization forms of specialized training and opportunities to master the knowledge necessary for further acquisition professions in the process of educational and practical activities. - ensuring the growth of the interaction level on the integrity basis, volunteering and partnership, evolving from situational to complementary, and creating a holistic educational space for success organization of specialized training and effective design of interaction subjects of the educational district; - implementation of competent management, which provides an advantage horizontal ties over vertical ones in order to use the resource bases for stable conscious motivation of high school students to choose a profession, expansion of forms of mastering and mastering subject and key competencies for further development of knowledge and mastery of the profession.

So, in the conclusions, it should be noted that introduction of the profile network organization model learning allows to strengthen and expand the links between actors educational district, to ensure the growth of the interaction level and effectively use the resource potential of institutions of different types for the organization specialized training, which has a positive effect on preparing students for further training and lifelong learning.

ПОГЛЯДИ ПЛАТОНА НА ДЕМОКРАТІЮ

Смілик М.М., аспірант Харківського державного університету харчування та торгівлі

НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор

Більшість діалогів Платон, за словами творця, відносяться до часу Перікла і змальовують привабливу картину життя аристократії. Платон належав до аристократичної афінської сім'ї, виховувався в традиціях періоду, що передував часу, коли війна і демократія руйнували багатство і безпеку вищих класів.

Герої його творів більшу частину свого життя проводили в дозвіллі, науці – математиці та філософії; знали Гомера і були критичними поціновувачами чеснот професійних декламаторів у поезії [1].

Платон народився в перші роки Пелопоннеській війни. Він був близьким до соціальних кіл, які мали відношення до правління Тридцяти Тиранів.

Коли Афіни зазнали поразки у війні, Платон міг пов'язати ці події з явищем демократії.

Слід вважати і на те, що Платон був вірним учнем Сократа, мав глибоку любов і повагу до нього, а Сократ був засуджений до смертної кари демократією.

Тому не дивно, що Платону довелося звернутися до Спарти як до прототипу своєї ідеальної держави. Платон настільки майстерно володів мистецтвом маскуванню своїх ліберальних порад, що уводив в оману багатьох прихильників, які захоплювалися його діалогом «Держава» в наступні століття, глибоко не розуміючи його соціальних порад і форм правління [2].

Платон приречений до існуючих форм держави. Він правильно зазначає, що в цих Державах існує майнова нерівність, яка робить одну державу «двома державами ворожими один до одного: одна бідна, інша багата», тим самим послаблюючи її. Однак Платон не проти нерівності, і його критика держави спрямована в першу чергу проти демократії, яку Платон як ідеолог стародавньої аристократії ненавидить. Демократія, як відомо, ґрунтується на принципі пріоритету більшості над меншістю, і Платон зображує цю більшість різко негативно, маючи на увазі «божевілля більшості».

Він зневажає громадян демократичної держави, які сидять у натовпі в народних зборах, в судах, або в театрах, у військових таборах, нарешті, на якихось спільних зібраннях і з великим шумом відкидають або схвалюють чийсь промови чи дії. Він наводить сатиричний образ демократа – багатого коваля, лисого і приземного, який нещодавно вийшов із

в'язниці, вимився в бані, купив новий плащ і збирається одружитися з дочкою свого господаря, скориставшись його бідністю і безпорадністю.

У демократичній державі шанується свобода, там «тільки і чуєш, яка прекрасна свобода і що тільки в такій державі і варто жити тим, хто вільний від природи. Ця «жага свободи», «свобода в нерозділеному вигляді» врешті-решт призводить до добровільного рабства, коли батько боїться своїх дітей, вчитель - учнів, старші - молодших, чоловіки - жінок, люди - тварин.

В такій державні коні і віслюки звикли з повною свободою, загрожуючи зустрічним, якщо вони не поступаються їм. Типова людина демократичної держави за Платоном нахабна, нестримна, розпусна і безсоромна, але зухвалість там називається просвітництвом, розгнузданість - свободою, розпутство - пишністю, безсоромність - мужністю. Демократична держава легко перероджується в тиранічну тому, що надмірна свобода для однієї людини і для держави перетворюється на не що інше, як надмірне рабство.

Такою є критика Платоном рабовласницької демократії. Однак Платон засуджує не тільки демократію, він також ненавидить тиранію, і негативно ставиться до олігархії - влади багатих, та тимократії - до влади військових. Цим чотирьом збоченим видам державного устрою Платон протиставляє свій зразок досконалої держави, який він називає також «прекрасним містом» В історико-філософській традиції таку державу Платона прийнято називати «ідеальною державою Платона».

ЛІТЕРАТУРА

1. Платон. Сочинения : в 3-х т. / Платон ; [пер. с древнегреч. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса]. — М. : Мысль, 1968—Т. 3. — 1971. — 687 с.
2. Чанышев А. Н. История философии Древнего мира. — Академический проект, 2019. — 608 с.

УДК 168

ОСНОВНІ МЕТОДОЛОГІЧНІ КОНЦЕПТИ СУЧАСНОЇ НАУКИ

Соломенцева О.І., аспірантка Харківського державного університету харчування і торгівлі

НК – Юрченко Л.І., доктор філософських наук, професор

Класичними, такими, що використовуються в науковому дискурсі тисячі років є методи логічного аналізу. Ці методи застосовуються для дослідження текстів, висловлювань, суджень. Вони досить численні і можуть стосуватися як окремих понять, так і наукових теорій. Поняття, судження, умовиводи перевіряються за ступенем їх відповідності нормам

логіки, тобто таким нормам, які були виведені із самостережень людської думки та постали обов'язковими задля того, щоб остання була правильно побудованою, не спотворювала свій зміст та ін

Елементарні вимоги логіки були сформульовані ще Аристотелем, і вони зводились до трьох законів так званої формальної логіки, тобто логіки, спрямованої на дослідження форм думки.

В подальшому розвитку логіки виникли і інші, загалом численні логічні методологічні правила та вимоги. Врешті була створена математична логіка, логіка символізованих форм та логічних відношень, які сьогодні широко використовуються в аналізі наукових положень та теорій.

Сучасна аналітична філософія, а також наукознавство значною мірою базуються на використанні математичної логіки, посприяючи їй із проведенням аналізу мови науки.

Особливе місце в методології науки посідають методи категоріального аналізу. Ці методи застосовують для дослідження засобів та результатів наукової та дослідницької діяльності. Йдеться про виділення із певного комплексу знань їхнього, так званого, категоріального каркасу, тобто категорій.

Ці загальні поняття науки окреслюють якісну специфіку предмета пізнання, тому лише за переліком категорій можна визначити про яку галузь пізнання йдеться.

Оскільки категорії характеризують якість предмета пізнання (і відповідного знання), то можна сказати що вони фіксують ті пункти в нашому мисленні, через які ми повинні пройти, якщо хочемо рухатись у межах певної предметної сфери. Відсутність системних зв'язків між категоріями свідчить, що дане пізнання напевне фрагментарне, або ж просто помилкове.

Методи категоріального аналізу можна використовувати у будь-яких науках. В межах системно-структурного аналізу і до сьогодні досліджуються зв'язки загально-наукових категорій.

Діалектико-логічний метод як особливий спосіб осмислення дійсності запровадив Геракліт Ефеський, а на рівень теоретичної розробленості вивів Г. Гегель.

За Г. Гегелем діалектика можлива там, де існує щось принципово єдине (така позиція називається-монізмом), але до того ж це єдине здатне свою єдність сприймати, утримувати і здійснювати завжди та у будь-чому. Саме за такої умови можна стверджувати те, що не існує і не може існувати зовнішніх причин руху та змін дійсності, яка пояснюється через таке єдине. Відсутність же зовнішніх чинників змін та руху змушує визнати такими лише внутрішні суперечності.

За Гегелем існують такі три рівні рефлексії в методологічному процесі пізнання:

- чуттєвість, яка приносить в людський інтелект наданість;

- рефлексія чуттєвого (коли людина фіксує в розумі те, що потрапляє в її сприйняття);
- рефлексія рефлексії, коли свідомість фіксує свої власні рухи, пов'язані із пізнанням та реакціями на чуттєвість.

Метод системно-структурного аналізу розглядає будь-що як таке якісно цілісне утворення (систему), що складається із певних складових (елементів), включених в певні сталі зв'язки між собою (структуру). Такому підходу підлягає будь-що, а особливо ті явища, які не підлягають математичному обчисленню (екологічні, соціальні, психичні та ін)

На ґрунті системно-структурного підходу виникли такі сучасні методи в методології:

- структуралізм;
- деконструкція.

Структуралізм має широке застосування в соціології, політології, культурології, мистецтвознавстві, літературознавстві. Він дозволив пояснити, чому саме у пізнанні відбувається рух, зведення невідомого до відомого.

Деконструкцію розглядають як особливий варіант структуралізму, тут також стоїть завдання виділити найперші утворюючі чинники тексту, але шляхом розкладання тексту на його первинні елементи.

Одним з найбільш авторитетних методів сучасної науки є метод феноменології. За Е. Гуссерлем, феноменологія – це дескрипція, тобто ретельне описування того, що і як ми маємо у свідомості.

Сутність феноменологічного методу полягає в наступному:

- визнання того, що людина завжди та всюди має справу лише із феноменами;
- хоча традиційно феномен розуміється як певний аналітичний простір, де зустрічається активний розум дослідника та відповіді об'єкта пізнання, проте насправді він не є нічим іншим, окрім себе самого, тобто весь зміст феномену поданий у ньому самому;
- феномен не можна поділити на матеріальне та духовне, він є тільки нашим сприйняттям.
- у феномені важливо розрізнити інтенціональне (чуттєве) переживання та інтенціональний предмет: інтенціональне переживання (центр, фокус переживань та їх носій);
- переживання мінливі, нюансовані, а інтенціональний предмет є гранична межа, до якої може бути віднесене все, що переживається; поза предметом переживання втрачають зміст та навіть не ідентифікуються;
- Предметність свідомості постве в ідеалізованих вимірах, тобто стабільністю, незмінною.

Е. Гуссерль наполягав на тому, що застосування феноменології у філософії повинно було перевести філософію із поля дискусії та непевності у галузь точної високої науки.

Застосування феноменології сприяє більш точному та усвідомленому аналізу духовних процесів, переходу від наївно натуралістичного розуміння свого предмета в науці до його категорійних окреслень. Це спонукає використання понять «фізична реальність», «хімічна реальність», «соціальність реальність», «екологічна реальність».

УДК 37.014.6:005.6

ГЛОБАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА ЇХ ПРОЯВИ В УКРАЇНІ

*Старікова С.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хоросhev О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Сучасна система вищої освіти, що повною мірою відповідає вимогам часу, є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки та суспільства в цілому. Для того, щоб українська вища освіта посправжньому ефективно виконувала ці важливі завдання, необхідне її оновлення з урахуванням актуальних світових тенденцій розвитку освіти у широкому соціально-економічному контексті.

Модернізація вищої освіти в Україні вимагає подолання низки проблем, серед яких найбільш актуальними є: невідповідність структури підготовки спеціалістів реальним потребам економіки, зниження якості освіти, відірваність від наукових досліджень, повільні темпи інтеграції в європейський і світовий інтелектуальний простір. Фахівці також вказують на значне розширення системи вищої освіти, що відбувалося в Україні з середини 1990-х років, маючи на увазі як збільшення самої кількості вищих навчальних закладів, так і стрімке зростання загальної кількості студентів і випускників ВНЗ. Зі швидким розростанням системи вищої освіти прямо й опосередковано пов'язуються такі проблеми, як руйнування системи професійно-технічної освіти, дефіцит кваліфікованих кадрів робітничих спеціальностей, неможливість для багатьох випускників ВНЗ знайти роботу за фахом, надмірне навантаження на викладачів та недостатнє фінансування університетів та інші.

Поза сумнівом, думка щодо негативних наслідків швидкого розширення системи вищої освіти, принаймні почасти, є обґрунтованою. Так, близько 85 % випускників українських середніх шкіл відразу після закінчення школи вступають до ВНЗ. Водночас відзначається брак фахівців робітничих спеціальностей. Зазначений показник вступу випускників українських середніх шкіл до вищих навчальних закладів справді є дуже високим за світовими стандартами. Для порівняння: 2012 року у США до ВНЗ вступили близько 66 % випускників середніх шкіл. За міжнародним пока-

зником рівня залученості до вищої освіти (GrossEnrolmentRatio – відсоток осіб, що одержують вищу освіту, незалежно від їхнього віку) Україна посідає одне з чільних місць серед країн Центральної та Східної Європи (73 %). Разом з тим, наша країна за показником залученості до вищої освіти відстає від таких країн, як Фінляндія (93 %), США (82 %), Швеція (79%).

Таким чином, лише деякі параметри системи вищої освіти в Україні можна вважати надмірно високими (кількість випускників середніх шкіл, що вступають до ВНЗ, кількість акредитованих вищих навчальних закладів тощо), тоді як в цілому українська вища освіта демонструє кількісні показники, які можна співставити з показниками інших сусідніх країн, у тому числі держав Центральної і Східної Європи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Молодь України – 2015. Аналіз соціального розвитку молоді України. – К.: ІП «ГФК ЮКРЕЙН», 2015. – 30 с.
2. Оксамитна С. Молодь України: від освіти до праці. – К.: КМ Академія, 2010. – 202 с.

УДК 378

РОЛЬ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТА ІМ. В.Н. КАРАЗІНА В РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА КУЛЬТУРИ

*Суєвова С., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

Історія Харківського національного університету є невід'ємною частиною інтелектуальної, культурної та духовної історії України. З ним пов'язані імена таких всесвітньо відомих учених, науковців та просвітителів, як П. Гулак-Артемівський, О. Ляпунов, М. Костомаров, М. Бекетов, Д. Багалій, А. Краснов, М. Остроградський, В. Стеклов, О. Потєбня, О. Погорєлов та багато-багато інших.

Становлення Харкова як крупного промислового, наукового, культурного центру відбулося завдяки діяльності університету. Багато вулиць міста названо на честь професорів, науковців, вихованців університету.

Харківський університет – єдиний в Україні, де навчалися і працювали три лауреати Нобелівської премії – біолог І. Мечников, економіст С. Кузнець, фізик Л. Ландау.

Університет стояв біля витоків усієї вищої освіти Харківщини. Від нього походять Національна юридична академія, Національна фармацевтична академія, Харківський медичний університет, Харківський педагогічний університет, Харківська зооветеринарна академія, Харківська

академія культури, Харківський економічний університет та інші вищі навчальні заклади.

Заснування Харківського університету, що успадкував кращі освітні традиції від славнозвісного Харківського колегіуму, стало поворотним пунктом у розвитку Слобідського краю, поступово перетворило його на один із найбільш розвинутих у науковому та освітньому відношенні регіонів.

Історія Харкова, Слобожанщини значною мірою пов'язана з вищою освітою та наукою. Це був один з потужних факторів розвитку міста і регіону в цілому. Піднесення Харкова безпосередньо пов'язане з виникненням колегіуму, Харків закріпив за собою роль адміністративного центру, коли у ньому виник університет, який став на чолі величезного Харківського учбового округу. Університет дав краю вчителів, лікарів, інженерів, чиновників. У індустріальний період університет дав можливість вирішити багато життєвоважливих проблем.

І до сьогодні Каразінський університет залишається провідним науковим та навчальним закладом, освітянським та просвітницьким осередком інтелектуальної столиці України.

Отже, університет дав початок розвитку мистецтв і наук. Значення університету для нашого краю, України в цілому важко переоцінити. Багато наукових і навчальних закладів, існуючих сьогодні в Харкові, ведуть свій родовід саме звідси.

Не дарма називають університети «воротами в майбутнє». На межі століть вони мають бути широко відчиненими.

УДК 378

ВПЛИВ УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ТРАДИЦІЙ НА СУЧАСНІСТЬ

*Тарапата С.Е., Національний університет цивільного захисту України
НК – Логовський І.М., кандидат історичних наук, доцент*

Сучасні університети зберегли багато в чому культуру своїх попередників. В університеті відображається сьогодення, яке було засноване на минулих традиціях, де закладається фундамент для майбутньої новизни.

В Середньовіччя потреба європейської цивілізації в передачі та розвитку культурного спадку античної цивілізації стала очевидною. Там, де державні контакти були більш стійкими, в першу чергу з'явилися передумови створення університетів. Саме в них шляхом конфліктів та роздумів вироблялася спільна культура, без якої було б неможлива сама ідея політичного та суспільного простору Європи.

Основною місією університету є сукупність уявлень про основоположні цінності, цілі та простір для розвитку освітнього закладу, також він несе позицію того, навіщо він повинен бути в суспільстві.

Базовими принципами класичної ідеї університету були: підтримка з боку держави, яка давала відносну автономію університету, дослідження і навчання як сутність освіти, активне включення викладачів та студентів в суспільне життя, етичне обґрунтування переваг знань. Саме класична ідея університету стала базовим критерієм для подальшої еволюції університетів.

Університети останніх десятиліть стали складними елементами не тільки в системі освіти, а взагалі і суспільстві. Університети дають високопрофесійну підготовку, пропагують демократичні ідеї, прагнення привернути увагу комерційних партнерів та спонсорів для сучасних досліджень та до професійно-технічних програм.

В умовах глобалізації університет набуває нові риси. Наприклад, в кінці ХХ століття підкреслювалася роль університету в суспільстві як основного соціального інституту, то сьогодні положення і організація університетів викликає багато суперечки. Тому що розвиток, виробництво та поширення культури як задачі університету відходять на задній план, а на передній план виходять запитання до адаптації до сучасних соціально-економічних та політичних змін. Але дивлячись на історію становлення університетів можна вважати, що сучасний університет має потенціал благополучно пройти весь шлях адаптації до нових умов.

Розвиток ідеї університету в світі дозволяє виявити історичний механізм формування ціннісних пріоритетів при його неабсолютному характері та нехронологічному нерівномірності проявленні.

Університет – це унікальне суспільне місце, де формується два типи знань : знання як науку та знання як культуру. Тобто, можна вважати, що університет сприяє як соціокультурному розвитку та розвитку промислових технологій. Сучасні університети об'єднують в собі такі компоненти : культуру, політику та ринок. Взаємозв'язок цих компонентів дають можливість сформувати новий образ університету.

На сьогоднішній день, університет покликаний не тільки примножувати схеми розуміння світу, але й навчити к комфортному життю в умовах невизначеності, котра виникає не без його допомоги та зусиль.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барнетт Р. Осмысление университета. Образование в современной культуре / Белорусский государственный университет. Центр проблем развития образования БГУ: Под ред. М.А. Гусаковского. – Мн.: Пропилей, 2001. – 128 с.

2. Захаров И.В., Ляхович Е.С. Миссия университета в европейской культуре М., 1994. С.52

3. Ладыжец Н.С. Университетское образование: идеалы, цели, ценностные ориентации: Монография. Ижевск. 1992, 236с., с.27

УДК 316.6

ЧИ ВМІЄ СУЧАСНА ЛЮДИНА КОРИСТУВАТИСЯ СВОЇМ МОЗКОМ?

*Тімаков Є.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Полякова О.О., к.філ.н., доцент*

Наш мозок – це дивовижна річ, потенціал якої досі повністю не розкритий. Завдяки науці людство отримує цінну інформацію про його можливості, функції, механізми.

До ХХ століття, коли почалися активні дослідження в сфері нейрофізіології і психології, мозок сприймався подібно «архіву», поділеному на відділи, кожен з яких виконував певну функцію. Але нові дослідження виявили, що мозок являє собою розгалужену мережу, переплетену магістраль, по якій переміщаються імпульси. У самих цих мережах і «защиті» знання, сприйняття, особистість, душа. Ці мережі і є «Справжній Ти». Вченим вдалося виявити три таких мережі. Перша - виконавча, збуджується, коли ми споживаємо інформацію. Наступна - дефолтна, вона активна тільки тоді, коли ми ні про що не думаємо, не відволікаємося на сторонні фактори, а опрацьовуємо набуте знання. Можна сказати, що дефолтна мережу є певним архівом, в якому відбувається формування досвіду, оцінка подій і їх сортування на "добре" і "погано". Ці дві мережі активні одночасно бути не можуть: робота однієї змінюється «включенням» іншої. Третя мережу - значущості, виступає координатором між двома попередніми. Її функція полягає у визначенні ступеня значимості тієї чи іншої інформації. У масштабі еволюційного процесу ця мережа є «радаром», який фіксує життєво важливі і потенційно небезпечні фактори для життя людини [1].

Як сучасна людина, «заряджена» науковими знаннями і багатолітніми досягненнями техніки, що володіє здібностями освоєння безмежного обсягу інформації за допомогою розвинутих цифрових технологій, використовує можливості свого мозку? Відповідь виявляється не зовсім такою, на яку хотілося б розраховувати.

Проблема полягає в тому, що сучасна людина, життя якої стало «частиною» інформаційного простору, виявилася настільки залежною від нього, що остання стала сприйматися як норма, і, більше, найжаданіший дар цивілізації. У процесі постійної взаємодії з гаджетами (в професійній діяльності, в повсякденному житті, особливо соціальні мережі) активується виконавча мережа, тим самим пригнічуючи функцію дефолтної. Так, перебуваючи в постійній концентрації на поточному моменті, енер-

гія для мислення просто не генерується. В результаті цього мозок «впадає в сплячку»: перестає аналізувати та обробляти інформацію, перемикаючись в режим «побачив - забув». У науці цей феномен, який стає масовим, отримав назву «цифровий аутизм».

Нездатність підтримати тривалий психологічний контакт з людиною, перетворення живого спілкування, в результаті якого століттями акумулювався безцінний соціальний досвід, в сурогат текстово-малюнквого (смайликового) обміну короткочасними емоціями є симптомами недоцільного, неефективного, непропорційного використання здібностей головного мозку.

ЛИТЕРАТУРА

Смолл, Г. [Мозг онлайн. Человек в эпоху Интернета. - М, «КоЛибри», 2011.](#) – 352с.

УДК 378

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ

*Холодна О.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Каріков С.А., д.і.н., доцент*

Традиційні методи використовувалися протягом багатьох століть і застосовуються в сучасній навчальній практиці; не втратили своєї методичної цінності й сьогодні; вербальні, наочні, практичні, контрольні, самостійні методи.

В основу побудови сучасної освіти і навчання покладений особистісно-орієнтований підхід зміна функцій викладача та студента; створення умов, за яких студент стає суб'єктом процесу навчання а викладач - джерело потрібної інформації та керівник діяльності учня; навчання і виховання забезпечуються завдяки методам навчання.

До інноваційні форм навчання відносяться: ділові ігри; прес-конференції; пари КВК; пари-конкурси; пари-«суди»; пари-концерти; рольові ігри; пари-конференції; пари-семінари; інтегровані пари; пари-екскурсії.

Сама сутність інновацій в освіті полягає в пошуку і вдалому застосуванні нових підходів до навчання підростаючого покоління. Будь-які нововведення повинні відповідати вимогам сучасного суспільства та інформаційних технологій. Також інновації повинні відноситися до всіх з чотирьох областей розповсюдження:

- у вихованні;
- в навчанні;
- в управлінні;

- в перепідготовці кадрів.

Інноваційна діяльність педагогів стає на сьогоднішній день основним напрямом реалізації модернізаційних реформ в освіті і одним із суттєвих напрямів переходу до моделі інноваційного розвитку України в цілому.

З метою розвитку творчих здібностей студентів, поступового й систематичного прилучення їх до самостійної пізнавальної діяльності, забезпечення співпраці між студентами та викладачами недостатньо використовували лише традиційну пару. Тому варто кожному викладачеві подумати над зміною форми пари в окремих випадках. Особливо це стосується пар англійської мови, де більша частина уроку йде на формування в студентів умінь і навичок, застосування набутих теоретичних знань.

Лише підручник не може забезпечити визначеного державою рівня володіння іноземною мовою. Ми постійно використовуємо й інші засоби: робочі зошити, аудіо- та відеоматеріали, книжки для домашнього читання, текстові завдання, тести тощо.. На парах використовую різні форми і методи навчання.

Кожен навчальний предмет має свою специфіку і, відповідно, специфіку використання тих або інших методів, технологій навчання. Метод проектів поєднує традиційний підхід з інноваційними методами навчання англійської мови.

Метод проектів формує в студентів комунікативні навички, культуру спілкування, уміння коротко і доступно формулювати думки, терпимо відноситися до думки партнерів по спілкуванню, розвивати уміння добувати інформацію з різних джерел, обробляти її за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, створює мовне середовище, сприяє виникненню природної потреби в спілкуванні на іноземній мові.

Проектна форма роботи є однією з актуальних технологій, що дозволяють студентам застосувати накопичення знань з предмету. Студенти розширюють свій кругозір, кордони володіння мовою, отримуючи досвід від практичного його використання, вчать слухати іншомовну мову і чути, розуміти один одного при захисті проектів. Студенти працюють з довідковою літературою, словниками, комп'ютером, тим самим створюється можливість прямого контакту з автентичною мовою, чого не дає вивчення мови лише за допомогою підручника на парі в аудиторії.

Робота над проектом – процес творчий. Студент самостійно або під керівництвом викладача займається пошуком вирішення якоїсь проблеми, для цього потрібне не лише знання мови, але і володіння великим обсягом наочних знань, володіння творчими, комунікативними і інтелектуальними умінями. В курсі іноземних мов метод проектів може використовуватися в рамках програмного матеріалу практично по будь-якій темі. Робота над проектами розвиває уяву, фантазію, творче мислення, самостійність і інші особові якості.

Критичне мислення на парах застосовується для розвитку в студентах здатності до практичної діяльності через вміння міркувати, робити висновки. На основі аналізу інформації розглядаю розвиток у студентів здатності до практичної діяльності через серію логічних побудов мовних конструкцій із висновків

Мультимедійна пара дає можливість комбінувати в одній парі неймовірну кількість цікавих завдань, залучаючи все більшу й більшу кількість студентів. Насамперед, викладачам самим має бути цікаво те, як вони проводять заняття. На своїх заняттях для здійснення підтримки процесу навчання здебільшого застосовуйте освітній потенціал мультимедійних презентацій. Вони відрізняються за видами мовленнєвої діяльності (навчання читанню, письму, аудіюванню), за аспектами мови (лексика, граматики, фонетика), а також за видами опор (змістова, смислова, вербальна, ілюстративна). Мультимедійні презентації використовуються при введенні та закріпленні лексичного, граматичного, країнознавчого матеріалу, у якості опор при навчанні монологічного та діалогічного мовлення. Використання презентацій сприяє кращому засвоєнню навчального матеріалу, завдяки використанню анімації з'являються можливості виділення найбільш значущих елементів за допомогою кольору, шрифту, додавання фотографій, схем, таблиць.

Гра - найбільш доступний для студентів вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень. У грі яскраво проявляються особливості мислення та уяви студента, його емоційність, активність, розвиваюча потреба в спілкуванні. Цікава гра підвищує рівень активності студента, і він може вирішити більш складну задачу, ніж на парі.

Використовуючи з заняття в заняття традиційні методи роботи з лексичним матеріалом, вчитель не формує у студентів мотивації до вивчення іноземної мови. Від монотонності та одноманітності використання форм і методів поступово згасає інтерес студентів до вивчення нового матеріалу в тому числі і лексичного. Студенти потребують чогось нового і цікавого. Вирішенням цієї проблеми є використання інноваційних підходів до вивчення лексичного матеріалу. Тому дуже ефективно використовувати на вивчення нових слів метод асоціативних символів. Метод асоціативних символів - засвоєння іншомовного лексичного матеріалу через імітацію, максимально наближену до реальності, що дозволяє студенту запам'ятовувати нові слова мимовільно.

Потрібно розумно поєднувати традиційні форми і методи навчання з інноваційними; існує процес взаємоперетворення інновацій в традиції та народження нових інновацій з традиції.

Сучасне життя висуває свої вимоги й вимагає активно використовувати педагогами інноваційні технології в навчальному процесі. Саме їх

застосування здатне забезпечити єдність освітніх, розвиваючих і виховних функцій.

УДК 97 (477)

МАРКЕТИНГ МУЗЕЙНОГО БІЗНЕСУ

*Чирва В.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Гонтаренко Л.О., к.псих.н., доцент*

Сьогодні все більше розвивається туристичний напрямок, як схильність людей до пошуку кращих міс, так і зацікавленість історичним минулим і не тільки, особливо в умовах всесвітньої пандемії, все більше набуває популярності туризм в нутрі своєї країни. Музеї є невід'ємною складовою, але музейництво не використовує весь потенціал, не використовує новітні розробки в своїй роботі, за рахунок недостатнього фінансування, особливо державних музеїв. Більша частка потенційних відвідувачів не знає наявного потенціалу країни у наявності надбаних сторіччями матеріальних та духовних цінностей, які налічується більше 12 мільйонів. Технології, які використовуються за кордоном, так і не змогли потрапити до більшості музеїв України. Низька платоспроможність більшості населення України та повільні темпи, як її зростання, так і цін на музейні послуги не сприяє розвитку музейництва в цілому, та всіх його профілів. Більша частина бюджетного фінансування, як і в більшості галузей сьогодні витрачається на видатки споживання, а видатки розвитку зменшуються, а не зростають, як хотілось би. За даними 85% бюджету музею ідуть на зарплату працівників, 15% - на сплату комунальних послуг, тоді як у цивілізованих країнах на оплату праці виділяють лише 5-10% від загального бюджету. Українці рідко відвідують музеї, такого висновку дійшли експерти Інституту Горшеніна, провівши дослідження на тему «Музеї України» у великих містах країни. Телефонне опитування за цією темою проводилося 21-23 травня 2010 року.

Опитавши 1200 респондентів в містах, з кількістю жителів більше 1 мільйон чоловік. отриманими результатами дослідження, більш як чверть жителів великих міст України (28,1%) останній раз відвідували музей більше року тому. Майже така сама кількість опитаних (26,4%) останній раз була у музеї три-п'ять років тому. Кожний п'ятий респондент (21,5%) заявив, що відвідував музей більш як п'ять років тому, а кожний десятий (11,2%) - півроку назад. Були в музеї протягом останніх трьох місяців 4,5% опитаних, а 8,3% заявили, що ніколи не відвідували музеї. Водночас більшість респондентів (85%) вважає, що держава недостатньо фінансує музеї в Україні. З них 54,2% дали відповідь "точно ні" на це питання, а 30,8% - "швидше ні". Вважають державне фінансування до-

статнім для музеїв 5,3% опитаних. З них відповідь “швидше так” дали 4,1% жителів великих українських міст, “точно так” - 1,2%. Не змогли знайти відповідь на це питання 9,7% респондентів [4].

Більш як половина жителів великих міст України (55,2%) вважають, що пропагувати відвідування музеїв мають держава і самі музеї однаковою мірою. Майже чверть опитаних (23,4%) вважає таку пропаганду прерогативою держави, а 13,2% висловили думку, що цим мають опікуватися музеї. Не відповіли на це питання 8,2% респондентів.

На сьогодні школярі та студенти є пільговою категорією, та сплачують за квитки 50% і це в більшості музеїв 10 гривень, але про це не відомо респондентам, і вони кажуть про безкоштовне відвідування, або 50% від вартості...Понад половину жителів великих міст з населенням понад мільйон чоловік (51,5%) вважають, що для залучення молоді до відвідування музеїв слід зробити відвідування музеїв школярами і студентами пільговими або безкоштовними. Ефективним способом залучення молоді до відвідування музеїв респонденти бачать в обговоренні виставок на шкільних уроках вбачають 44,8% респондентів, а 32,1% - активну пропаганду музеїв у засобах масової інформації [3].

Згодні з думкою опитуваних про необхідність проводити більше виставок сучасного мистецтва висловили 30,1% опитаних, проводити “дні відкритих дверей” - 27,8%. Кожний п'ятий респондент (20,2%) вважає ефективним способом пропаганди музеїв серед молоді організацію батьківськими комітетами і керівництвом шкіл та ВНЗ відвідування музеїв школярами і студентами.Кожний третій опитаний (35,3%) пропонує задіяти усі вище перераховані способи, а 2,4% респондентів вважають, що для залучення молоді до відвідування музеїв мають бути застосовані інші способи [2].

Як бачимо з отриманих результатів, в наш час, частка відвідувачів українських музеїв надзвичайно мала. Соціологи з'ясували причини низької популярності музейного дозвілля. А це:

- незадовільний рівень комфорту;
- нестача інформації про музейні пропозиції;
- поганий стан інтер'єрів та території;
- нечаста зміна експозицій;
- невисокий рівень пропонованих музеями програм;
- недоброзичливість наглядачів тощо.

Отже, керівництву музеїв необхідно використовувати саме ті інструменти, які б допомогли не просто залучити відвідувачів, але й створити певну стратегію оновлення музейної справи. Основними завданнями сьогодення музейників є всебічне вивчення відвідувачів та налагодження зворотного зв'язку з ними, проектування нововведень та просування музейних послуг і аналіз ефективності такої діяльності. Модернізація сфери культури на сьогодні, як економічна так і створення загальної системи маркетингового управління, потрібні новітні перспективні розробки, все-

бічне та системне удосконаленню організаційно-економічного механізму розвинення обміну досвідом, вивчення закордонного опиту, досконалого розвитку культурної сфер, особливо в нових умовах, всебічного та повноцінного задоволенню інтересів і запитів всіх учасників ринку культури: держави, комерційних і некомерційних організацій культури, діячів культури і мистецтва та індивідуальних споживачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чупрій Л.В. Стан та проблеми музейної справи в Україні. – URL: https://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm
(https://tourlib.net/statti_ukr/chuprij.htm).
2. Інформаційне агенство “УНІАН”. Як часто туристи відвідують музеї? – URL: http://tourcn.com.ua/news/jak_chasto_turisti_vidvidujut_muzeji/2010-05-26-908
3. Медведева Е.Б. Маркетинг – новая стратегия в работе с аудиторией. – URL: http://www.museum.nnov.ru/unn/managfs/index.phtml?id=8009_19.
4. Музейний маркетинг: проблеми та шляхи вирішення (етимологія понять). – URL: <http://spimash.ru/2007/05/30/muzejnyjj-marketing-jetimologija.html>.
5. Ключев Ю.В. Музейный маркетинг в контексте современной культуры / Ключев Ю. В. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2008. 191 с.

СЕКЦІЯ 2. ІСТОРИЧНЕ СТАНОВЛЕННЯ І СУЧАСНИЙ СТАН УНІВЕРСИТЕТІВ

УДК 94(477)

СЕРЕДНЬОВІЧНІ УНІВЕРСИТЕТИ І ЄРЕТИЧНІ РУХИ

*Бузіашвілі Г.Г., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

У ХХІ столітті вища освіта є символом ерудованості людини. Витоки подібного ставлення сягають давніх часів, коли освіта була пов'язана з розвитком релігії. В античну добу перші навчальні заклади вищого типу були створені ще в III ст. до н.е. при Птолемах – Олександрійський мусейон, що став одним з головних релігійних центрів і святинь еллінізму. Актуальність нашої теми полягає у визначенні причин подальших змін в організації і змісті середньовічної системи вищої освіти Європи у зв'язку з діяльністю церкви та опозиції до неї, що виявляла себе в єретичних рухах.

Після періоду «темних віків» (VI–X ст.), в середньовічній Європі виникає небувалий раніше потяг до відновлення втрачених знань минулого. Шляхом інтеграції середньовічних знань і традицій античної гуманітарної освіти було закладено основи першого в європейській історії університету в Болоньї (1088 р.). Саме в цей часу християнська теологія і антична думка поєднуються у схоластику, метою якої було досягнення істини завдяки як релігійним догматам, так і раціональним методам пізнання. Однак, схоластики не були вченими в звичному сенсі слова, їх мета полягала в передача знань новим поколінням студентів. Пізніше, вже на початку XV ст., в епоху Відродження виникає гуманізм, а з ним набувають поширення й емпіричні знання.

Послаблення богословської дисципліни в середньовічних університетах слід пов'язати в першу чергу з діяльністю Джона Вікліфа і Яна Гуса, що стала предтечею Реформації. З 1080 р. папи, починаючи з Григорія VII, вводять заборону на переклад Біблії на будь-яку мову крім латині. Причиною тому було небажання Церкви дати можливість мирянам створювати неканонічні тлумачення біблійних фрагментів.

Джон Вікліф (1320–1384), який був професором філософії та богослов'я в Оксфордському університеті, проголосив «Святе писання» єдиним джерелом віровчення і, щоб зробити його загальнодоступним, взяв участь в перекладі Біблії з латинської мови (так звана Вульгата) англійською мовою [1]. Ця діяльність Вікліфа була засуджена католицьким духовенством, а сам він був названий єретиком. Переклад Святого писання

міг завдати шкоди як інституту духівництва, так і кафедрі богослов'я в університетах – Біблія англійською мовою давала можливість вивчати її поза навчальними закладами, а продаж ікон як одного з видів доходу для монастирів, міг знизитися, оскільки зображувані сюжети були б вже знайомі мирянам за текстами Біблії.

Прихильником багатьох ідей Вікліфа був Ян Гус (1339–1415). Він, зайнявши пост ректора Празького університету в 1402 р., закликав студентів вчитися не для корисливих цілей, а для саморозвитку і просування науки. Вступивши на посаду ректора вдруге в 1409 р., Гус вперше почав організовувати політичні та богословські диспути – про захист вчення Вікліфа (1410) і про продаж індульгенцій (1412). Церква, дізнавшись про нововведення в університетських програмах, відразу ж затаврувала Гуса і всіх його однодумців еретиками. Після того, як деякі з його колег пішли зі сцени, Гус став лідером реформаційно налаштованих університетських кіл. Він очолив ціле покоління викладачів, які потім ідеологічно підготують гуситський рух^[2]. Незважаючи на страту Гуса, цей рух протягом двох десятиліть поширювався в Чехії і навіть після поразки вплива на майбутню Реформацію.

На основі аналізу діяльності Джона Вікліфа і Яна Гуса варто зробити висновок, що починаючи з XIV ст. університети починають відходити від своєї основної мети – вивчення і розвитку теології, що було притаманно для навчальних закладів ще з античної епохи. Частина діячів університетів відкрито протистояли схоластиці, догматизму церкви. Це говорить про інтеграцію середньовічних вищих навчальних закладів в сферу політики й ідеології. Радикальна реакція консервативного духівництва на діяльність Гуса і Вікліфа була в першу чергу спробою усунути зміни в моделі вивчення теології в університетах. Однак, незважаючи на насильницькі заходи, вона не спинила потягу до пошуку альтернатив схоластиці, що яскраво виявило себе в добу Реформації.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Цыпина Л.В. Реформаторы до Реформации: случай Джона Виклифа // Христианские чтения. 2017. № 3. С.196–208.
- 2.Аликин В.А. Ян Гус и Пражский университет. История Церкви. // Вестник МБС ЕХБ. 2017. № 7. - С.89 – 102.

ПРО ПОЯВУ ГІРНИЧОГО ІНСТИТУТУ В ХАРКОВІ

*Гелетто В.М., Харківський національний університет радіоелектроніки
НК – Журило О.Д., асистент*

На розвиток крупних міст України оказали чималий вплив підприємці. Відомо, що значну частину старої настрійки Києва виконали за заказами цукровиробників. Забудівлю Харкова робили під впливом гірничопромисловців. Але бізнесмени дуже добре розуміли, що без інженерів працювати в гірничій промисловості неможливо. Тому, вони усіляко допомагали відкрити у Харкові вищий навчальний заклад технічного спрямування. Не дивно, що у 1882 і в 1883 рр. уповноважені З'їзду гірничопромисловців Півдня Росії були відряджені в Санкт – Петербург в Міністерства внутрішніх справ і Народної освіти з метою відкриття Харківського технологічного інституту (ХТІ). Наступного року, уповноважені VIII З'їзду гірничопромисловців півдня Росії (1883 р.) знову порушили те ж клопотання. Як відомо, Харківський технологічний інститут відкрили у 1885 р. Практично відразу ж було визначено питання про необхідність відкриття гірничого відділення в Харкові. Але, уряд віддав перевагу Катеринославу. Здавалося б, в Харкові не було змоги з'явитися Гірничому інституту. Перша світова війна, революції, розруха, відбудова народного господарства не давали змоги організації вишу. Але вже в 1943 р., після звільнення Сходу і Південного Сходу України необхідно було відновлювати Донбас. За свідченнями сучасників, після звільнення Харкова 23 серпня 1943 р., в місті залишилися цілими, чи 10% будівель. Роботи будівельникам вистачало і Державний Комітет Оборони СРСР у жовтні 1943 р. прийняв рішення про відновлення діяльності Харківського інженерно-будівельного інституту [1, с. 3].

Тому 18 липня 1944 р. Народний комісаріат вугільної промисловості СРСР наказав реорганізувати частину Харківського інженерно-будівельного інституту в Харківський гірничо-індустріальний інститут. Харківському інженерно-будівельному інституту нікуди було повертатися: від будівлі вишу залишився тільки фундамент. Загибло все не вивезене майно і найцінніше – першокласна бібліотека. Викладачі передали в новостворену бібліотеку книги з власних бібліотек. Інституту надали напівзруйновану будівлю на вул. Сумській, 17, запропонувавши відбудувати його власними силами. Народний комісаріат вугільної промисловості був багатою організацією і ним було виділено чималу кількість коштів на будівлю Інституту, колекції, внутрішнє убранство. Красива будівля з високими колонами, багато прикрашена гірською символікою і сьогодні є однією з найкрасивіших в місті та розташована на проспекті Науки.

У новому інституті було передбачені факультети: Будівельний, Машинобудівний та Промислового транспорту. Втім, у 1947 р. Будівельний факультет з усіма будівельними спеціальностями було передано до Харківського інженерно-будівельного інституту [2, арк. 3]. У вересні 1947 р. інститут отримав назву Харківський гірничий інститут [1, арк. 3]. Так у Харкові з'явився гірничий інститут, який згодом став Національним університетом радіоелектроніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Харківської області (ДАХО), Ф. Р-5649. Оп. 2. Спр. 211.
2. ДАХО. Ф. Р-5649. Оп. 1. Спр. 2.

УДК 94(477.43/44)

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА І.Г. ШУЛЬГИ У ВІННИЦЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

*Гончарук М.М., аспірант кафедри всесвітньої історії Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
НК – Мельничук О.А., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри всесвітньої історії*

Серед дослідників, які своїми працями, відкриваючи нові, невідомі сторінки вітчизняної історії, закладали підвалини сучасної української історичної науки був і доктор історичних наук, професор Ілля Гаврилович Шульга (1921-1993 рр.). Він народився 3 серпня 1921 р. в селі Верещаки Лисянського району Черкаської області. У 1948 р. закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка. Роки навчання мали вирішальне значення для формування його світогляду та визначення наукових інтересів, що здійснювалися під впливом відомих українських вчених І. Крип'якевича, М. Кордуби. Закінчивши аспірантуру інституту історії АН УРСР у 1954 р. він успішно захищає кандидатську, а в 1965 р. – докторську дисертації. З 1954 р. працює на викладацькій роботі в Ужгородському університеті [2].

У 1972 р. І.Г. Шульга переїхав до Вінниці. Тут, майже впродовж усього часу він очолював кафедру історії, згодом – історії СРСР і УРСР у Вінницькому державному педагогічному інституті, і лише наприкінці трудової діяльності зосередився повністю на науковій та викладацькій роботі. Іллі Гавриловичу належить велика заслуга у перетворенні відновленого історичного факультету у відомий в Україні та за її межами центр підготовки висококваліфікованих спеціалістів, які плідно працюють на освітянській ниві та в академічній і вузівській науці, інших установах і організаціях [1].

Працюючи у Вінниці, вчений продемонстрував багатогранність своїх наукових інтересів. За напрямками наукових досліджень даного періоду можна виокремити два часових проміжки. Протягом першого із них (1972-1989 рр.) вчений: продовжив досліджувати історію Закарпаття; вивчав історію Поділля та Волині кінця XVIII - початку XIX ст.; цікавився соціально-економічним становищем Запорізької Січі; створював праці біографічного характеру. Досліджуючи новий регіон, І.Г. Шульга не відступає від основного напрямку своїх наукових інтересів, висвітлюючи соціально-економічну історію кінця епохи феодалізму. Основною проблематикою цілої низки статей були соціально-економічні зв'язки Поділля і Волині з Росією та країнами Західної Європи.

Процеси демократизації та національного відродження України, що розпочалися із другої половини 80-х рр. XX ст. значно розширили коло наукових інтересів Іллі Гавриловича Шульги. Доступ до архівних матеріалів, що знаходилися раніше під грифом „Цілком таємно”, дав вченому великий поштовх до нових пошуків, відкрив нові можливості для досліджень. І.Г. Шульга наполегливо і цілеспрямовано приступив до розробки теми, яку протягом свого свідомого життя виношував у найзаповітніших куточках душі. Особисто переживши голод 1930-х рр. і захворівши внаслідок цього кістковим туберкульозом, вчений прагнув розповісти правду про цю, жахливу за проявами та катастрофічну за наслідками, трагедію українського селянства, про яку замовчувала офіційна радянська історіографія [3].

З цього часу (1989-1993 рр.) і розпочинається новий етап у науковій діяльності І.Г. Шульги. Всі свої сили і здібності в цей час він присвятив вивченню проблеми голодоморів на Поділлі та, загалом, в Україні. В цей час з-під його пера виходять глобальні дослідження: „Людомор на Поділлі” (1993), „Голод на Поділлі”(1993), „Гірка правда: Нариси з історії подільського селянства 1920-1932 рр.”(1997). Крім цього, окремі аспекти розкриті в цілому ряді наукових статей: „Документи розповідають” (1990), „Трагедія голодомору: Історія без „білих плям” (1990), „Зашморг” (1990), „Тернова гілка в історії Поділля”(1990), „Злочин” (1992).„Діти голодомору” (1993) тощо [4].

Дослідження проблем голодомору здійснювалося вченим на широкій джерельній базі, основу якої склали архівні документи, свідчення очевидців. Усе це дало можливість автору відтворити реальну картину політичного та соціально-економічного розвитку українського села у досліджуваний період, показати повсякденне життя селянина-хлібороба в часи голодоморів. При цьому науковець ділиться із читачами і власними спогадами, очевидцем подій яких був сам. Він не лише констатує факти вимирання представників української нації, але й обґрунтовує власну наукову гіпотезу передумов та причин голоду, визначає його характер та хронологічні межі, оцінює ступінь демографічних втрат [2].

За неповними підрахунками надрукована спадщина І.Г. Шульги складається з 174 праць – монографій, брошур, авторефератів, розділів у колективних працях, статей у наукових журналах, збірниках, енциклопедіях, газетних публікаціях тощо. Визнанням значного внеску І.Г. Шульги в історичну науку була його участь в наукових конференціях, симпозіумах в Україні, інших республіках колишнього СРСР, Чехословаччини, Угорщини, Польщі. Здобутки вченого у галузі історичних наук були оцінені не лише фахівцями та громадськістю, але й державою. Ілля Гаврилович Шульга був удостоєний звання «Заслужений працівник вищої школи Української РСР», нагороджений орденом „Знак Пошани”, став лауреатом Державної премії ім. Тараса Шевченка [2].

Наукова спадщина І.Г. Шульги дозволяє стверджувати, що вчений належав до того покоління вітчизняних істориків, які зуміли зберегти в своїй діяльності кращі традиції української історіографії. І.Г. Шульга – один із тих науковців, які мали різнобічні інтереси та енциклопедичні знання, працювали над створенням синтетичного курсу історії України від найдавніших часів до сучасності, а тому в коло його наукових інтересів входили практично всі проблеми історії українського народу. Учений значно розширив джерельну базу наукових досліджень з історії України, ввів до наукового обігу новий комплекс історичних джерел. Зробивши внесок у розробку багатьох питань історії України, вчений своїми працями створив певну основу для подальших досліджень в галузі соціально-економічної історії кінця епохи феодалізму, історії голодоморів радянської доби в Україні. Він дав імпульс для подальших розробок означених проблем вітчизняної історії своїм учням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бушин М.І. З любов'ю і вдячністю // Україна була його любов'ю. Спогади про Іллю Шульгу. Вінниця: О. Власюк, 2003. С. 7-16.
2. Бушин М.І., Гуржій О.І., Товстопят Л.М.. Ілля Шульга – історик України. Нарис життя та діяльності. Черкаси, 2006. 254 с.
3. Шульга І.Г. Гірка правда. Нариси з історії подільського селянства 1920-1932 рр. Вінниця: ВАТ „Віноблдрукарня”, 1997. 152 с.
4. Шульга І.Г. Голод на Поділлі. – Вінниця: „Континент - ПРИМ”, 1993. 224 с.

ВИДАТНИЙ ЗЕМЛЯК ІВАН СІРКО

*Горбань Д.Г., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Виховання молодого покоління неможливе без знання історії та своїх героїв. Саме вони стають взірцями для молоді, надихають їх до боротьби та заохочують ще глибше вивчати минуле своєї країни, свого народу, свого міста. Одним із таких героїв є кошовий отаман Іван Сірко.

Іван Сірко. Хто він? Мабуть, всі освічені люди знають про цього козака-легенду. А він, між іншим, мій земляк, бо родом зі славного міста Мерефа, так само, як і я. Правда, деякі сучасні історики не згодні з цим. Вони вважають, що Сірко походив з Вінничини, з міста Мурафа Брацлавського полку. Але я додержуюсь першої версії. Тим більше, що на моєму боці й видатний дослідник історії запорозького козацтва Дмитро Яворницький [2].

Життя Івана Сірко було дуже насиченим. Він був і полководцем, і подільським шляхтичем, і козацьким ватажком. Та найбільше він запам'ятовувався як легендарний кошовий отаман Запорозької Січі й усього Війська Запорозького Низового.

Рік його народження невідомий, приблизно це проміжок між 1605 та 1610 роками. Навіть його народження овіяне легендами. Так, нібито немовля народилося з зубами, а його батько зробив з цього висновок, що син буде гризти зубами всіх ворогів. Люди побоювалися малого Сірка, який нібито з юних років міг робити надприродні речі, які з роками тільки вдосконалювалися. Так, вважалося, що Сірко – перевертень, якого не можна вбити кулею чи мечем. Його вважали козаком-характерником, що вмів лікувати поранення, трамви, замовляти кров тощо.

Жоден український гетьман і отаман не здобув стільки перемог над кримсько-татарськими і турецькими ордами, як кошовий Іван Сірко, за що й отримав безмежну любов та визнання сучасників. Головною метою своїх походів він ставив визволення співвітчизників з полону Османської Порти та Кримського ханства. Безмежна любов до Батьківщини поєднувалася в ньому з особистою мужністю, хоробрістю та яскравим талантом полководця. За своє життя він здобув перемогу в 65 битвах. Івана Сірка більше дванадцяти разів обирали кошовим отаманом. Насамперед він захищав автономні інтереси Запоріжжя, тому в 1654 році він разом з полковниками Іваном Богуном, Петром Дорошенком та іншими, виступив проти підписання угоди з Москвою, і, як більшість запорожців, відмовився від присяги московському царю.

Можливо він не був видатним політиком, часто змінював політичну орієнтацію, змінював союзників. Але він завжди наполегливо захищав інтереси козацтва, його права та привілеї. Для нього основним були не чвари за булаву чи владу, а відстоювання свободи рідної землі, протистояння спустошливим набігам кримських татар, упереджувальні походи на Кримське ханство та Османську імперію. На узбережжі Чорного моря та Криму його загопи не раз брали фортеці Очаків, Білгород-Дністровський, Ізмаїл, Кілію, Перекоп. Турецькі матері лякали своїх дітей ім'ям Сірка. Помер славетний атаман в серпні 1680 року. Похований Іван Сірко біля Чортомлицької Січі. А в Мерефі і Харкові кошовому Сірку встановлені пам'ятники.

Таким чином, Іван Сірко – дуже значна історична постать. Він зробив величезний внесок у боротьбу українського народу за свою свободу. Такими людьми треба пишатися, бо вони надихають молде покоління на нові звершення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мицик Ю. Іван Сірко. – К.: Видавництво Києво-Могилянської академії, 2010. – 160с.
2. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків: у 3 т. – Львів: Світ, 1990. - Т. 2. С. 321-324. 369-372.

УДК 378

ПИТАННЯ СІМ'Ї ТА БРАКУ НАПРИКІНЦІ ХІХ СТОРІЧЧЯ НА ПРИКЛАДІ СТУДЕНТІВ ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ

*Горелова М.А., Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»
НК – Журило Д.Ю., кандидат технічних наук, доцент*

Завжди студентство асоціювалося з юністю та молодістю. А саме в цей період життя молоді люди обирають собі супутників життя. Сьогодні нікого не здивує знайомство молодих людей на вулиці і в студентській аудиторії, в Інтернеті і в басейні, в бібліотеці і на стадіоні. А лише 120 - 150 років тому правила етикету були зовсім іншими. Проблеми вступу в шлюб в досліджуваний хронологічний період були значно складнішими, ніж сьогодні. Пов'язано це було з етикетом, порушувати який в той час було не прийнято, а правила пристойності були набагато жорсткішими. Наприклад, для того, щоб познайомитися з дівчиною, юнак повинен був або танцювати з нею на балу, або бути вхожим в її будинок на правах приятеля старшого брата або співробітника її батька. Виховані дівчата на вулиці не знайомилися.

Знаючи правила, що склалися на той час, всі директори Харківського технологічного інституту (ХТІ Олександра III) три-чотири рази на рік проводили студентські бали. На бал студент міг запросити дівчину. Для цього він писав прохання на ім'я помічника інспектора студентів. Після збору заяв від усіх бажаючих, складався загальний список запрошених дівчат, з яким інспектор студентів відправлявся до поліцейського керівництва. Поліція вивчала список запрошених дівчат на предмет участі їх у революційній діяльності і повідомляла про можливі претензії. (У інженера повинна була бути дружина бездоганної поведінки.)

У разі відсутності претензій керівництво ВНЗ видавало запрошення на бал для ангажованої дівчини. З ним студент їхав додому до дівчини і на візнику віз її в інститут, де в актовому залі креслярського корпусу і проходив бал. Актовий зал був вражаючим приміщенням, де на блискучій паркетній підлозі проводилися танці, на мармуровій дошці були золотом висічені імена кращих випускників в кожному випуску інженерів з часу відкриття Інституту, а на стіні був зображений в два людських зросту портрет імператора Олександра III у всіх регаліях. Цікаво, що правила балів студентів-технологів дещо відрізнялися від загальноприйнятих правил на балах. Наприклад, на традиційному балу дівчина не просто в спеціальному блокнотику відзначала з ким вона танцює черговий танець, але і не танцювала з одним кавалером більше трьох танців. В іншому випадку було зрозумілим: бути весілля....

На балу студентів-технологів дівчина танцювала більшість танців саме з кавалером, який запросив її. Це для деяких студентів було випробуванням: тільки 12% студентів мали дворянське походження. А походження з міщан або селян мало сприяло вмінню танцювати. Проте, саме на балу молоді люди знайомилися, зав'язували свої перші стосунки. З отриманням освіти молодий інженер втрачав звання міщанина або селянина, і з цим скасовувалась необхідність сплати податків [5, арк. 2-6]. У перспективі інженер між отримати дворянство. Причому не лише особисте, але й спадкове. Наявність вищої освіти значно прискорювало зростання по службовій лінії. Та й грошова винагорода інженера дозволяла утримувати сім'ю, навчати діточок, мати власне житло та інші добутки. Вийти заміж за інженера у той час – це була добра партія.

До послуг молоді був не тільки паркет Актового залу, а й буфет. Чай і каву відпускали гостям без плати. Солодка булочка коштувала 1 копію. Нерідко видатний педагог професор Микола Дмитрович Пильчиков за свій рахунок влаштовував яскравий феєрверк для молоді. (А деякі старі професори, які проживали на території Інституту, писали зрання скарги директору, що «Пильчиков заважає ночами спати»...) [6, арк. 96]. Але захват панянок вогняним дійством скрашував усі скарги. Скільки потім було розмов та вражень... Часто дівчата чекали чергового балу, заздалегідь готувалися до нього, майстрували собі сукні та інші прикраси.

Після балу студенти на візниках розвозили панянок по домівках. І через деякий час, до початку Різдвяного посту або на Червону гірку студенти писали прохання на ім'я директора про отримання дозволу одружитися. Найчастіше це було на старших курсах, ближче к захисту головного (дипломного) проекту.

Вінчав молодих, зазвичай, викладач Закону Божого та настоятель інститутської Каплунівської церкви б. Василь Миколайович Добровольський. Він же хрестив і діточок, що народилися на світ у цих шлюбах. Цікаво, що директорів в Інституті до революції змінилося шість чоловік, а батюшка був один. Так, тільки в 1900-19 рр. у студентів та випускників ХТІ народилося 59 дітей [1-4]. У новонароджених зустрічаються екзотичні нині імена: Глафіра, Іуліанія, Параскева, Іоанн, Клавдій, Меркурій, Мефодій, Серафім, Фекла та інші [2, арк. 2-25]. Василь Миколайович і сам був багатодітним батьком.

Досліджуючи матеріали Каплунівської церкви, можна дізнатися, що під час навчання в ХТІ Олександра III одружилися чимало цікавих людей, наприклад, дядько майбутнього шефа КДБ СРСР Борис Костянтинівич Андропов і в нього в Харкові народився син Борис [4, арк. 175]

Давно пройшли ті давні часи, але, ми повинні узяти все те краще, що було апробоване нашими пращурами, та використовувати це на практиці.

Завдяки розумно поставленому процесу, дозвілля студентів та загальноприйняті правила етикету більш, ніж вікової давнини, не були непереборною перешкодою для створення сім'ї. Сім'я і в той час, і сьогодні є важливим соціальним інститутом з стародавніми традиціями. Недарма молодятам бажають ради та любові.

За цей же час змінилися традиції наречення дітей, поступившись першості новим іменам, які є більш характерними для нашого часу. Але використання імен мають деяку циклічність і вже мало кого дивують старовинні імена, які сьогодні носять наші сучасники.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Харківської області (ДАХО). Ф. 40. Оп. 121, спр. 149 Каплунівська церква 1901-04 рр. – 191 с.
2. ДАХО. Ф. 40. Оп. 121, спр. 200 Каплунівська церква 1905-10 рр. – 385 с.
3. ДАХО. Ф. 40. Оп. 121, спр. 317 Каплунівська церква 1911-14 рр. – 228 с.
4. ДАХО. Ф. 40. Оп. 121, спр. 491 Каплунівська церква 1914-19 рр. – 493 с.
5. ДАХО. Ф. 770 – Харьковский технологический институт. Оп. 1, спр. 304 – Исключение из податного сословия лиц, окончивших курс института со званием инженер-технолога или технолога в 1898/99 уч.году. – 8 с.

УДК 94(477)

ВИНИКНЕННЯ Й РОЗВИТОК ПЕРШИХ МУЗЕЇВ В УКРАЇНІ

*Горкун А.О., Національний університет цивільного захисту України
НК – Гонтаренко Л.О., к. псих.н., доцент*

Виникнення й розвиток перших музеїв в Україні припадають на ХІХ – поч. ХХ ст. і завдячують переважно приватній ініціативі окремих осіб та численних наукових, культурно-освітніх і церковних товариств, комітетів, комісій, навчальних закладів, органів місцевого самоврядування, у віданні яких вони перебували.

Серед перших музеїв в Україні найвідоміші: музей Одеського товариства історії та старожитностей, музей наукового товариства імені Шевченка у Львові, музей Харківського історико-філологічного товариства, музей товариства дослідників Волині в Житомирі, музей Українського наукового товариства в Києві, Київський воєнно-історичний музей (Київського відділу імператорського Російського воєнно-історичного товариства), Подільський музей товариства "Народна школа" в Тернополі, Київський художньо-промисловий і науковий музей (Київського товариства старожитностей і мистецтв), музей Таврійської губернської вченої архівної комісії, музей Чернігівської губернської вченої архівної комісії.

Помітну роль у розвитку музейництва відігравали музеї губернських земств, музеї органів міського самоврядування історичний музей міста Львова, Харківський міський художньо-промисловий музей.

Харківський історичний музей був заснований у 1920 р. з ініціативи губернського комітету з мистецтва і під управлінням професора М. Сумцова. За радянських часів музей був розташований в будівлі колишнього міського музею (площа Сергіївська, 2), в архієрейському будинку (вул. Університетська, 8) і будівлі колишньої Жирардовської мануфактури (вул. Університетська, 10).

На початку 1930-х рр. музей Слобідської України був перейменований в історичний, значно змінилася його структура, був оновлений склад співробітників. значна частина художньої колекції була передана в художню галерею. До 1940-х років Харківський історичний музей став одним з найбільших в УРСР, його зібрання налічували понад 100 тисяч предметів. Під час Великої Вітчизняної війни музей був пошкоджений. при евакуації і під час визволення Харкова колекції були майже повністю знищені. після війни музей був відновлений і поповнений експедиціями матеріалами з районів області.

Нині історичний музей розташований на вулиці Університетська, 5. Будівля є архітектурною пам'яткою і одним з елементів архітектурного ансамблю Університетської вулиці.

Отже, на початку ХХ ст. музейна мережа охоплювала всі регіони України. Найзначніша її частина була зосереджена у великих містах, таких як Київ, Львів, Одеса, Харків, Чернігів. У цей період почала оформлюватися профільна спеціалізація музейних закладів за змістовно-тематичним характером збірок – археологічних, історичних, етнографічних, художніх, природничих, комплексних тощо. з'явилися і перші меморіальні музеї.

УДК 7.036.1

ТЕАТР КРОПИВНИЦЬКОГО ЯК ФАКТОР ВИХОВАННЯ УКРАЇНЦІВ

*Гранніков Д.А., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Ще стародавні греки, які створили театр, називали його «школою життя», а його вплив на населення визнавали дуже позитивним.

Частиною української історії Марко Кропивницький став як засновник саме українського професійного театру – «театру корифеїв». Цей театр було засновано в 1882 році в Єлисаветграді. Сам же Кропивницький писав для нього п'єси, був драматургом, режисером, актором. За життя він написав більше сорока п'єс, багато з яких стали широко відомими. Серед них «Доки сонце зійде, роса очі виїсть», «Дай серцю волю, заведе в неволю», «Глитай, або ж Павук» та інші, які й зараз з успіхом ідуть на сценах українських театрів. Як режисер Марко Лукич створив реалістичну школу сценічного мистецтва. Під його керівництвом починали свій шлях такі корифеї українського театру як Микола Садовський, Панас Саксаганський, Марія Заньковецька. До золотого фонду українського театру увійшли образи, створені Кропивницьким на сцені. Так, в п'єсі І.Котляревського «Наталка Полтавка» він зіграв Виборного, а в «Тарасі Бульбі» М.Гоголя - самого Бульбу, створив також багато других незабутніх образів. Акторський талант Кропивницького став легендою серед українських акторів. Вдячні нащадки називають його «українським Мольєром» та «українським Шекспіром». Вважається, що він зіграв не менш, ніж сімсот різноманітних ролей.

Менш відомий Марко Лукич як автор пісень. Його талант особливо виявився при написанні ліричних пісень «За сонцем хмаронька пливе», «Соловейко», «Де ти бродиш моя доля». Деякі з них виконувалися під час вистав. Відомо, що Марія Заньковецька була не тільки талановитою акторкою, але й дуже гарною співачкою. «Театр корифеїв» був багатогран-

ним. Кропивницький приділяв увагу гармонії тексту, рухів, інтонації, грима, костюмів, сценографії та музичного оформлення. За задумом режисера всі ці елементи повинні були складати єдиний образ вистави, нести велику виховну функцію.

Марко Лукич був також меценатом і благодійником. Бували випадки, коли він відмовлявся від гонорарів, щоб допомогти численним аматорським театральним трупам, в виставах яких брав участь особисто. На своєму хуторі «Затишок» він дозволяв проживати на правах повного пансіону діячам культури та мистецтва. Так, довгий час у нього проживали родичі Тараса Шевченка, композитор Микола Лисенко та інші.

Марко Лукич керував театром, а також займався пошуком та вихованням молодих талановитих акторів і режисерів, при чому шукав їх серед народу. Крім того, Кропивницький є також засновником єдиного у всій Російській імперії театру для дітей. Це було особливо важливим для збереження національної свідомості та культури українців. Кропивницького називали «сонцем України» та другим за популярністю та рівнем пошани простих людей після Тараса Шевченка. А сам він вважав сценічне мистецтво міцним засобом просвіти та виховання українського населення.

Марко Кропивницький став в Україні батьком професійного театрального мистецтва. У Великій Британії це мистецтво на професійний рівень вивів Шекспір, якого шанують на державному рівні. Україна має повне право пишатися своїм засновником професійного театру. Історія довела, що для України театр, створений Марком Кропивницьким, мав величезне культурне та виховне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новиков А.О. Художній універсум Марка Кропивницького. – Х.: Майдан, 2006. – 352 с.
2. Топська Н. Батько українського театру. – К.: Кн. База «Альфа», 2017. – 64 с.

УДК 94(477)

ЕТАПИ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

*Гринь Р.А., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

Україна успадкувала від СРСР потужну розгалужену освітню систему з передовою на той час інфраструктурою. Але на даний момент вона потребує модернізації, оскільки за якісними та кількісними показниками не завжди відповідає рівню освіти країн Європи та світу, має застарілий зміст, форми і методи навчання, інші перешкоди і проблеми. Для того,

щоб сучасна вища українська освіта була конкурентоспроможною, досягла світового рівня, необхідно усунути ці перешкоди і проблеми, а також провести всебічний аналіз минулого, досконало знати досвід історичного розвитку вищої освіти в Україні. Тільки знання попередніх систем освіти, їх негативних і позитивних сторін дозволить бути сучасній українській системі вищої освіти найбільш доцільною і досконалою.

В історії розвитку вищої освіти Україні існує кілька умовних етапів. Перший – це заснування Греко-слов'янської Академії у м. Острог. Другий – створення Києво-Могилянської академії. Третій етап – виникнення університетів на українській території, що перебувала у складі Російської та Австро-Угорської імперій. Четвертий етап – створення наприкінці 19 століття технічних, медичних, педагогічних та інших спеціалізованих вищих навчальних закладів. Наступний етап – 1917– 1941 рр. У цей період реформувалися старі та створювалися нові вищі заклади освіти. Шостий етап – розвиток вищої освіти у післявоєнний період і до проголошення незалежності України. Сьомий етап – сучасне становлення вищої освіти, приєднання Україні до Болонського процесу, інтеграція української системи вищої освіти у загальноєвропейську.

Радянська влада зробила досить багато для становлення і розвитку освіти й науки України. Середня і вища освіта стала масовою й доступною для усіх дітей в Україні. Значно виросла кількість вищих навчальних закладів України. Так, якщо до 1917 році їх було 29, то у 1938 році їх було вже 129. Якщо раніше центрами вищої освіти були тільки Катеринослав, Київ, Одеса, Харків, то у 1930 році такими центрами стали 28 міст республіки [1]. Війна 1941 року та німецька окупація на декілька років зупинили розвиток вищої освіти в Україні. Усі ВНЗ були евакуйовані у східні райони СРСР і тільки в кінці 1943 року почали повертатися в рідні міста.

У післявоєнний період Україна потребувала багато фахівців з вищою освітою задля встановлення зруйнованого народного господарства. Однак брак коштів, фінансування привело до того, що у 1946 році була прийнята постанова про розвиток заочної освіти для молоді, яка бажала здобути спеціальність без відриву від виробництва. Завдяки цій постанові у 76 вузах республіки почали діяти заочні відділення. Слід сказати, що якість заочної форми навчання істотно поступалася стаціонарній формі, але в ті роки головним було ліквідувати дефіцит кадрів з вищою освітою.

Брак коштів, фінансування були причиною того, що перед ВНЗ стала істотна потреба до укрупнення спеціальностей, розширенню профілю фахівців. Все це спричинило скорочення ВНЗ в Україні: з 1950 до 1960 рр. кількість вузів зменшилася до 135 (по даним інших джерел – до 160). Але за цей же час збільшилася кількість студентів майже удвічі: з 201,5 тис. до 417,7 тис. Більшість вузів були наближені до виробництва. У той же час відкривалися нові навчальні заклади [1]. В другій половині 80-х років

XX ст. на території України було розташовано 148 вищих навчальних закладів, де навчалося близько 900 тис. студентів. Населення України все більш цінувало вищу освіту і ця тенденція продовжувалася, про що говорять такі цифри: з 1979 року до 1989 року кількість осіб з вищою освітою зросла з 2,766 млн осіб до 4,194 млн осіб [2].

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні почався після проголошення її незалежності. У цей період в країні відроджуються і впроваджуються кращі надбання та досвід систем Радянської вищої освіти та країн Європи. За останні роки в Україні було прийнято низку документів, спрямованих на подальший розвиток системи вищої освіти. Це Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття» (1992 р.), Закон України «Про освіту» (1993 р.), Закон України «Про вищу школу» (2002 р.), новий Закон України «Про вищу освіту» (2014 р.) та ін.

Дуже важливим було приєднання України у 2005 році до Болонського процесу, що призвело до інтеграції української системи вищої освіти у загальноєвропейську. Повністю цей процес повинен був завершитися до 2010 року. Однак цього у повній мірі не сталося: досі не завершений перехід двоцикличного навчання; досі в Україні існують три ступені – бакалавра, спеціаліста і магістра; на низькому рівні мобільність студентів і викладачів; на недостатньому рівні знаходиться автономія вузів; відбулося зменшення кількості аудиторних годин і збільшення їх кількості на самотійне опрацювання матеріалу (що часто перетворюється на імітацію самотійної роботи, неминуче впливає на якість знань студентів і поступового зниження конкурентоспроможності вітчизняної освіти) [3]. Сьогодні в Україні набирає потужних обертів освітня реформа, невід'ємною частиною якої є інклюзивна складова. І обраний нашою державою напрям на створення гідних умов навчання для дітей з особливими освітніми потребами є кроком до впровадження європейських принципів та стандартів життя. Дуже важливо пам'ятати, що захищаючи право дітей на якісну освіту та отримання професії, ми виконуємо основні положення Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю та Саламанської декларації.

Таким чином, результат аналізу етапів розвитку вищої освіти в Україні у минулому надає уявлення про хід освітніх процесів у майбутньому, дозволяє спроектувати діяльність вищих навчальних закладів таким чином, щоб вони були конкурентоспроможними як на рівні Європи, так і на світовому рівні. Знання особливостей розвитку системи вищої освіти України, її значної потужності й наукового потенціалу зможуть забезпечити подальший і досить швидкий інноваційний розвиток цієї сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія вищої освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukvar.su/istorija/page,2,166491-Istoriea-vysshego-obrazovaiea-vUkraine.html>.
2. Лузан П. Г. Історія педагогіки та освіти : навчальний посібник / П. Г. Лузан, О. В. Васюк. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : ДАКККіМ, 2010. – 296 с.
3. Сандугей В. В. Освіта як фактор конкурентоспроможності вітчизняної робочої сили з позиції глобалізаційної перспективи / В. В. Сандугей // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18. Економіка і право : зб. наук. праць. – Вип. 25. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. – С. 55–63.

УДК 908(477.54)

ІСТОРІЯ ОСВІТИ СЕЛА СНІЖКІВ НА ХАРКІВЩИНІ

*Грицюк А.О., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Не можна вважати себе сучасною освіченою людиною, якщо не знаєш своєї історії, свого коріння. Я народилася в невеликому селі Сніжків, яке розташоване недалеко від Валок на Харківщині. Виникнення села пов'язане з масовим переселенням українських козаків і селян Правобережної України на незаселені землі Московської держави під час Хмельниччини. А пізніше, сотник Іван Аксентьев у 1743 році заснував уздовж шляху, що вів на Валки, неподалік від Морозового яру, слободу, яка налічувала 50 дворів. Яр був настільки густо порослий деревами, що часом аж до середини літа в ньому не розтавав сніг. Тому поселення отримало свою першу назву - Сніжків Кут. Згодом Аксентьев продав слободу графу Тендрякову. Управитель графа захопив для свого господаря у валківських козаків прилеглі до Сніжкового Кута землі з посівами та різними угіддями. Тут стали поселяти селян та зубожілих козаків з Придніпров'я та різних місць Слобожанщини. Пільги, які надавалися переселенцям, сприяли зростанню Сніжкова. Уже в 1744 році тут налічувалося 600 дворів.

У середині ХІХ століття в Сніжкові було кілька підприємств, зокрема два винокурні заводи, що належали поміщикам Базилевському та Кир'якову, а також цегельний завод. Почали з'являтися й перші заходи освіти. Спочатку в селі існувала невелика церковно-парафіяльна школа. А в 1892 році тут було відкрито народне училище. В 1902 році село отримало нову назву - Сніжків, але ще довгий час його називали Сніжків Кут. За часів радянської влади, в 1920 році, в селі було відкрито ледь не першу на Валківщині семирічну школу, де навчалось понад 200 учнів на

українській мові. Школа в селі – це не тільки навчальний заклад, але й осередок культури. Доки жива в поселенні школа, доки буде жити й саме поселення. Школа – це майбутнє кожного населеного пункту. В Сніжковській школі існувала бібліотека, влаштовувалися вечори для молоді, лекції, бесіди, працювали різні гуртки. В 1963 році в селі спорудили нову школу, яка стала десятирічкою. Вона існує й сьогодні. В ній навчається понад 140 учнів, при цьому 61 з них возять шкільним автобусом з навколишніх сіл. В школі працює 22 педагога. Існують два сучасних комп'ютерних класа, 10 комп'ютерів, які підключено до інтернету, що дозволило успішно проводити дистанційне навчання школярів під час пандемії коронавірусу 2020-2021 років. В школі споруджено сучасний спортзал та їдальню. Педагогічний колектив школи вбачає свою основну задачу в розвитку педагогіки партнерства та принципу дитиноцентризму. Випускники школи успішно навчаються у різних вищих навчальних закладах Харківщини.

Таким чином, навіть невелика школа у маленькому селі відіграє велику роль у навчанні та вихованні сучасної молоді. В міру своїх сил педагогічний колектив школи намагається вирішувати проблеми, що висуває сьогоднішня перед освітою та вихованням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Харківська область. – К.: Голов. Ред. УРЕ АН УРСР, 1967. – 664 с.
2. Твердохлеб Е.И. Будни села Снежково. – Х.: Прапор, 1981. – 87 с.

УДК 94(477)

СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ ЯПОНІЇ

*Гусейнов В.Р., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

На сьогоднішній день у Японії одна з найкращих освітніх систем, але у той же час і «найсуворіша», за даними досліджень. Освіта у Японії є тією громадською сферою, якій і держава, і саме суспільство приділяють максимальну увагу. Багато в чому саме через свою освітню систему ця азіатська країна змогла не тільки в найкоротший термін подолати наслідки поразки у Другій світовій війні, але й вийти на лідируючі позиції в багатьох наукомістких галузях. Японцям здавна властиве прагнення до отримання знань, повагу до навчання й вченості. Після революції Мейдзі в середині ХІХ ст. країна стала послідовно проводити нову освітню політику, створюючи продуману систему освіти й виховання. Ще більше ува-

ги цим питанням почали приділяти в епоху НТР. Як відзначають багато авторів, японці переконалися в тому, що тільки робітники з високим рівнем освіти у змозі освоїти нову техніку й забезпечити високу продуктивність праці. Тому систему освіти можна вважати однією з головних складових частин японського «економічного дива».

Дошкільному вихованню традиційно приділяють багато уваги. Дітей починають виховувати буквально з перших днів життя, поступово прищеплюючи їм такі почуття, як любов до батьків, колективізм, такі навички, як елементарні правила поведінки. На перших порах головні турботи по вихованню дітей лягають на їхніх матерів. Потім цю функцію беруть на себе дитячі садки. Японська початкова школа крок за кроком переносить чесноти сімейного виховання в шкільну атмосферу. Однак діє і система зворотних зв'язків: самодисципліна, яку виховують у школі, запроваджується в сім'ї. Тим самим сімейна педагогіка отримує підкріплення. Відбувається взаємодія сімейного та шкільного виховання учнів. І там, і тут школярі стикаються з культом авторитетів. Домівка – це авторитет батьків, у школі – авторитет вчителя. Обидва авторитети – незаперечні. Учні початкової школи наполегливо привчаються до того, щоб безмежно поважати ці авторитети. У результаті, наприклад, авторитет вчителя так глибоко засідає в свідомість дитини, що залишається в ній навічно у вигляді ідеального образу [1].

У школі виховується також і ввічливе ставлення до товаришів. Найбільш ефективно воно культивується на тих щаблях шкільного життя, коли учні вступають у підлітковий або юнацький вік. Японські підлітки та юнаки навчаються в школі групової поведінки. Саме в школі в них формуються паростки «тімблдингу», які потім переростають у стійкі стереотипи поведінки. Для цього учнів залучають до групових бесід, де кожен зобов'язаний відкриватися перед іншими й пояснювати допущені проступки. Навчання в початковій школі починається з шести років. На цьому етапі діти вивчають головним чином японську мову й арифметику, але крім того природознавство, суспільствознавство, музику, мистецтво, мораль, займаються фізичною культурою, рукоділлям. Потрібно сказати, що групове виховання в японській школі – це альфа і омега роботи з учнями. У школі намагаються підпорядкувати групового спілкування все життя школяра: і сам процес навчання, і весь його вільний час. Так, учні залучаються в розробку різних групових проєктів, до організації і проведення спільних туристичних походів, в клубну діяльність. Все це робиться для того, щоб навчити учнів поважати один одного й бути відданими своїй групі. У зв'язку з цим у школах учнів не ділять на здібних, малоздібних і нездатних.

Японські педагоги вважають, що всі школярі можуть успішно освоювати запропоновану в школах програму. І якщо хто-небудь відстає, то йому радять бути уважнішими в школі й більше часу проводити за кни-

жками вдома. Загально визнано, що учні старших класів в Японії на виконання домашніх завдань витрачають не менше п'яти годин. Японська школа функціонує під девізом: «Успіху домагаються наполегливою працею», «Якщо ти відстаєш, наполегливіше працюй над собою». У школі панує принцип «Працювати на межі своїх можливостей».

Японський школяр здає жорсткі вступні іспити до середньої школи другого ступеня, в коледж, в університет. Іспити постійно переслідують його й під час навчання. Тому навчальний процес в японських школах орієнтований не на творче оволодіння знаннями, а на запам'ятовування, тобто на придбання такої інформації (наприклад, дати битв, хімічні формули і т. д.), яка може знадобитися на іспитах. Навчання в уявленні багатьох японців виглядає лише як підготовка до іспитів. Це обумовлює й масове відвідування різних приватних курсів. У Японії процвітають «домашні» курси («дзюку»), що забезпечують підготовку учнів до іспитів. Успіхи й невдачі дітей переживають усі члени сім'ї, але особливо гостро матері. Адже мати – домогосподарка в Японії, як кажуть, – це вогнище сім'ї. У недалекому минулому на неї лягали в основному господарські турботи. Тепер до них додалися турботи про влаштування дітей у престижні школи, спостереження за їх просуванням по тернистих стежках навчання. «Матусі» настільки входять у свою роль, що навіть починають забувати про домашні вогнища. Нерідко замість дитини, яка через хворобу не може відвідувати школу, на уроках сидить його мама. Вона скрупульозно записує все, що розповідає дітям учитель [2].

Деякі дослідники вважають, що непомірно сильна опіка японських дітей із боку мами веде до деяких змін у рольовій диференціації японського суспільства. Так, старший син у японській сім'ї в минулому досить швидко знаходив владу й авторитет, необхідні людині, яка після смерті батька мала стати главою сім'ї. У сучасних же умовах, коли син не виходить з-під опіки матері майже до закінчення університету, стан справ істотно змінився. Відомий японський журналіст Х. Мацуока з цього приводу пише: «Складається враження, що японські хлопці в наші дні залишаються під опікою матерів до 30 років». На думку журналіста, така соціальна практика японських жінок веде до виховання спочатку безініціативних підлітків, а потім і просто духовно неповноцінних людей. У цілому ж японська система загальної освіти виконує соціальне замовлення правлячих класів Японії. Вона успішно справляється з двома головними завданнями, які стоять перед нею. Це, по-перше, підготовка молоді для оволодіння складними професіями сучасного виробництва, і, по-друге, виховання у молодих людей навичок беззастережного підпорядкування авторитету. Професор Токійського університету Т. Хеммі зауважив, що японські школи «не піклуються про те, щоб учень вмів вести полеміку. Для них важливо, щоб він завжди відповідав: «Я вас зрозумів».

Може скластися враження, що японські школярі обтяжуються школою й роблять все можливе, щоб втекти з-під її впливу. Однак це не так. Є чимало фактів, які говорять про те, що японські школярі сильніше, ніж школярі країн Заходу, прив'язані до своєї школи, вони з завзяттям штурмують основи наук і з бажанням йдуть у школу після канікул. У школі в них є вірний старший друг «сенсей» (учитель), який дбає про них, приділяє їм достатньо уваги й постійно піклується про підняття їх почуття власної гідності. А якщо взяти до уваги той факт, що почуття власної гідності має в Японії дуже високу ціну, то стає зрозумілим, чому японських дітей не особливо лякає перспектива «екзаменаційного пекла».

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаков В.А. Освіта країн світу. 2010. С.75-79. Розділ «Японія».
2. Земський Д.Д. Дисциплінованість та порядок. 2014. С.136-138.

УДК 908(477.63)

ДМИТРО ЯВОРНИЦЬКИЙ – ВИДАТНИЙ ВЧЕНИЙ ТА ПРОСВІТНИК УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

*Десятерик М.А., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хоросhev О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Найбільш героїчний період в історії нашої держави – часи козацтва. Саме його своєю славнозвісною та непереревершеною працею «Історія запорізьких козаків» відкрив нам видатний український історик та просвітник, популяризатор козащини, викладач кількох університетів Д.Яворницький.

Дмитро Іванович Яворницький доволі цікава історична постать. Він народився 7 листопада 1855 року в селі Сонцівці на Харківщині в родині сільського псаломщика. Навчався у Харківському повітовому училищі. В 1874 році вступив до Харківської духовної семінарії, але не схотів її закінчувати і в 1877 році вступив до Харківського університету на історико-філологічний факультет, де по закінченню залишився працювати. З весни 1884 року читає серію публічних лекцій під назвою "Про запорозьких козаків", на довгі роки він стає палким популяризатором цієї теми української історії, за що його було обвинувачено в «сепаратизмі» та українофільстві і звільнено з посади в університеті. Позбавлений можливості займатися улюбленою справою, в 1885 році він переїжджає до Петербурга, де знайомиться з І. Рєпіним, пише низку статей з історії Запоріжжя. Того ж року Яворницький стає членом Археологічного товариства, викладає історію в кількох навчальних закладах, влаштовує суботні вечори, присвячені в тому числі й козацтву. За порадою Яворницького

Ілля Репін починає працювати над картиною "Запорожці пишуть листа турецькому султанові", користуючись матеріалами та колекцією вченого. Дмитро Іванович надихнув Миколу Лисенка на створення опери "Тарас Бульба".

Незабаром за політичну неблагонадійність Яворницького знову позбавлено права викладати. Українського історика було відправлено у трирічне відрядження, а фактично заслання, у Середню Азію, де він працював у Самарканді. В 1897 році Яворницькому було дозволено повернутися до Москви, де він став приват-доцентом Московського університету, в якому вів широку викладацьку діяльність. В 1902 році Дмитро Іванович переїхав до Катеринослава, де став директором Музею старожитностей Катеринославської губернії. З 1920 по 1933 рік працював в Інституті народної освіти у Катеринославі, у 1925—1929 роках завідував кафедрою українознавства, був професором. З 1927 року став відповідальним керівником експедиції з виявлення старожитностей під час будівництва Дніпрогесу, зберіг для нащадків велику кількість археологічних матеріалів та артефактів з історії запорізького козацтва. До останніх днів життя завідував Дніпропетровським історичним музеєм, вів широку освітню та просвітницьку діяльність, брав участь у численних експедиціях по місцях Запорозької Січі. Помер Дмитро Яворницький 5 серпня 1940 року. Поховано видатного вченого у Дніпропетровську (нині Дніпрі) на території створеного ним музею, який носить його ім'я.

Ім'я славетного та невтомного просвітника та вихователя, популяризатора історії козацтва золотими літерами написано в історію та культуру українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абросимова С.В. Внесок Д.Яворницького у розвиток музейної справи в Україні. – Дніпропетровськ: Вересень, 1999. – С. 8-12.
2. Яворницький Д.І. Історія запорізьких козаків. – К.: ФОП Стебляк, 2015. – 1072 с.

УДК 94(477)

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄДИНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

*Дмитрієв Д., ХНАУ ім. В.В. Докучаєва
НК – Підгородецька І.Ю., канд. філол. наук, доцент*

Останні роки ХХ ст. ознаменувалися визначною подією у сфері європейської вищої освіти. У 1999 році міністри освіти 29 європейських держав підписали Болонську декларацію, що стала точкою відліку у створенні єдиного європейського освітнього та наукового простору (англ.

European Higher Education Area). Відтоді почалася наполеглива співпраця освітніх інституцій з метою гармонізації систем вищої освіти в Європі. Із 1999 р. до 2010 р. усі зусилля членів Болонського процесу спрямовано на створення Європейського простору вищої освіти, що став реальністю після підписання декларації на конференції Будапешт - Відень у березні 2010 року. Розпочавшись з країн Євросоюзу, цей рух поширився й на інші європейські країни і отримав назву Болонського процесу. На сьогодні до нього приєдналися 48 країн, серед яких і Україна.

Протягом останніх 15 років Україна запровадила низку заходів згідно з вимогами до країн-учасниць Болонського процесу. У 2006/2007 навчальному році у всіх вишах України III-IV рівнів акредитації введено кредитно-трансферну систему ECTS; підготовлено пакет інноваційних нормативних документів ECTS, розроблено рекомендації та здійснено організаційні заходи щодо впровадження додатка до диплома європейського зразка (Diploma Supplement). Виконання цього пункту було обов'язковою умовою для всіх країн-учасниць Болонського процесу.

Які можливості і перспективи для студентства відкриваються з утворенням єдиного освітнього простору в Європі? Це, по-перше, академічна мобільність і можливість брати участь в міжнародних проектах, отримуючи гранти на навчання і наукові дослідження. По-друге, визнання дипломів про освіту, працевлаштування, підвищення конкурентоспроможності на європейському ринку праці.

Навчальна мобільність – це можливість для студентів розвинути цінні навички та розширити свій кругозір, виїхавши за кордон на навчання або стажування. Поїздка за кордон дає змогу розвивати професійні, соціальні та міжкультурні навички, а також підвищує можливості працевлаштування. Студенти вищих навчальних закладів, які проходять період мобільності за кордоном, із більшою ймовірністю знаходять роботу через рік після закінчення навчання. Мобільність та транскордонна співпраця також можуть допомогти заповнити прогалини в навичках, розвиваючи саме ті, які необхідні на сучасному ринку праці. Так, наприклад, студенти ХНАУ ім. Докучаєва мають можливість пройти виробничу практику на сільськогосподарських підприємствах Англії, Німеччині, Франції, познайомитися з сучасними методами ведення малих і середніх господарств, попрацювати на сучасному обладнанні, досконало оволодіти іноземною мовою.

Болонська реформа є ключем до створення необхідного рівня довіри для реалізації успішної навчальної мобільності та міжнародної академічної співпраці.

ДЕЯКІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

*Доновська А.Д., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

На початку ХХ століття Російська імперія активно прагнула стати однією з провідних промислово розвинених країн світу. Посилився процес індустріалізації, виникають різноманітні підприємства. У суспільстві виникає потреба в кваліфікованих фахівцях. Як наслідок, масово стали виникати середні технічні навчальні заклади. Одним з таких закладів стало Олександрівське механіко-технічне училище.

У 1900 році, тоді у повітовому місті Олександрівськ (з 1921 року – Запоріжжя), було створено середнє семикласне механіко-технічне училище, яке готувало висококваліфікованих техніків-механіків для промислових підприємств. Директором училища було призначено досвідченого інженера і педагога Дениса Миколайовича Поддєрьогіна, який очолював його протягом 18 років. За цей час училище стало одним з найкращих в імперії та найпрестижніших навчальних закладів Європи. Окрім учбових класів училище мало свої майстерні та паровий млин, устрій та роботу якого вивчали студенти. Сам Д. Поддєрьогін захоплювався фотографуванням та приохочував до цієї новинки своїх вихованців. Через століття після заснування училища, в 2003 році, Денису Миколайовичу було встановлено бюст. Місце для нього вибрали не випадково – це центральний корпус нинішнього національного технічного університету, в стінах якого колись і розміщувалася славетне училище.

В 1920 році училище було реорганізовано у Запорізький індустріальний технікум з чотирирічним навчанням (з правами вишу). Технікум готував інженерів-механіків для сільгоспмашинобудування та інженерів для машинобудування. Чимало випускників технікуму стали відомими спеціалістами промисловості та державними діячами. В 1930 році технікум був перетворений на інститут сільськогосподарського машинобудування, який готував інженерів за спеціальностями: тракторна і сільськогосподарська справа, обробка металів і ливарна справа. В 1941 році інститут було евакуйовано до міста Барнаул Алтайського краю, де продовжувалася підготовка кадрів фахівців для народного господарства. Згодом на його основі створили Алтайський політехнічний інститут. В 1994 році Запорізький інститут став технічним університетом.

У серпні 2001 року Указом Президента України Л. Кучми університету було надано статус «національного». 26 червня 2019 року на фасаді центрального корпусу вузу відкрили гранітну табличку на

трьох мовах: «Національний університет „Запорізька політехніка“». В ході святкового заходу з флагштоку було спущено прапор Запорізького національного технічного університету, який віднині зберігається в музеї навчального закладу. Замість нього над технічним університетом замайорів прапор «Запорізька політехніка». З нагоди перейменування університету на території установи було закладено парк «Політехнічний».

Таким чином, Запорізький національний технічний університет є одним з найстаріших освітніх закладів Запоріжжя. Чимало його випускників стали відомими спеціалістами промисловості та державними діячами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запорізький національний технічний університет. Історичний нарис (1900 – 2005). – Запоріжжя: Дике поле, 2006. – 398 с.
2. Кузьменко Н., Михайлов Н. Запорожье и запорожцы. – Запорожье, Тандем-У, 2005. – 336 с.

УДК 378

СПЕЦИФІКА СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ГРУЗІЇ

*Дорошенко А.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

Сучасна система освіти Грузії переживає епоху реформ. Із 2005 року випускники шкіл вступають до ЗВО за результатами Єдиного національного іспиту – аналог вітчизняного зовнішнього незалежного оцінювання. Країна активно інформатизує і комп'ютеризує освіту. Англійську вивчають в обов'язковому порядку з першого класу.

При вступі до ЗВО Грузії використовується селекційна методологія. Наприклад, у фізиці може зустрітися питання тільки про механіку, і з інших сфер не буде жодного питання. Ніякого додаткового навантаження для школярів немає. Закінчуючи середню школу, діти повинні знати не тільки ті предмети, які їм потрібні для вступу до ЗВО. Будь-який випускник, незалежно від того, де він буде навчатися, повинен мати певний обсяг знань із фізики, хімії, біології, історії й інших предметів.

Кожна країна обирає свою власну стратегію розвитку освіти. Грузія йде по шляху розділення середньої та вищої освіти. Середня освіта – це не сходи́нка для вступу до ЗВО, а окрема інституція. Тож у Грузії не кожен випускник школи йде до університету; це не означає, що він дурніший чи менш здібний від інших – він просто вибирає свій власний шлях. Багато хто йде в професійний коледж, де отримує відповідну спеціальність.

Для Грузії дуже важливо, щоб рівень освіти, який дає середня школа, був високим. Ні золота медаль, ні оцінки в атестаті при вступі до ЗВО не враховуються. Вищий навчальний заклад має право піднімати свою планку мінімального прохідного балу.

Усі випускники школи в Грузії складають 4 іспити: три обов'язкових (логіка, грузинська мова та іноземна мова) і четвертий - на вибір. Це залежить від вузу. Університет може сказати: для вступу на такий-то факультет нас цікавить такий то предмет. І учень вже буде вибирати четвертий іспит, орієнтуючись на умови вузу, в який він буде поступати.

Грузинські університети входять до Шанхайського рейтингу. У ЗВО Грузії навчається дуже багато іноземців, особливо з Близького сходу та прилеглих країн. Тільки в медичний університет цього року вступили 500 індусів.

Надання ЗВО Грузії автономії передбачає передачу майна, що вони використовують, у власність, щоб вони могли створювати ендаумент-фонд і отримувати прибуток. Ендаумент – грошовий фонд, який належить університету, але використовувати вуз може лише відсотки з цього капіталу.

Вища школа у Грузії децентралізована; держзамовлень тут немає. Фінансуються ті напрями, які є пріоритетними зараз: інженерний, математика, фізика, хімія. У конкретну галузь, де державі потрібні фахівці, вкладається більше грошей.

При вступі до ЗВО абітурієнти здають єдиний іспит. Ті, які отримують високі бали, отримують грант від держави, який на 100% покриває витрати з навчання. Якщо бали нижче, учень отримує або 70%, або 50%, або 30% фінансування від держави. Тобто все залежить від того, наскільки успішно ти складеш іспити. «Money follow student» є сучасним принципом фінансування вищої освіти Грузії. У всіх державних вузах ціна одного року навчання на бакалавраті – 2225 ларі (приблизно 1600 доларів США). Вартість навчання в приватних вузах може досягати 7 тисяч ларі. У державних навчальних закладах існує мораторій на підвищення вартості навчання. Підвищити ціну можна тільки з дозволу уряду.

ЛІТЕРАТУРА

Освітні реформи в Грузії. [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу:

https://texty.org.ua/articles/29743/Osvitni_reformy_v_Gruziji_Abo_shho_u-29743/.

ДІЯЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

*Доценко М.І., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

Період раннього Нового часу в історії Західної Європи ознаменувався грандіозними зрушеннями у всіх сферах суспільного життя, в тому числі й у вищій освіті. Ранньомодерна доба стала часом співіснування в рамках західноєвропейського освітнього простору традицій середньовічної освіти та новацій, зумовлених потребами та викликами кінця XV – першої половини XVII століть. Особливості розвитку університетів визначалися, насамперед формуванням абсолютних монархій, основними здобутками Відродження та Реформації. Враховуючи такий стан речей, вважаємо актуальним дослідження основних тенденцій розвитку університетської освіти раннього Нового часу.

Перш за все, варто зазначити, що наприкінці XV – у першій половині XVII ст. у межах освітнього середовища Західної Європи відбувалося організаційне оформлення університету як своєїрідної наукової корпорації, спрямованої на появу нових знань, підготовку висококваліфікованих спеціалістів, чому сприяло активне поширення так званої «паризької моделі» навчального процесу. На оформлення моделі університету як закладу вищої освіти в сучасному розумінні вплинуло й становлення абсолютної монархії як форми правління, відповідно до засад якої перед державами Західної Європи постала необхідність підготовки великої кількості висококваліфікованих кадрів, що мали скласти основу бюрократичного апарату. За таких умов університети фактично опинилися під державним контролем, а викладачі перетворилися на державних службовців, набула поступового оформлення система ординарних та екстраординарних викладачів [3, с. 50-54].

Помітні зрушення у даний період відбувалися й у системі викладання. Так, на хвилі реформ освіти, проведених у Німеччині в умовах Реформації гуманістами Йоганном Штурмом та Філіпом Меланхтоном, зазнали якісних змін навчальні програми підготовки майбутніх богословів. Це було пов'язано, перш за все, з розширенням переліку навчальних дисциплін, звільненням від впливу надмірного схоластичного догматизму, характерного для доби Середньовіччя. Змінилися підходи до процесу вивчення філософії, засади якого відтепер ґрунтуються на зверненні до античних джерел [1, с. 5-8]. Окрім того, під впливом релігійних процесів у суспільстві, пов'язаних із розгортанням Контрреформації, закономірною відповіддю на появу євангелічної системи викладання стає виникнення

системи єзуїтської освіти, спрямованої на підвищення авторитету католицької церкви у суспільстві. Співіснування в рамках освітнього простору Західної Європи даних систем свідчить про переломність періоду раннього Нового часу для розвитку освіти [2, с. 99].

В умовах розгортання культурно-філософських процесів, характерних для доби Відродження, підвищувався й загальний рівень викладання, що було пов'язано із загальними тенденціями активізації розвитку природничих та суспільно-гуманітарних наук (зокрема, із значним впливом антропоцентризму на процес наукового пізнання, докорінною зміною уявлень про світ внаслідок Великих географічних відкриттів). Бурхливий розвиток науки сприяв стрімкому розширенню університетської мережі у Західній Європі. Так, зокрема, у період між 1450 та 1640 роками було створено близько 100 нових навчальних закладів. Це свідчить про розширення можливостей потенційних студентів для здобуття вищої освіти [4, с. 53-57].

Таким чином, період раннього Нового часу справив помітний вплив на формування образу сучасного університету відповідно до принципів організації навчального процесу, засад викладання, його існування як своєрідної наукової корпорації. Поєднуючи в собі традиції доби Середньовіччя й новації ранньомодерної епохи, діяльність університетів стала своєрідним ретранслятором основних політичних, релігійних та культурних процесів, що охопили Західну Європу наприкінці XV – у першій половині XVII століть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кариков С.А. Преобразования в саксонских университетах конфессиональной эпохи: истоки, ход, итоги // *Studia Humanitatis*. 2019. № 3.
2. Келлер О.Б. Основание «иезуитских университетов» на католических землях Священной Римской империи германской нации в период с 1550 по 1650 гг. // *Вестник Полоцкого государственного университета. Серия А. Гуманитарные науки. Исторические науки*. 2021. №1. С. 95-100.
3. Комлева Ю.Е. Европейские университеты в раннее Новое время (1500-1800). Екатеринбург : Издательство Уральского университета, 2012. 228 с.
4. Торосян В.Г. История образования и педагогической мысли. М.: Владос – Пресс. 2006. 351 с.

**СТАНОВИЩЕ ХАРКІВСЬКОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ
В 1941-43 РР.**

*Жуменкова Д.В., Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»*

НК – Журило Д.Ю., кандидат технічних наук, доцент

Відомо, що німці, з окупацією Харкова в 1941 р. прагнули забезпечити частини своєї армії запчастинами, ліками, спорядженням. Тому, спочатку були чималі послаблення. Однією з них стало утворення Наукової управи. В літературі відсутні дані з даного питання, тому метою роботи є дослідження даного питання.

Керівником Наукової управи став професор Леонід Петрович Крамаренко, колишній декан факультету сільськогосподарського машинобудування ХПІ, член-кореспондент АН України. Науковій управі передавалися Університет, до якого було включено інститути: 1-й та 2-й Медичні, Стоматологічний, Фармацевтичний, Гідрометеорологічний, Юридичний та Іноземних мов; Харківський Політехнічний інститут, до якого було включено інститути: ХММІ, ХЕТІ, ХХТІ, Інженерно-будівельний, Інженерів комунального господарства, частково – Текстильного та Автошляхового.

Сільськогосподарський інститут, до якого було включено інститути – Зоотехнічний, Ветеринарний, Механізації сільського господарства та деякі інші.

Законсервовані інститути: Педагогічний, Фізичної культури, Інженерно-економічний.

Наукові бібліотеки: Центральну, Сільськогосподарську, Науково-технічну.

Забігаючи наперед, можна визначити, що подалі, не зважаючи на чисельні труднощі, практично, хоч як, працював лише Харківський Політехнічний інститут. Інші наукові та навчальні установи імітували діяльність. До керуючого додавалися охоронці. Така собі «наукова» установа [1, арк. 4-6].

Новостворений німцями ХПІ існував в складі 4 факультетів: хімічного (9 професорів, 7 доцентів, 11 асистентів), механічного (13 професорів, 39 доцентів, 16 асистентів), електротехнічного (1 професор, 7 доцентів, 4 асистента), будівельного (9 професорів, 12 доцентів, 6 асистентів). Разом було 134 викладача. А до війни у виші працювало близько 500 викладачів. Було зареєстровано у Харкові у 1941 р. більше 700 колишніх студентів [2, арк. 7].

Цікаво, що усі викладачі повідомляли про себе, що вони за походженням, росіяни, або українці. Лише професор Д. С. Черкес (батько хар-

ківської каналізації) вказував, що він – караїм. І хоча, караїми – це одна з гілок юдаїзму, його німці не чіпали: вчені розповіли Гітлеру, що караїми – це не юдеї. Але німцям так і не вдалося відкрити навчання у політехнічному інституті. Вчені та науковці бідували та рятувалися тим, що на продаж варили мило та виготовляли сірники – страшний дефіцит того часу.

Таким чином, архівні документи свідчать, що широко розписана у радянських джерелах евакуація вишів, м'яко кажучи, не відповідає дійсності. Близько чверті викладачів не було евакуйовано. Кинуті напризволяще викладачі зуміли зберегти матеріальні цінності та життя більшості співробітників.

ЛИТЕРАТУРА

1. Державний архів Харківської області (ДАХО), Ф. Р-3076. Оп. 1. Спр. 4.
2. ДАХО. Ф. Р-3744. Оп. 3. Спр. 2.

УДК 378

РОБОТА П.І. ФОМІНА У КОМЕРЦІЙНОМУ ІНСТИТУТІ

*Зобова А.М., Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

НК – Журило Д. Ю., кандидат технічних наук, доцент

Як і всі великі міста, Харків своїм розвитком зобов'язаний бізнесменам і меценатам. Відомо, що на розвиток Києва вирішальне значення надали цукропромисловці – сім'ї Бродських, Терещенко, Гальперіних, Зайцевих та інших, на розвиток Сум – сім'я Харитоненко. А вирішальний вплив на розвиток Харкова надали гірничопромисловці. На початку вулиці Сумської розташований Радіотехнікум. Але на стінах будівлі знаходяться емблеми не радіо або зв'язку, а гірського відомства. Це й не дивно - ще сто п'ять років тому в будівлі розташовувалася могутня громадська організація, що об'єднувала зусилля ділових людей величезного регіону: Донецького кряжу, Війська Донського, Херсонської, Харківської, Катеринославської і Царицинської губерній, промисловців Уралу, Слов'яно-сербського повіту. На стіні будинку №18 можна прочитати назву - З'їзд гірничопромисловців Півдня Росії. Це була не просто громадська організація, а це був найпотужніший трест, інструмент політики, що оперував багатомільйонними грошовими коштами, горами вугілля, штабелями чавунних чушок, горами залізної і марганцевої руди, сотнями кілометрів рейок і прокату, десятками морських суден, сотнями паровозів і тисячами залізничних вагонів, що забезпечував роботою до мільйона чоловік, тобто організація, що активно впливала на економіку і політику Російської імперії. Жодне засідання Державної ради, аж до кінця Першої світової

війни, що стосувалося розвитку металургійної і вугледобувної промисловості, будівництва інфраструктури, залізниць і портів, оподаткування промисловості не проходило без розгляду пропозицій і питань, розглянутих на більш, ніж 40 З'їздах гірничопромисловців Півдня Росії, 37 з яких були проведено в Харкові. І, як правило, пропозиції З'їзду гірничопромисловців неухильно виконувалися [1, с. 104].

Найбільш відомі зусилля гірничопромисловців, спрямовані на якнайшвидше відкриття в Харкові вищого технічного навчального закладу. Як відомо, будівлі, призначені для Харківського технологічного інституту (ХТІ) більше 7 років простояли порожніми, без студентів і викладачів, під охороною поліції. У 1882 і в 1883 рр. уповноважені З'їзду гірничопромисловців Півдня Росії були відряджені в Санкт – Петербург в Міністерства внутрішніх справ і Народної освіти з метою відкриття Харківського технологічного інституту. Брала участь гірничопромисловці і у відкритті інших навчальних закладів, у тому числі й комерційного інституту.

Спочатку було відкрито вищі комерційні курси в 1912 р. Але вже за чотири роки курси стали інститутом. Вже к 1916 р. в інституті навчалось більш ніж 1200 студентів.

Однією з важливих постатей вказаного інституту був приват – доцент, а згодом професор, Петро Іванович Фомін [2, с. 108].

Петро Іванович працював завідувачем відділом статистики і секретарем Ради З'їзду гірничопромисловців Півдня Росії. Він був співробітником Голови З'їзду гірничопромисловців Півдня Росії Миколи Федоровича фон Дітмара. Саме завдяки роботі статистичного комітету, який і очолював Фомін, до сьогодні збереглись викладки, скільки було добуто руди та вугілля, виплавлено чавуна та сталі, прокатане сталевого листа та рейок.

Петро Іванович поєднував роботу у З'їзді гірничопромисловців Півдня Росії з викладанням в Імператорського Харківського університеті, де він був приват – доцентом.

Академічні знання, досвід статистичної та викладацької роботи дали змогу Петру Івановичу викладати в Комерційному інституті курси політичної економії та економічної географії. У 1914 р Петро Фомін створює Кабінет економічного вивчення Росії.

Однім з найважливіших праць цього видатного вченого та викладача була монографія «Гірничі і гірничозаводська промисловість Півдня Росії», яка не втратила свого значення й сьогодні.

У 1916 р. на основі цієї монографії Петро Іванович Фомін отримав звання магістра політичної економії та в 1919 р. очолив Комерційний інститут [3, с. 24].

З зміною влади Петро Іванович залишився у Харкові та подалі сумлінно працював на ниві освіти (керував Комерційним інститутом у 1919-23 рр., який згодом став Інститутом народного господарства), керував економічним факультетом того ж вишу та працював на посаді завідувача

науково-дослідної кафедри світового господарства Всеукраїнської Академії наук.

Свої дослідження професор Фомін присвячував гірничодобувному комплексу, тестам та синдикатам Росії. Його роботи по вугільному комплексу країни, по металургійній галузі стали класичними. Він не обмежувався лише науковими статтями, активно публікуючи свої праці і у періодичних виданнях «Український економіст», «Планове господарство», «Господарство Донбасу» та інших [3, с. 33].

Саме Петро Іванович подав ідею утворення не лише спеціалізованих вишів з економіки та політичної економії, а й спеціалізованих науково-дослідних установ економічного спрямування. Наукові інтереси професора Фоміна зосереджувалися на проблемах створення і функціонування великих фінансово-промислових об'єднань, суттєвого зниження накладних витрат, можливостях і методах економічного планування на основі дослідження економічної кон'юнктури. Він мислив глобально. Звички, отримані ще у час роботи З'їздів гірничопромисловців Півдня Росії, він переносив і на подальшу свою діяльність [2, с. 74].

Петро Іванович був одним з перших, хто розумів переваги математичного моделювання, у тому числі і в економіці. Саме з його легкої руки використання математичних і математико-статистичних методів в економічному аналізі стали не винятком, а правилом. Безумовно, в умовах відсутності комп'ютерів, користуючись примітивними арифмометрами та логарифмічними лінійками, складати математичні моделі – це був науковий подвиг. Зрозуміло, що така праця вимагала не лише доброго математичного забезпечення, а й знань основ економіки та політекономії. В 1936 г. вчений та викладач, залишивши по собі добру пам'ять, пішов у вічність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Харківський університет : Історичний екскурс за архівними документами (1964-1994): наук.-довід. вид. / авт.-упоряд.: М.А. Балишев, О.М. Мищенко. Харьков, 2004. 202 с.

2. Лортикян Э. Л. Украинские экономисты первой трети XX столетия : очерки истории экономической науки и экономического образования / Э. Л. Лортикян. – Харьков, 1995. – 192 с.

3. Нариси з історії Харківського національного економічного університету: Монографія / Д. Ю. Михайличенко, В.Є.Єрмаченко, О. А. Сахно, Під заг. ред. В. С. Пономаренка. — Харьков: ВД «ІНЖЕК», 2005. — 326 с.

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ ТА СУЧАСНІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

*Кайда О.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Освіта має визначний вплив на розум, думки та почуття людини. Розбудова сучасної структури освітньої галузі в Україні має забезпечити оптимальні умови для функціонування системи освіти, існування навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів одержання освіти, що можуть забезпечувати громадянам надання якісних освітніх послуг та свободу вибору в освіті.

Щодо поточного стану та динаміки якості української освіти в цілому і вищої освіти зокрема, існує чимало різних, нерідко суперечливих оцінок. Ці дані часто використовуються у політичній боротьбі для критики або підтримки діючої влади. Так, в останні роки, з посиланнями на різні зарубіжні інституції, було оприлюднено низку рейтингових оцінок якості української вищої освіти згідно з якими Україна посідала місця від 70-го до 25-го в один і той самий період. Безперечно, методики оцінювання окремих країн у різних дослідженнях можуть бути різними, однак такі великі відмінності у кінцевих результатах не можуть не викликати сумнівів.

Очевидно, що по-справжньому об'єктивним критерієм якості вищої освіти країни є кількість студентів з інших держав, що навчаються у її вищих навчальних закладах. Проте у світовому масштабі академічна мобільність студентів досі залишається швидше винятком, ніж правилом. Так, в 2010 році лише 4,1 млн з понад 150 млн загальносвітової кількості студентів навчалося за межами своїх країн (менше 3%). При цьому близько половини – це студенти з Китаю, Індії, Південної Кореї та інших країн Азії. Тобто вища освіта, на відміну від фінансових і товарних ринків, значно менше зазнала впливу глобалізації. Як і раніше, вища освіта залишається переважно національною й регіональною, і, таким чином, конкурентні рейтинги вищих навчальних закладів різних країн поки що мають доволі умовний характер. При цьому в українських ВНЗ 2013 року навчалося близько 65 тис. іноземних студентів, що є доволі високим показником. За кількістю іноземних студентів Україна входить у першу десятку країн світу, демонструючи показники, дуже близькі до європейських країн. Наприклад, в Іспанії (кількість населення – близько 47 млн осіб) 2013 року навчалося близько 62,5 тис. іноземних студентів. Варто зауважити, що, на відміну від України, Іспанія в минулому була однією з

найпотужніших колоніальних імперій, а іспанська мова є другою найпоширенішою у світі після китайської.

Все це не означає, що українська вища освіта не потребує суттєвого підвищення якості, однак очевидно, що в цій царині більш неупереджений аналіз міжнародних рейтингів і експертних оцінок необхідно поєднувати з самостійною постановкою цілей, виходячи в першу чергу не з іміджевих міркувань, а з реальних потреб і інтересів українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколаєнко С. Якість вищої освіти України – погляд у майбутнє // Світ фінансів. – 2006. – Вип. 3 (8). – С. 7-22.
2. Яфонкіна І.П. Проблеми оцінювання якості освіти в Україні в контексті державної політики // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. -№ 3. – С. 239-241.

УДК 908(477.53)

ОСВІТА НА ПОЛТАВЩИНІ НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

*Коломієць А.А., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хоросhev О.М., кандидат історичних наук, доцент*

ХІХ століття в історії України – це складний та насичений різноманітними подіями час. Бурхливий розвиток економіки потребував все більше освічених людей, що сприяло розвитку освіти в Російській імперії в цілому та на Полтавщині зокрема.

На початку ХІХ століття значну роль в наданні початкової освіти в селах Полтавщини відігравали однокласні церковно-приходські школи (або церковно-парафіяльні). Ці школи виникали при церковних парафіях з ініціативи громадськості й утримувалися за рахунок парафіян.

Більш глибокі знання учням надавали повітові училища в містах. В них було три класи, хоча можна було відкривати і додаткові курси, які мали відношення до торгівлі та промисловості. В 1799 подібне училище було відкрито в Полтаві. Саме в ньому в 1818-1819 роках навчався М.В.Гоголь. Після утворення в 1802 році Полтавської губернії стали відкриватися школи для дітей німецьких колоністів з відділеннями для дівчаток у Полтаві з 1825 року та в Кременчуці – з 1832р. Діти євреїв навчалися в релігійних школах – хедерах при молитовних будинках. В Полтаві з 1823 року існувала також унікальна школа чистописання, де готували до канцелярської служби незаконнонароджених дітей. Зразки їх почерку направлялися до міністерства внутрішніх справ, яке призначало випуск-

ників на службу в різні регіони імперії. З 1777 по 1810 роки в Полтаві діяв також Жіночій пансіон німця Менгеса, куди приймали тільки дівчаток.

Наступним рівнем в освітній системі Полтавщини стала середня освіта, яку умовно можна поділити на духовну та світську. Духовну освіту надавала Полтавська духовна семінарія. Вона була найстарішим закладом Полтавщини, що починалася з Переяславського колегіуму, заснованому ще в 1738 році. В 1803 році заклад було перейменовано в Полтавську духовну семінарію. Подібним закладом була Полтавська слов'янська семінарія – десятирічний навчальний заклад, куди приймалися хлопчики всіх верств населення. Обидві семінарії були організовані на зразок Києво-Могилянської академії та готували в основному служителів культу.

Світську середню освіту можна було отримати в гімназіях. Вони надавали освіту дітям дворянства та чиновництва. Ці навчальні заклади готували своїх випускників до вступу в університет. В 1864 році з'явилося два типи гімназій: класичні та реальні. Класичні семирічні гімназії мали загальноосвітній характер, обов'язково викладалися латинська та грецькі мови. А реальні гімназії мали практичний характер та орієнтувалися на потреби промисловості і торгівлі. В 1808 році було відкрито таку Першу чоловічу гімназію в Полтаві. З 1818 році діяв Полтавський інститут шляхетних дівиць, де впродовж дев'яти років дівчата-дворянки готувалися бути гарними дружинами та матерями, а також зразковими господинями. В 1840 році було засновано Петровський Полтавський кадетський корпус, де на протязі семи років юнаки навчалися військовій професії.

Вищих навчальних закладів в Полтавській губернії в цей час не існувало.

Враховуючи зазначене, можна зробити висновок, що на початку XIX століття на Полтавщині існувала досить різноманітна система освіти. Вона включала в себе початковий та середній рівні, кожний з яких мав свої складові елементи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верменич Я.В. Полтавська область // Енциклопедія історії України: у 10 т. – К.: Наукова думка, 2011. – Т. 8. – С. 362-367.
2. Освіта на Полтавщині в історичній ретроспективі: збірник статей. – Полтава: ПНПУ ім. В.Г.Короленка, 2018. – 144 с.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ГРЕЦІЇ

*Копачов М.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

Вища освіта у Греції існує з перших років становлення нової грецької держави (1821-1829 рр.). З 1821 року, коли розгорнулася визвольна боротьба проти чотирьохсотрічного турецького ярма, історія Греції зробила новий виток. На звільнених землях почали відроджувалися перші класи і школи, виникли передумови для розвитку нової системи освіти у Греції та її розподілу на три ступіні: початкова школа, середня школа і університет. Однак офіційно вища університетська освіта у Греції була визнана лише 22 березня 1833 року. Сучасна «карта вищої освіти Греції» сьогодні нараховує 14 вищих навчальних закладів, з них 2 (Афінський і Салонікський університети) є університетами з найбільш розвиненим науково-дослідним потенціалом, 4 (університети Патр, Янніни, Фракії і Криту) з професійною спрямованістю освіти, 2 (Афінський політехнічний і Вища Індустріальна Школа Пірея) вищі навчальні заклади індустріального напрямку і 6 незалежних університетів. У Греції існують також військові академії [1].

За своїм географічним положенням 7 вищих навчальних заклади розташовані у Афінах і прилеглих районах, 2 - у Салоніках, по одному в районах Пелопоннесу, Епіру і Фракії і 2 на Криті. У навчальних закладах, розташованих у столиці країни, навчається 60% усіх студентів, у Салоніках - 30%, в інших вищих навчальних закладах лише 10% студентського потенціалу. Таким чином, можна дійти висновку, що відкриття чотирьох нових вищих навчальних заклади у районах, віддалених від головних міст Греції, недостатньо посприяло розподілу університетського активу між двома глобальними університетськими центрами (Афінами і Салоніками) та іншими областями країни.

У Греції у вищій школі прийнята загальноєвропейська двоетапна загальноосвітня система. Перший етап завершується отриманням диплома бакалавра. Його тривалість - від 4 років на факультетах гуманітарних і природничих наук, до 6 років в медицині. Другий етап - отримання ступеня магістра - можна пройти як в грецькому вузі, так і в будь-якому навчальному закладі іншої країни за відповідною програмою. Проте існує і третій ступінь вищої освіти - докторантура. Ступінь доктора наук присвоюється після публічного захисту докторської дисертації. Дослідження, здійснене здобувачем, має бути оригінальним і демонструвати прогрес в дослідженні обраної області. Тривалість навчання за програмою докторського циклу складає як мінімум три роки. Згідно з чинною

Конституцією Греції (ст. 16.8), заснування недержавних вищих освітніх закладів в країні заборонені. Державну вищу освіту можна здобути тільки в університетах та інститутах технічної освіти. Вступити до них можна за результатами іспитів після другого або третього класу ліцею. Крім того у віці 22 повних років в результаті жеребкування можна стати студентом Грецького відкритого університету. Навчальний рік в університетах триває в Греції з 1 вересня по 21 червня, в той час як власне викладання розпочинається 11 вересня та закінчується 15 червня. Впродовж року тривалі канікули приурочені до Різдва та Пасхи, їх сумарна тривалість не перевищує 4 тижнів.

Сучасна система вищої освіти Греції децентралізована. Вища освіта включає два сектори: університетський та професійно-технічний. Конституція Греції надає університетам повну автономію та академічну свободу. Усі університети впроваджують і удосконалюють післядипломне навчання студентів, вносять зміни у статuti відповідно до європейських стандартів, прагнучи вийти на загально-державний рівень. Адміністрація усіх вищих навчальних закладів представлена однаково: ректор, проректор і декани факультетів. Щороку ректором стає той, хто обіймав посаду проректора у попередньому році. Проректор обирається на загальних зборах адміністративної ради університету, а декана вибирають на відповідних факультетах. Важливою подією у роботі вищого навчального закладу є засідання генерального секретаріату університету, що являється основним джерелом пропозицій законів, тем наукових досліджень та інновацій у даному університеті.

Основними напрямом реформ у системі освіти сьогодні є модернізація і якісне вдосконалення освітньої системи із метою в подальшому подолати кризу і усунути недоліки у сфері освіти та підготовка освітньої системи щодо відповідності сучасними вимогам і викликам XXI століття. Греція бере участь у міжнародних порівняннях якості мовної, природничо-наукової та математичної грамотності PISA (PISA-2000 та PISA-2003). Згідно з результатами цих показників рівень природничо-наукової та математичної грамотності населення Греції має статистично незначну різницю порівняно з 2000 роком: 32-е та 30-е місце серед 40 країн-учасниць [2].

Зробивши висновки, можна стверджувати, що система вищої освіти Греції має потребу у заснуванні принципово нових університетів, причому нових не за датою створення, а за організацією роботи, засобами навчання, нарешті, з новими спеціальностями. Усі вищі навчальні заклади Греції створені за принципом найстарішого - Афіського університету, а тому і вся університетська система країни розгортається навколо трьох класичних факультетів: філософського, юридичного і фізико-математичного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Картошин В.К. Система вищої освіти у Греції. 1998. С. 56-71.
2. Смужаниця Д. Система вищої освіти у Греції: історичний досвід та сучасний стан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». Вип. 32. С. 123-129.

УДК 37.07

ПРО ВІДКРИТТЯ ЖІНОЧОГО ПОЛІТЕХНІЧНОГО ІНСТИТУТУ ПІВДЕННОРОСІЙСЬКОГО ТОВАРИСТВА ТЕХНОЛОГІВ

*Кузьміна Л.О., Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»*

НК – Журило Д.Ю., кандидат технічних наук, доцент

На жаль, питання організації вищої жіночої освіти в Харкові досліджено недостатньо. Дуже часто Жіночий політехнічний інститут взагалі не згадують серед вишів того часу. Це вкрай огидно. Це був, насамперед, повноцінний виш з усіма пільгами, притаманними вищій освіті.

25 вересня 1916 р. ректор Харківського політеху Іван Павлович Осипов з проектом Статуту виїхав до Петрограда, щоб обговорити з керівництвом Міністерства питання про відкриття жіночих курсів. У повній оптимізмі телеграмі від 28 вересня 1916 р. він повідомив, що в Міністерстві тепло зустріли проект Статуту і виявили зацікавленість у швидкому вирішенні питання [1, с. 81].

1 жовтня 1916 р. загальні збори Товариства, які відбулися в актовій залі Харківського технологічного інституту, підтримали пропозиції правління і прийняли відповідне звернення до Міністерства.

Не чекаючи остаточного рішення з Петрограда, вже 23 жовтня 1916 р. правління провело вибори керівництва майбутніх жіночих курсів. На посаду директора обрали заслуженого професора І. П. Осипова.

У підсумку, 4 листопада 1916 р. Міністерство телеграмою повідомило про затвердження Статуту Харківського жіночого політехнічного інституту Південноросійського товариства технологів (саме так було визначено назву нового навчального закладу) і дозвіл початку набору слухачок і навчальних занять. Повідомлення про це в місцевій газеті «Південний край» викликало ефект бомби, що розірвалася. Буквально за тиждень, плату за навчання внесли 275 слухачок [1, с. 87].

Урочисте відкриття нового Інституту відбулося 14 листопада 1916 р. Виступаючи на цьому заході, І. П. Осипов сказав: «Я абсолютно сміливо дивлюся на майбутнє вашого Політехнікуму, я не маю сумніву в успіху, так як знаю, якими працюючими, коректними, акуратними і відданими науці є жінки» [1, с. 93].

Набір до інституту тривав протягом усього навчального року, і вже до 1 січня 1917 р. кількість слухачок досягла 465 чол. [2, с. 118]. Незначну частину слухачів, зарахованих до нового інституту, представляли і чоловіки, яким було дозволено вступати до цього інституту вільнослухачами. Це підтверджує думку про повноцінність нового вишу. Це були не курси, не школа, а півноцінний вищий навчальний заклад.

Всього ж за час існування Жіночого Політехнічного інституту, до нього надійшло близько 1750 осіб [3, л. 105]. Це була справжня перемога вітчизняної вищої освіти! Саме завдяки відкриттю нового навчального закладу, було скасовано одне з ганебних положень законів Російської імперії – межа осілості [4, л. 604], тобто, територія компактного проживання юдеїв, яка, звичайно, порушувала основні права людини.

Юдею з вищою освітою дозволялося жити скрізь. Але у виші їх приймали з обмеженнями: 3-5% від загального набору у столицях, до 10% у інших ВНЗ. Причому, православних оцінювали по заліку «здав – чи не здав». А юдею треба було набрати 23...24 бали з 25 можливих. Тому, до вишів вступали самі сильні абітурієнти юдейського віросповідання та вони прикладали чималих зусиль, щоб отримати диплом та право вільно жити на території Російської Імперії. Не дивно, що з 1750 студентів Харківського жіночого політехнічного інституту Південноросійського товариства технологів юдеїв було більше половини.

Згідно із законами Російській імперії правами жити будь де з осіб іудейського віросповідання мали: особи з вищою освітою, особи, які перебувають на державній службі, купці першої і другої гільдій, відставні військові, особи, які отримали дозвіл від губернатора, студенти на час навчання та деякі інші категорії громадян. У рішеннях загальних зборів і касаційного департаменту Урядового Сенату від 1889 р., № 25 було вказано: «Единственным основанием ограничения права свободного по всей России жительства евреев (а равно и других прав) является их вероисповедание; поэтому устранение такого препятствия обращением еврея в христианство должно устранить всецело таковое ограничение (а равно и все другие ограничения), представления христианину из евреев право повсеместного жительства наравне с христианами вообще» [4, с. 602].

Як свідчать архівні документи, якісна успішність дівчат з Жіночого політеху була вищою, ніж у старожилів вишу – юнаків [5]. Причини визначити важко. Можливо, це Перша світова війна, на яку пішли добровольцями чимало студентів, а, можливо, дівчата просто дуже бажали навчатися.

Завдяки відкриттю цього вишу, слова «інженер», «лікар», «педагог», «перекладач», «програміст» та аналогічні інші, сподіваюсь, назавжди втратили виключно чоловіче значення і все частіше застосовується та будуть застосовуватися для характеристики прекрасної статі – випускниць вишів. Тим більш, що у сучасній українській мові все частіше

з'являються неологізми, які описують професійну діяльність жінки. Можна визначити, що красиві терміни споріднені з тими, якими здавна називали жінку саме завдяки її належності до прекрасної статі. Слова «богиня», «графиня», «мадонна» дали життя термінам «педагогиня», «історикіня» тощо. Вони не несуть принизливого суфіксу та не ображають жінок назвами типу «жінка - лікар», або «лікарка». Порівняємо: «красуня танцівниця» та «красуня танцівниця». В першому випадку поваги явно більше.

Але те, що завдяки Івану Павловичу і його однодумцям і співробітникам, сьогодні в будь-якому виші легко почути стукіт жіночих каблучків, що чимала кількість випускниць вишів прославили свою Alma mater, що прекрасна половина людства не просто прикрашає університети та академії, а успішно засвоює найскладніші навчальні предмети і вміло застосовує їх на практиці – це факт!

ЛІТЕРАТУРА

1. Камчатний В. Г. Роль професора І. П. Осипова в розвитку жіночої освіти наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / В. Г. Камчатний // Сторінки історії. Збірник наукових праць – Вип. 38. – К. : НТУУ «КПІ», 2014. – 192 с.

2. Известия Южно-русского общества технологов за 1916 год. – № 1–12. – Х. :

Печатник, 1917. – 120 с.

3. Державний архів Харківської області (ДАХО) Ф. 772. Оп. 1. Д. 1. Список слухачкинь Харьковского Женского Политехнического института, внесших плату за учение в 1916 – 1919 гг.

4. Законы о евреях. / Под ред. Л. М. Брамсона. Петроград. Экономия, 1915. Ч. 1, 2. – 920 с.

5. ГАХО. Ф. 772. Оп. 1. Д. 1-А. Ведомости успеваемости студенток Харьковского Женского Политехнического института.

УДК 94(477)

ХАРЬКОВСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ И ЕГО РОЛЬ В КУЛЬТУРЕ

*Кузьмичев А., Национальный университет гражданской защиты Украины
НР – Кариков С.А., доктор исторических наук, доцент*

Харьковский национальный университет — один из старейших университетов Восточной Европы. Основан в ноябре 1804 года по инициативе выдающегося просветителя В. Н. Каразина, согласно грамоте Александра I. Харьковский университет — единственный в Украине, где учились и работали три лауреата Нобелевской премии — биолог И. Мечников, экономист С. Кузнец, физик Л. Ландау.

Почетными членами и почетными докторами университета в разные времена были избраны выдающиеся деятели науки и культуры разных стран: И. В. Гете и А. Гумбольдта, Ивана Франко и Льва Толстого, П. П. Семенова-Тян-Шанского и других. С университетом связано издание первых отечественных газет и журналов, создание первых научных обществ.

Университет стоял у истоков всего высшего образования Харьковщины. От него происходят Национальная юридическая академия, Национальная фармацевтическая академия, Харьковский медицинский университет, Харьковский педагогический университет, Харьковская зооветеринарная академия, Харьковская академия культуры, Харьковский экономический университет и другие высшие учебные заведения.

В университете с 1808 года функционирует Астрономическая обсерватория, которая является одной из ведущих астрономических учреждений Украины, где проводятся фундаментальные и прикладные исследования по физике Солнца и других планет, астероидов, комет и спутников.

Ботанический сад университета был основан в 1804 году. Это старейший в Украине Ботанический сад, который является государственным заповедником и в котором собрана уникальная коллекция растений, представителей разных ботанико-географических зон всего мира.

Музей Природы университета основан в 1807 году и является одним из старейших вузовских музеев мира. Ежегодно музей посещает более 22 тысяч экскурсантов. В 23 залах музея (площадью 2000 квадратных метров) размещено около 250 тысяч экспонатов по таким разделам: происхождение человека, дарвинизм, зоология, геология. При университете действует Музей археологии, коллекция которого насчитывает около 150 тысяч единиц хранения.

Центральная научная библиотека Харьковского национального университета основана 30 января 1805 года. По решению Министерства культуры Украины (1987 года) она признана учреждением, что имеет особое общественное значение. Общий фонд библиотеки насчитывает 3,5 миллионов экземпляров, среди них — 50 000 уникальных изданий (17 инкунабул, свыше 1000 рукописей, 300 палеотипов; прижизненные издания классиков мировой литературы, науки и культуры).

Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина осуществляет широкую программу международного сотрудничества, является активным членом международного сообщества ведущих европейских и мировых университетов. Он осуществляет соглашения о сотрудничестве с 61 организациями-партнерами в 25 странах мира.

Вместе с другими ведущими университетами Европы подписал в 1988 году Большую Хартию университетов, которая начала Болонский процесс. Университет является соучредителем Евразийской Ассоциации

університетов, входить в Всемирной и Европейской Ассоциаций университетов, Ассоциации Европейской сети ядерного образования.

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФРАНЦІЇ

*Лук'янченко В.Е., Національний університет цивільного захисту України
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

У світовому просторі Франція часто сприймається як певний еталон європейської культури. Вища освіта посідає важливе місце в соціокультурному просторі. Французька спільнота вважає свою систему освіти одним з найважливіших демократичних здобутків нації, частиною культурного внеску Франції у світову цивілізацію. Система сучасної освіти Франції вважається однією з найбільш привабливих для багатьох країн, адже її ефективність доведена багаторічним досвідом.

Компоненти вищої освіти Франції склалися протягом багатьох століть. Так, система бакалаврату існує у Франції з часів заснування перших університетів (XIII ст.). Бакалавр – це перший ступінь, який здобувався студентом в університеті [1].

Наполеон I, здійснивши освітню реформу, надав бакалаврату сучасного статусу, коли його стали присуджувати державними освітніми органами за результатами підсумкових екзаменаційних випробувань. З 1808 року було запроваджено 2 нових типи бакалаврату:

- baccalauréat ès lettres – гуманітарний,
- baccalauréat ès sciences – точних наук.

Їх присуджували після закінчення ліцею. Саме вони давали право вступати до вищих навчальних закладів.

У сучасній Франції вищу освіту можна здобути в університетах або у так званих Вищих школах (Grandes écoles). Ці два типи ЗВО мають ряд відмінностей. Найвагомішою серед них є можливість бути зарахованим до університету без іспитів, на підставі бакалаврату, здобутого у ліцеї. Зарахування ж до Grandes écoles передбачає конкурсні випробування, іноді навіть дуже жорсткі. Вступ до Вищих шкіл передбачає дворічний підготовчий курс (classes préparatoires aux Grandes écoles), зарахування на який проводиться на підставі конкурсу атестатів. Отже, уже на підготовчий курс потрапляють лише найкращі випускники ліцеїв. Програми і вимоги у classes préparatoires часто вищі, аніж на перших двох курсах університетів. Тому випускник підготовчих курсів, який зазнав невдачі при вступі до Вищої школи, може без перешкод продовжити навчання в університеті за відповідним профілем, причому одразу з 3-го курсу. Вищі школи надають освіту дуже високого ґатунку і гарантують при цьому

своїм випускникам постійне місце роботи. Громадськість Франції вважає саме Вищі школи, з належною системою підготовчих класів і серйозним селективним відбором при вступі, найдосконалішим досягненням національної системи вищої освіти.

Більшість випускників вступають до університетів, які хоча й не відіграють домінуючої ролі, але охоплюють більшу частину студентів Франції. Університети орієнтуються на вимоги внутрішнього ринку праці, але є дуже чутливими до змін у європейському й глобальному освітньому просторі. Вступ до університету, в порівнянні зі вступом до Вищої школи, значно простіший. Він проходить на основі подання документа про закінчену середню освіту і комплексу складених випускних іспитів – бакалаврату. Ці екзамени проходять одночасно по всій країні, списування при цьому практично виключається, тому в очах громадськості система виглядає справедливою. І в університетах, і у Вищих школах студенти здобувають однакові наукові ступені.

Університетська освіта ділиться на три цикли, по закінченню кожного з яких студент одержує відповідний диплом. Перший цикл розрахований на 2 роки. Він завершується іспитом на одержання диплома про загальну (DEUG) або науково-технічну (DEUST) університетську освіту. Багато хто зупиняються саме на цьому щаблі, оскільки такий документ дає можливість знайти непогану роботу. Другий цикл також складається із 2-т3 років навчання. По закінченні 1-го року видається диплом ліценціата, а наступний закінчується одержанням диплома магістра. Нарешті, протягом третього циклу поглиблено вивчається обрана спеціальність. Він супроводжується самостійною науковою працею, тему якої претенденти зобов'язані сформулювати до вступу на програму. При успішному закінченні цього етапу видається диплом про спеціальну вищу освіту (DESS) або поглиблену освіту (DEA) [2].

Таким чином, система вищої освіти Франції є ефективною і може стати зразком для наслідування за багатьма показниками. Залишаючись доступною для населення, відносно «дешевою» і прозорою, вона відзначається успішною системою поточного й заключного контролю знань, реалізацією права рівного доступу осіб до всіх стадій освіти, високим рівнем знань і вмінь випускників. Вища освіта Франції продемонструвала високу ефективність, має яскраво виражений національний характер, власну індивідуальність, тому потребує подальшого вивчення задля використання її позитивного досвіду в процесі реформування вітчизняної системи вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

Шевченко А.І. Освіта у Франції // Рідна школа. 2001. С. 74–77.

2. Смужаниця Д. Система вищої освіти Франції: історичний досвід та сучасний стан // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка, соціальна робота». 2013. Вип. 29. С. 211–212.

УДК 378 «15»

НІМЕЦЬКИЙ ГУМАНІЗМ І ЙОГО ЗВ'ЯЗОК З УНІВЕРСИТЕТАМИ

*Лут Д.В., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

Німецький гуманізм був покликаний до життя цілим комплексом соціально-економічних, політичних, наукових та культурних причин і передумов. Однією з причин виникнення гуманізму є бурхливий розвиток рейнських та південно-німецьких міст. В містах зароджувались нові виробничі відносини, через зростання міських багатств, та через зростання ролі міста у міжнародній торгівлі [5].

Також важливою подією стало винайдення друкарства Йоганном Гуттенбергом. Л. Гейгер, говорить: «винахід друкарства пробудив до нового життя спляче в Німеччині прагнення до освіти» [2]. Створювалися друкарні, в яких друкувалися книги не лише дорогі та рідкісні, але й дешеві, зручні для читання книги, які були доступні великій кількості населення.

Якою ж була Німеччина до виникнення в ній гуманізму? Володарський стверджує, що: «Німеччина була політично-роздробленою країною, яка складалася з великої кількості великих та дрібних феодалських володінь, світських та церковних» [1, с. 118]. Це підтверджується переліком «імперських чинів», які запрошувалися для наради на рейхстаг: 7 князів-курфюрстів, 50 архієпископів і єпископів, 83 абата і абатисти найважливіших монастирів, 24 світських князя, 145 графів і панів, представники від 85 міст [1, с. 118].

Важливу роль у формуванні гуманізму в Німеччині відіграло виникнення релігійної течії «нового благочестя», яка передбачала сувору етичну орієнтацію та особисте ставлення до релігії: всі хитросплетіння схоластичного богослов'я нічого не варті в порівнянні з особистим благочестям, а воно досягне лише через містичне осягнення духу Христового, через наслідування земним вчинкам і людським чеснотам Христа, зображеним в Святому Письмі. Своє вчення представники даної релігійної течії поширювали в школах, одна з найвідоміших – Девентерська, в якій було виховано цілу плеяду перших найвизначніших гуманістів.

Значною мірою на розвиток гуманістичного руху вплинув Базельський собор, який був скликаний у 1431 році, там було яскраво показано про послаблення позицій єдиної церкви. Собором було відбиті нові віян-

ня, наприклад самосвідомість європейських націй, криза станово-представницьких інститутів, криза норм феодального права та ієрархії [3, с. 51-52]. Історичне значення Базельського собору є дуже великим, адже воно представляло новий принцип підходу до явищ суспільного життя та церковного устрою.

Задля того, щоб розкрити сутність німецького гуманізму потрібно мати уявлення про соціальну базу населення та центри поширення гуманістичної думки. Таким центрами були університети. Особливістю Німеччини є те, що університети тут стали центрами поширення гуманізму, отже представниками була неаристократична маса університетських магістрів, мандрівних поетів та інших [5, с. 7]. Кількість університетів у Німеччині була досить великою, наприклад: Гейдельберзький, Кельнський, Ерфуртський, Лейпцизький та інші, турбота про їх заснування була обов'язком Папи, адже саме він давав право благословення на створення нового університету. Час минав, у суспільстві розвивалося почуття самостійності, тому Л. Гейгер помічає той факт, що: «перший німецький імператор, який заснував університет своєю владою, був Максиміліан I, який був першим не коронований Папою» [2, с. 120].

Пізніше, університети поділилися на чотири основних факультети: артистичний (філософський), богословський, права і медичний. Найбільшу популярність мав артистичний факультет, який надавав філологічну та філософську підготовку. Зазвичай, люди, які закінчили цей факультет далі не продовжували навчання, або ж разом з батьком розпочинали підприємницьку діяльність. Отже, гуманісти розпочинали проводити свої лекції саме з цих факультетів. Але теологічні факультети переконати було не так просто, адже вони залишалися непереконалими bastionами схоластики, але гуманісти готувалися до виправлення цього «непорозуміння» [1, с. 98].

Окрім того, що молодь займалася серйозними заняттями, вона мала привілей користуватися задоволеннями життя. Наприклад, студенти Тюбінгенського університету повинні були відвідувати проповіді, колегії, і їм заборонялося шуміти вночі, ходити в непристойному вигляді. Але молодих людей це ніколи не зупиняло, адже вони могли годинами байдикувати, та робити те, що їм заманеться. Часто така поведінка студентів призводила до того, що керівництво зверталось до їх батьків з проханням забрати їх з університету [2, с. 122].

Соціальна база гуманістичної думки в Німеччині та Італії дещо відрізнялася. В Італії, в основному представниками гуманізму були вихідці з вищих верств населення, а в Німеччині переважали вихідці з бюргерських кіл, але можна було зустріти в «Республіці вчених» і рицаря, і селянського сина [4, с. 177]. Наприклад, таким вихідцем був К. Цельтіс, що походив із збіднілого селянського роду, та який довів, що соціальне походження не грає великої ролі в прагненні досягти знань та долучитися до наук.

Отже в основному ідеї німецького гуманізму поширювалися в університетах, яких налічувалося близько п'ятнадцяти. Саме вони дали світу багатьох творчих та розумних людей, які поширювали нову думку, які перевернули всю середньовічну схоластику та внесли «свіже повітря» в середньовічний традиціоналізм. Також, можна сказати про те, що соціальна база була надзвичайно різноманітною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Володарский В.М. Городская Германия начала XVI века в изображении гуманистов // Средневековая история глазами современников и историков. М., 1994. Ч.5.
2. Гейгер Л. История немецкого гуманизма / Пер. с нем. Вилларский Е.Н. / Под ред. Форстена Г.В. СПб., 1899.
3. Немилов А.Н. Немецкие гуманисты XV века. Л., 1979.
4. Пуришев Немецкая литература // История всемирной литературы в 8 томах. М.: Наука, 1985. Т. 3. Ч. 3.
5. Смирин М.М. Германия эпохи Реформации и Великой крестьянской войны. М., 1962.

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ АВСТРАЛІЇ

*Макарова Д.О., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

В Австралії 40 університетів і близько 350 коледжів, в яких навчається понад 300 тисяч іноземних студентів. Таке число студентів, що приїдуть навчатися до Австралії, не дивує, адже австралійські дипломи визнані в усьому світі і більш ніж конкурентоспроможні. Система вищої освіти в Австралії одна з наймолодших, але, тим не менше, академічно найсильніших в світі. Оскільки вона створювалась за принципами британської системи, їй притаманні такі риси як висока якість викладання, висока міра самостійності студентів, висока залученість у наукові дослідження.

Австралія – одна з небагатьох держав, що розвиває свою науку та щороку виділяє величезні кошти на наукові розвідки. Багато досягнень австралійських вчених були відмічені нагородами Нобелівської премії. І звичайно, Австралія приваблює студентів в тому числі м'яким та теплим кліматом, а також дивовижним світом тварин. Програми навчання в інститутах Австралії. ЗВО Австралії пропонують широкий вибір програм та фахів. Найпопулярнішими є економіка, фінанси, медицина, морська біологія, інформаційні технології. Австралія також являється лідером MBA-програм та інших бізнес-курсів. Бакалавріат. Тривалість програм – за-

звичай, 3-4 роки, медичні спеціальності до 6 років. Магістратура та MBA. Тривалість програм – 1-2 роки [1].

Вартість вищої освіти в інститутах Австралії набагато нижча, ніж в Англії чи США. Бакалавріат: від 14 до 21 тисяч австралійських доларів на рік. Магістратура та MBA: від 20 до 30 тисяч австралійських доларів на рік. Проживання. Вартість проживання значно нижча від, наприклад, США чи Великобританії. За офіційною інформацією посольства Австралії, достатня сума витрат на проживання та харчування – 1000 австралійських доларів на місяць.

Австралія доброзичлива о будь-якій порі року – взимку температура не опускається нижче 16 градусів, влітку в Сідней – 25 градусів, а північніше в тропіках – до 35. Австралія також славиться низьким рівнем злочинності.

Типи проживання: В студентських резиденціях. На орендованих квартирах. Робота. Студенти можуть паралельно з навчанням працювати та отримувати практичний досвід. Їм дозволено працювати до 20 годин на тиждень. Вже через 2 роки навчання в Австралії, вам надається можливість отримати робочу візу на півтора роки. А навчаючись понад 5 років, можете подавати документи на отримання виду на проживання.

Вимоги до зарахування. На програми бакалавріату: нажаль, український атестат про середню освіту не визнається австралійськими ЗВО, тому після закінчення української школи Ви не зможете відразу вступити до університету в Австралії. Щоб вступити до австралійського ЗВО, потрібно закінчити школу в будь-якій англомовній країні (останні 2 класи). А якщо Ви вже закінчили школу в Україні, Ви можете пройти спеціальну програму підготовки Certificate in Foundation Studies в коледжі при ЗВО. Також існує можливість вступу після закінчення одного-двох курсів українського університету (студенту повинно бути не менше 18 років), за умови складення іспиту IELTS не менше 6.5 балів.

На програми Магістратури та MBA: Диплом про вищу освіту (український диплом також визнається). Результати іспиту IELTS не менше 6.5. В більшості випадків при вступі на програми MBA потрібен досвід роботи на керівній посаді не менше 3 років. Якщо фах, за яким Ви отримали вищу освіту, відрізняється від фаху програми, на яку хочете поступати – необхідно спершу пройти програму підготовки Diploma \ Certificate.

ЛІТЕРАТУРА

https://www.ukr.iqconsultancy.com.ua/countries/austrialia/higher_education/ Вища освіта в Австралії.

УДК 378

ІСТОРІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ У КАНАДІ

*Подать Є.Є., Національний університет цивільного захисту України
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

Незважаючи на свою молодість, Канада веде традицію вищої освіти із XVII століття. Найстаріший франкомовний університет University Laval був відкритий у 1663 році, а перший англomовний – University of New Brunswick – у 1785 році.

Більшість нових канадських ЗВО створювалися у XIX столітті і контролювалися церковними установами. Істотно, що у франкомовних провінціях коледжі і університети створювалися за зразком французьких, проте в англomовних — за зразком британських.

Після Другої світової війни спостерігається різке кількісне зростання і зміни у структурах канадських вищих шкіл. Університети та інститути активно нарощують свій дослідницький потенціал і саме так впливають на соціальне і громадське життя країни. Із часом вони набувають тісних контактів з університетами США, Франції, Великої Британії та утворюють значну частину сучасної світової системи вищої освіти. Із середини XX ст. на організацію навчання у канадських університетах відбувається все більший вплив системи вищої освіти США.

Канадські університети мають значну автономію. У країні відсутній єдиний центральний орган щодо управління вищою школою. Офіційно ЗВО підпорядковані адміністраціям 10 провінцій і трьох автономних територій, у яких працюють міністерства або департаменти, що відповідають за освіту. На практиці університети окремих провінцій об'єднані у самокеровані системи, тобто створюються асоціації і ради, до яких входять ректори університетів і директори коледжів. Найавторитетнішим координуючим органом є Асоціація університетів і коледжів Канади, яка слугує основним джерелом інформації про канадські вищі школи. Щороку ця Асоціація видає англійською і французькою мовами довідники про канадські університети, інститути і коледжі та статистичну інформацію про них. Видається щомісячний часопис з проблем університетського життя.

Усього у Канаді 58 університетів, що є провідними у системі вищої освіти країни. Найбільшими вважаються університети міст Монреалю і Торонто, в яких навчаються до 15 — 20 тисяч студентів і працюють по кілька тисяч викладачів, але вони менші за відомі американські Каліфорнійський університет або Массачусетський технологічний інститут.

Вищою управлінською структурою в канадських університетах і коледжах вважається Наглядова рада. До 60-х рр. ця рада складалася тільки з представників місцевого населення, та єдиним представником університету в ній були ректор або директор коледжу. Пізніше до складу

Наглядової ради стали обирати невелику кількість студентів і викладачів для представництва інтересів цих колективів.

Офіційним головою університету вважається канцлер, який звичайно входить до Наглядової ради. Ця посада є почесною, іноді за призначенням, іноді за вибором випускників університету. Головною виконавчою особою в університеті є ректор, якого називають також віце-канцлер, президент або принципал. Ректор призначається на термін 5 — 6 років, за умови успішної праці може бути обраним на 2-3 терміни.

Вища освіта в Канаді державна, але платна. Приватні здебільшого релігійні заклади (не богословські, а засновані християнськими громадами, з цілком світським переліком спеціальностей). У державних вищих канадці платять за освіту десь удвічі менше, ніж іноземні студенти. В приватних – приблизно однаково.

Найбільша асоціація учбових закладів Канади Universities Canada була заснована в 1911 році і зараз налічує 95 членів - державних і приватних університетів і коледжів. У завдання організації входить захист інтересів освітніх установ на федеральному рівні, підтримка студентів шляхом онлайн інформування і надання стипендій, а також забезпечення ефективної співпраці канадських ВНЗ з різного роду співтовариствами, урядом, приватним сектором і міжнародними партнерами. Universities Canada іноді помилково приймають за офіційний орган акредитації. Проте Канада не має власної системи акредитації вищих учбових закладів. Тільки законодавство тієї або іншої провінції може надати університету право присуджувати академічні міри. Далі кожен ВНЗ Канади визначає власні освітні стандарти.

Нині Асоціація U15, заснована в 1991 році, включає 15 канадських державних університетів, які реалізують 80% наукових досліджень в країні. Спільний вклад членів організації в економіку Канади оцінюється у більш ніж 36 мільярдів CAD. Близько 75% докторських ступенів присуджуються саме у ВНЗ групи U15. У рамках Global Network асоціація також активно співпрацює з іншими групами дослідницьких університетів по всьому світу.

Асоціацією ЗВО Канади є й заснована в 1896 році NACC, до складу якої входять більше 500 професійних коледжів. Не все career colleges входять в список акредитованих установ, доступних для іноземних студентів, тому одним з фокусів організації є виправлення цієї ситуації.

ОСОБЛИВОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ЧЕРКАСЬКІЙ МЕДИЧНІЙ АКАДЕМІЇ

*Політова Л.С., Черкаська медична академія
НК – Карпенко Ю.П., викладач, доктор філософії*

В умовах реформування медичної системи України, неодмінною умовою є дотримання організації структури вищої медичної освіти, яка повинна бути заснована на системах освіти передових країн світу відповідно до рекомендацій ЄС, ЮНЕСКО, ООН та інших міжнародних організацій. Вища медична освіта в Україні регламентується законом «Про вищу освіту», положенням «Про спеціалізацію (інтернатуру)» і положенням «Про клінічну ординатуру».

Зазначимо, що здобути рівень вищої освіти – магістерський, можна у закладах вищої медичної освіти, зокрема у Черкаській медичній академії. Задля цього абітурієнти повинні мати повну середню освіту або кваліфікацію молодшого спеціаліста чи бакалавра.

Конкурс на медичних факультетах, а саме на спеціальність «222 Медицина» дуже високий: в середньому на одне бюджетне місце претендують 4-5 осіб (дані за 2020 рік в Черкаській медичній академії), що свідчить про престиж професії лікар серед молоді та статус закладу вищої освіти [1].

Важливо зазначити особливі вимоги для вступу до закладу вищої медичної освіти, а саме, для вступу на магістратуру необхідно отримати достатньо високий бал ЗНО з таких навчальних предметів як математика, біологія чи фізика й хімія (176,5 - середній бал серед зарахованих на бюджет за 2020 рік). До того ж мати високий середній бал атестата про повну загальну середню освіту (10 - середній бал серед зарахованих на бюджет за 2020 рік) [1].

Вища медична освіта відрізняється від будь-якої іншої освітньої сфери ще й тим, що немає поділу на бакалаврат і магістратуру - існує єдина освітньо-професійна програма, яка триває 6 років. Вона включає певні послідовні етапи для отримання здобувачами освіти теоретичних знань (медичних та загальних) та оволодіння і відпрацювання практичних навичок, які зазначені в інтегральних, загальних та фахових компетентностях.

I етап – цикл загальної (гуманітарної, соціально-економічної та природничо-наукової) підготовки (до клінічній) – дає здобувачам освіти базові медичні та природничо-наукові знання. Акцентується увага на таких навчальних предметах, як-от анатомія людини; гістологія, цитологія та ембріологія; фізіологія; медична біологія, фізика, хімія та інформати-

ка, а також мови: латинська, англійська, українська (за професійним спрямуванням).

II етап – цикл професійної підготовки (клінічний) включає ряд клінічних дисциплін, таких як: пат.анатомія, фармакологія, хірургія та нейрохірургія, педіатрія, акушерство та гінекологія, офтальмологія, оториноларингологія, психіатрія, неврологія, ендокринологія, травматологія і ортопедія, анестезіологія та інтенсивна терапія, соціальна та паліативна медицина тощо[2].

Форми та методи навчання різноманітні, що сприяють оптимізації освітнього процесу, а саме лекції, семінари, практичні заняття (в межах закладу освіти та базах лікувальних закладів охорони здоров'я) в малих групах (до 10 осіб), консультації з викладачами, науковцями теоретичної та практичної медицини, проектна діяльність, самостійна робота. Важливо наголосити, що залежно від соціо-економічних умов, спричинених пандемією, навчання проводиться он-лайн, оф-лайн чи за змішаною методикою.

Слід зауважити, що чільне місце й значний обсяг навчального плану займають практики, а саме: практика по догляду за хворими (II курс), сестринська практика (III курс), виробнича лікарська практика (IV-V курси), загальна сімейна лікарська практика (VI курс). Отже, вже під час навчання майбутні лікарі вже мають уявлення про суть практичної діяльності лікаря та мають змогу зробити свідомий вибір щодо майбутнього спеціалізації.

Система оцінювання в медичній академії включає заліки, диференційовані заліки, екзамени, єдині державні стандартизовані тестові іспити («КРОК 1» – III курс, «КРОК 2» - VI курс). Саме «КРОК» є найскладнішим екзаменом, який здають здобувачі освіти під час навчання [3].

Випускники медичного закладу вищої освіти, які бажають здійснювати лікарську практику і отримати спеціальність – продовжують навчання в інтернатурі, резидентурі, а бажаючи почати наукову кар'єру – вступають до аспірантури для здобуття ступеня доктора філософії.

Важливо зазначити, що працювати за вузькою спеціалізацією лікар може, тільки отримавши післядипломну освіту, яка займає ще 2-3 роки під наглядом спеціалізованого лікаря. Він має змогу працювати, отримувати зарплату, але паралельно зобов'язаний відвідувати навчальні заняття і виконувати практичні завдання. Після закінчення лікар здає ліцензійний іспит «КРОК 3», метою якого є встановлення відповідності рівня професійної компетентності випускника (інтерна) мінімально необхідному рівню згідно з вимогами Державних стандартів вищої освіти і отримує право працювати за обраним фахом [2].

Проаналізувавши результати проведеного анкетування серед здобувачів освіти і викладачів Черкаської медичної академії з питань ефективності методів навчання, системи оцінювання знань та обрання спеціальності на межі магістратури й інтернатури, можна зробити певні ви-

сновки. По-перше, 47,5% здобувачів освіти та 45% опитаних викладачів схиляються до думки про ефективність застосування рівної кількості теоретичних та практичних занять або ж до превалювання практики, відповідно. По-друге, більшість, а саме 68,3% респондентів-студентів переконані, що система оцінювання знань та кваліфікації (іспити КРОК) не є раціональною та показовою, а викладачі вважають, що Крок є показовим лише на 50%. По-третє, 57,5% опитаних здобувачів освіти переконані, що одержання вузької спеціальності повинно відбуватися після отримання диплома магістра. 63,4% викладачів притримується цієї ж думки.

Отже, опрацювавши освітньо-професійну програму підготовки майбутніх лікарів та проаналізувавши дані анкетування, можемо стверджувати, що здобуття медичної освіти – специфічний та складний процес, який потрібно вдосконалювати на рівні нормативної документації та відповідно до запитів суспільства щодо надання кваліфікованої медичної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вступ. Освіта. UA. URL: <https://vstup.osvita.ua/r24/834/> (дата звернення: 18.06.2021).
2. Мельникова И.Ю., Романцов М.Г. Особенности медицинского образования. *Международный журнал экспериментального образования*. 2013. № 11-2. С. 47–52.
3. Сайт Черкаської медичної академії. URL: <https://medcollege.ck.ua/> (дата звернення: 18.06.2021).

УДК 378

ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ЯПОНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

*Попел М.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

Японські університети ведуть свій початок з часів реставрації Мейдзі. Перший на Японських островах державний університет був створений у 1877 р. у Токіо. У нього на правах коледжів включили гуманітарну і медичну школи. У формуванні університету взяв участь запрошений із США радник з вищої освіти Д. Мюррей. У Токійському університеті за прикладом США (ідеї прагматизму) були створені чотири факультети: природничонауковий, медичний, юридичний, літературний. Кожен факультет поділявся на секції. Навчання в університеті тривало вісім років (чотири – у підготовчій школі і 4 роки на самому факультеті).

Економіка вимагала збільшення чисельності фахівців вищої кваліфікації. У 1918 р. затверджується положення про вищу освіту у країні;

визначається мета і завдання університетської підготовки. Серед останніх: розвивати особистість студентів та виховувати в них дух патріотизму. В університетах, серед відомих, нові факультети: економічний, торговий, сільськогосподарський, інженерний. Вперше створюються науководослідні секції, аспірантура терміном на три роки (медична – 4 роки). Внески за навчання. Економічна ситуація у світі та бажання вивести батьківщину до лідируючих держав світу спонукало японський уряд приділяти велику увагу вищій освіті. У 2010 році у Японії 40% випускників середніх шкіл навчалися у вищих закладах освіти, переважно в університетах. Кількість студентів становила понад 2 млн. осіб. Абітурієнти приватних вузів роблять вступні внески. Ставши студентами, вони оплачують лекції, користування навчальним устаткуванням [1].

Сучасний японський університет першої категорії звичайно складається з десяти факультетів (загальноосвітній, юридичний, інженерний, природничо-науковий, сільськогосподарський, літературний, економічний, педагогічний, медичний, фармакологічний). Сама структура університету сприяє просуванню загальної освіти на передові позиції. Загальноосвітня частина навчання домінує на всіх факультетах. Реформа освіти націлена на подальше удосконалення усіх ланок системи, торкнулася і вищої освіти, але не змінила поглядів на роль загального розвитку студентів. Система вищої освіти Японії містить у собі: університети повного циклу (4 роки); прискореного циклу (2 роки); технічні інститути; професійні коледжі

Інститут «студента-дослідника» (кенкюсей) означає, що студент, який поставив перед собою мету отримання наукового ступеня, має можливість займатися дослідницькою роботою в обраній ним конкретній царині знань від 0,5 до 1-го академічного року. Студентидослідники поділяються на три групи: ті, що мають намір домогтися наукового результату у стінах університету у процесі доповнення (додатку) до основної 4-річної освіти; ті, що продовжують навчання у іншому університеті за згодою з тим університетом, де вивчали основний курс; студенти-іноземці, які готуються до складання вступних іспитів до університету терміном до 2-х років. Реформа вищої освіти в Японії. Реформа освіти в Японії була націлена на подальше удосконалення усіх ланок освіти. Наслідком були заходи з поглиблення спеціалізації у сфері вищої освіти. Саме випускники цих ВИШів становлять інтелектуальну еліту японської економіки. Крім того, вища освіта Японії є одним з основних важелів державної політики. Вища освіта є стимулом трудової активності населення країни. Принцип домінування загальної освіти дає можливість японським підприємцям забезпечувати себе такими кадрами, що здатні упевнено вирішувати поточні завдання виробництва, швидко адаптуватися до нової технології і вести активний пошук методів підвищення економічної ефективності.

Система вищої освіти Японії містить у собі: університети повного циклу (4 роки навчання); університети прискореного циклу (2 роки); технічні інститути та професійні коледжі. Термін навчання у магістратурі – 2 роки, докторантурі – 5 років. В університетах прискореного циклу 60% студентів складають дівчата. Вони спеціалізуються переважно на економіці, літературі, іноземних мовах, педагогіці, соціальному захисті. Прийом іноземних студентів. Прийом іноземних студентів здійснюється на тих же засадах, що і японських абітурієнтів. Претендент повинен надати документ про те, що він провчився 12 років у своїй країні. Стосовно України, це означає, що він має закінчити школу, потім відучитися ще рік або в коледжі, або на підготовчих курсах в інституті. Вік має бути не молодше 18 років. До навчання допускаються і ті, хто склав іспити за програмами Abitur, International Baccalavreate, інше. Іноземні абітурієнти зобов'язані здати загальноосвітній іспит. Для гуманітаріїв це передбачає перевірку математики, історії, англійської мови. Для природничонаукових спеціальностей це передбачає питання з математики, фізики, хімії, біології та англійської мови. Однак найважливішими є тести з японської мови, які проводить Асоціація міжнародної освіти у 31 країні світу. Іспит нараховує 3 блоки: перевірку знання ієрогліфів і лексики; сприйняття мови вголос; читанні і перевірка знань з граматики [2].

Плата за навчання в японських вузах для іноземних студентів складає за рік від 380 тис. ієн у державних вузах до 900 тис. ієн у приватних вузах (1 долар дорівнює 122 ієнам). Найдорожче коштує навчання з економіки, медицини, філології, педагогіки. Витрати на проживання складають 9-12 тис. ієн за рік у залежності від міста, у якому розташований ВНЗ. 80% іноземців навчаються у Японії за свій рахунок. Іншим виплачуються різні види стипендій. Вони можуть претендувати на урядову стипендію, стипендію асоціації міжнародної освіти, стипендії в рамках програм «Міжнародне взаєморозуміння», стажувань.

Отже, в Японії прихильники домінування загальної освіти домоглися переваг. Передові, найбільш престижні японські університети відрізняються від інших тим, що дають своїм випускникам глибоку загальноосвітню підготовку. Цим особливо відомі найстаріші Токійській і Кіотський університети. Саме випускники цих університетів становлять інтелектуальну еліту японської економіки. Промислові компанії надають перевагу найму випускників вузів із загальною, усебічною, ніж зі спеціалізованою освітою. Для компаній важливі навички роботи працівника, але важливіше його здатність до подальшого навчання, здатність пристосуватися до потреб компанії. Особливістю вищої освіти Японії є розгляд її як одного з основних важелів державної політики. Концепція вищої освіти – це стимул трудової активності населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козаков В.А. Освіта країн світу. 2010. С. 61-63. Розділ «Японія».
2. Савранчук Л. Структура та рівні вищої освіти Японії // Часопис соціально-економічної географії. Вип. 18 (1). 2015. С. 142-146.

УДК 94(477)

ВОЗНИКНОВЕНИЕ И РАЗВИТИЕ БОЛОНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

*Прохоренков В.М., Национальный университет гражданской защиты Украины
НР – Кариков С.А., доктор исторических наук, доцент*

С 1861 года Италия представляет собой единое государство, но и сегодня отдельные её регионы стремятся сохранить самобытность и подчеркнуть свою важность. Главным предметом гордости Болоньи, города на севере Италии с почти 3000-летней историей, является её университет — *Alma mater studiorum di Bologna* городе. Он был основан в 1088 г. неким Ирнерием, знатоком римского права и кодекса Юстиниана, делившимся (за умеренную плату) своими знаниями со всеми желающими. В самой Болонье, однако, полагают, что эта дата «договорная», и что задолго до Ирнерия студенты, желающие стать квалифицированными правоведами, собирались в различных местах — домах, кафе на площадях, чтобы послушать лекции нанятых ими профессоров.

Это было первой особенностью старейшего в христианском мире университета: вся власть принадлежала ассоциации студентов, которые выбирали профессоров на определённое время и жалованье; кроме того, профессора по договору лишались права преподавать где-либо, кроме Болоньи. Устанавливая подобные порядки, будущие юристы ссылались на волю святого покровителя Болоньи епископа Петрония, который жил в VI в.

Помимо римского права в стенах Болонского университета преподавались медицина, философия, т. наз. «свободные искусства», в частности, латинская и греческая литература. Как граждане Италии, так и многие иноземные правители за честь почитали отправить своих отпрысков в Болонский университет. Здесь учились поэт Франческо Петрарка, астроном Николай Коперник, будущий папа Римский Александр VI.

Другой отличительной особенностью Болонского университета стало то, что в университет уже в Средние века допускались женщины — как студентки, так и преподавательницы. История университета хранит немало имён преподавательниц: Доротей Букка, возглавлявшая в конце XIV в. кафедру практической медицины, профессор математики Гаэтана Аньези (середина XVIII в.), Анна Моранди, своими трудами по анатомии снискавшая уважение самого Наполеона I.

Об «университетских стенах» Болоньи можно говорить лишь с XVI в.; до этого студенты, как уже было сказано, слушали лекции в самых ра-

зных местах. Обрести постоянное пристанище студентам и преподавателям помогло следующее необычное обстоятельство. Ещё в конце XIV в. в Болонье было решено построить базилику святого Петрония, которая должна была стать самой высокой в мире (224 м). За 150 последующих лет возвели лишь часть грандиозного сооружения. Затем папа Пий IV, спохватившись, что новая базилика затмит собор Святого Петра в Риме, остановил строительство и отдал часть уже построенных помещений для нужд университета. Произошло по сути небывалое в те времена событие — религия поступилась своими интересами ради науки!

Своды первого университетского здания Палаццо дель Архигимназио украшают ныне около 700 гербов именитых студентов и преподавателей. Здесь находятся также богатейшая университетская библиотека (более 200 тыс. томов) и первый в Европе анатомический театр. Именно в Болонье был введён метод преподавания анатомии на трупах людей и животных. В деревянном амфитеатре с мраморным столом в центре любой желающий мог наблюдать за препарированием мёртвых тел, пока в XVII веке подобное «надругательство над трупами» не было запрещено церковью, и будущим медикам не пришлось перейти на модели из дерева и воска. В настоящее время университет размещён в десятке зданий, расположенных в основном рядом с другой «гордостью Болоньи» – падающими башнями-соседками Азинелли и Гаризенда.

Университет и башни – далеко не все, чем по праву гордится Болонья. В её «короне» есть и другие драгоценные камни, возможно, поменьше размером, но не менее интересные. Это, в первую очередь, крытые галереи. 35 (по другим сведениям, все 40) километров крытых галерей, по которым можно обойти весь город, не рискуя изжариться на солнце или, наоборот, промокнуть под дождём. А какая роспись сводов, какие стены домов, какие плиты под ногами! В самом центре города, вокруг пьядцы Маджоре (в переводе с итальянского «главная площадь») полы галерей выложены мрамором тёплого оттенка с очень красивыми красными вкраплениями. Что неудивительно: общий цвет Болоньи – красный. Практически все жилые здания в городе выкрашены в кирпично-красный цвет. Ещё автор «Божественной комедии» Данте Алигьери 800 лет назад дал Болонье краткое и точное определение – *la grassa, la rossa, la dotta*, что означает «тучная, красная, учёная».

Отчего Болонья «красная» и «учёная» – это нам уже понятно. А вот почему «тучная»? Болонья, кроме всего прочего, считается кулинарной столицей Италии. Исторические кулинарные изобретения жителей Болоньи и высочайший уровень современной болонской кухни — те самые «жемчужины в короне», которые органически дополняют и оттеняют блеск других её драгоценностей.

ХІМІЧНІ ФАКУЛЬТЕТИ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ ТА СВІТУ

*Радченко Г.М., Національний університет цивільного захисту України
НК – Гонтаренко Л.О., к. псих наук, доцент*

Хімічний факультет сьогодні – це високий рівень професорсько-викладацького складу, передові досягнення в науці, широке впровадження наукових досягнень в учбовий процес, високий матеріально-технічний рівень, співпраця з науково дослідницькими інститутами в містах України, Росії, Європи, США, Японії!

Хімія - це дисципліна, яка як самостійна дисципліна оформилася в XVI-XVII століттях, після ряду наукових відкриттів, розсунувши кордони можливого в сфері науки, інженерії та медицини.

Практичне застосування хімічних знань відоме в Україні здавна, воно було пов'язане з виготовленням і використанням металів, їхніх сплавів, емалю, порошу тощо (підприємства для виготовлення порошу існували з 16 століття). Значну роль у розвитку хімічних наук за нових часів в Україні мали наукові товариства природознавців, які існували в Харкові, Києві та Одесі.

Перший український науковий центр нового типу — Наукове товариство імені Шевченка розпочав свою діяльність в 1873 році, майже на 150 років пізніше, ніж Російська академія наук, державна установа. Тому і дуже пізно в порівнянні з іншими народами, в 1884 році, українці видали першу хімічну книгу українською мовою. Була це «Хемія», підручник для середньої школи англійця Раскоє (Rascoc), професора хімії в Манчестері.

За ініціативою видатного хіміка М. М. Бекетова у 1864 році фізико-математичний факультет Імператорського Харківського університету був поділений на три «розряди» (математичний, природничих наук і фізико-хімічний). Перший курс фізичної хімії був прочитаний в Харківському університеті у 1865 році, на 20 років раніше, ніж в університетах Західної Європи і США. У 1894 році на базі кафедри хімії виникає хімічна секція фізико-математичного факультету, що складається з відділів органічної, аналітичної та неорганічної хімії. При факультеті з 1933 року працює Науково-дослідний інститут хімії.

Вивчити хімію непросто, тому майбутнім студентам потрібно бути готовими проводити безліч часу в навчанні і роботі в лабораторіях.

Поступити в наш час на хімічний факультет закордоном можна, зокрема, до таких університетів:

1. Університет Сассекса;
2. Оксфордський університет. До речі, саме в ньому навчався відомий британський хімік Крістофер Добсон;

3. Університет Лафборо;
4. Університет Йорка;
5. Ворицький університет;
6. Даремський університет;
7. Ліверпульський університет. Серед випускників був хімік сер Роберт Робінсон.

І це такий великий вибір тільки у Великій Британії. Загалом велика кількість університетів зараз навчають майбутніх хіміків.

В нашій країні хімічний факультет є в таких університетах, як:

1. Ужгородський національний університет;
2. Київський національний університет імені Тараса Шевченка;
3. Волинський національний університет імені Лесі Українки;
4. Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара ;
5. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна та багато інших.

Отже, в сучасному світі все більш необхідними стають знання з хімії. Розуміння цього предмета є ключем для фундаментальних відкриттів в медицині, нанотехнологіях, фармацевтиці, матеріалознавстві і інших науках.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. https://www.univer.kharkov.ua/ua/departments/chemistry/chemistry_about
3. <https://edusteps.com.ua/ua/articles/proforientaciya-sudentiv/1820-chemistry.html>
4. <https://osvita.ua/vnz/guide/search-17-0-0-149-25.html>

УДК 378

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ФІНЛЯНДІЇ

*Самойленко Д.О., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

Фінська система освіти визнана як одна з найкращих в світі. Згідно з дослідженнями PISA, Фінляндія має найвищий рівень грамотності учнів серед усіх країн-членів Організації економічного співробітництва і розвитку. Завдяки ефективності державної політики рівень освіти фінів – один з самих високих у світі. Зробивши акцент на розвитку knowledge-based есопому, Фінляндія взяла на себе колосальний ризик, адже повірила в інтелектуальний потенціал населення і за двадцять років буквально трансформувала генетичний код нації, що ще не так давно у своїй біль-

шості займалася лише сільським господарством і не мала навіть базової освіти. Обравши правильну стратегію взаємодії між зацікавленими сторонами, Фінляндія наново збудувала систему освіти, що наразі є найуспішнішою в Європі.

У Фінляндії є два види установ вищої освіти – університети та політехнічні інститути. Завданням університетів є проведення наукових досліджень і забезпечення базової та післядипломної освіти, заснованого на науковій роботі. Політехнічні інститути-регіональні вищі навчальні заклади, діяльність яких зосереджена на промисловому і економічному розвитку регіонів країни. Ступінь бакалавра та магістра є ступенями вищої освіти базового рівня. Отримання першого ступеня (так званої *kandidat*) передбачає наявність 180 академічних кредитів (ECTS), що зазвичай відповідає 3 років навчання. Для отримання більш високого ступеня (так званої *maisteri* або *magister*), відповідного ступеня магістра, потрібно 300 академічних кредитів, тобто 5 років повного циклу навчання. Для отримання ступеня магістра наявність нижчого ступеня необов'язково, тобто студент має право навчатися за магістерською програмою, минаючи здобуття ступеня бакалавра. На окремі магістерські програми університети мають право встановлювати критерії відбору, які включають вимога наявності ступеня бакалавра або проходження аналогічної програми навчання [1].

Університетами також присуджуються наступні вчені ступені: ліценціат (*lisensiaatti* / *licenciat*, термін підготовки 2 роки) і доктор (*tohtori* / *doktor*, термін підготовки 4 роки). Прикріплення до програми на здобуття ступеня доктора можливо після отримання ступеня магістра. Перед початком роботи над докторською дисертацією аспірант за бажанням має право на здобуття ступеня ліценціата. Основну частину роботи, спрямованої на отримання ступенів ліценціата і доктора, складають наукові дослідження і підготовка дисертації.

Необхідною умовою навчання в магістратурі політехнічного вузу є політехнічна ступінь бакалавра та досвід практичної роботи не менше трьох років. Ступінь магістра політехнічних наук увазі отримання 60-90 академічних кредитів протягом 1,5-2 років навчання і еквівалентна на ринку праці ступеня університетського магістра. Політехнічні вузи дають освіту, орієнтоване на практичну діяльність в різних сферах бізнесу, промисловості та сфери обслуговування, особливо на регіональному рівні [2].

Таким чином, аналіз практичних кроків побудови успішної вищої системи освіти дозволяє констатувати, що фінський уряд разом з освітянами провели беззаперечно вмілі та вдалі реформи, які в кінцевому результаті забезпечили Фінляндії статус однієї з найуспішніших країн, до досвіду якої в останнє десятиліття звертається чимало науковців та дослідників і не лише у галузі освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. http://interof.chnu.edu.ua/index.php?page=ua/06grants/x_xyfinland. Фінляндія – Відділ міжнародних зв'язків
2. <https://pon.org.ua/novyny/5682-osoblivost-sistemi-osvti-fnlyandyi.html>. Особливості системи освіти Фінляндії.

УДК 378

СОРБОННА – НАЙСТАРІШИЙ ФРАНЦУЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ І ПАМ'ЯТНИК ІСТОРІЇ

*Ткаченко О.О., Національний університет цивільного захисту України
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

У французького короля Людовика IX Святого був особистий духівник, місьє Робер де Сорбон. Теолог за освітою, він перейнявся ідеєю долучити до богословської освіти дітей з бідних верств населення і заснував в Парижі відповідного напрямку колежу. На дворі був 1257 рік. Спочатку в новому навчальному закладі займалося близько двох десятків студентів, але поступово він почав набувати розголосу і розширюватися, і з 1554 року його стали називати по імені засновника – Сорбонна.

До початку XIII століття недалеко від собору Нотр Дам де Парі було кілька церковних коледжів. Потім їх вирішили зібрати в один великий Паризький університет. Згодом складовою частиною нового вузу став і богословський коледж Робера де Сорбона, що об'єднався з його теологічним факультетом.

Але дітище королівського духівника дуже швидко набирало популярність і згодом виросло в центр богослов'я і філософії загальноєвропейського масштабу. Тому не дивно, що його назвою – Сорбонна – в XVII столітті стали іменувати Паризький університет цілком.

Злиття популярного богословського коледжу з Паризьким університетом та поширення його назви на весь вуз стало доленосною подією. З цього моменту Сорбонна стала, як би зараз сказали, відомим брендом. Згодом престиж навчального закладу тільки зростав.

У XVII столітті його відновили і розширили, цим питанням займався особисто перший міністр Людовика XIII, могутній кардинал Рішельє.

У XVIII столітті коледж мав репутацію ще і заможної установи. Його фінансами завідували спеціальні керуючі, що призначаються вищим керівництвом – провізором і чотирма докторами. Але в кінці століття (1790 г.), під час Великої Французької революції, нова влада в особі Конвенту віддають розпорядження закрити Сорбонну. Однак на початку XIX століття вуз відновили. У 1808 році імператор Наполеон I видав декрет, за

яким його будівлі передавалися у власність Паризького університету. В кінці XIX століття будівлю університету піддалося новій перебудові.

Але повернемося в середні століття. Тоді до богословських наук було особливе ставлення. Їх вивчали з особливим завзяттям, а фахівці в цій області користувалися заслуженою повагою в суспільстві. Але все це досяглося, як сказали б у наш час, потом і кров'ю.

Тільки вдумайтеся: щоб стати випускником Сорбонни, вчитися потрібно було десять років. Але це аж ніяк не гарантувало, що ступінь доктора вузу отримають всі. Її привласнювали тільки тим випускникам, хто вистойть в предметному науковій суперечці з двадцятьма викладачами-опонентами.

Причому диспут тривав без перерви дванадцять годин з 6:00 до 18:00. Ні їсти, ні пити не дозволялося, а строгі екзаменатори змінювали один одного кожні півгодини. Витримавши випробування, випускникам також вручали спеціальні чорні шапочки. До речі, ця традиція потім поширилася і на інші вузи.

Престиж і значимість Сорбонни вже як головного вузу Франції підкреслюється її іменитими випускниками – особистостями світового масштабу. Адже саме тут у різні роки отримали освіту Луї Огюстен Коші і Шарль Манту, Оноре де Бальзак і Анрі Пуанкаре, Микола Гумільов і Осип Мандельштам, П'єр Кюрі і Марія Цветаєва, Йозеф Ратцингер (колишній папа Римський Бенедикт XVI).

Сорбонна – це більше, ніж просто головний університет Франції. Старовинна будівля, яке знаходиться в паризькому Латинському кварталі, являє собою унікальний історико-архітектурний пам'ятник, що відноситься до муніципальної власності столиці. Тут все просякнута духом науки, університетського життя. Якщо подивитися на фасад будівлі, що виходить на вулицю Рю дез Еколь, то ми побачимо що прикрашають його фігури - мовчазні символи наук.

Внутрішнє оздоблення будівлі овіяне тією ж атмосферою: тут встановлені статуї відомих вчених, літераторів і діячів громадськості різних часів. Наприклад, того ж кардинала Рішельє. Або Архімеда з Гомером. Тут же знаходяться скульптури Декарта, Паскаля та інших видних персон. Сорбонна у своєму розпорядженні має власну церкву – каплицю Святої Урсули Сорбоннської. Будівництво храму було завершено в 1642 році. Він примітний ще й тим, що був одним з перших купольних споруд в столиці. Її будівля вважається центральним у всьому архітектурному ансамблі найстарішого вузу. Купол оснащений чотирма невеликого розміру дзвіницями, є і два класичних портика. Тут, в каплиці, знайшов останній спочинок кардинал Рішельє (його гробниця виготовлена скульптором Франсуа Жирардона).

Коли в 1905 році у Франції відокремили релігію від держави, будівлю церкви пристосували для організації офіційних прийомів, організації виставок. Тим часом ще з 1887 року воно знаходиться під захистом

влади. Національним надбанням були оголошені як Великий амфітеатр, так і інші зали. Але сталося це дещо пізніше, в 1975 році.

Сучасна Сорбонна – це потужний освітній комплекс світового рівня. У його склад входять тринадцять окремих університетів (реорганізація відбулася в 1970 році). Всі ці вузи знаходяться в межах Парижа і прилеглому до нього регіоні Іль-де-Франс. Причому безпосередньо в історичних будівлях Сорбонни розташовані тільки чотири університети. У цьому вузі є в цілому 17 факультетів. Викладають на них близько 1300 викладачів найвищого рівня.

Університети Сорбони мають різні напрями навчання. Вони адміністративно відносяться до трьох академіям столиці і паризького регіону. Наприклад, в Сорбонні розташовані ректорат Паризької академії та управлінські органи паризьких університетів. Тут же знаходяться Національна школа хартій і Практична школа вищих досліджень. В Сорбонні велика бібліотека, вона обслуговує два його університети – Пантеон-Сорбонна і Париж-Сорбонна.

Підводячи підсумки, хотілося б долучити цікаві факти про Сорбонни. Історія Сорбонни, якщо говорити про вуз в цілому, бере свій початок не з моменту відкриття богословського коледжу, а з 1215 року, коли був утворений Паризький університет. Спочатку він мав лише чотири факультети: теології, канонічного права, медицини, вільних мистецтв.

У першій половині XIII століття в університеті відбулася страйк. Після неї в 1229-1231 роки вуз отримав самоврядування і став підпорядковуватися безпосередньо папі Римському, не підкоряючись французькій владі.

У 1627 році в Сорбонні керував не хто інший, як сам кардинал Рішельє. Після того, як над його останками під час Великої Французької революції поглумилася натовп (паризькі хлопчачки грали в м'яч ... його головою), вони були перепоховані в університетській церкві. Червона шапочка Його Високопреосвященства і сьогодні висить над гробницею. Є повір'я, що якщо вона впаде, це буде означати, що чорти випустили кардинала з пекла.

Найперша паризька друкарня також відкрилася тут, в Сорбонні.

У наш час в Сорбонні навчається близько 60 тисяч студентів. Його університети по праву є ключовими центрами не тільки студентської, а й молодіжного життя Парижа в цілому.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТУРЕЧЧИНИ

*Філенко Д.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

За останні десятиліття система вищої освіти Туреччини істотно змінилася. Починаючи з 70-х років минулого століття в країні з'явилося безліч молодих і сучасних університетів, які надають якісну освіту і престижні дипломи, що дозволяють знайти високооплачувану роботу в Туреччині або інших країнах світу. Найбільша кількість вузів розташоване в найбільших турецьких містах - Анкарі та Стамбулі. За різними оцінками, в 2018 році в університетах Туреччини навчається до 50 тисяч іноземних студентів. Незважаючи на певну політичну напруженість в державі і на турецьких кордонах, потік молодих людей з-за кордону, які бажають здобути вищу освіту в Туреччині, в тому числі українців, казахів та інших громадян країн СНД, не зменшується. Плата за навчання в місцевих вузах та вартість життя в Туреччині цілком прийнятні.

У країні комфортний клімат, упорядковані морські курорти, вишукана кухня, багата культура та історія. Турецька економіка має стабільні показники, причому розвиваються не тільки традиційні сфери - туризм, сільське господарство і текстиль, але й промисловий сектор. Після закінчення університету є хороші перспективи для відкриття в Туреччині власного бізнесу і переїзду в цю країну назавжди, тобто оформлення турецького громадянства.

Сьогодні на території Туреччини функціонує близько 200 вищих навчальних закладів, більшість з яких державні. В популярний світовий рейтинг QS World University Rankings 2018 входять 11 ВНЗ Туреччини. Вище інших розташований університет Бількент, який знаходиться в столиці країни Анкарі та вважається найбільш престижним навчальним закладом Туреччини на міжнародному рівні.

Система вищої освіти Туреччини побудована з урахуванням Болонського процесу, тобто ґрунтується на європейських стандартах, в тому числі широко поширені програми обміну студентами з університетами різних країн світу. У більшості вузів іноземці мають можливість навчатися не тільки турецькою, а й англійською мовою. Як правило, навчальний рік в Туреччині складається з двох семестрів, починається у вересні, а закінчується в червні. Студенти можуть отримати наступні ступені: Молодший спеціаліст. Професійна освіта протягом 2 років. Бакалавр. Вимагає навчання не менше 4 років. Деякі напрямки, наприклад, медичні, передбачають навчання протягом 6 років. Магістр. Тривалість навчання до 2 років. Доктор. Тривалість курсів становить 4 роки. Крім державних і приват-

них вузів, в Туреччині діють вищі професійні школи, поліцейські і військові академії, коледжі та училища [1].

Система управління вищою освітою країни є централізованою. Управління освітою здійснюється Міністерством національної освіти, до складу якого входять центральне представництво (міністерський офіс, Рада з освіти та дисципліни, головні службові відділи, консультативні та контрольні відділи, допоміжні підрозділи та інституції, утворені при сприянні міністра, зокрема Центр професійних і технічних освітніх досліджень та розвитку, а також Рада з координації проектів), провінційне представництво (діє у 81 провінції та 922 районах), зарубіжне представництво (39 представництв у зарубіжних країнах), інституції-філії (Адміністративна колегія, Національна освітня академія тощо). До головних обов'язків Міністерства національної освіти належать планування, моніторинг, контроль усіх освітніх послуг в закладах різних рівнів; відкриття закладів формальної та неформальної освіти (за винятком закладів вищої освіти); організація навчання громадян країни за кордоном; розробка і утвердження навчальних програм; координація роботи офіційних, приватних та громадських організацій; удосконалення матеріально-технічної бази освітніх закладів.

Сьогодні до вищих навчальних закладів Туреччини належать університети, факультети, інститути, вищі освітні школи і прикладні дослідні центри. У Туреччині налічується 54 університети з 396 факультетами, 64 вищі школи, 174 професійні вищі школи та 211 інститутів. Згідно із законом № 2547 «Про вищу освіту» ректорів університетів призначає президент республіки з числа кандидатів, представлених РВО (YÖK), а деканів факультетів – безпосередньо Рада з вищої освіти (YÖK) із середовища професорів, рекомендованих ректорами університетів [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://migranty.com/news/1078/> Вища освіта в Туреччині.
2. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2011/1/9.pdf> / Система вищої освіти Турецької Республіки в умовах сьогодення.

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ПОЛТАВСЬКОГО КАДЕТСЬКОГО КОРПУСУ

*Флорак К.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Проблеми освіти та виховання захисників Батьківщини завжди були і залишаються гострими для всіх країн і у всі часи. Тому стали з'являтися не просто освітні, а особливі воєнно-освітні навчальні заклади і в першу чергу – це кадетські корпуси.

Вперше кадетські корпуси з'явилися у другій половині XVII століття в Пруссії з метою підготовки дворянських дітей до воєнної служби. В Російській імперії перший кадетський корпус був заснований ще в 1732 році в Петербурзі. А за часів імператора Миколи I було створено спеціальний комітет для реформування воєнної освіти на чолі з генералом-інженером Оперманом. Кадетські корпуси повинні були стати початковими в системі воєнної освіти. Саме слово «кадет» походило від французького «cadet» - молодший. До корпусів приймалися хлопчики дев'яти та десяти років, які повинні були вивчати в основному загальноосвітні дисципліни: Закон Божий, російська та іноземні мови, математика, хімія, правознавство, статистика та інші. Освіта продовжувалася на протязі семи років, а потім могла продовжуватися у воєнних училищах, де перевагу вже надавали спеціальним воєнним дисциплінам. Серед них: артилерія, тактика, фортифікація, військова адміністрація, воєнна топографія тощо.

Одним з міст, де планувалося створити кадетський корпус, було обрано Полтаву, де відбулася Полтавська битва 1709 року. Для нього спеціально збудували триповерховий будинок з домовою церквою. Заклад було відкрито 6 грудня 1840 року і він отримав назву Петровського Полтавського кадетського корпусу. В його складі було чотири роти: гренадерська, дві мушкетерських та неранжирована. Першим директором навчального закладу став генерал-майор Вікентій Святловський. Навчання в корпусі розпочали двадцять шість кадетів, а через чотири роки їх вже було чотиреста. Їм викладали арифметику, російську, французьку та німецьку мови, географію, хімію, історію, музику, малювання, танці, співи, ручний труд, креслення, правознавство, фехтування, плавання, гімнастику. Хлопчиків також вчили фотографувати, збирати гербарії, виготовляти чучела звірів та птахів, спостерігати зоряне небо в підзорну трубу, доглядати коней на конезаводі в селі Жуки, ловити рибу, їздити на велосипеді тощо.

Полтавські кадети доволі часто їздили до Київського кадетського корпусу, а ті, в свою чергу, гостювали в Полтаві. Вихованці, яким навчання давалося важко, відвідували додаткові заняття. А ті, які навчалися до-

бре, мали можливість поглиблювати свої знання з математики, іноземних мов, словесності, географії тощо.

Полтавський кадетський корпус було закрито більшовиками 12 лютого 1919 року. На його базі були створені річні командні піхотні курси. Пізніше, в різні часи, тут існували Полтавське тракторне училище та зенітно-ракетне командне училище, яке було остаточно ліквідоване влітку 1995 року.

Таким чином, Петровський Полтавський кадетський корпус був одним з найстаріших військових навчальних закладом на українських землях. Він надавав хлопчикам середню освіту та готував до навчання в вищих військових навчальних закладах імперії. Практично всі полтавські кадети знали українську мову, тут співали українські пісні та ставили українські вистави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Исторический очерк Петровского Полтавского кадетского корпуса 1840-1890. – Полтава, 1890. – 306 с.

2. Освіта на Полтавщині в історичній ретроспективі: збірник статей. – Полтава: ПНПУ ім.В.Г.Короленка, 2018. – 144 с.

УДК 908(477.54)

ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ПІСНІ

*Харченко Д.В., Національний університет цивільного захисту України
НК – Хорошев О.М., кандидат історичних наук, доцент*

Виховання юнацтва у всі часи було складною проблемою. Освіта та виховання – це не низка нудних нотацій, це живий, творчий процес, в якому може зіграти свою роль навіть пісня. Військові пісні були такою ж зброєю, як патрони або снаряди, піднімали в атаку та відновлювали сили бійцям після боїв. Однією з таких військових пісень була пісня про синеньку хусточку («Синий платочек»).

Історія цієї пісні почалася після приєднання західноукраїнських земель до СРСР в 1939 році. Саме тоді польський піаніст та дирижер Єжи Петерсбурський очолив Білоруський республіканський джаз-оркестр та написав красиву мелодію. Поет Яків Галицький написав до неї слова про синеньку хусточку. Це був ліричний текст про кохання, який був тепло прийнятий публікою та став дуже популярним. Цю пісню зразу почали співати Лідія Русланова, Ізабелла Юр'єва, Вадим Козін та інші співаки. Під час війни текст пісні кілька разів змінювався. Так, 29 червня 1941 року ансамбль Київського воєнного округу виконав її зі словами: «22 юнія, ровно в четыре утра Киев бомбили, нам объявили, что началась война». Автором

цього тексту був полтавський поет Борис Ковиньов, що працював кореспондентом в газеті Південно-Західного фронту. Лідія Русланова, в свою чергу, перед бійцями на фронті в 1942 році співала зовсім інший варіант пісні, де головною була ідея необхідності писати листи з фронту до рідних. Далі з'явилося більше десятка різних варіантів текстів цієї пісні.

Але найбільшу популярність серед бійців мав варіант пісні, що співала наша землячка, харків'янка Клавдія Шульженко. Цей варіант пісні був написаний у лютому 1942 року воєнним співробітником газети 54ї армії Волхівського фронту лейтенантом Михайлом Максимовим. Саме його варіант пісні і став канонічним. В книзі своїх спогадів [3] Клавдія Іванівна розповідала, як записувала цю пісню взимку 1943 року в студії, що не опалювалася. Вокалістка співала, навіть не роздягаючись. Операторка запису в якусь мить заплакала, її сльози пошкодили плівку, запис було забраковано. Але, за словами Шульженко, це був брак, яким можна пишатися все життя.

З часом синя хустка стала творчим символом і самої Клавдії Іванівни. Навіть на своєму ювілейному концерті на честь семидесятиріччя в 1976 році вона вийшла на сцену з синьою хусткою.

Пісня про синеньку хустинку, як і багато інших воєнних пісень, стала одним з символів Великої Пермоги нашого народу у Другій світовій війні. Вони не просто дарували бійцям гарний настрій та піднімали їх бойовий дух. Воєнні пісні об'єднували бійців у фронтове братерство, без якого не можна було вистояти та перемогти. Тому й зараз ці пісні люблять, слухають і вони продовжують виконувати свої виховні функції. А патріотичне виховання є невід'ємною складовою виховної роботи кожного вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Железний А. Наш друг – грампластинка. Записки колекціонера. – К.: Музична Україна, 1989. – 203 с.
2. Скороходов Г.А. Клавдия Шульженко. Судьба актрисы – судьба песни. – М.: Советский композитор, 1971. – 135 с.
3. Шульженко К.И. «Когда вы спросите меня...»: книга мемуаров. – М.: Молодая гвардия, 1974 – 222 с.

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОСВІТИ В ІНДІЇ

*Хижняк А.С., Національний університет цивільного захисту України
НК – Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент*

Говорячи про навчання в цій країні, неможливо оминати тему історії. Як відомо, Індія була найбільшим культурним та освітнім центром в усьому світі. В Індії було покладено початок таким серйозним наукам, як алгебри і тригонометрії. На території цієї країни був створений санскрит (стародавній літературна мова), який став основою багатьох інших європейських мов. Історія освіти в Індії настільки різноманітна і широка, що не вистачить цілої вічності, щоб все вивчити. Тут зародилося мистецтво кораблеводіння. Як не дивно, ще звідти пішло слово, яке зараз звучить як «навігація». В ті часи воно звучало «навгатих», що в перекладі означає «кораблеводіння».

Освіта в Стародавній Індії вважалася на той момент найбільш якісною. Місцевий вчений Щридхарачарія ввів поняття квадратних рівнянь. Щороку відбувалися відкриття, які на сьогоднішній день є дуже цінним надбанням.

В Індії є закон, який визначає, що всі громадяни, незалежно від соціального статусу, повинні отримати основну середню освіту. Тут є ряд безкоштовних загальнодоступних шкіл, проте рекомендується все ж віддати свою дитину до приватної установи. Це пов'язано з якістю освіти, рівень якого в престижних школах набагато вище. вартість такого задоволення складе приблизно 100 доларів на місяць. система освіти в індії побудована таким чином, що обов'язковим є закінчення 10 класів. діти йдуть до школи у віці 4 років і проходять навчання до 14. потім ті, хто вирішив продовжити здобуття освіти, що надходять у старшу школу на 2 роки. особливість приватних установ полягає в упорі на знання мов. там навчають не тільки гінді, але й англійської. причому після закінчення школи дитина вільно говорить на обох мовах [1].

У цій країні існує 3 ступені вищої освіти: бакалаврат, магістратура та докторантура. тривалість навчання залежить від обраної спеціальності. Так, при бажанні стати експертом в області торгівлі доведеться вчитися три роки. а період навчання при отриманні спеціальності в області медицини або сільського господарства становить чотири роки. Щоб поступити у вищий навчальний заклад на будь-яку з програм, необхідно мати атестат про повну середню освіту. після закінчення бакалаврату є можливість навчатися в магістратурі.

Найпопулярнішими спеціальностями в університетах Індії вважаються інформаційні технології, менеджмент, ювелірна справа і фармако-

логія. Для місцевих жителів навчання може бути безкоштовним, що стосується іноземних студентів, то їм бюджет надається тільки при наявності гранту. ціна отримання освіти, порівняно з європейськими університетами, є низькою, щоб навчатися в найбільш престижному вищому навчальному закладі, необхідно платити 15000 доларів в рік. Велику популярність тут набула дистанційна освіта.

Індія займає третє місце в усьому світі за кількістю вищих навчальних закладів, тут їх понад 200 закладів, де навчаються близько шести мільйонів чоловік. Кожен заклад має свою особливість, яка виділяє його серед інших. Освіта в Індії виходить на новий рівень саме завдяки унікальності установ. Одним з найстаріших вузів є університет Наланда, він був заснований в п'ятому столітті н. е., нещодавно пройшла реконструкція, і до 2020 року там буде функціонувати 7 факультетів. раджастханський університет готує кращих фахівців в галузі сільського господарства.

Одним з провідних вузів індії є університет імені М. Ганді. У цьому вузі працюють кращі викладачі, тут можна отримати спеціальність за такими програмами: медицина, фізика, хімія, нанотехнології, філософія і т. д. Рівень освіти в Індії досить високий саме завдяки таким навчальним закладам.

Головною особливістю навчання в цій країні є викладання англійською мовою. практично всі навчальні заклади індії використовують цю мову для спілкування зі студентами. щоб вступити до будь-якого ВНЗ, необхідно добре знати англійську. шкіл і університетів, де викладають на російській мові, в індії немає. навчальний рік починається тут не в вересні, а в липні. причому кожен навчальний заклад обирає дату початку семестру (від 1 до 20 липня). канікули в індійських студентів випадають на травень і червень, які є найтеплішими місяцями в році. що стосується форми, то дівчата завжди носять довгі сукні, а хлопці можуть надягати сорочку або майку з шортами.

Щоб стати студентом одного з вищих навчальних закладів індії, необхідно мати атестат про повну середню освіту. Варто відзначити, що свідчення російського зразка прирівнюється до індійського, тобто не потрібно проходити додаткові курси, за винятком англійської. Документ, що підтверджує знання англійської мови, є обов'язковою умовою для вступу на бакалаврат. щоб стати магістром, потрібно надати атестат про повну середню освіту і диплом бакалавра. Єдина умова для всіх документів – вони повинні бути перекладені на англійську, а копії завірені нотаріусом. практика вступних іспитів відсутня, лише деякі навчальні заклади влаштовують додаткові випробування [2].

До недавнього часу освіту в Індії безкоштовно могли отримати тільки місцеві жителі. однак у зв'язку з підвищенням рівня популярності ВНЗ така можливість тепер доступна іноземцям. для того щоб взяти участь у конкурсі, необхідно заповнити заявку. щорічно провідні університети ін-

дії виділяють декілька бюджетних місць для іноземних громадян. організовує все це справа рада з культурних зв'язків. гранти надаються за різними спеціальностями. будь-який бажаючий може подати заявку, може, саме йому пощастило стати студентом одного з індійських внз. Громадяни країн СНД можуть отримати безкоштовну освіту в індії за допомогою програм державного фінансування. найпопулярнішою серед них є ites. дана програма пропонує навчання на бюджетній основі федерального вузу індії за однією з спеціальностей: «менеджмент», «банківська справа» або «зв'язки з громадськістю». при цьому в рамках цієї пропозиції студенту виплачується стипендія в розмірі 100 доларів щомісяця. плюс до всього, надається безкоштовне проживання в готелі або гуртожитку.

Необхідно відзначити, що, незважаючи на високий рівень освіти в Індії, жити тут не так вже й легко. Це пов'язано з відмінностями в умовах, до яких ми звикли. наприклад, якщо взяти харчування, то ви не знайдете звичного м'яса, хліба або кисломолочних продуктів. в індії є тільки птах і коржики. в аптеках не продається йод і інші звичайні лікарські засоби. Знайти роботу іноземному студентові, який не має індійського громадянства, неймовірно складно, практично неможливо. Ситуація в країні на даний момент така, що на одне вакантне місце претендують близько 500 фахівців вищої категорії, які досконало володіють хінді та англійською мовою. іноземець, який навряд чи добре знає місцеву мову, на їх тлі явно програє. по суті, єдиним шансом є зарекомендувати себе під час навчання як талановитого і відповідального студента. великі підприємства йдуть на співпрацю з вузами і не упускають по-справжньому грамотних фахівців, у тому числі іноземців. тому потрібно показати себе з найкращого боку, якщо є бажання залишитися в країні.

ЛІТЕРАТУРА

1.<http://bizreview.com.ua/osvita-v-indiyi-etapi-navchannya-ta-yih-osoblivosti/> Освіта в Індії: етапи навчання та їх особливості.

2.<https://pedpresa.com.ua/111813-do-porivnyannya-yaki-osoblyvosti-maye-osvita-v-indiyi.html> / До порівняння: особливості освіти в Індії.

РОЗВИТОК ТА СУЧАСНА ОРГАНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УНІВЕРСИТЕТАХ ТУРЕЧЧИНИ

Черевко О.А., здобувач вищої освіти освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти», м. Київ

НК – Постригач Н.О., доктор педагогічних наук, старший дослідник

Витоки публічного адміністрування в Туреччині можна прослідкувати у роздумах правителів, а також книгах уряду, етичних книгах, пояснювальних документах, написаних такими давніми турецькими мислителями, як Фарабі (Farabi), Кутадгу Біліг (Kutadgu Bilig), Лютфі-паша (Lutfi Pasha). У ХІХ столітті ними можна вважати уроки, що викладалися під дахом Школи державної служби (Mektebi Mülkiye), а також публікації, написані під впливом досліджень публічного адміністрування, що виникли у Франції, як перші продукти турецьких досліджень публічного адміністрування. Визначальними чинниками створення та розвитку дисципліни публічного адміністрування американського походження були заснування відділення публічного адміністрування факультету політичних наук та РАІТМЕ. Останній був створений у 1950-х роках ХХ ст. як регіональний інститут публічного адміністрування, на кшталт інститутів публічного адміністрування у Коста-Риці, Бразилії, Єгипті та Індії. Ця школа орієнтована на перспективи Близького Сходу і має на меті забезпечити післядипломну освіту для вищих державних службовців. З моменту свого заснування РАІТМЕ була однією з установ з переважною роллю інституціоналізації та розвитку загальнодоступної дисципліни публічного адміністрування у Туреччині як через її викладачів, так і через такі періодичні видання, як Журнал публічного адміністрування та Журнал сучасних органів місцевого самоврядування. Іншою важливою школою розвитку дисципліни є відділення публічного адміністрування факультету політичних наук, яке сформовано на основі історичної спадщини Mektebi Mülkiye і протягом багатьох років було основним ресурсом для підготовки викладачів та державних службовців. Журнал Факультету політичних наук та Журнал Mülkiye, які видаються викладачами факультету політичних наук, є періодичними виданнями, якими керується ця дисципліна. РАІТМЕ та відділення дисципліни публічного адміністрування факультету політичних наук, засновники якого навчались в американських школах публічного адміністрування та інституціоналізувались завдяки забезпеченню освіти американським викладацьким персоналом у Туреччині, протягом багатьох років були основними орієнтирами з дисципліни

публічного адміністрування. Однак їх визначальний ефект зменшився із створенням різних відділень публічного адміністрування у багатьох університетах, яких сьогодні у Туреччині налічується 57. Якщо до цього додати відділення політичних наук та публічного адміністрування, то сумарна кількість відділень, пов'язаних з публічним адмініструванням у турецькій системі вищої освіти на базі державних та базових університетів досягає 356, включно із денними та вечірніми та відділеннями дистанційної освіти [1, с. 5-6].

Зокрема, відділення політичних наук та публічного адміністрування в Університеті Алтінбас поєднує теоретичні знання з політології із програмами в галузі публічного адміністрування. Основною його метою є виховання майбутніх лідерів, які будуть керувати прогресом миру та демократії на місцевому, національному та глобальному рівнях. Основною місією є освіта керівників, які можуть уявити ідеал політики у всіх сферах, критично мислити, ефективно керувати та брати активну участь у суспільній сфері; сприяти академічному та професійному розвитку своїх викладачів та науковців майбутнього; сприяти забезпеченню послуг, від яких отримують користь соціальні партнери та суспільство в цілому. Навчальна програма відділення спирається на такі дисципліни, як політика, економіка, право, адміністрування та міжнародні відносини [3, с. 2-5]. Натомість, випускні програми, пропоновані відділенням політичних наук та публічного адміністрування університету Атілім, включають магістерську програму та програми доктора філософії з політології і публічного адміністрування. Магістерська програма включає дисертаційні та недисертаційні варіанти. Загальною метою цих випускних програм є підготовка студентів до спеціалізації з політології та публічного адміністрування. Усі програми, пропоновані відділенням, підтримуються його висококваліфікованими викладачами. Магістерські програми забезпечують студентів практичними навичками, надійними теоретичними знаннями, хорошим розумінням турецької та світової політики та адміністрування. Поки студенти, які не пишуть дисертацію, будуть реалізовувати проект, студенти, які планують написання дисертації, проводять розширене дослідження для її реалізації. Програма доктора філософії готує студентів до академічної кар'єри в галузі політології та публічного адміністрування і призначена для набуття студентами основних теоретичних знань та розвитку дослідницьких навичок, допомагає студентам розвивати аналітичні навички та критичне мислення, а також спеціалізуватися принаймні в одній з галузей політології та публічного адміністрування, написати не лише дисертацію, а й наукові статті та книги [2].

Таким чином, аналіз досліджень з питань розвитку та організації публічного адміністрування в Туреччині дає можливість стверджувати, що перші основи цієї дисципліни були закладені 60 років тому назад. Виявлено, що у Туреччині спостерігається значне розширення дисципліни

публічного адміністрування за рахунок відділень політичних наук та публічного адміністрування, а також денних, вечірніх та відділень дистанційної освіти. З'ясовано, що дисципліна турецького публічного адміністрування значною мірою розвинулась під впливом американського публічного адміністрування з точки зору силабусу, відбору тем, довідкових джерел тощо. Визначено, що відділення політичних наук та публічного адміністрування університету Атілім забезпечують магістерську програму та програму доктора філософії з політології та публічного адміністрування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Altunok M. Development of Turkish Public Administration. *Global Encyclopedia of Public Administration, Public Policy, and Governance*. Springer International Publishing AG, part of Springer Nature, 2018. 7 p. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-31816-5_3675-1

2. *Department of Public Administration and Political Science: Atilim University*. URL: <https://www.atilim.edu.tr/en/kamu-yonetimi-ve-siyaset-bilimi-ana-bilim-dali>

3. *Political Science And Public Administration*. Altinbas University, 2020-2021. 17 p. URL: [http://www.kemerburgaz.edu.tr/Files/pdf/iibf/A short presentation on our department.pdf](http://www.kemerburgaz.edu.tr/Files/pdf/iibf/A%20short%20presentation%20on%20our%20department.pdf)

УДК 378 «15»

НІМЕЦЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ В ЕПОХУ РЕФОРМАЦІЇ І КОНТРРЕФОРМАЦІЇ

*Шевелева А.О., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

Поширення німецьких університетів по території Священної Римської імперії в XVI-XVII ст. було вдало охарактеризовано істориками як поєднання трьох чинників: експансії, диференціації, професіоналізації. Експансія висловилася різким збільшенням числа університетів, за два століття - більш ніж в два рази, що створило найгустішу мережу вищих навчальних закладів в Європі. Першим заснованим після початку Реформації протестантським університетом став Марбурзький у 1527 р. Другий протестантський університет, Кенігсбергський, був відкритий в 1544 р в землях секуляризованому Тевтонського ордену, де утворилося герцогство Пруссія. Третім був лютеранський університет в Йені 1558 р. Четвертим - університет в Гельмштедті, відкритий у 1574 р герцогом Юлієм Брауншвейзьким, одним з найосвіченіших князів свого часу. Новий навчальний заклад не тільки було в фінансовому відношенні забезпе-

но всім необхідним, але в 1592-1597 рр. для нього вперше в університетській історії був збудований комплекс власних будівель, включаючи бібліотеку, обсерваторію, зал урочистих актів і приміщення для інших занять.

Католицькі землі імперії також не відставали від протестантських по числу університетів, сформованих у XVI-XVII ст. Частина з них своїм виникненням зобов'язана місцевим єпископам, які приймали участь в їх фінансуванні. Таким чином, університети було засновано у Аугсбургському - Ділінгені (1553), а також у Вюрцбурзі (1582), Падерборні (1614), Зальцбурзі (1622), Бамберзі (1648) - столицях однойменних єпископств. Ще частина нових католицьких університетів з'явилася у Габсбургів - Ольмюці (1570), Граці (1585), Інсбруці (+1668), Бреслау (1702), де вони відповідали освітнім потребам різних провінцій: Моравії, Штирії, Тіролю і Сілезії. Але, незважаючи на участь єпископів, ключову роль у розвитку всіх католицьких університетів Священної Римської імперії зіграв Орден єзуїтів. Саме поява єзуїтів в імперії визначило спільність системи її католицьких університетів, як старих, так і нових, а також їх своєрідні риси, що відокремлювали їх від протестантських при збереженні безсумнівної зовнішньої схожості. Заснований в 1539 р Ігнатієм Лойолою орден (*Societas Jesu*) став головним знаряддям Контрреформації. Його завданням була боротьба з поширенням «єресі» (як називали вчення протестантів), але не стільки за допомогою сили, скільки в розумах людей, для чого найкраще підходила сфера освіти. Тому діяльність ордену була переважно зосереджена в навчальних закладах.

Одним з перших університетів, що перетворився в центр Контрреформації в імперії, став університет у Відні, багато в чому це стало справою рук однієї людини - Петра Канізія (1521-1597), уродженця Нідерландів, священника, що служив у Віденському кафедральному соборі св. Стефана, духівника габсбургських князів, і до того ж письменника-богослова, який в 1552-1556 рр. читав лекції у Віденському університеті. Саме тут він написав популярні в Європі катехізиси, спрямовані проти протестантизму, причому один з них для вивчення в гімназіях, а інший - для університетських студентів.

Відділення групи католицьких університетів від протестантських в Німеччині XVI-XVII ст. відбувалося таким чином не тільки за конфесійною ознакою, а й за низкою особливостей їх внутрішньої організації. Там одночасно були представлені навчальні програми, які мали багато спільного: і там, і там враховувалися досягнення гуманізму, приділялася увага мовам і філологічним предметам. Широке поширення отримали підручники, написані на високому рівні єзуїтами, які використовувалися навіть в протестантських гімназіях. Остаточного оформлення розроблена єзуїтами навчальна система отримала у відомому документі *Ratio atque Institutio Studiorum Societatis Jesu* (1599 р.). Гуманістичний вплив на неї поз-

начився у введенні обов'язкового вивчення давніх мов - латини, грецької та єврейської, що в той же час поєднувалося з традиційними схоластичними дисциплінами. З XVI ст. в Німеччині навчальні заклади, які претендували на володіння університетським статусом, носили три різні назви - «колегії», «академії» і власне «університети». Сама назва «академія» з'явилась в середньовічній історії не раніше XV ст. і була прямим відсиланням до аристотелевської спадщини, настільки характерної для епохи Відродження і гуманізму. Слово «академія» вперше було використано у Віттенберзі і мало безпосередній зв'язок з гуманістичною традицією, яка відсилає не до «темної схоластики», а до «істинного джерела знань», яке потрібно черпати з давньої Греції і Риму. Саме роль Віттенберга в Реформації як моделі, на яку орієнтувалися наступні лютеранські підстави університетів, визначило те, що і Марбург, і Кенігсберг, і Йена, і багато наступних отримали назву «академії».

Втім, в перспективі Реформація все ж дала поштовх серйозним змінам в університетах. Хоча Лютер боровся не за будівництво «нового світу», а за реформу своєї власної церкви; він лише бажав зберегти або навіть посилити її традиційне положення в суспільстві. Але насправді Реформація призвела до значного звуження сфери церковної компетенції, і, перш за все, відступу церкви з освітньої сфери.

Найтісніший зв'язок університетів з церквою, що існував з моменту їх виникнення, поступово значно ослаб, і це відбилося на всіх сторонах університетського життя. Так, на повсякденному рівні зв'язок церкви та університету в його ранній історії становили спільні літургії, молебні, загальні трапези, порядки замкнутого суспільства, які споріднювали університети з монастирями. У післяреформаційний час в якості гуртожитку поширилися бурси (від лат. - гаманець), за проживання в яких студенти самі вносили гроші, а порядки там були далекі від монастирських, і недарма «бурсачий розгул», певний «вільний» тип поведінки в студентських корпораціях незабаром став синонімом поняття німецького студента.

МЕДИЦИНСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В СРЕДНЕВЕКОВЫХ УНИВЕРСИТЕТАХ

*Шевченко А.В., Харьковский национальный университет имени
В.Н. Каразина*

НК – Кариков С.А., доктор исторических наук, доцент

Медицинское образование в Западной Европе, опиралось, прежде всего, на схоластическую философию. Схоластика (от лат. *sholasticus*, т. е. школьный) – средневековое философское учение, которое основывалось на догматах католической церкви и логики Аристотеля. Представители этого учения собирали, переписывали и систематизировали самые известные богословские и научные труды античных классиков, таких как Аристотель, Платон, Гален, Гиппократ и другие. Данные источники знания по тому или иному вопросу схоласты называли суммами или компендиумами. Главным идеологом данного учения является Фома Аквинский. Его труд «Сумма теологии» стал основным источником схоластики.

Основными целями и задачами схоластического учения были следующие:

а) Систематизировать догматы католической церкви в единую систему;

б) Примирить и соединить веру (религию) и разум (науку).

Галилео Галилей сообщал об одном схоласте-философе, который находясь у анатома, который препарировал животное и видя, что нервы исходят из мозга, а не из сердца, как учил Аристотель, сказал следующее: «Вы мне показали всё это так ясно и ощутимо, что если бы текст Аристотеля не говорил обратного, а там прямо сказано, что нервы зарождаются в сердце, - то необходимо было бы признать это истиной» [2]. То есть исходя из этого высказывания можно убедиться в том, что влияние схоластической философии на западноевропейское медицинское образование было сильным.

Обучение медицине в западноевропейских университетах состояло из трёх курсов: практическая медицина, медицинская философия и медицинская астрология – ятроматематика. Последний курс включал в себя обучение составлению гороскопов. По гороскопам выясняли, вследствие какого расположения звёзд у человека сформировалось то или иное заболевание и что звёзды говорят о течении болезни и о её прогнозе. Они составлялись на основании математических формул.

В среднем обучение на медицинском факультете длилось 4- 5 лет. Первые два года изучалась Первая книга «Канона врачебной науки» Авиценны и комментарии к произведениям Гиппократа и Галена.

Каждые две недели производились, так называемые малые диспуты, на которых студенты должны были отвечать профессору по прочитанному им материалу. Причём эти ответы, должны были состоять из цитат из произведений Гиппократ, Галена, Авиценны и отцов церкви. Дважды в год проходили большие диспуты, на которых студент отвечал по тому же принципу цитирования, уже в присутствии декана и всех студентов факультета. Если студент успешно сдавал диспуты, то ему присваивалась степень бакалавра. При этом, он произносил клятву, что он никогда не будет заниматься хирургией [1].

На третьем году обучения студенты изучали Третью книгу «Канона врачебной науки» Авиценны. На четвёртом – Четвёртую и Пятую книгу «Канона» Авиценны, афоризмы Гиппократ и рецептуру. По его окончании студенту присваивалось звание лиценциата. И только наиболее крупные университеты обладали правом после прохождения обучения присваивать звание доктора.

Учёных медицинских степеней в странах Западной Европы было три:

1) Степень бакалавра (*Baccalaureus philosophiae s. magister atrium liberalium*). Первоначально данная степень имела целью обеспечить будущему врачу общенаучное образование, но впоследствии она составила первую медицинскую степень, и право присуждать её своим ученикам, было предоставлено медицинским факультетам западноевропейских средневековых университетов. В Салерно от кандидатов на степень бакалавра требовалось, чтобы он два раза прослушал лекции о важнейших медицинских писателях, причём главный предмет испытания составляла диететика. Следует отметить, что бакалавры состояли помощниками ординарных профессоров. Они обязаны были упражняться в диспутах и читать лекции ученикам. Права на самостоятельную медицинскую практику они не имели.

2) Степень лиценциата (*baccalaureus licentiandus*) давала выпускнику право на ограниченную практику. Кандидаты на эту степень должны были прослушать полный курс медицины в течении 40-50 месяцев. Помимо этого, они должны были пройти два диспута по одной теоретической и практической книге в присутствии преподавателя. По окончании обучения кандидаты на степень лиценциата сдавали экзамен. Затем результаты экзамена препровождались канцлеру в Неаполь.

3) Степень доктора давала выпускнику право на полную медицинскую практику. Для того чтобы её получить кандидат должен был полностью пройти повторные чтения и диспуты в течении 16 месяцев. Вручение данной степени сопровождалось торжественной обстановкой и звоном колоколов и присуждалась лиценциату приором. Следует отметить, что в средние века право раздавать учёные степени предоставля-

лось Папе Римському, який в 1363 році наділив цим правом пфальцграфів [3].

Таким образом, особенности медицинского образования в Западной Европе сводились к следующему:

- заучивание наизусть трудов Аристотеля, Платона, Галена, Гиппократов, Авиценны и других древних авторов;
- активное цитирование трудов древних авторов;
- отсутствие практических занятий;
- запрет на выражение новых идей или проведение дискуссий;
- строгий запрет на вскрытие тел и проведение каких-либо опытов;
- запрет на проведение любых хирургических вмешательств и медицинских манипуляций, сопровождающихся пролитием крови.

ЛИТЕРАТУРА

- 1.Верхратський С. А., Заблудовський П. Ю. Історія медицини: Навчальний посібник. К., 1991.
- 2.Галілей Г. Діалог о двух главнейших системах мира. М., 1948.
- 3.Ковнер С. История средневековой медицины. К., 1893.

УДК 94(477)

МЕМОРИАЛ СЛАВИ: «МІСЦЕ ПАМ'ЯТІ» НТУ «ХПІ»

Шейнкіна С., Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

НК – Дворкін І.В., кандидат історичних наук, доцент

Меморіал Слави на території НТУ «ХПІ». Сучасний вигляд.
Джерело фото: <https://dontforgetkharkiv.com.ua/glory-memorial-khpi/>

Друга світова війна – історична подія, що знайшла найбільше відображення у меморіальному просторі міста Харкова. У радянський період, найбільше у 1960-1980-ті рр., у нашому місті з'явилося чимало меморіалів, пам'ятників, присвячених героїзму та вшануванню пам'яті радянських воїнів-переможців та радянських громадян – жертв окупантів. Найбільш відомі з них - меморіальний комплекс Слави (1977 р.) та пам'ятник воїну-Визволителю (1981 р.). Пам'ятники радянським воїнам часто споруджувались у знакових місцях, пов'язаних з визволенням міста чи у місцях захоронення радянських воїнів [1].

Один з найстаріших ЗВО України - Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», заснований у 1885 р., у 1941 р. ще не існував як окремий заклад. На території сучасного НТУ «ХПІ» були розташовані механіко-машинобудівний (ХММІ), хіміко-технологічний (ХХТІ) і електротехнічний (ХЕТІ) інститути. Викладачі, співробітники та студенти були мобілізовані, йшли добровольцями до народного ополчення [2].

У другій половині 1960-х рр. в містах України були споруджені пам'ятники та меморіали, присвячені студентам та співробітникам навчальних закладів, які брали участь у війні. У 1967 р. був відкритий пам'ятник студентам та викладачам Київського політехнічного інституту; у Дніпропетровську був відкритий пам'ятник «Скорботна» (Вічна наречена), присвячений загиблим студентам.

Пам'ять про харківських політехніків була увічнена у 1968 р. Меморіальний комплекс на території Харківського політехнічного інституту був відкритий 23 серпня 1968 р. у день 25-ої річниці визволення Харкова від нацистів. Ініціатива створення належала студентам інституту, які зібрали кошти, зароблені під час роботи у будівельних загонах. Відкриття меморіалу було багатолюдним та урочистим. Були присутні харків'яни, в тому числі родичі загиблих [3].

Меморіал знаходиться навпроти входу до Головного аудиторного корпусу НТУ «ХПІ». Він містить плити з іменами близько 200 політехніків – студентів, викладачів, співробітників, які загинули на фронтах Другої світової війни. Місце розташування меморіального комплексу – не випадкове. Саме з цього місця в 1941 р. йшли на війну політехніки, які склали студентський батальйон. На гранітному постаменті пам'ятника висічено вірш радянського поета Р. Рождественського: *«Мечту пронесите через года и жизнью наполните. Но о тех, кто уже не придет никогда, Заключинаю – помните!»* [3].

У роки незалежності Меморіал Слави політехніків є «місцем пам'яті», де відбуваються пам'ятні заходи. Останнім часом вони носять назву урочисто-траурних віче Заходи, присвячені вшануванню ветеранів Другої світової війни, пам'яті про полеглих воїнів, Дню пам'яті та примирення та Дню Перемоги над нацизмом відбуваються щороку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про проект // Don't forget! Kharkiv. Мультимедійна освітня платформа пам'яті про Другу світову війну // Режим доступу: <https://dontforgetkharkiv.com.ua/about-project/>
2. Національний технічний університет «Харківський політехнічний НЗ5 інститут». Історія розвитку. 1885–2010 / за ред. В. І. Ніколаєнка. Харків : НТУ «ХПІ», 2010. С. 120.
3. Меморіал Слави на території НТУ «ХПІ» // Don't forget! Kharkiv. Мультимедійна освітня платформа пам'яті про Другу світову війну // Режим доступу: <https://dontforgetkharkiv.com.ua/glory-memorial-khpi/>

УДК 321.01:17.022.1]:327

ОСОБЛИВОСТІ НЕОСТРУКТУРАЛІСТСЬКОЇ ПАРАДИГМИ В ДЕРЖАВНОМУ ІМІДЖМЕЙКІНГУ

*Шушлян В.І., аспірант, Запорізький національний університет
НК – Лепська Н.В., кандидат політичних наук, доцент*

Вивчення механізмів формування привабливого зовнішньополітичного іміджу держави є надзвичайно перспективним напрямом досліджень як на світовому, так і на вітчизняному рівні. Сучасна ситуація, що склалась у політологічному науковому середовищі, вказує на суттєву кількісну перевагу прикладних досліджень, котрі зазвичай мають описовий характер, та присвячені аналізу успішної іміджевої політики окремої держави чи регіону. Така тенденція спричинена високим рівнем попиту розробки ефективних механізмів та технологій представлення власного іміджу з боку країн-лідерів. Фундаментальні теоретичні концепції політичної іміджелогії були розроблені ще у минулому столітті і не завжди відповідають сучасним викликам глобалізованого світу.

Ми вважаємо за потрібне систематизувати основні теоретико-методологічні підходи щодо вивчення такого багатогранного феномену як імідж держави. Зважаючи на сучасну специфіку зовнішньополітичного іміджу держави, доцільно вивчити його з боку теорії міжнародних відносин.

У політичних дослідженнях імідж держави зазвичай розглядають з позиції політичного режиму. Це можна пояснити тим, що у свідомості закордонної цільової аудиторії імідж держави асоціюється із правлячим режимом. З боку такого підходу, під політичним режимом розуміють інституалізовану сукупність формальних та неформальних правил, котрі визначають горизонтальні та вертикальні обмеження у процесі реалізації влади [1]. Таке трактування актуалізує увагу до політичного режиму та його ролі у зовнішній політиці держави.

Привабливий та стійкий імідж держави неможливо побудувати без врахування внутрішніх чинників. Зосередження уваги саме на внутрішньо-політичних особливостях кожної окремої держави дозволяє більш детально вивчати чинники, котрі формують іміджеву політику кожної окремої держави. Представники теорії реалізму вважають, що суспільна активність безпосередньо не впливає на зовнішню політику держави, вплив здійснюється не на внутрішній тип політичного режиму, а на системні змінні політичного процесу. Як висновок, з цього пропонувалась думка, що і держави з демократичним, авторитарним чи з режимом перехідного типу на міжнародному рівні за своїми діями не будуть відрізнятися одна від одної.

З точки зору неореалістів держава є сильним суб'єктом, котрий у своїй зовнішній політиці не залежить від внутрішніх чинників. Це означає, що усі держави у своїх діях на міжнародній арені не відчують вплив політичного режиму. Однак практика не підтвердила дану теорію, чим змусила представників цих поглядів визнати роль внутрішніх чинників як не від'ємну складову політичних досліджень з даної тематики.

З точки зору лібералізму держава – це об'єкт, який перебуває під впливом суспільних коаліцій та трансформації політичних акторів. Поведінка держави на міжнародній арені визначається конфігурацією пріоритетів.

У другій половині 20 ст. імідж держави вивчали з позиції соціального простору, як наслідок процесу комунікації. Теорія конструювання соціальної реальності, представниками якої були П. Бергер і Т. Лукман, зазначали, що «реальний світ людини» формується у її думках та діях, створюючи для людини «повсякденну реальність», котра має суб'єктивний характер і проявляється у взаємодії між різними суб'єктами політики.

Теоретичною основою іміджелогії слугували також праці П. Бурдьє, Ж.-Ф. Ліотара, М. Фуко, Ж. Коркюфа та інших класиків соціології, згідно з якими процес створення національного іміджу держави слід аналізувати як елемент конструювання соціальної реальності, в межах якої інститути та індивіди виступають як суб'єкти і агенти цього процесу [2].

Розвиток конструктивістської парадигми у теорії міжнародних відносин сформував можливість вивчення дій політичних акторів з урахуванням уявлення про самих себе. Згідно з цією теорією, основними гравцями світової політики є держави, котрі наділені почуттям (власного Я), ті, що мають унікальну ідентичність чи певні яскраві риси, котрі вигідно виділяють їх з поміж інших.

Наступним теоретико-методологічним підходом необхідно розглянути неоструктуралізм або конструктивістський структуралізм. Крізь призму цього підходу науковому аналізу підлягають структури інститутів, що впливають на процес конструювання іміджу. Важливо визначити

інституалізованих агентів, котрі приймають безпосередню участь у процесі іміджмейкінгу. Цей підхід актуалізує вивчення впливу неурядових організацій та їх роль (поведінку та форми участі) у формуванні зовнішньополітичного іміджу держави, визначаючи їх окремими агентами іміджу. Аналіз зовнішньополітичного іміджу держави з позиції парадигми неоконструктивізму дозволяє досліджувати нетрадиційних акторів іміджевої політики, а саме: неурядові організації, популярні компанії-бренди, що мають належність до певної держави, чи інші суб'єкти, які спроможні здійснювати вплив на політику держави. Також актуалізується і соціокультурна складова іміджевої політики як елемент збереження самобутності держави.

Підсумовуючи, зазначимо що державний іміджмейкінг як об'єкт дослідження не є сталим, піддається постійним трансформаціям під впливом чинників світового наукового прогресу та суспільного розвитку. Комплексне вивчення феномену державного іміджу можливе лише з урахуванням сучасних тенденцій суспільних наук, таких як: актуалізація соціо-культурних чинників, поява нетрадиційних – не явних – агентів іміджу та стрімкий розвиток глобальної системи комунікацій. На нашу думку неоструктуралістська парадигма відповідає сучасним викликам, котрі постають перед теоретичною іміджелогією. Неоструктуралізм забезпечує вирішення проблеми обмеженості раціоналізму, котрий притаманний класичним парадигмам теорії міжнародних відносин, та дозволяє вводити в дослідження нові елементи процесу державного іміджмейкінгу, які прямо чи опосередковано визначають зовнішню іміджеву політику держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацневский Ю. В. Смена, транзит или цикл: динамика политического режима в Украине 2004 -2010 г. / Ю. В. Мацневский. // Полис. – 2010. – №5. – С. 17 –37.
2. Семченко О. А. Іміджева політика України / О. А. Семченко. – Київ: Академія, 2014. – 272 С.
3. Цыганков П. А. Тенденции классических парадигм в западной теории международных отношений / П. А. Цыганков. // Общественные науки и современность. – 2004. – №2. – С. 119–130.

ДО ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

*Яковенко А.В., Національний університет цивільного захисту України
НК - НК – Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент*

В інституті був створений перший в Україні факультет підвищення кваліфікації працівників культури, за роки існування якого тут підвищили кваліфікацію майже 5 тисяч викладачів училищ культури України, Молдови, Середньої Азії. За роки існування Харківська державна академія культури підготувала майже 40 тисяч фахівців, з них 250 іноземних громадян – для 24 країн Європи, Азії, Африки та Америки. Зараз підготовку іноземних громадян здійснює Центр міжнародної освіти ХДАК

Понад 1000 випускників ХДАК удостоєні урядових нагород, двоє – Г.Балицький та І.Філіповський – звання Героя Радянського Союзу. Близько 80 випускників мають державні почесні звання, серед яких: народний артист України А.Мамченко, Ф.Чемеровський, заслужені артисти України М.Рачинський, В.Плескунов, Т.Толейчук, О.Сокіл, Ф.Лостовський, С.Орлова, заслужені діячі мистецтв Ю.Старченко, Є.Бортник, В.Ірха, В.Біленька, Л.Корольова, Р.Целінський та ін. В академії працювали відомі діячі культури і мистецтва: народний артист України В.Лукашов, заслужені артисти України М.Терещенко, С.Кошачевський, В.Сухарева, заслужені діячі мистецтв Д.Остапенко, Л.Скибневський, Є.Стунгуров, Є.Конопльова, Я.Скибинський, І.Польський та ін.

Академія видає збірки наукових праць «Вісник Харківської державної академії культури» та «Культура України», які затверджені МОН України як фахові з педагогічних, історичних, філософських наук, культурології, мистецтвознавства та соціальних комунікацій.

В академії успішно функціонують студентські творчі колективи: академічний хор, естрадно-симфонічний оркестр, біг-бенд, оркестр народних інструментів, камерний оркестр; вокальний ансамбль «Soundblase», різноманітні за складом інструментальні ансамблі, ансамбль народної музики «Стожари», фольклорний гурт «Фарби», навчальний театр; театр народного танцю «Заповіт», театр сучасного танцю «ЕСТЕТ»; ансамбль бального танцю; студентський театр естрадного співу «СТЕП» та ін.

Академія є дійсним членом Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (ІФЛА), Організації Європейської співдружності в галузі бібліотечно-інформаційної освіти (БОБКАТССС), Європейської асоціації бібліотечно-інформаційної освіти та наукових досліджень (ЕВКЛІД). Вона має широкі навчальні та наукові зв'язки з Університетом Роберта Гордона (Велика Британія), Університетом штату Іллінойс (США), Вищою Королівською школою бібліотекознавства (Данія), Амстердамським університетом

і Вищою політехнічною школою (Нідерланди), Вищою школою бібліотекознавства та інформатики і Українським Вільним Університетом (Німеччина), Харбінським університетом та Харбінським інститутом просвіти (Китай), Вищою гуманітарно-економічною школою (Польща)

За вагомий внесок у розвиток української культури, мистецтва, підготовку висококваліфікованих фахівців академія була нагороджена у 1979 р. Почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, у 1999 р. – Почесною грамотою Кабінету Міністрів України, а в 2004 р. – Почесною грамотою Верховної Ради України і Золотою медаллю Академії мистецтв України.

16 вересня 2005 р. академія підписала Велику Хартію університетів, приєднавшись до світової університетської спільноти

УДК 94(477)

ВПЛИВ ХАРКІВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗИНА НА РОЗВИТОК ХАРКІВЩИНИ

*Яковенко Г.І., Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
НК – Каріков С.А., д.і.н., доцент*

Своєю появою Харківський університет привернув до себе багато уваги, як у Російській імперії, так і за її кордонами. До університету пішов вплив людей, з європейських країн були запрошені на роботу вчені. В першу чергу це все стосувалося саме університету, але це не могло не впливати й на саме місто Харків, нові люди приносили з собою нові речі, які міняли місто.

З університетом пов'язане видання перших вітчизняних газет і журналів, створення перших наукових товариств.

Будучи першим, університет стояв у витоків вищої освіти Харківщини. Від нього пішли Національна юридична академія, Національна фармацевтична академія, Харківський медичний університет, Харківський педагогічний університет, Харківська зооветеринарна академія, Харківська академія культури, Харківський економічний університет та інші вищі навчальні заклади.

Багато будівель у центрі Харкова були, або пов'язані с університетом. Наприклад, університетська центральна бібліотека, музей природи, ботанічний сад університету.

Харківський університет насправді зробив дуже багато для того, щоб перетворити Харків на великий промисловий, науковий, культурний центр, але усе ж таки це все відбулося не тільки за рахунок університету.

Зараз університет продовжує свою роботу, виконуючи свої обов'язки, як університету (випускає кваліфікованих спеціалістів різних

галузей, проводить наукові дослідження у різних сферах науки), продовжує працювати з іншими науковими закладами, у різних країнах, привертаючи увагу до міста.

Університет буде і далі впливати на розвиток Харкова, а місто, в свою чергу, буде впливати на розвиток університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. <https://www.univer.kharkov.ua/>
2. <http://resource.history.org.ua/>

СЛОВО НАСТАВНИКА

УДК 378

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО

Баласанян О.Д., ст. викладач кафедри іноземних мов та міжкультурної комунікації ХНЕУ ім. С.Кузнеця

У сучасному суспільстві в різних сферах професійної діяльності творчість виступає як один з провідних факторів людського успіху. Творчість - важливий фактор розвитку особистості. Це визначає готовність особистості змінюватися і відмовлятися від стереотипів. В даний час існує багато підходів, тенденцій та теорій творчості, через те, що немає єдиного і чітко сформульованого визначення цієї категорії. Творчість розглядається як "повна протилежність стереотипному мисленню, відводить від тривіальних ідей і нудного, звичного погляду на речі, породжує оригінальні рішення" [5, с. 131].

Вивченню проблеми творчості присвячено багато праць дослідників у різних галузях гуманітарних наук: психології, педагогіці, соціології, культурології, філософії, методах викладання різних дисциплін, у тому числі лінгводидактики. Вивченням творчості особистості займалися відомі вчені з різних країн: Д. Гілфорд, Р. Ділтс, Ч. Роджерс, С. Тейлор, Е. Торренс, Ф. Баррон, А. Маслоу, С. А. Медник, В. Н. Дружинін, В. С. Юркевич, Ю. А. Пономарьов, А. Н. Леонтьєв, С. Л. Рубінштейн, Д. Б. Богоявленська, Т. А. Баришева, Л. С. Виготський, Б. М. Теплов, П. Едварс та інші [1, 2, 4, 6, 7].

Вчені відзначають, що спочатку задатки творчості притаманні кожній людині, що творчість людини, що розвивається, не залежить від виду діяльності, але вона в основному визначається середовищем, в якому людина розвивалася, наскільки цей засіб сприяв або перешкодив розвитку творчості, підтримана або вбита особистість. Неможливо сформувати творчо налаштовану людину, здатну швидко адаптуватися до змін навколишнього середовища та бути ефективною в сучасному суспільстві без створення відповідних умов. А, отже, організація навчального процесу потребує переходу від репродуктивного стилю навчання до нової освітньої парадигми, найважливішою складовою якої є творче навчання.

"Основним завданням творчого навчання є розкриття творчого потенціалу та перетворення особистості в активну та творчу особистість. А стосовно навчання в університеті - це виявлення студентами їхньої творчої індивідуальності. Для цього необхідно навчити учень не тільки вчиться, але й мислить самостійно та творчо, генерує нові ідеї, має власну думку, вміє аргументувати та відстоювати власну позицію в дискусії,

приймати нестандартні рішення, демонструвати вміння та готовність застосовувати творчі якості на практиці ». [3, с. 152].

Для досягнення цих цілей учитель може застосувати ряд перевірених загальних підходів до стимулювання та розвитку творчої активності: створення сприятливої атмосфери; збагачення освітнього середовища різноманітністю нових об'єктів; стимулювання пізнавальної активності учнів; творчий характер взаємодії «вчитель - учень», створення умов для наслідування творчої поведінки.

Крім того, необхідно впроваджувати в навчальний процес спеціальні завдання, які дозволять розвивати гнучкість, індивідуальність та точність мислення та подальше використання творчих здібностей.

Таким чином, у широкому сенсі творче навчання має бути спрямоване на формування методології творчості і, як наслідок, підготовку учнів до професійної та творчої діяльності, що, очевидно, призводить до радикального перегляду цілей, змісту, освітніх технологій та критеріїв оцінка кінцевого продукту.

Для цього вчителю слід застосувати на уроці спеціальні творчі технології.

Усі творчі технології можна об'єднати у три великі групи:

1) методи психологічної активізації творчого мислення. Усі методи цієї групи спрямовані на подолання психологічних бар'єрів, що перешкоджають творчому мисленню. Найбільш відомий метод «мозкового штурму», запропонований А. Осборном (США) у 1940 -х роках. «Мозковий штурм» - це метод колективного пошуку нових ідей, головне - усунути страх «сказати щось неправильне»; метод зворотного мозкового штурму; коучинг метод; творчі лекції (візуалізація лекцій, спільна лекція, зворотний зв'язок лекцій, лекція з керівництвом);

2) методи систематичного пошуку ідей. Методи цієї групи дають можливість перейти від хаотичного пошуку ідей до системи структурованого пошуку. Таких методів досить багато, найвідоміші з них: метод шести мислячих капелюхів Едварда Де Боно, метод фокусних об'єктів, метод контрольних питань, діаграма спорідненості, метод кластерів та ментальних карт, метод тематичного дослідження тощо;

3) методи керованого пошуку ідей та розвитку творчої уяви. Ця група методів включає способи розвитку творчої уяви та подолання інерції мислення: TSIP (теорія вирішення винахідницьких задач) Г. С. Альтшуллера, схема талановитого багатоекранного мислення, метод «маленьких чоловіків», «золота рибка», ідеалізація об'єктів, метод STC (розмір, час, вартість).

Усі ці прийоми являють собою чітку послідовність розумових операцій, алгоритми, дотримання яких передбачає подолання стереотипного підходу, дозволяє подолати інерцію мислення та отримати нові ідеї логічним способом.

Таким чином, впровадження творчої підготовки, спрямованої на формування та розвиток творчих здібностей, творчої активності особистості, має стати основою у розвитку освіти. На нашу думку, творча парадигма навчання з акцентом на розвиток творчого потенціалу особистості та пошук альтернативних рішень найбільш ефективно сприяє формуванню особистості і є запорукою успішного професійного, соціального та особиста самореалізація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barron F. Creative person and creative process. Ibid. 1976. Vol.10. N 3. P.165-169.
2. Guilford G.P. Creative Talents: Their nature, uses and development. Buffalo, N.Y. Bearly Limited, 1986.
3. Ostroumov A.I., Ostroumova O.F. Creativity and creative learning as components of the modernization of education // Historical, philosophical, political and legal sciences, cultural studies and art criticism. Issues of theory and practice. Tambov: Gramota, 2013. № 2 (28). Part 1. P. 149-153.
4. Rogers N. Creative Connection. Palo Alto. Scince and Behavior Books, Snc., 1993.
5. Sternberg R.J. A Three-Facet Model of Creativity // The Nature of Creativity. Sternberg RJ. (Ed.). Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1988. P.125-147.
6. Taylor C.W. Various Approaches to and Definitions of Creativity // The Nature of Creativity/ Sternberg RJ. (Ed.). Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1988.- P.99-124.
7. Torrance E.P. Teaching creative and gifted learners// Handbook of research on teaching. Ed. by M.C.Wittrock. 3 rd ed. N.Y.: Macmillan, 1986. P. 630647.

УДК 371.132

ПРОФЕСІЙНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

Бикова М.М., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка

Поняття «толерантність» увійшло в освітній процес вищих навчальних закладів порівняно нещодавно, однак воно є провідним орієнтиром демократичного суспільства, без якого неможливо уявити собі сучасний освітній процес, адже толерантність сприяє подоланню різноманітних конфліктів: етнічних, соціальних, міжособистісних тощо. Сучасна

університетська освіта як сфера трансляції культури сприяє створенню необхідних умов для навчання продуктивному вирішенню ситуацій конфлікту і напруженості, що виникають на підставі відмінностей.

Специфічною характерною особливістю професійної діяльності педагогів є те, що вона відбувається в умовах невизначеності: непередбачуваність ситуацій спілкування, особливості психологічного складу і психічної організації індивідуумів, неявно виражені ознаки належності до тієї чи іншої культурної спільноти, субкультурної групи тощо. У зв'язку з цим нам імпонує теза Н.В. Круглової з приводу того, що толерантність до невизначеності є базою для всієї культурогенетичної активності людини, а подолання невизначеності, створення проекту за визначенням її є проявом когнітивних, творчих та евристичних здібностей людини, що дозволяють спрямувати культурогенез шляхом не тільки трансформаційного, а й переважно інноваційного розвитку. І саме толерантність як культурна універсалія, що забезпечує стабільність, цілісність, ресурс пристосування і виживання суспільства, лежить в основі розвитку будь-яких суспільних відносин [1]. На думку А.В. Петровської, толерантність доречно аналізувати як педагогічну стабільність при наявності фрустраторів або стресорів, що сформувалася у результаті зменшення сприйнятливості до їх періодичного впливу [2].

Аналіз літератури виявив, що професійна толерантність педагога знаходиться у тісному взаємозв'язку з професійно важливими якостями, а саме: емпатійністю, альтруїзмом, креативністю, наявністю сенсу життя, внутрішнім локусом контролю, сприйняттям і розумінням невизначеності, конфліктостійкістю, фрустрацією, здатністю до рефлексії, психологічною стійкістю, адекватною самооцінкою.

Ми розглядаємо професійну толерантність педагога як особливий вид толерантності, зміст якого обмежений специфікою професійно-педагогічної діяльності. Тобто це інтегративна професійно важлива якість особистості фахівця сфери освіти, в основі якої лежить система гуманістичних цінностей, наявність у фахівця сфери освіти внутрішньої настанови на прийняття кожного учасника освітнього процесу, обумовлені здібності та вміння ґрунтувати свою поведінку на основі розуміння, визнання й прийняття всіх учасників освітнього процесу у всьому різноманітті їх особистісних та соціальних відмінностей. Будова педагогічної толерантності містить в собі соціальний і психологічний компоненти, які виявляються у визначеній поведінці педагога. Психологічний компонент педагогічної толерантності передбачає позитивне ставлення як до себе, так й до життя й до професійної діяльності, а також здатність протистояти, витримувати несприятливі впливи освітнього середовища. Соціальний компонент полягає у позитивному ставленні до відмінностей учасників освітнього процесу, до соціальних та особистісних ознак на підставі визнання, розуміння й прийняття цих відмінностей.

Таким чином під професійною толерантністю педагога доцільно розуміти продуктивне володіння вміннями і навичками толерантної взаємодії з усіма суб'єктами освітнього процесу; настанову на терпимість як активну позицію щодо розвитку толерантності власної особистості, особистості студентів; як якість особистості; як норму власної поведінки, що являє собою одну зі складових педагогічної етики та соціокультурну складову сучасної університетської освіти.

Професійна толерантність викладача сучасного університету виступає як інтегруюча форма, що містить у собі риси всіх видів і рівнів толерантності, визначається цілями, завданнями та особливостями педагогічної діяльності й усім різноманіттям педагогічних ситуацій, та є професійно-особистісною якістю.

ЛІТЕРАТУРА

1.Круглова, Н.В. (2011). *Толерантность как социокультурная норма (западноевропейский опыт)*: (автореф. дис. ... докт. философ. Наук). Санкт-Петербург. (Kruglova, N.V. (2011). *Tolerance as a socio-cultural norm (Western European experience)*. (DSc thesis abstract). Saint Petersburg).

2.Петровская, Л.А. (2005). *Теоретические и методологические проблемы социально-психологического тренинга*. Москва. (Petrovskaya, L.A. (2005). *Theoretical and methodological problems of social - psychological training*. Moscow).Рік 1-й. – Т. 1. – К., 1907.

УДК 130.2.008

МУЗЕЙ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ІНСТИТУТ

*Гонтаренко Л.О., Національний університет цивільного захисту України,
кандидат психологічних наук, доцент*

У Законі України «Про музеї і музейну справу» (1995р.) подається офіційне тлумачення цього поняття: музеї — це культурно-освітні та науково-досвідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини.

Період значного розвитку музейництва припав на другу половину ХХ ст. припав на період після Другої світової, хотілося мирного життя, його вдосконалення, вшанування пам'яті героїв, вивчення своєї історичної спадщини, нові досягнення у вивченні природничих та технічних наук. Статистичні вивчення дали відомості про приріст музеїв у світі, за

п'ять років, в середньому, кількість музеїв збільшувалася десь на 10 %. Таким чином визначимо, що за другу половину ХХ сторіччя створено стільки ж музеїв, як і за весь попередній час їх існування. В однієї із найбільш музейних країн світу, Великобританії, в вісімдесятих роках згаданого сторіччя, відвідуваність музеїв не поступалася, а навіть і перевищувала відвідуваність кінотеатрів та навіть футбольних матчів, у країні, батьківщині цього виду спорту. Загрозлива економічна криза на пострадянському просторі у 1990-х роках, торкнувшись усіх напрямків культури не суттєво торкнулася музеїв, у зв'язку з розкриттям «білих плям» у історії, відкриттям багатьох виставок, та ностальгією за відносно спокійним життям радянського періоду. Відвідуваність музеїв знизилась на лише на 27 % [1].

У 1980–1990-ті роки з'явився цілий ряд публікацій, присвячених саме розвитку музею як інституції. Одним з переважаючих напрямів досліджень стає узагальнення накопиченого емпіричного матеріалу, систематизація висновків, формування ідеології сучасного музею.

Музеї, зберігаючи автентичні свідчення реальності, були сховищами вивчених науковцями артефактів, завжди висвітлювали конкретний історичний період, прагнули їх подальшого вивчення та поповнення своїх колекцій. Саме тому музеї не повинні стати лише сховищами, не в змозі показати всі колекції відвідувачам. Колекції повинні стати новими формами комунікації, пізнання світу, набуття знань та уявлень про історичну спадщину та всесвіт сьогодні. Нові форми виставок та експозицій стати сполукаю до нових знань, та потребою сучасної молоді.

Само поняття «музей» пройшло певний шлях трансформації і в професійному співтоваристві розглядається як генерування культури сучасної і майбутньої на основі збереження і актуалізації найбільш цінної частини всіх видів спадщини. Музей, як інститут соціальної пам'яті, повинен трансформуватися у нову культурну форму для молоді та студентства. Він повинен стати новітнім способом задоволення культурних потреб людей, враховуючи географічний, історичний, національний, профільний та інші аспекти у розвитку музею.

На початку ХХІ сторіччя музей стає соціальним інститутом в культурі людства та загальній соціокультурній системі.

Висновки. Сьогодні сучасна музеологія активно просуває, на перший план свого вивчення, питання інституції як змісту музею, вплив на формування свідомості суспільства, його перспективи регулювання нових відносин у соціумі. Переопрацювання роботи краєзнавчих та інших музеїв, з урахуванням розвитку соціогуманітарних наук та вимоги змін у суспільстві у ХХІ ст. Без сучасних тенденцій розвитку музей не займе необхідного місця серед сучасних потреб розвитку молоді в цілому і студентства як її складової.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шляхтина Л. М., Фокин С. В. Основы музейного дела. СПб., 2000; Юренева Т. Ю. Музееведение. М., 2003; Равикович Д.А. Формирование государственной музейной сети (1917— первая половина 60-х гг.). М., 1988; Сундиева А. А. История музейного дела как концепция и метод // Концептуальные проблемы музейной энциклопедии. М., 1990; Сундиева А. А. Музеи // Очерки русской культуры XIX века. Т. 3. М., 2001; Сотникова С. И. Музеология: Учеб. пособ. М., 2004.
2. Никишин Н. А. “Язык музея” как универсальная моделирующая система музейной деятельности // Проблемы культурной коммуникации в музейной деятельности. М., 1989. С. 14–28.
3. Мастеница Е. Н., Шляхтина Л. Н. Музеология и ее методы в системе социально-гуманитарных наук // Музей и демократия. М., 1997. С. 78–84.
4. Риккерт Г. Науки о природе и науки о культуре. М., 1998. С. 3–13.
5. Кононенко Б. И. Большой толковый словарь. Культурология. М., 2003. С. 285.
6. Рутинський М.Й., Стецюк О.В. Музеезнавство. Навчальний посібник. К., 2008. С. 15.

УДК 94(477)

ПОЛІЕТНІЧНА ОСВІТА УКРАЇНИ В РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

Зеркаль М.М., доктор історичних наук, доцент ГО «Науково-дослідний інститут вивчення проблем всесвітньої історії, етнології та політичних процесів»,

В сучасних умовах випробування української державності особливої актуальності набуває дослідження власного історичного досвіду становлення та трансформації освітньої галузі в умовах поліетнічного складу населення. Етноси України вступили в добу незалежності з різною здатністю до суспільної інтеграції, стійкістю до самоідентифікації, прагненням до розширення відтворення своїх етнокультурних, етноментальних, а, отже, освітніх прав, традицій. Українська держава створювала умови для усвідомлення етносами своїх етнічних інтересів. Разом з тим певні розбіжності в цих інтересах, спричинені, зокрема, синхронністю процесів етнічного відродження як української нації, так і етноменшин, об'єктивно породили конкурентність стосунків і суперечливість розвитку у цій сфері.

Показники, що характеризували стан освіти етноменшин різнилися. Скажімо, у кримських татар, поляків, болгар, угорців був значний історичний досвід створення інститутів етнічної освіти. Професійна, куль-

турна і світоглядна неграмотність циган ставала перешкодою для їх акультурації, загрожувало етнічною маргіналізацією.

Рівень освіченості етносів значною мірою залежав від характеру їх розселення. Ця обставина істотно сприяла їх організаційній мобільності, усвідомленню та формуванню своїх інтересів. Зосередженість переважної більшості росіян у певному регіоні (індустріальній смузі країни) спричинила ту обставину, що їх інтереси повністю збігалися з інтересами промислового сектору економіки, який набував пріоритетного значення порівняно з аграрним і великою мірою розвивався за рахунок останнього. Крім того рівень освіченості полягав у відмінностях історичного шляху розвитку етноменшин, різних рівнів урбанізованості, специфіки менталітету. Найвищим рівнем освіченості відзначалися євреї (на 1989 р. – 472 чол. на 1000 зайнятих – мали вищу або незакінчену вищу освіту). Це пояснювалося тим, що освіта для євреїв виступала елементом механізму соціальної адаптації, розвитку в умовах відсутності природних економічних відносин, заснованих на різних формах власності. Високий рівень освіченості росіян (вищу і незакінчену вищу освіту мали 234 чол. на 1000 працюючих), пов'язувався певною мірою з тим, що етнос мав статус титульного етносу, на 90% проживав у містах [1]. Рівень освіченості молдаван залишався низьким і через те, що більшість їх були жителями сіл, а тому мали звужені можливості для здобуття освіти. Сюди слід додати і значний мовний бар'єр, що складався у молдаван в єдиному російськомовному інформаційному просторі. На початку 1990-х років мовний розвиток регіонів України різнився. Південь України у цьому плані відрізнявся асиметричною двомовністю, коли російськомовні громадяни (етнічні німці, молдавани, болгары) обходились без знання рідних мов. Радянська практика мовної політики, коли відбувалося визнання верховенства мовних прав етносу над мовними правами особи, створювали умови для соціального дискомфорту, мовних бар'єрів, інтелектуального відставання етноменшин. Таким чином, в Україні склався парадокс (за даними перепису 1989 р.) 90% євреїв, 78,8% греків, 55,2% білорусів і 49% татар рідною мовою вважали російську і практично не знали мови свого етносу[2]. Така мовна ситуація із усією очевидністю вела до збіднення етнічної культури, створювала загрозу асиміляції. Мовний бар'єр ослаблював міжетнічні контакти, багато в чому сприяв формуванню хибних стереотипів. Установлено, що на початку 1990-х років зберігався очевидний дисбаланс між потребами етносів у галузі освіти і реальними послугами, які надавалися державними органами.

Законодавство, яке було напрацьовано і ухвалено впродовж становлення незалежної держави (Акти, декларації, закони, постанови, укази, рішення) мало специфіку, оскільки мало характер документів, які лише опосередковано регулювало освітні права етносів, діяльність національно-культурних товариств по їх захисту, розбудову мережі освітніх закла-

дів тощо. Декларація про державний суверенітет України була першим документом на шляху державної незалежності країни, в якому проголошувалась рівність перед законом усіх громадян незалежно від їхньої національної приналежності, мови, право вільного національно-культурного розвитку. Уперше в українському законодавчо-нормативному полі організації етноменшин як суб'єкти з'явилися в Декларації прав національностей України (листопад 1991 р.) [3]. В ній містилися гарантії з боку української держави сприяти утворенню національно-культурних товариств, а також визначалися цілі та форми діяльності, зокрема у розвитку етнічної культури (освіти). В основах законодавства України про культуру під назвою „Право національних меншин у сфері культури” передбачалося, що громадяни будь-якого етнічного походження могли утворювати товариства, центри, навчальні заклади.

Значним кроком у розвитку освіти етноменшин стало прийняття Верховною Радою України Закону України „Про національні меншини в Україні” (червень 1992 р.). У ньому було визначено право за національно-культурними товариствами долучатися до державних навчальних закладів у реалізації права користування і навчання рідною мовою. Конституція України (1996 р.) гарантувала право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунікативних навчальних закладах або через національно-культурні товариства. Водночас вживання сполучника „або” не дозволяло однозначно визначити можливості, закладені в цій нормі. Визначенні в чинному законодавстві умови та порядок створення навчальних закладів і окремих класів з навчанням мовою етноменшин, а також порядок запровадження факультативів, гуртків залишалися багато в чому деклараціями.

Широкий спектр організації освіти етноменшин закріплювало т.зв. чисто освітянське законодавство: „Про освіту”, „Про професійно-технічну освіту”, „Про загальну середню освіту”, „Про позашкільну освіту”, „Про дошкільну освіту”, „Про вищу освіту”[4].

В Україні протягом 1990–2000-х років розроблялися певні механізми участі етносів у виробленні освітнього законодавства. Встановлено, що розвиток українського законодавства щодо освіти етноменшин відбувався в цілому паралельно або слідом за розвитком відповідного міжнародного права. Водночас діюче законодавство переважно зосереджувалося на регламентуванні дій держави та її органів, обмежуючи таку справу як становлення „правил гри” для самих етноменшин та їхніх організацій.

Протягом років незалежності зусиллями органів державної влади і управління була вироблена загальна стратегія відродження і розвитку освіти етноменшин. Ключова роль у цьому процесі належала Президенту України. Протягом досліджуваних років за участю глави держави було ухвалено кілька Державних програм, які безпосередньо чи опосередко-

вано спрямовувались на розбудову етноосвітнього простору: „Державна програма розвитку освіти етноменшин на 1992–2000-ні роки” (1992); „Державна програма відродження і розвитку освіти національних меншин в Україні на період 1994–2000 років” (1994) [5]. Крім того, реалізовувалися програми, в яких сегмент освіти був визначальним: комплексна програма „Українська мова”; „Програма адаптації та інтеграції в українське суспільство депортованих кримських татар та представників інших національностей, відродження та розвитку їхніх культур та освіти”. З метою доручення усіх суб’єктів етнополітичного процесу до вироблення програмових засад розвитку освіти і культури етноменшин при Президентові України була створена Рада представників організацій національних меншин, на яку покладалося серед інших і завдання аналізу стану та тенденцій у середовищі етноменшин, вироблення пропозицій щодо освітнього відродження.

Кабінетом міністрів України було ухвалено низку рішень: Програма „Відкритість, дієвість, результативність” (2003 р.); „Комплексні заходи з реалізації державної політики у сфері міжнаціональних відносин та розвитку культур національних меншин України до 2010 року” (2007 р.) та ін., які торкалися і комплексу освітніх проблем. Урядом, крім координації діяльності міністерств і комітетів, які займалися освітніми проблемами етносів, було створено низку спеціалізованих редакцій по випуску літератури мовами етнічних меншин. Державний комітет України у справах національностей та релігій відслідковував динаміку розвитку освітньої мережі в місцях компактного проживання етноспільнот, вносив пропозиції до вищих органів влади, сприяв проведенню організаціями етноменшин мовно-просвітницького заходів.

Водночас проблеми в освіті неодноразово змушували етноси України висловлювати критичне ставлення до влади, її освітньої політики. У більшості регіонів (Волинська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Рівненська) місцеві органи виконавчої влади відстежували, аналізували стан забезпечення освітніх потреб етносів, реалізовували регіональні програми розвитку освіти. Підтверджено, що на відродження та активізацію освітнього життя етноменшин вплив мав розвиток зв’язків із країнами – етнічними Батьківщинами етносів. Форми співпраці в галузі освіти впливали з угод, декларацій, протоколів, що укладалися на двосторонньому рівні. На 2007 р. Україною було укладено 87 міжурядових, 46 міжвідомчих угод про співробітництво в галузі освіти і науки з більш ніж 70 країнами. Ефективною була роль Змішаних комісій, як додаткові структури в системі виконавчої влади, створені з метою спостереження за виконанням зобов’язань взятих на себе сторонами.

Протягом 1990–2000-х років в Україні для дітей етноменшин розширювались умови здобуття вищої і середньої спеціальної освіти. На-

вчальні заклади перебудовували свою роботу в напрямку якомога повнішого задоволення мовно-освітніх потреб. Відкривались нові спеціальності, факультети, відділення, центри. Розпочиналась підготовка кадрів вищої кваліфікації через аспірантуру і докторантуру. Зміцнювався якісний склад відповідних кафедр університетів, які здійснювали підготовку. В 1991 р. на філологічному факультеті Сімферопольського університету було відкрито спеціальності: „Кримськотатарська мова і література”, „Російська мова і література”. У 1992 р. була відкрита кафедра новогрецької мови. З 2004 р. при Миколаївському державному гуманітарному університеті імені Петра Могили працював Центр польської мови та культури. Важливий освітній контекст мала співпраця університетів України і ВНЗ країн, які були батьківщиною походження етносів. У практику входили обміни студентами, спільні науково-практичні конференції. В 1992 р. в Україні почав працювати Міжнародний Соломонів університет – перший в українській історії вищий навчальний заклад з єврейською специфікою. З 1996 р. працював Закарпатський Угорський педагогічний інститут імені Ф. Ракоці. У вузах Угорщини, Молдови, Болгарії, Польщі, Румунії, Чехії постійно зростала чисельність студентів-вихідців з України. Протягом 1993–1997 р. у Болгарії навчалось близько 600 студентів з числа українських болгар. Ця робота регламентувалась відповідними двосторонніми угодами та рішеннями.

В Україні із здобуттям державної незалежності розпочалась підготовка педагогічних кадрів, шляхом цільового направлення представників відповідних етноменшин на навчання у педвузах. Водночас ця робота не характеризувалась синхронністю і послідовністю. Тривале зволікання стримувалося тим, що більшість педінститутів і університетів у недалекому минулому були російськомовними і потребували внутрішніх якісних кардинальних змін у бік здатності здійснювати цю місію. Педагогічні кадри готували вузи практично усіх регіонів України. Для цих потреб розроблялись нові підручники, вводились спецкурси, відпрацьовувались нові технології навчання. Першими переорієнтувались – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. Їх діяльність підпорядковувалась меті формування вчителя, який би орієнтувався на загальнолюдські цінності, здатний співпрацювати як з колегами, дітьми, їх батьками, так і з представниками етноспільноти. Підготовка медпрацівників велась також за Програмою цільової підготовки національних кадрів для соціально-культурної сфери АР Крим. Налагоджувалась практика стажування вчителів, що працювали в класах з етнічним компонентом, у закордонних вузах. Склалась мережа недержавних ВНЗ. У 2007 р. педкадри для освітніх закладів з вивчення мов менш готувались у 15 таких закла-

дах. В регіонах України підвищення кваліфікації покладалося на обласні Інститути післядипломної педосвіти, методичні центри.

Таким чином, двомовність в Україні розглядалась як територіальне розмежування носіїв двох мов. Менше йшлося про індивідуальну двомовність і тримовність. У справі запровадження навчання мовами етноменшин часто домінували політичні і громадські емоції. Україна практично стала однією з небагатьох держав, де представникам етноменшин було надано можливість здобувати повну середню освіту з усіх предметів рідною мовою (як правило, в європейських країнах етноменшини навчалися лише рідної мови, історії та культури). Якщо на початку 1990-х років викладання в школах здійснювалося лише чотирма мовами етноменшин, то в 2000 р. – воно здійснювалося 18 мовами. Рідною мовою повну середню освіту могли здобути представники 10 етносів.

В Україні за роки незалежності при підтримці держави та завдяки зусиллям етнічних організацій практично повністю відтворено систему репродукції та трансляції етнічної освіти, що була зруйнована за радянських часів. Як для будь-якої поліетнічної держави, питання освіти меншин ставало перманентно актуальним і потребувало постійного вивчення та аналізу. Утворення України як самостійної держави поставило на порядок денний як теоретичне, так і практичне завдання – вироблення власної концепції освітньої етнополітики. Особливість ситуації полягала в необхідності одночасного пошуку оптимальних шляхів розвитку етнонаціонального прозору, адже в УРСР проблема освіти меншин залишалась тісно пов'язаною з демографічними, соціальними, культурними, особистісними чинниками, що продукували широкий спектр політичних наслідків. Ці та низка інших факторів зумовлюють теоретичну і політико-практичну актуальність дослідження. Зокрема, робота спрямована на вивчення ролі та місця освіти меншин у розвитку сучасної української держави, аналіз форм їх участі у політичному процесі, вивчення взаємовпливу меншин, країн проживання та етнічної батьківщини. Підвищення ролі етноменшин впливали із завдань державотворення, інтеграційних процесів, що протікали в Європі. Вибух етнічного самоусвідомлення став запорукою збереження і розвитку самобутніх освітніх традицій, мов і культур етносів. Обравши курс на створення полікультурного суспільства, держава створювала умови та забезпечувала розвиток всім етносам, що мешкають на її території. З'ясовано, що етноменшини України вступили в добу незалежності з різним рівнем етнічної ідентичності, здатністю інтегруватися в українське суспільство, а також освітнім потенціалом. Передумов для цього було багато. Вони полягали у відмінностях історичного шляху розвитку етносів, специфіці менталітету, різних рівнях урбанізованості тощо. Етноси України переживали трагічні наслідки радянської мовної політики, коли відбувалося витіснення етнічних мов. З проголошенням незалежності в Україні склалися нерівномірні умови для за-

безпечення прав етносів на освіту. Практично всі етноси України, відчуваючи наслідки асиміляції, зіткнулися з проблемами у мовному питанні, що впливали з історичної двомовності тощо.

Механізм реалізації освітніх прав етноменшин в Україні забезпечувався через систему: національного законодавства, яке закріплювало конституційно-правовий статус меншин; міжнародно-правових документів, які підписала або ратифікувала Україна; правових актів Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, спрямованих на забезпечення розвитку етнічної, мовної та культурної самобутності меншин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримські караїми в Україні: наук.-допоміж. бібліогр. покажч. /Кн. палата України. – К., 2001. – 87 с.: іл.
2. Народы Крыма: история и современность: указ. лит. /Центральная городская библиотека им. А.Н.Толстого, Информ.-библиогр. отд. – Севастополь.-К., 1994. – 51 с.
3. Національні меншини в Україні: [інформаційно-бібліографічний покажчик /упоряд. І. Винниченко]. – К.: Стилос, 2000. – 160 с.
4. Національні меншини в Україні: [інформаційно-бібліографічних покажчик] /Ін-т досліджень діаспори. – К.: Стилос, 2003. – 252 с.
5. Крым и крымские татары: краткий библиографический указатель /сост. Ш. Кайбуллаев, Д. Халилова. – Симферополь: Крымучпедгиз, 2003. – 64 с.

УДК 94(430)

ВІТТЕНБЕРЗЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ: РЕФОРМАЦІЯ – КОНФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ – ОРТОДОКСІЯ

*Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України*

У подіях Реформації і конфесіоналізації в німецькому суспільстві раннього Нового часу особливе місце належить діяльності Віттенберзького університету. Починаючи з виступу Мартіна Лютера з «95 тезами», згаданий навчальний заклад посів ключове місце у поширенні реформаційних ідей у Саксонії та за її межами, фактично перетворившись з однієї з вищих шкіл Німеччини на важливий організаційний центр евангелізму. У конфесійну епоху, зміст якої був тісно пов'язаний з впровадженням реформаційних перетворень у повсякденне життя німецького суспільства,

Віттенберзький університет тривалий час продовжував зберігати значення форпосту лютеранства.

Від самого створення Віттенберзький університет зазнав помітного впливу «північного гуманізму». На запрошення саксонського курфюрста Фрідріха до Віттенберга прибули, зокрема, лейпцизький професор медицини Мартін Полліх, видатний ритор Герман фон дем Буше, теолог Йоганн фон Штаупіц, який пізніше став духовним наставником молодого Лютера. Таким чином, Віттенберзький університет від самого початку існування завдяки діяльності гуманістично налаштованих викладачів виявився менш пов'язаним із середньовічними традиціями, ніж давні центри вищої освіти в Німеччині.

Від початку Реформації значення Віттенберзького університету дедалі зростало. До Віттенберга приїздили прибічники Реформації з різних німецьких міст, а пропагандисти нового учення вирушали звідти до інших регіонів. Піднесення Віттенберзького університету спричинило зростання його авторитету серед мешканців міста. За даними Георга Спалатіна, лекції Лютера та Меланхтона відвідували 400–600 слухачів.

На початку 20-х рр. XVI ст. Віттенберзький університет зазнав кризи, що визначалася суперечностями між реформаційними гаслами звернення до змісту Святого Письма і формальним підходом до Біблії з боку теологічної освіти середньовічної доби, що не задовольняло значну частину молоді. Відповідно, приплив до університету нових слухачів помітно зменшився. Однак зусилля реформаторів, спрямовані на зупинення відтоку молоді, допомогли стабілізувати ситуацію і подолати кризу. З цією метою було внесено зміни до змісту та організації навчання в університеті.

Н. Хаммерштайн, визначаючи Віттенберзький університет як «зразок університету Реформації», першочергову увагу приділяє діяльності Філіпа Меланхтона, наслідком якої стали докорінні зміни в організації занять у вищій школі [2, с. 18-19]. У зимовому семестрі 1523–1524 рр. Меланхтона було обрано ректором університету. Важливу роль у проведенні реформ у Віттенберзькому університеті відіграло звернення Лютера і Меланхтона до територіальної влади, у якому йшлося про необхідність матеріальної підтримки викладачів вищої школи. Новий саксонський курфюрст Йоганн Стійкий підтримав розширення меж академічних свобод університету, одночасно гарантувавши належне матеріальне забезпечення його викладачам за рахунок майна місцевих штифтів (духовних закладів, створених за ініціативи світських правителів), переданого під управління територіальної влади курфюршества. Зокрема, сам Меланхтон здобув не тільки дворазове збільшення заробітної платні (зі 100 до 200 гульденів) а й право читати ті лекції, які він сам обере, не переобтяжуючи себе теологією. Також було збільшено жалування Йоганна Бугенхагена та інших кращих викладачів університету.

Зусилля Меланхтона на посаді ректора були спрямовані на реформування навчальних планів усіх чотирьох факультетів Віттенберзького університету. Реформування розпочалося у 1526 р. запровадженням у дію нових навчальних статутів. До 1545 р. вони були розроблені для всіх факультетів і для університету в цілому. Варто зазначити, що на зміст документів, які визначали напрями організації життя і навчальної діяльності Віттенберзького університету, помітно вплинули ідеї лютеранської конфесіоналізації. Зокрема, новий статут теологічного факультету (1533 р.) передбачав побудову навчального процесу на ідейних засадах Аугсбурзького віросповідання. Теологічна доктрина зобов'язувала всіх педагогів дотримуватися «у викладанні чистого, не викривленого євангелічного учення».

Відповідно, Віттенберзький університет першим серед німецьких університетів виявив себе не тільки як регіональний освітній заклад, але й як центр культурного впливу на інші німецькі території. Зростанню популярності навчання у Віттенберзькому університеті серед молоді німецьких територій та іноземних країн сприяли трансформації навчального процесу, що відповідали запитам суспільства раннього Нового часу. За часів лютеранської конфесіоналізації перед інтелектуалами постало завдання прямої участі в поширенні протестантської проповіді, що, по суті, позначило необхідність трансформації їх ідентичності.

Віттенберзький університет з 1535 р. став центром здійснення ординації євангелічних священнослужителів, що також прилучало до нього нових слухачів. Здобуття вищої освіти на теологічному факультеті за часів лютеранської конфесіоналізації постало необхідною умовою ординації священнослужителів. Перед ординацією кандидати на священнослужіння мали скласти екзамен. Філіп Меланхтон, який особисто проводив його у 1549–1555 рр., приділяв головну увагу питанням віровчення: знанню відмінностей між лютеранським та католицьким ученнями, розумінню біблійних засад євангелічної доктрини. Екзамен проводився латиною і тривав не менш години.

У другій половині XVI ст. більшість викладачів теологічного факультету Віттенберзького університету складали представники «другого покоління» реформаторів [1, с. 150-151]. Після смерті Бугенхагена та Меланхтона з плеяди сподвижників Лютера продовжував працювати лише Герорг Майор, який обіймав посаду декана теологічного факультету з 1558 р. до своєї смерті у 1574 р. Крім нього, до найбільш відомих викладачів теології у Віттенберзькому університеті у другій половині XVI ст. належали Йоганн Форстер (колишній суперінтендент у Марбурзі) і Пауль Ебер.

Подальший розвиток теологічного факультету Віттенберзького університету у 50-х–60-х рр. XVI ст. відбувався у складний період розвитку євангелічного віровчення, головний зміст якого складала гостра ідейна боротьба між гнесіолутеранами та філіпістами. У 1574 р. на теологіч-

ному факультеті Віттенберзького університету відбулися масштабні зміни, пов'язані з курсом територіальної влади курфюршества Саксонського на викорінення ідей філіпізму. Внаслідок цього значна частина філіпістів – викладачів університету була заарештована, вигнана за межі Саксонії або позбавлена посад. Після цього було здійснено конфесійну реорганізацію Віттенберзького університету на засадах лютеранської ортодоксії, ідеї якої було втілено у «Формулі згоди» (1577 р.). Провідну роль у цьому реформуванні відіграв канцлер Якоб Андрее, який прибув до Саксонії з Вюртемберга. На нашу думку, це засвідчує, що лютеранська конфесіоналізація, розгорнувшись у Саксонії, поступово забезпечила умови для створення євангелічного соціокультурного ландшафту, складниками якого постали й інші території Німеччини, в яких утвердилося лютеранське віровчення.

Саксонський церковний статут (1580 р.) відбив нову конфесійно-політичну ситуацію в курфюршестві Саксонському. Його складником став шкільний та університетський статут, ухвалення якого позначило перетворення в системі навчання у вищій школі відповідно до вимог лютеранської конфесіоналізації. Окремий розділ Саксонського церковного статуту присвячено характеристиці діяльності теологічного факультету Віттенберзького й Лейпцизького університетів. На кожному з них мало працювати четверо ординарних професорів теології, а також професор єврейської мови. Статут недвозначно наголошує, що згадані викладачі не повинні «поширювати шкідливі заблудження в церквах та школах», «приділяти власним філософським спекуляціям і роздумам більше часу, ніж спрямовують на просте Слово Боже». На нашу думку, у зазначених рядках статуту вчувається нагадування про запеклі дискусії в лютеранському таборі, повторенню яких територіальна влада курфюршества Саксонського прагнула запобігти, зокрема – контролюючи зміст навчального процесу в університеті. На лекціях професори мали скеровувати слухачів до читання книг пророків та апостолів, піклуючись про досягнення студентами усіх положень християнської віри. Серед праць реформаторів, що мали допомогти в цьому, статут виокремлює твір Меланхтона «Загальні принципи теології», що став першим систематичним вкладом догматики євангелізму. Так само «істина справжнього Слова Божого» мала поширюватися серед слухачів і за посередництва студентських диспутів, під час проведення яких професори повинні були уникати поширення «помилкових, хибних учень», щоб у студентів не виникали сумніви в істинності християнської віри. Такі наголошування, на нашу думку, є характерною ознакою переходу євангелічного віровчення до періоду ортодоксії [1, с. 208].

Отже, за часів лютеранської конфесіоналізації у Віттенберзькому університеті, як і у вищих навчальних закладах, що виникли в часи Реформації (університетах Марбурга, Кенігсберга, Єни), дедалі більшу роль

стали відігравати церковні діячі, що підтримали ідеї Мартіна Лютера і взяли активну участь у розробці принципів євангелічного віровчення та їх упровадженні в життя німецького суспільства. Це сприяло конструюванню конфесійної ідентичності, пов'язаному насамперед із реформами церковної та освітньої системи, у проведенні яких брала активну участь інтелектуальна еліта. Зазначений процес мав універсальний характер для суспільства раннього Нового часу, але саме в євангелічних регіонах Німеччини він виявив себе вперше. За часів лютеранської конфесіоналізації теологічний факультет Віттенберзького університету тривалий час був організаційним центром конфесійного будівництва в територіях, де утвердилися ідеї Реформації. Разом з тим він став і центром гострої ідейної боротьби між різними угрупованнями лютеранських теологів. Подолання зазначеної «кризи зростання» лютеранства дещо змінило розташування сил в євангелічному таборі: наприкінці XVI ст. Віттенберзький університет може розглядатися не як головний центр конфесіоналізації, а як один з ключових центрів розвитку євангелізму в німецькому суспільстві. Перспективою подальшого дослідження постає вивчення впливу Віттенберзького університету (і загалом – вищих навчальних закладів) на повсякденне життя і культуру німецького суспільства конфесійної епохи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каріков С.А. Лютеранська конфесіоналізація в Саксонії в 1525–1580 рр.: монографія. Харків: НУЦЗУ; ФОРМАНОВ А.М., 2018.
2. Hammerstein N. Bildung und Wissenschaft vom 15. bis zum 17. Jahrhundert. München: Oldenbourg, 2003.

УДК 378

ОСВІТНІ ПРОЄКТИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

*Каріков С.А., доктор історичних наук, доцент
Національний університет цивільного захисту України*

Проектна діяльність, по суті, неможлива поза постійним пошуком і знаходженням нових ідей. Ідея проєкту, втілюючись у життя, дає змогу розв'язати певну актуальну проблему, створивши певний унікальний продукт або послугу. Для досягнення такої унікальності ідея проєкту повинна мати ознаки креативності (оригінальність, новаторство, впливовість, формування нового), що постають наслідком застосування творчого підходу в межах відповідної проєктної діяльності. Креативна ідея допомагає розкрити суть проєкту з несподіваного боку, створити незвичайний образ, який зацікавить колег, партнерів, закріпить за проєктом нові позитивні риси. Без креативної ідеї проєктна діяльність буде лише

переносити певну інформацію, що сама по собі не активізує розвиток комунікації між сторонами проєкту.

Для створення креативної ідеї проєкту (зокрема, освітнього) на-самперед важливо не боятися зробити крок до нового, уміти сказати собі «Я зможу!». Велике значення також має розвинена творча уява автора (авторів) проєкту. Вона має допомогти пошуку нових, оригінальних рис, що відрізняють продукт або послугу серед аналогічних. Креативна ідея має бути достатньо простою, щоб бути зрозумілою різним представникам цієї аудиторії (у сфері освіти – молоді, батькам, викладачам, організаторам освітнього процесу, грантодавцям та ін.) і водночас – перебувати начебто «поза межами можливого», а точніше – звичного, виходячи за рамки набутого раніше досвіду. Вона має бути корисною для людей, для суспільства в цілому, зміцнюючи гуманістичний потенціал освіти, а також забезпечити певний прибуток. Для активізації створення креативної ідеї Дж. Юнг пропонує методику, що охоплює такі етапи: підготовчий, концентрації, інкубації ідей, осяяння, заключного аналізу і презентації проєкту. На підготовчому етапі варто дослідити цільову аудиторію проєкту, визначивши, на які її сторони робиться наголос у подальшій діяльності. Концентрація передбачає інформування суб'єктів проєктної діяльності про головні принципи креативної стратегії. Інкубація ідей сприяє визначенню провідної теми діяльності, актуалізуючи у свідомості аудиторії позитивні асоціації, пов'язані з проєктом. Осяяння допомагає виявити найбільш ефективні теми креативної стратегії: на піках розумової активності автора виникають нові ідеї, що відповідають цілям проєктної діяльності. На етапі заключного аналізу і презентації проєкту результати креативних ідей розглядаються з точки зору логіки, оцінюються відеороліки, макети, щоб визначити, наскільки гнучко, виразно й адекватно представлено ідею. Дотримання послідовності зазначених етапів має сприяти успіху у створенні креативної ідеї проєкту – здійсненню нашої мрії.

В постіндустріальному суспільстві нова освітня парадигма передбачає відмову від односпрямованої орієнтації освіти лише на відтворення певних знань, натомість забезпечуючи оволодіння певними компетентностями. Вони мають допомогти нам не тільки розуміти минуле й осмислювати теперішнє, а й дивитися в майбутнє і більше того – творити це майбутнє. Формування талановитої людини – творця нині має забезпечуватися насамперед не репродуктивним, а креативним навчанням, коли освіта виконує прогностичну і розвивальну функції – дати змогу людині та суспільству передбачати життєві тенденції, адекватно реагувати на них. Сучасна освіта повинна сприяти соціалізації особистості, її самоідентифікації, професіоналізації. За таких умов виконання проєктів постає відповіддю на виклики часу: воно має сприяти колективній діяльності слухачів, які виконують їх в єдиному часі та просторі, тим самим

набуваючи важливих компетентностей, активізуючи комунікацію, усвідомлюючи власну відповідальність за справу, удосконалюючи творчі здібності. Сітьовий простір нині активно використовується як для отримання знань, так і для активізації співпраці, розвитку «зворотного зв'язку». Це має сприяти створенню цікавих презентацій змісту занять, активізації емоцій як підґрунтя набуття й удосконалення Soft Skills (а через них – і Hard Skills), застосуванню новітніх технологій, поєднаних із науковістю й інформативністю. Водночас у сучасному світі втілення принципів нової освітньої парадигми в життя пов'язане з багатьма труднощами та ризиками. Тим самим виявляє себе ситуація маніпулювання, коли обов'язки ігноруються, вимогливість відкидається, а під виглядом захисту людських прав відстоюються «права» на неуцтво й егоїзм. Подолання подібних труднощів передбачає не «зниження планки» змісту занять, а розвиток креативних здібностей через пошук нетрадиційних ідей, які допоможуть побачити у труднощах не «глухий кут», а нові можливості, нагадавши нам про завжди актуальний афоризм: «Через терени – до зірок!».

УДК 378:37(091)(477)"194"

ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛЬСЬКИХ КАДРІВ У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ: ДОСВІД УРСР 1940-Х РОКІВ

*Лаврут О.О., к.і.н., доцент, доцент кафедри суспільно-гуманітарної освіти
Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти*

Термін «учительство» можна розглядати із декількох ракурсів. Згідно зі «словником української мови», перший – з позиції збірного поняття, другий – як застаріле, ототожнюючи його із діяльністю педагогів – «учителювання». У цьому розділі ми будемо розглядати учителів саме із позиції професійної групи та діяльності, поєднуючи вище зазначені терміни [3, с. 536]. На початковому етапі учительство розглядали з точки зору кадрової політики. Тобто, за роки війни необхідно було поповнити лави педагогів шкіл, з другого – поповнити надійним кадрами, далі – слухняними та «ідейно-витриманими», і молодими [1, с. 71–72].

У звіті НКО УРСР «Про роботу шкіл УРСР у I півріччі 1943–1944 навчального року» зазначалося, що на 1 січня 1944 р. у школах УРСР працювало 63 399 учителів. Для потреб школи не вистачало 4 820 учителів. У деяких закладах через відсутність учителів не викладали певні предмети. Наступного року 1944/45 н.р. у зв'язку зі збільшенням шкільної мережі, нестача педагогічних кадрів складала 18 550 осіб. Тому, НКО УРСР розробив план забезпечення шкіл педагогічними кадрами через заповнення випускниками в.н.з. – 830 осіб, випускниками педагогічних

шкіл – 620, реевакуацію – 6 200 учителів, підготовку на короткотермінових курсах 4 470 учителів 1 – 4 класів і 2 100 учителів 5 – 10 класів. Решту – 4 327 учителів, що їх не вистачатиме, мали поповнити за рахунок додаткового навантаження та повернення на педагогічну діяльність тих учителів, котрі працювали не за фахом. Був проведений облік усіх осіб, котрі мали педагогічну освіту і не працювали за спеціальністю. Таких виявилось 7 190. Проте вдалося повернути до школи лише або 1/3 запланованого [2, с. 27].

НКО збирав дані про учителів, які евакуювались перед війною та розшукував їх. Їм було направлено 12 204 викликів, але повернулися до роботи лише 5 363. Тому, не дивно, що до школи долучали осіб і без освіти. Задля вирішення питання були організовані короткотермінові курси (6 – 8 місячні) педагогічні курси. Протягом 1944 – 46 рр. підготовлено понад 21 тис. учителів, переважно для початкової школи, потім – вони до заочних закладів. Згодом створені 175 педагогічних класів при жіночих середніх школах, або по одному у кожній області. Це був вдалий експеримент, оскільки не дивлячись на вирішення кадрового питання, сюди долучалися ентузіасти-педагоги [2, с. 30].

Розширювалася мережа стаціонарних педагогічних навчальних закладів, удосконалювалося їх територіальне розміщення, методи та форми підготовки. За часів Міністра П. Тичини учителів готували у 7 університетах, 21 педагогічних інститутів, 17 відділеннях учительських інститутів при педінститутах, у 23 самостійних учительських інститутах, 77 педагогічних училищах. На початку 1945/46 н.р. у педагогічних інститутах та учительських інститутах навчались 21 тис., у педагогічних училищах – 22 тис. осіб. Ще 11 березня 1943 р. НКО ініціювало заочне навчання. Все ж, учителів не вистачало у потрібній кількості, яких до війни в УРСР працювало 237 740 осіб, а на 1 січня 1945 р. – $\frac{3}{4}$ цієї кількості [1, с. 72].

Отже, підготовка педагогічних кадрів для шкіл Української РСР у перші повоєнні роки залишалася нагальною. Вона здійснювалася різними шляхами, серед яких було здобуття освіти у вищих навчальних закладах стаціонарно і заочно, короткотермінові курси тощо. У цей період питання залишалось невирішеним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лаврут О. О. Деякі аспекти будення учительства Української РСР перших повоєнних років (друга половина 1940–початок 1950-х років) // Гілея. 2019. № 144 (5). Ч. 1. С. 70–77.
2. Лікарчук І. Л. Міністри освіти України: монографія: у 2 т. Київ : Видавець Ешке О. М., 2002–2010. Т. 2 (1943–2007). 2010. 586 с.
3. Учительство (вчительство). Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980 рр. Т. 10. 538 с.

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ США І КАНАДИ

Огієнко О.І., доктор педагогічних наук, професор, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

Глобалізація й інтенсивний розвиток міжнародного освітнього простору зумовлюють кардинальні зміни у сфері вищої освіти взагалі, та магістерської освіти, зокрема. У програмі центру освітніх досліджень та інновацій у галузі освіти (CERI) «Вища освіта в новому інтернаціональному оточенні» наголошується на необхідності впровадження міжнародного виміру в зміст вищої освіти, що є визначальним елементом процесу інтернаціоналізації вищої освіти [1]. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує досвід університетів США і Канади.

Аналіз робіт дослідників дозволяє стверджувати, що інтернаціоналізація змісту вищої освіти спрямована на формування інтернаціональної компетентності студентів, зокрема на формування здатності використовувати міжнародні знання в умовах кроскультурної діяльності, спілкування й існування.

Інтернаціоналізація змісту магістерської освіти в університетах США і Канади належить до внутрішніх стратегій інтернаціоналізації освіти, за якої відбувається збагачення навчальних планів і програм міжнародним виміром, введення нових міжнародних навчальних курсів, розробка і впровадження інтердисциплінарних програм, урізноманітнення програм вивчення сучасних мов, використання досвіду міжнародних студентів для забезпечення інтернаціональної грамотності.

У формуванні внутрішніх стратегій, спрямованих на інтернаціоналізацію змісту підготовки магістрів, особливе значення надається принципу узгодженого підходу, який передбачає координацію зусиль відповідних комітетів (комісій) різних рівнів університетської структури, представників університетської адміністрації та викладачів у виробленні єдиної філософії і системи цінностей [2].

Інтернаціоналізація навчальних планів підготовки магістрів в університетах США і Канади розглядається як: процес, який збагачує інтернаціональним та полікультурним виміром як зміст навчальних планів так й процеси викладання та навчання [3]; механізм, за допомогою якого культурний інтелект, тобто здатність особистості адаптуватися до представників різних культур [4].

Інтернаціоналізація змісту академічних програм підготовки магістрів здійснюється за такими напрямками: курикулярна підтримка, введення програм міжнародного змісту, мультилінгвізм.

Реалізація завдань інтернаціоналізації змісту магістерської освіти відбувається відповідно до академічного, програмного, компетентнісного, мотиваційного та моніторингового підходів, які зумовлюють неперервне оновлення навчальних планів і програм (академічний підхід), використання міжнародного досвіду викладачів та їх полікультурної компетентності у процесі надання курикулуму міжнародного виміру (компетентнісний підхід), залучення студентів до інтернаціоналізації змісту освіти (мотиваційний підхід), запровадження інноваційних підходів до оцінювання і моніторингу результатів інтернаціоналізації змісту освіти (моніторинговий підхід).

У межах міжнародного університетського співробітництва відбувається становлення програмного підходу інтернаціоналізації змісту підготовки магістрів, основними засобами реалізації якого є міжнародні освітні програми. До таких програм належать франчайзингові угоди, програми-близнюки, офшорні програми, програми злиття чи об'єднання. Дистанційна освіта є також засобом інтернаціоналізації змісту вищої освіти, оскільки студенти здобувають знання, навчаючись за планами іноземних вищих навчальних закладів.

Важливе місце в інтернаціоналізації змісту освіти магістрів в університетах США і Канади відводяться професійному розвитку викладачам. Так, в Оксфордському центрі навчального розвитку пропонують курс розвитку викладачів, який має академічну практику он-лайн, розробку он-лайн курсів, інтернаціоналізацію навчального плану, викладання інтернаціональним студентам тощо [4]. У Канаді подібні програми розвитку викладачів пропонують університети Томпсон Ріверс, Вікторія, Альберта та ін. [5]. Водночас багато уваги приділяється професійній мобільності викладачів як однієї з основних умов ефективності розвитку інтернаціоналізації змісту вищої освіти й формування міжнародної компетентності викладачів.

Таким чином, ключовою характеристикою інтернаціоналізації змісту освіти магістрів у США і Канаді є її зовнішня (інтер-) і внутрішня (інтра-) спрямованість, що зумовлює необхідність розроблення відповідних механізмів реалізації її основних завдань; її основними формами є: навчальні курси за програмами індивідуальної та інституційної мобільності, спецкурси міжнародного характеру, навчальні предмети з міжнародним виміром, інтернаціоналізовані навчальні програми нових інтернаціоналізованих спеціальностей; ефективність інтернаціоналізації змісту магістерської освіти в університетах США і Канади зумовлюється комплексним характером інституційних стратегій, що передбачає відповідність їх змісту поставленій меті, принципам багатовимірності, полісуб'єктності, цілеспрямованої системної діяльності щодо інтернаціоналізації всіх функцій університету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Огієнко, О.І. (2017). Сучасна система вищої освіти США: особливості функціонування і розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 10 (74), 131- 141.
2. Чирва, А. С. (2010). Інтернаціоналізація змісту – основна умова ефективності вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 3 (5), 121–131.
3. Association of Universities and Colleges of Canada (2014). *Canada's universities in the world: AUCC internationalization survey*. Ottawa, ON: Author.
4. Helms, R.M. (2015). *Internationalizing U.S. Higher Education: Current Policies, Future*. Washington: ACE-CIGE.
5. Trilokekar, R.D. (2010). International education as soft power? The contributions and challenges of Canadian foreign policy to the internationalization of higher education. *Higher Education*, 59, 131-147.

УДК 94(477)

СТВОРЕННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА МОВНА ПОЛІТИКА У КРАЇНАХ ЄС

Підгородецька І.Ю., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри мовних дисциплін Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Сучасний світ є мінливим, нестабільним, непередбачуваним. І проблеми, що постають перед людством, вимагають нових нестандартних рішень, а отже – високоосвічених фахівців у різних суспільних сферах. Щоб реагувати на виклики часу, треба мати потужний науковий потенціал – спеціалістів, готових до участі в міжнародних проектах, здатних працювати в інтернаціональній команді і брати на себе відповідальність за вирішення надскладних проблем сучасності. Тому питання підготовки висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців для європейського ринку праці у ХХІ ст. постало особливо гостро.

У наш час країни Європейського Союзу намагаються створити низку так званих Європейських університетів, кожний із яких являтиме собою мережу з уже існуючих вишів, що знаходяться в різних географічних регіонах Європи. Мета проекту – освіта без кордонів. Так, наприклад, перший семестр здобувач може навчатися в Німеччині, другий – у Португалії, третій – у Латвії тощо. Для цього заздалегідь здійснено перехід закладів вищої освіти на кредитно-модульну систему навчання. Крім того, у країнах ЄС вже сьогодні запроваджують єдину студентську картку, що містить всю необхідну інформацію про здобувача: місце навчання і проживання, документи, участь у програмах мобільності, відомості про ус-

пішність. Така картка є практичним інструментом, зручним для студента й координатора, котрий відповідає за проект мобільності.

Для запровадження програми єдиного європейського освітнього простору особливого значення набуває знання мов. Сучасна європейська спільнота визнає багатомовність необхідним складником і важливою умовою висококонкурентної економіки світового масштабу, оскільки саме компетентність людини в іноземних мовах визначає її мобільність, можливість кращого працевлаштування. Згідно з Державним стандартом базової та повної освіти рівень володіння іноземною мовою випускника середньої школи має відповідати рівню B1 за Документом Ради Європи «Загальноєвропейські компетенції володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка». Зазначений документ систематизує підходи до викладання іноземної мови й стандартизації оцінок рівнів володіння мовою [1, с. 57].

Мовна політика Європейського Союзу спрямована на досягнення такого рівня освіти в країнах ЄС, за якого кожний громадянин, крім рідної мови, буде досконало знати ще дві іноземні. Такий вектор щодо знання мов ЄС підтримує з кількох причин. По-перше, мовні компетенції дають можливість вчитися й працювати в інших країнах; поліпшують перспективи професійного росту. По-друге, знання мов зміцнюватиме зв'язки між різними культурами, що є необхідною умовою в багатомовній і багатокультурній Європі. По-третє, великі фірми, які прагнуть працювати в усій Європі, потребують працівників зі знанням кількох мов. По-четверте, це мовний сектор: письмові та усні переклади, викладання іноземних мов, мовні технології тощо є одним з найбільш швидких запитів сучасної економіки [2, с. 320].

Отже, новітній освітній простір Європи – це навчання без кордонів, інтеграція вишів, багатомовність та інтернаціоналізація освіти й науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Підгородецька І. Ю. До проблеми навчання іноземної мови студентів-першокурсників нефілологічних спеціальностей. Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів Сумського державного університету (19–20 квітня 2013 р.). Суми, 2013. С. 57–59.

2. Яцимірська М. Мовна політика Європейського Союзу. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2019. Випуск 45. С. 316–322.

КИТАЙСЬКА ВИЩА МИСТЕЦЬКА ОСВІТА: ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Твердохліб Т.С., доктор педагогічних наук, доцент кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

В умовах значного впливу західного мистецтва в світі розвиток сучасного мистецтва в КНР орієнтований на збереження унікальної культурної спадщини китайської нації, дотримання курсу на мистецьке розмаїття, демократизацію, приділення уваги життєвим проблемам китайського народу і глибоким питанням китайського суспільства, уникнення сліпого копіювання західного мистецтва. Така ситуація зумовлює особливу увагу в сучасному Китаї до мистецької освіти молоді, активний розвиток означеної освіти. На сьогодні в КНР накопичений цінний досвід і вагомі теоретичні напрацювання науковців з проблеми підготовки майбутніх вокалістів, музикантів, хореографів, художників, а також учителів і викладачів мистецьких дисциплін. Ці теоретичні і практичні здобутки стали предметом вивчення науковців в Україні.

Науковий інтерес викликає той факт, що в Україні основними дослідниками вищої мистецької освіти Китаю є молоді науковці-аспіранти, які приїхали навчатись в українські заклади вищої освіти з КНР. По-перше, це пояснюється значною популярністю з-поміж іноземних здобувачів освіти третього (освітньо-наукового) рівня освіти галузі знань «Освіта/Педагогіка». На перше січня 2021 року кількість аспірантів-іноземців, які обрали для опанування освітньо-наукову програму з цієї галузі знань, була найбільшою в Україні і становила 261 здобувач освіти. В аспекті нашого дослідження також потрібно зауважити, що друге місце за кількістю іноземних аспірантів займає галузь знань «Культура і мистецтво» [1]. По-друге, це зумовлюється значною кількісною перевагою аспірантів з Китаю. З 1061 здобувача освіти третього (освітньо-наукового) рівня, які прибули на навчання в Україну більше ніж із 70-ти країн світу, громадяни КНР станом на перше січня 2021 року склали 610 осіб [1].

Найбільше україномовних досліджень присвячено питанню розвитку вищої музичної освіти в КНР. Підготовку учителів і викладачів музичного мистецтва вивчають Ван Лей, Ван Тяньці, Ван Цзін І, Лю Чан, Май Вень, Тань Сяо, У Іфан, Яо Ямін, Чжоу Міннь, Чжоу Юнь, Чжан Яньфен, Ян Ян та інші. Підготовка вокалістів і музикантів у закладах вищої освіти КНР розробляється такими науковцями як Лю Чан, Лянь Лю, Чжан Вей та деякими іншими дослідниками. Історико-педагогічний аспект розвитку

вищої музичної освіти в Китаї привернув увагу дослідників Ван Цзін І, Джоу Юнь, Чень Хуейхуей. Окрім іноземців-аспірантів із КНР, питання розвитку вищої музичної освіти Китаю студіюють українські науковці О. Коваленко, О. Мкртчян, О. Реброва та деякі інші.

Поодинокі праці вчених присвячені питанням вищої китайської хореографічної освіти: формуванню художньої компетентності майбутніх учителів хореографії в педагогічних університетах України і Китаю (Лю Цяньцян) [2]; підготовці майбутніх учителів хореографії до патріотичного виховання молоді у закладах вищої освіти КНР (Л. Калашник, Чжань Цан) [3]; традиціям та сучасним особливостям хореографічної освіти в Китаї (А. Максименко). Ще менше україномовних розвідок присвячено навчанню образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти КНР. Зокрема, О. Іонова, Пей Чжиюн досліджують становлення китайської вищої художньої освіти [4].

Таким чином, основними особливостями наукової розробки в Україні проблеми китайської вищої мистецької освіти визначено такі:

- превалювання науковців-аспірантів, які приїхали навчатись в українські заклади вищої освіти з КНР, з-поміж дослідників вищої мистецької освіти Китаю;
- значна кількісна перевага досліджень, присвячених питанню розвитку вищої музичної освіти в КНР, над працями, в яких розглядаються питання хореографічної та художньої освіти у вищих навчальних закладах цієї країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вища та фахова передвища освіта в Україні у 2020 році (оновлено 02.06.2021). Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/osv/vush_osv/vfpo_Ukr_20.xls
2. Лю Цяньцян. Формування художньої компетентності майбутніх учителів музики та хореографії в педагогічних університетах України і Китаю: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 20 с.
3. Калашник Л. С., Чжань Цан. Національна хореографія як засіб патріотичного виховання сиріт у закладах соціального піклування КНР. *Педагогічний пошук*. 2013. № 4. -С. 13-16.
4. Іонова О. М. Становлення вищої художньої освіти Китаю ХХ ст. *Педагогіка та психологія*. 2019. Вип. 62. С. 79-86. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2019_62_11.

ДО ВИТОКІВ СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

*Харламов М.І., доктор історичних наук, доцент Національний університет
цивільного захисту України*

Згідно офіційних даних Національний університет цивільного захисту України бере початок від Всеукраїнських пожежно-технічних курсів НКВС УСРР. 17 липня 1928 року на базі колишніх Українських курсів пожежних техніків за адресою: м. Харків, вул. Чернишевська, 98 (двоповерхова будівля Шевченківської пожежної частини) рішенням РНК УСРР відкриваються дворічні «Всеукраїнські пожежно-технічні курси НКВС УСРР» [1]. Вища рада народного господарства виділяла на це 10000 карбованців на рік, а Укрдержстрах – 35000 карбованців на рік. Адміністративний та викладацький апарат курсів утримувався за кошти міського відділу комунального господарства. Начальником курсів призначався Т.О. Левченко, який був до того начальником пожежної охорони м. Луганська та Луганської округи. Всеукраїнські пожежно-технічні курси (ВПТК) у Харкові були підпорядковані НКВС УСРР та знаходилися під навчальним контролем Наркомату освіти УСРР (НКО УСРР). Пожежні курси мали завданням: «... підвищувати кваліфікацію командного складу існуючих протипожежних установ і організацій, готувати нових робітників для протипожежних установ і організацій» [2].

На перший курс навчання планували запросити 40 осіб, а загальна кількість учнів не мала перевищувати 80 чоловік. Їх могли відряджати округові виконавчі комітети, державні установи та підприємства при затвердженні НКВС УСРР, ВРНГ УСРР, Укрдержстрахом, Всеукраїнським комітетом професійної спілки робітників комунального господарства (ВУК СРКГ) [3].

18 лютого 1929 року були затверджені правила прийому до Всеукраїнських пожежно-технічних курсів у м. Харків на 1928–1929 операційний рік. Особи, що бажали вступити до освітнього закладу, повинні були подати заяву про вступ на ім'я начальника курсів, а також документ про освіту, відомості про соціальний стан родини, паспорт, довідку про відношення до військової повинності, інформацію про пожежний та громадський стаж, анкету з особистими даними, дві фотокартки. Документи можна було надсилати поштою. У випадку відсутності хоча б одного з зазначених документів у абітурієнта (окрім шкільного атестату) заяву про вступ не розглядали. На навчання приймалися чоловіки, що мали, як мінімум, семирічну шкільну освіту, не молодші 22 і не старші 35 років. Перевага надавалася тим, що мали стаж пожежної роботи. Приймати стар-

ших або молодших осіб можна було у виключних випадках, фіксуючи обґрунтування у протоколах приймальної комісії [2].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бойчевский С. Открытие Всеукраинских пожарно-технических курсов // Пожарное дело. 1929. № 9 (55). С. 30–31.
2. Документы об организации Всеукраинских пожарно-технических курсов в г. Харькове (постановление, протоколы, смета, устав, договор) // ЦДАВО. Ф. 34. Оп. 13. Спр. 650. Арк 1.
3. Харламов М. І. Становлення та розвиток системи пожежної безпеки в УСРР у 1918–1934 р.: монографія. Х.: НУЦЗУ; ФОП Панов А. М., 2019. С. 119.
4. Документы об организации Всеукраинских пожарно-технических курсов в г. Харькове (постановление, протоколы, смета, устав, договор) // ЦДАВО. Ф. 34. Оп. 13. Спр. 650. Арк 1.

УДК 930.85

КИЄВО-ПЕЧЕРСЬКИЙ МОНАСТИР ЯК ЦЕНТР ОСВІТИ ТА ПРОСВІТНИЦТВА В XVII СТОЛІТТІ

*Хорошев О.М., к.і.н., доцент, Національний університет цивільного захисту
України*

Києво-Печерська лавра – найстаріший монастир нашої країни. Її було засновано ще в XI столітті. С того часу монастир відігравав важливу роль не тільки як духовний осередок, але й як помітний освітній центр нашої держави.

Період з XVII по XIX століття - це епоха найбільшого розквіту Києво-Печерського монастиря, що пов'язана з діяльністю одного з його архімандритів - Єлисея Плетенецького. Його світське ім'я – Олександр Плетенецький. Народився на Львівщині. Вчився в Львівській братській школі, а потім в Острозькій академії – першому вищому навчальному закладові України. В 1594 році прийняв постриг з ім'ям Єлисей. З 1599 року став архімандритом Києво-Печерського монастиря. Саме він між 1615 та 1616 роками заснував тут просвітницький гурток. Його метою було духовне та культурне оновлення монастиря, відновлення його церковної та просвітницької діяльності. Членами цього гуртка стали відомі проповідники, знавці грецької мови, полемісти та перекладачі Лаврентій Зизаній, Тарас Земка, Памво Беринда, Захарія Копистенський та інші. Саме їх зусиллями в 1616 році почала працювати лаврська типографія, слава якої не вщухала майже триста років.

Перша книга, що була надрукована в грудні 1616, називалася «Часослов». Він був конче потрібен для щоденних церковних служб, а також широко використовувався як підручник в освітніх закладах. В 1619 році надрукували «Анфологіон» - збірку служб на весь рік. Типографія друкувала цілий спектр книг: від Псалтирі (1624), праць Іоана Златоуста (1623), полемічної літератури до шкільних підручників. Саме тут було надруковано й славнозвісний твір Касіяна Саковича «Вірш на жалісний погреб Петра Конашевича-Сагайдачного» (1622), прикрашений зображенням самого гетьмана – ледь не перше світське зображення в друкованій книзі на українських землях. Тут же було складено Памво Бериндою та надруковано перший український словник на сім тисяч слів «Лексикон словенороський» (1627). Церковні книги звіряли з грецькими джерелами та виправляли помилки. Всі видання цієї типографії були майстерно оформлені, в них часто розміщували герби меценатів, присвячені їм вірші, передмови та післямови, вказувалися імена перекладачів, редакторів, друкарів.

Друковані підручники використовувалися також в заснованій при монастирі школі, що передувала славнозвісній Києво-Могилянській академії. Подібні школи відкривалися і в деяких інших монастирських маєтках, а освіту в них було організовано за прикладом братських шкіл. В 1615 році за ініціативи Єлисея Плетенецького було засновані Київське Богоявленське братство та школа при ньому. Її очолив Йов Борецький – у майбутньому митрополит Київський та Галицький, висвячений завдяки зусиллям гетьмана Сагайдачного та запорізьких козаків в 1620 році. В цих школах викладали Священне Письмо, церковнослов'янську, грецьку і латинську мови та цілу низку інших предметів. Викладачами були як сам архімандрит, так і члени його просвітницького гуртка. Школа відіграла велику роль у розвитку культури та національної свідомості українців.

Таким чином, Києво-Печерський монастир за часів Єлисея Плетенецького зіграв велику роль у відродженні церковного та культурного життя. На багато років за ним закріпилася слава друкарської столиці. Він став науково-культурним осередком, метою якого було поширення освіти та наукових знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кагарлик С.Р. Засновник Печерського культурно-освітнього гуртка: До 380-річчя від часу смерті Єлисея Плетенецького // Календар-щорічник «Українознавство – 2004». – К., 2004. – С. 168-171.
2. Степовик Д.В. Історія Києво-Печерської лаври. – К., 2001. – С. 157-162.

Зміст

Пленарні доповіді	3
<i>Гарашко О.Г.</i>	
Мотиви укладання студентського шлюбу	3
<i>Груздова В.О.</i>	
Екологічна освіта в сучасному світі: проблеми та перспективи	5
<i>Половенко Д.В.</i>	
Студентська праця: історія та сучасність	7
<i>Проценко І.І.</i>	
Перспективи формування іміджу сучасного ЗВО: провідні аспекти.....	10
<i>Тімаков Є.В.</i>	
Сучасне рабство: як виховується рабська свідомість?	12
<i>Чегринцев С.В.</i>	
Роль саламанкського університету в політичному, релігійному та науковому розвитку іспанії XVI ст.	14
Секція 1. Університет як феномен європейського суспільства. Філософські і соціокультурні аспекти університетської освіти	17
<i>Алексеева А. М.</i>	
Предмет філософії за умов сьогодення.....	17
<i>Баласанян Т.А.</i>	
Дистанційне навчання: переваги та недоліки.....	20
<i>Барджадзе Р. В.</i>	
Самоосвітня компетентність як складова самоосвітньої діяльності майбутнього фармацевта	21
<i>Білоножко І.Г.</i>	
Традиції університетської освіти і їх вплив на особистість.....	24
<i>Божко Д.В.</i>	
Спорт як спосіб самовиховання (досвід курсантки-спортсменки)	25
<i>Гарашко О.Г.</i>	
Праця студентів: підробіток чи експлуатація	26
<i>Грінько Х.І.</i>	
Стисла ретроспектива розвитку науки і техніки у філософському контексті	28
<i>Гурский Ю. А.</i>	
Образовательный дискурс університета: декларативність и редукаціонізм.....	30
<i>Дорошенко М.Р.</i>	
Смарт-освіта: вимоги до майбутніх спеціалістів	33
<i>Звязка Є.О.</i>	
Аналіз використання інформаційних технологій у процесі формування іміджу університету: вітчизняний досвід.....	34

<i>Зінченко В.І.</i>	
Формування позитивного іміджу сучасного закладу вищої освіти.....	37
<i>Льченко М.А.</i>	
Цифрова трансформація освіти.....	39
<i>Кайда О.</i>	
Педагогічні ідеї Григорія Савича Сковороди	40
<i>Керімов К.Є., Поляков І.О</i>	
Новітні тенденції у навчально-тренувальному процесі борців високої кваліфікації.....	42
<i>Клементьєва К. Д.</i>	
Університетська освіта як соціальний інститут	43
<i>Козлова В.</i>	
Процес навчання у просторі інформаційних технологій	45
<i>Кошевой В.І.</i>	
Методологія в науковому дослідженні	46
<i>Кусков О.Д.</i>	
Причини та наслідки переходу від античного до середньовічного світобачення.....	48
<i>Кусков О.Д.</i>	
Різновиди світогляду: загальне й відмінне	50
<i>Лотвінов О.В.</i>	
«Асистентська лекція»: досвід студента	52
<i>Марченко О.Р.</i>	
Європейські університети: від минулого до сучасності	53
<i>Міщенко А.І.</i>	
Поняття цивілізації: основні риси, закономірності розвитку.....	54
<i>Naumenko I.A.</i>	
Design of general secondary educational institution development in market conditions.....	57
<i>Онищенко А.С.</i>	
«Цифровий аутизм»: хвороба здорового суспільства чи норма хворого суспільства.....	59
<i>Панова А.І.</i>	
Етика античності	60
<i>Парамонова Я.Г.</i>	
Університетська освіта в сучасному світі	63
<i>Пересада П.</i>	
Трансформації університетської освіти від середньовіччя до сьогодення.....	64
<i>Пироженко А.А.</i>	
Етика як найвища філософія.....	66
<i>Прасолова М.Ю.</i>	
Миссія університета во времени и пространстве культуры.....	68

<i>Придатченко Є.</i>	
Особистість студента у контексті сучасності	69
<i>Радченко Г.М.</i>	
До проблеми реалізації професійного потенціалу: чому освіта не є гарантією професіоналізму	71
<i>Рудика А.В.</i>	
Застосування комп'ютерної програми «arcgis-online» як елемент діджиталізації освітнього простору	72
<i>Senchenko B.I.</i>	
Network interaction as a condition for innovative development of the modern higher educational institution.....	74
<i>Смілик М.М.</i>	
Погляди платона на демократію	77
<i>Соломенцева О.І.</i>	
Основні методологічні концепти сучасної науки	78
<i>Старікова С.С.</i>	
Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти та їх прояви в Україні	81
<i>Суєвова С.</i>	
Роль Харківського національного університета ім. В.Н. Каразіна в розвитку освіти та культури.....	82
<i>Тараната С.Е.</i>	
Вплив університетських традицій на сучасність	83
<i>Тімаков Є.В.</i>	
Чи вміє сучасна людина користуватися своїм мозком?.....	85
<i>Холодна О.С.</i>	
Традиції та інновації в сучасній вищій освіті	86
<i>Чирва В.В.</i>	
Маркетинг музейного бізнесу.....	89
Секція 2. Історичне становлення і сучасний стан університетів	92
<i>Бузіашвілі Г.Г.</i>	
Середньовічні університети і єретичні рухи	92
<i>Гелетто В.М.</i>	
Про появу гірничого інституту в Харкові	94
<i>Гончарук М.М.</i>	
Наукова діяльність професора І.Г. Шульги у Вінницькому державному педагогічному університеті.....	95
<i>Горбань Д.Г.</i>	
Видатний земляк Іван Сірко.....	98
<i>Горєлова М.А.</i>	
Питання сім'ї та браку наприкінці ХІХ сторіччя на прикладі студентів Харківського технологічного інституту	99

<i>Горкун А.О.</i> Виникнення й розвиток перших музеїв в Україні	102
<i>Гранніков Д.А.</i> Театр кропивницького як фактор виховання українців.....	103
<i>Гринь Р.А.</i> Етапи розвитку вищої освіти України.....	104
<i>Грицюк А.О.</i> Історія освіти села Сніжків на Харківщині.....	107
<i>Гусейнов В.Р.</i> Специфіка сучасної системи освіти Японії.....	108
<i>Десятерик М.А.</i> Дмитро Яворницький – видатний вчений та просвітник українського народу	111
<i>Дмитрієв Д.</i> Інтеграція України в єдиний європейський освітній простір.....	112
<i>Доновська А.Д.</i> Деякі сторінки історії запорізького національного технічного університету.....	114
<i>Дорошенко А.В.</i> Специфіка сучасної системи вищої освіти Грузії.....	115
<i>Доценко М.І.</i> Діяльність університетів раннього нового часу: основні тенденції	117
<i>Зобова А.М.</i> Робота П.І. Фоміна у комерційному інституті	120
<i>Кайда О.В.</i> Якість вищої освіти України та сучасні глобалізаційні процеси.....	123
<i>Коломієць А.А.</i> Освіта на Полтавщині на початку ХІХ століття	124
<i>Копачов М.В.</i> Особливості сучасної системи вищої освіти Греції	126
<i>Кузьміна Л.О.</i> Про відкриття Жіночого політехнічного інституту південноросійського товариства технологів	128
<i>Кузьмичев А.</i> Харьковський університет и его роль в культуре	130
<i>Лук'янченко В.Е.</i> Особливості сучасної системи вищої освіти Франції	132
<i>Лут Д.В.</i> Німецький гуманізм і його зв'язок з університетами.....	134
<i>Макарова Д.О.</i> Особливості сучасної системи вищої освіти Австралії.....	136
<i>Подать Є.Є.</i> Історія вищої освіти у Канаді.....	138

<i>Політова Л.С.</i>	
Особливості освітнього процесу в Черкаській медичній академії	140
<i>Попел М.С.</i>	
Еволюція розвитку японських університетів	142
<i>Прохоренков В.М.</i>	
Возникновение и развитие Болонского университета	145
<i>Радченко Г.М.</i>	
Хімічні факультети в університетах України та світу	147
<i>Самойленко Д.О.</i>	
Особливості сучасної системи вищої освіти Фінляндії	148
<i>Ткаченко О.О.</i>	
Сорбонна – найстаріший французький університет і пам'ятник історії	150
<i>Філенко Д.С.</i>	
Особливості сучасної системи вищої освіти Туреччини	153
<i>Флорак К.С.</i>	
Сторінки історії Полтавського кадетського корпусу	155
<i>Харченко Д.В.</i>	
Історія однієї пісні	156
<i>Хижняк А.С.</i>	
Особливості системи освіти в Індії	158
<i>Черевко О.А.</i>	
Розвиток та сучасна організація публічного адміністрування в університетах Туреччини	161
<i>Шевелєва А.О.</i>	
Німецькі університети в епоху Реформації і контрреформації	163
<i>Шевченко А.В.</i>	
Медицинское образование в средневековых университетах	166
<i>Шейнкіна С.</i>	
Меморіал слави: «Місце пам'яті» НТУ «ХПІ»	168
<i>Шушлян В.І.</i>	
Особливості неоструктуралістської парадигми в державному іміджмейкінгу	170
<i>Яковенко А.В.</i>	
До історії Харківської державної академії культури	173
<i>Яковенко Г.І.</i>	
Вплив Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на розвиток Харківщини	174
Слово наставника	176
<i>Баласанян О.Д.</i>	
Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов у ЗВО	176

<i>Бикова М.М.</i>	
Професійна толерантність викладача як соціокультурна складова сучасної університетської освіти	178
<i>Гонтаренко Л.О.</i>	
Музей як соціокультурний інститут.....	180
<i>Зеркаль М.М.</i>	
Поліетнічна освіта України в роки незалежності: практика та досвід.	182
<i>Каріков С.А.</i>	
Віттенберзький університет: реформація – професіоналізація – ортодоксія.....	188
<i>Каріков С.А.</i>	
Освітні проекти в сучасному світі: проблеми та перспективи	192
<i>Лаврут О.О.</i>	
Підготовка учительських кадрів у перші повоєнні роки: досвід УРСР 1940-х років	194
<i>Огієнко О.І.</i>	
Інтернаціоналізація змісту підготовки магістрів в університетах США і Канади	196
<i>Підгородецька І.Ю.</i>	
Створення нової системи вищої освіти та мовна політика у країнах ЄС.....	198
<i>Твердохліб Т.С.</i>	
Китайська вища мистецька освіта: особливості наукової розробки проблеми в Україні	200
<i>Харламов М.І.</i>	
До витоків створення Національного університету цивільного захисту України	202
<i>Хорошев О.М.</i>	
Києво-Печерський монастир як центр освіти та просвітництва в XVII столітті	203

Наукове видання

**ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ
В ЧАСІ І ПРОСТОРИ КУЛЬТУРИ**

**Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції
курсантів, студентів та молодих вчених
(Харків, 12 жовтня 2021 року)**

Підписано до друку 15.09.2021. Формат 60x84 1/16.
Умовн.-друк. арк. 12,9.
Вид. № 41/21.

Сектор редакційно-видавничої діяльності
Національного університету цивільного захисту України
61023 м. Харків, вул. Чернишевська, 94.

www.nuczu.edu.ua